

anlatılan senin hikâyendir..

maahir

deniz

ibo

*sararıp dökülmeden önce
kızaran yapraklar ki onlar
can verdiler ortalığa
bütün bir sonbahar*

*mevsim dönüp de yeniden
yeşermeye başlayınca rüzgâr
çıplağında o atın yine onlar koşacaklar
o çocuklar, o yapraklar, o şarabî eşkiyalar
onlar da olmasalar benim gayrı kimim var*

(‘Yaprak Dökümü’, Can Yücel)

MAHİR DENİZ İBO

Anlatılan Senin Hikâyendir

Kalkedon Yayınları: 61

Yeni Şile Yolu Cad. No 21/2-A

Taşdelen / İstanbul

Tel.: 0212 - 244 09 80, faks: 0212 - 244 09 02

Birgün Kitaplığı: 6

Bu kitap, 30 Mart – 22 Nisan 2008 tarihlerinde,
BirGün gazetesinde yayımlanan “Onlar da Olmasalar”
başlıklı yazı dizisinden, gazetenin izniyle hazırlanmıştır.

Yayıma hazırlayan: Cem Çobanlı

Redaksiyon: Özlem Şimşek

Kapak: Hüseyin Güçlü

Bu kitap Can Matbaası'nda basılmıştır.

İpek İş Merkezi, Kat 2

Topkapı / İstanbul

Tel.: 0212 - 613 10 77

Türkçe Birinci Basım

Kalkedon Yayınları, Temmuz 2008

©BirGün Gazetesi

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI (CIP)

Mahir Deniz İbo

Anlatılan Senin Hikâyendir / BirGün gazetesini

Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008

1. basım, 288 sayfa, 160x240 mm

Kaynakça var

ISBN: 977-9944-115-50-6

1.Tarih 2.Yakın Tarih 3.Politika 4.Sosyalizm 5.Anı

**Mahir
Deniz
İbo**

**Anlatılan
senin hikâyendir...**

BİR Gün

içindekiler

Oy dere Kızıldere	9
Bağımsızlık uğruna al kanlara boyandık	11
Ertuğrul Kürkçü: Devrim yolu engebelidir, dolambaçlıdır, sarptır	21
İlkay Demir: Geride kalmak kolay değil	29
Mahir, öleceğini biliyordu	35
Mahir yaralı, Cevahir tek mermiyle	37
Hücredeki Adalının Rüyası	40
Necmi Demir: Kaçmaya kararlıydı ucunda ölüm olsa bile	41
Ayşe Emel Mesci: Gün doğdu hep uyandık	47
Ülkü Sağır: Ulaş sakın, Mahir gergindi	53
THKP-C İddianamesi	58
Oğuzhan Müftüoğlu: Türkiye solunun dönüm noktası	59
Mihri Belli: ON'lar gökten inmedi	69
Milli Demokratik Devrim (MDD)	72
Cemal Çakıcı: Binlerce kişi Kızıldere'deydi	73
Fahri Aral: Kızıldere sistemli bir imha hareketiydi	77
Mustafa Yalçınar: ON'lar sadece geçmişimiz değil geleceğimizdir de	83
Nuran Kepenek: Cihansız Deniz düşünülemezdi	91
Ali Özüdoğru: Kızıldere, Kızıldere açtın bağırıma yara	95
Teslim Töre: Kızıldere ölümsüzleri, sosyalizmin insanlı yüzüdür	99
Alper Taş: Kızıldere, Türkiye'nin sol tarihinde bir milattır	103
Selda Bağcan: Devlet ne Kızıldere'yle ne Hrant'la yüzleşir	109
Sevinç Eratalay: ON'ların türküleri kavgaya inancın devamıdır	113
Grup Yorum: Bu yolun yolcuları olmaktan gurur duyuyoruz	117
2000'li yılların gençleri ve ON'lar	125
Bir umut ilkesi olarak Kızıldere	127
Kaldır başını utangaç vatanım	133
Bir devrim andı: Kızıldere	137
On yerinde yara bere	139
Adıyla gurur duyanlar	143
Hatırla izleyici	153
Ucuza sattığınız tarih gün gelir sizi vurur	155
'Vietnam kasabı' Kommer'in arabasını yaktılar	159
Erkan Kayılı: Kalp ağrısıyla izliyorum	173
Hülya Uğur Tanrıöver: Hayli yüksek reytingli bir Kızıldere	177

Adalet Ağaoğlu: Hep ON'ların peşine takılmak istemişimdir.	181
Kanbolat Görkem Aslan: Mahir'in ruhuna göç, hayata direncimi artırdı	183
Barış Koçak: Ölseler de aslında kazandılar	187

ON'lar	191
Harun Karadeniz	193
Deniz Gezmiş – 'Mare Nostrum' evet, Deniz bizim	197
Tyanalı Apollonius'tan Deniz'e	202
Hüseyin İnan	203
Yusuf Arslan	205
Deniz'in son mektubu, son sözleri	211
Yusuf'un son mektubu, son sözleri	212
Hüseyin'in son mektubu, son sözleri	213
Mahir Çayan	215
Fidel-Guevara ve Küba deneyi karşısındaki tavrımız	217
Ulaş Bardakçı	219
Sinan Cemgil – Nurhak sana güneş doğmaz	221
Şafak sökerken öldürüldüler	223
İbrahim Kaypakkaya	225
Cemal Süreya severdi	227

O günler	229
Haziran 1968, Türkiye	231
6. Filo defol	235
Vedat Demircioğlu – Bir sabah uykusunda öldürdüler	241
Kanlı pazar – Kış ortasında bir güneşli pazardı	245
15-16 Haziran – 'Anayasa için el ele onu tanımayan hergele	251
12 Mart faşizminin yalanları – Kültür Sarayı yangını	257
12 Mart faşizminin yalanları – Marmara ve Eminönü gemilerine 'sabotaj'	257
12 Mart'ın ünlü işkencehanesi Ziverbey Köşkü	262

Ekler	
Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF)	263
DEV-GENÇ	264
Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C)	265
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)	266
Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)	267
68-78 Kitaplığı	268
Kısaltmalar	276
Türkiye solunun soyağacı	278
Dizin	280

sunuş

Hatırla Sevgili adlı televizyon dizisiyle birlikte Türkiye yakın tarihiyle yüzleşme fırsatı buldu. Özellikle gençler, evlerindeki kara kutunun başında otururken hiç bilmedikleri tarihsel kimlikler ile yüz yüze geldiler. Evet bu karakutu çok etkili. Bir medya toplumu olduk uzun zamandır. Başka yöntemlerle anlatmakta çok zorlanılan şeyleri televizyondan herkese ulaştırabilmek mümkün artık. Bu durum siyaset için bile böyle. Parası olanlar için elbette. Parası olan partiler artık seçim dönemlerinde propagandalarını boşuna TV'den yapmıyorlar.

Ancak kuşkusuz ki bu “yeni” tanışma sadece böyle açıklanamaz. Belleksizleştirilen bir toplum var artık. Okumayan, konuşmayan örgütlenemeyen; teslim alınmış bir Türkiye... Tüm mücadelemize karşın durum bugün böyle.

Böyle bir ülkede gerek günün koşulları, gerekse de dizinin yapımcıları, yönetmeni ve danışmanlarının namuslu tavrı, gerçeklere mümkün merteye yakın durma sorumlulukları, izleyiciyi doğal olarak televizyon karşısına bağladı. Gözleri yaşlı, yumrukları sıkılı, kendi tarihimizi seyrettik sanki kendimiz oynarmışçasına.

Bizi bu kadar hüznlendiren dizi, birçok insanı, bilmedikleri bir ülkede düşsel kahramanlar izledikleri hissiyle koltuğa oturttu. Başlangıçta bir nevi “*Lost* kıvamında” izlenen dizi giderek Türkiye siyasal hayatına etki yapacak kadar ses getirdi. Gençler pıtrak gibi meydanlarda boy göstermeye başladı. Önümüzdeki yıllar, ağabeylerinin, ablalarının izinden gidecekleri mesajını yaydılar meydanlarda.

Bu kadar belleksiz nasıl oldu bu toplum, diye sormamak gerekiyor. Bu, anlaşılır bir şey. Toplumun üzerinden silindir gibi geçen askerî darbeler ve baskı dönemlerinden sonra aileler, çocuklarının bilmesini istemedikleri hiçbir konuda onları yönlendirmedi. Hatta hayatı mücadele içinde, hapishanelerde geçen devrimciler bile çocuk sahibi olduklarında çocuklarını bir ebeveyn içgüdüsüyle korudular. Kendi başlarından geçen “kötü” şeyleri onların da yaşamasını istemiyorlardı açıktan ya da gizli düşüncelerinde. Böylesi bir duruma karşı bir şeyler yapmak gerekiyordu tüm yaptıklarımıza ek olarak.

Biz de BirGün gazetesi olarak 68'in 40'inci yılında arkadaşlarımızı anmak, mücadelelerine olan bağlılığımızı göstermek için bir yazı dizisi hazırladık. Geride kalanlarla konuştuk önce. Onlar bize geride kalmanın kolay

olmadığını anlattılar. Sonra gençlerle konuştuk. Onlara sorduk Kızıldere'yi, Mahir'i, Deniz'i, İbo'yu ve ON'ları.

Hatırla Sevgili dizisinin oyuncularıyla, yönetmeni, senaristleriyle ve danışmanlarıyla da konuştuk.

Kızıldere'nin 36'ncı yıldönümünde, 30 Mart 2008'de yayımlamaya başladığımız yazı dizisini, günlük bir gazetenin sayfalarında yitip gitmemesi için kitaplaştırmaya karar verdik. Sonuçta, 22 gün süren bir yazı dizisi BirGün emekçilerinin çabalarıyla elinizde tuttuğunuz kitaba dönüştü.

...

Mahir, Deniz ve İbo denildiğinde aslında Türkiye'nin bir döneminde yaşananları anlatmak için bir kod oluşturabiliriz. Bu üç yiğit devrimcinin şahsında haksızlık yapmadan dönemin tüm devrimcilerini anmak mümkün. Eminiz ki sadece bugün yaşayanların değil o yıllarda ve sonrasında yitirdiğimiz hiçbir devrimcinin buna itirazı olmazdı.

İşte bu nedenle bu kitabın adı "*Mahir, Deniz İbo*". Bu kitapta o günleri anlatanlar, aslında kendi başından geçenleri anlatırken herkesi anlatıyor. Kendisini, arkadaşlarını ve arkadan gelen bizleri de kuşkusuz... O nedenle de üst başlığımız "Anlatılan senin hikâyendir".

Bu üç isim için bugüne kadar çok şey söylendi, yazıldı. Bugün eklenecek fazla bir şey yok. Zira, yeni bir söz kurmak mümkün olmayabilir. Hatta belki de gerekli bile değildir. O nedenle bu kitabı yayımlamamızı, bizim tarihimizde yaşananları, yeni kuşaklara aktarmak açısından ON'lara karşı sorumluluğumuzun yerine getirilmesi olarak değerlendirin lütfen...

...

1968 ve 1971 denildiğinde herkesin değil belki ama çoğu kişinin aklını hemen Türkiye tarihinin en yiğit ama bir o kadar da hüznü başkaldırıs gelir. Kimdi bu başkaldırını gerçekleştirenler ve neye başkaldırıyorlardı Tüm bunları bir giriş yazısında dile getirmek olanaksız elbette. Birkaç başlıkla yetinmek gerek, işte bizim başlıklarımız:

Geleneksel sol siyasete başkaldırdılar

Bu isimlerin üçü de o güne değin Türkiye'de var olan sol siyaset dünyasına, geleneksel komünist hareketin ve o hareketin Türkiye seksiyonlarını siyasete yaklaşım ve mücadele yöntemlerine muhalefet ettiler ve köklü bir kopuş gerçekleştirdiler. Onlar Marksizm'e "hareketin hareket halinde"

doktrini" olarak yaklaştılar. Yüzlerini revizyonist, köhnemiş ve devletleşmiş ve o ölçüde bozulmuş bir sosyalizm anlayışından, "yeni insan" merkezli bir sosyalizme döndüler. Gözlerini ve kulaklarını Latin Amerika'dan Vietnam'a, Afrika'dan Çin'e kadar emperyalizme ve kapitalizme başkaldıran yiğit halklara yönelttiler. Kendilerine örnek olarak Che Guevera'yı, Fidel Castro'yı, Ho Çi Minh'i, Mao Zedung'u aldılar. "Somut durumun somut tahlili" diyorlardı ve yeni mücadele deneyimleri ve yeni teorik yaklaşımları dikkatle izliyorlardı.

Böylece yeni bir dönemin kapısını araladılar. Yeni bir sosyalizm konusunda hemfikir olsalar da sosyalizme ulaşmak konusundaki yöntemlerde ayrıştılar. Ama bu ayrışma onların isimlerini birlikte anmayı engelleyecek denli büyük bir şey değildi kuşkusuz. Hatta ölüme bile birbirleri için göz kırptılar.

Emperyalizme ve kapitalizme başkaldırdılar

Tekelci kapitalizm kuramı çerçevesinde, kapitalizmin Üçüncü Dünya'daki ülkelerin ekonomik azgelişmişliklerinin pekiştirilmesinde emperyalizmin oynadığı rolü fark ettiler. Buradan yola çıkarak oluşturulan ideolojik yaklaşımlara yakınlaştılar. Kapitalizmin bizim gibi ülkelere getiriliş biçiminde ve bu sürecin kendisinin, sömürgeleşmiş toplumlarda "yeni oluşan sanayilerin gelişmesini engellemeye" nasıl yaradığını öğrendiler.

Kapitalist dünya ekonomisinin çevresine eşitsiz bir şekilde dahil olmanın, başlı başına azgelişmiş ülkelerin buldukları durumun temel nedenini oluşturduğunu, bu bağlamda da emperyalizmin kapitalizmden ayrı tutulamayacağını farkettiler. Çevredeki yoksul ülkelerin üretim ve ticaretini, kendi halklarının ihtiyaçlarından ziyade, sistemin merkezindeki zengin ülkelerin ihtiyaçlarına yönelik olarak biçimlendiren bir uluslararası işbölümünü fark ettiklerinde ise emperyalizmin "içsel bir olgu" olduğunu formüle ettiler. Bazı çevre ülkelerdeki gelişmeye rağmen, merkez ve çevrede elde edilen gelir ve servetler arasındaki fark bir bütün olarak artma eğiliminde olduğundan merkezle çevre arasındaki çatışma kaçınılmazdı ve bu bazen devrimle ve karşıdevrimle sonuçlanabiliyordu.

Emperyalizme karşı mücadele sosyalizm mücadelelerinin bir parçası oldu.

Ve şiarları "Tam Bağımsız Türkiye" idi...

Hakan Tanıttıran

Monthly Review Türkçe Editörü

Oy dere Kızıldere

**Mahir Çayan ve arkadaşları 30 Mart 1972'de
Kızıldere'de katledildiler ***

Bağımsızlık uğruna al kanlara boyandık

"... Bir iki el bombası attım dışarıya. Makinalı tüfek ateşi sürekli devam ediyordu. Fakat bir şey göremiyorsun, zaten. Ayrıca tesir sabası dışına çıkmışlardı. Bir şey kestirmek mümkün değil. Ve Mahir'i indiremedim...."

Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Kızıldere köyü, 30 Mart 1972... Saat 05.30 sıralarında Kızıldere muhtarının evine doğru iki asker yaklaşmakta. Mahir Çayan ve dokuz arkadaşının ölümüyle sonuçlanacak, tarihe 'Kızıldere Katliamı' olarak geçecek olan gün başlıyordu.

Muhtarın evinde, muhtarın ailesinin yanı sıra; Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) kurucularından Mahir Çayan, DEV-GENÇ Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü, Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu üyesi Hüdayi Arıkan, Fatsalı şoför Nihat Yılmaz, Fatsalı öğretmen Ertan Saruhan ve Ünyeli çiftçi Ahmet Atasoy, DEV-GENÇ Genel Sekreteri Sinan Kâzım Özudoğru. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Demeği Yönetim Kurulu üyesi Sabahattin Kurt, 'Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü'nün kurucusu olarak aranan üsteğmen Saffet Alp, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) kurucularından Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile kaçırılan üç İngiliz teknisyen bulunmakta...

* Feza Kürkçüoğlu, BirGün, s. 10-11, 30 Mart 2008.

Kuşatma, 30 Mart 1972 günü sabaha karşı 05.30 sıralarında başladı.

Evdekiler, evin ve köyün sarılmasıyla birlikte evde sıkışıp kalmışlardı. Dama çıkarak, kiremitler kırılıp, çatıda delik açıldı. Evi kuşatanlar arasında bulunan MİT KontraTerör Dairesi eski başkanı Mehmet Eymür'ün 'Analiz' adlı kitabında yazdığına göre: "İçişleri Bakanı, MİT Müsteşarı, Tokat Valisi, Jandarma Genel Komutan Yardımcısı, MİT Ankara Bölge Daire Başkanı" da operasyonu yerinden yönetmekte... *

'Teslim Olmayacağız!'

Muhtarın dışarı çıkması ve bir daha geri dönmemesinin ardından "Teslim ol" çağrıları yapılmaya başlandı. Bu çağrıdan sonra olanları, katliamdan sağ kurtulan Ertuğrul Kürkçü'nün savcılık ifadesinden okuyalım:

"Muhtar Emrullah Arslan, evden uzaklaşırken karısını, gelinini ve kızını yanına alıp gitmiş. Bu sırada dışarıdan 'Alçaklar, çocukların arkasına saklanıyorlar' diye bir ses duyunca evde kimse olup olmadığını araştırmak aklımıza geldi. Mutfak kısmında ikisi torunu ve biri de erkek çocuğu olan üç küçük çocuk gördük. Kapıyı açıp, üç çocuğu bıraktık. Çatıdan dışarı baktığımızda tamamen sarıldığımızı gördük. Bir süre sonra da, bize kayıtsız şart-

* 'Bir MİT Mensubunun Anıları', Mehmet Eymür, Milliyet Yayınları, 1991.

sız teslim olmamızı megafonla ihtar ettiler. Buna cevaben 'İngilizlerin eli mizde olduğunu, teslim olmayacağımızı, şartlarımız kabul edilmedikçe çarpışacağımızı ve İngilizlerin de bu arada öleceğini' bağırarak söyledik. (...)

"Saat 10.00 sıralarında marş söylemeye başladık. Bu marş şöyleydi:

*Gün doğdu, hep uyandık
Siperlere dayandık
Bağımsızlık uğruna
Al kanlara boyandık
İşçi, köylü, gençlik, asker
Devrim için ölürüz
Sinan, Hüseyin, İbrahim
Devrim için öldüler*

"Ayrıca Karayılan türküsünü de hep birlikte söyledik..."

Yüzlerce asker ve sivil tarafından kuşatılan Kızıldere köyüne helikopterle inip kalkmakta. Ankara'ya gidip gelen helikopterler, saldırının yaklaştığını habercisidir. Çatışma öncesini Mehmet Eymür'ün kaleminden okuyalım:

"Çayan ve arkadaşları marşlar söylemeye ve zaman zaman askerlere laf atmaya başladılar. Bizi sivil pantolonlarımızdan tanıdılar. 'Sam Amcanı adamları', 'Faşist MİT'çiler' gibi sözlerle bizleri kızdırmaya çalışıyorlardı

Tokat'ın Niksar ilçesi Kızıldere köyü muhtarı Emrullah Arslan'ın evi, Mahirler'in kuşatıldığı ev...

Aramızda 150-200 metre kadar mesafe vardı. Biz de onlara cevap veriyorduk. Erlere ise dokunaklı laflarla tesir etmeye çalışıyor, faşist subayların emriyle hareket etmemelerini telkin ediyorlardı. Bekleme devresi başlamıştı.”*

Önce Mahir’i vurdular

Evi kuşatanların İngilizleri görmek istemeleri üzerine İngilizler pencereden gösterilip, konuşuruldu. Saat 13.00 olduğunda evdekiler radyodan kuşatıldıkları haberini dinlediler. Saat 14.00 sıralarında megafonla evdekilere yeni bir çağrı yapıldı: “İçinizden biri dışarı çıksın, yani çatı katından baksın, konuşacağız.” (...)

Söz yeniden Ertuğrul Kürkçü de... Kürkçü, 1979’da Niğde Cezaevi’nde Uğur Mumcu’ya, Mahir Çayan’ın öldürüldüğü anı şöyle anlatır:

“İlk ben çıktığım için sabah, daha sonra da Mahir ‘Sen çık şunlarla konuş’ dedi. Ben çıktım, arkadan da Mahir, Cihan, Saffet çıktılar yukarıya... Evin çatısı var, topraktan, kiremit çatı, oradan merdivenle çıkılıyor, tek katlı bir ev. (...)

“Birlikler mevzilerine girmeye başladılar, makineli tüfek yuvalarının arkasına girmeye başladılar ve bizimle konuşmak isteyen adamlar geri geri git-

* ‘Bir MİT Mensubunun Anıları’, Mehmet Eymür, Milliyet Yayınları, 1991.

meye başladılar. 'Ne oluyor?' deyip, biz bir ölçüde geri çekildiğimiz zaman dört bir yanımızdan makineli tüfeklerle eve ateş açıldı. Önceden iki üç arkadaşını kadeş kendini aşağıya attı. Ben onların arkasından... En arkada Mahir ka... Baş aşağı düştüm. Merdivenlerden yuvarlandım. Toparlanıp, doğru mayaya çalışırken yukarıdan kanlar boşalıyordu. Tam deliğin ağzına Mahir'in kolu sarkmış, kafası da kısmen sarkmış ve kanlar akıyordu, ben fırladım..

"Bir iki el bombası attım dışarıya. Makineli tüfek ateşi sürekli devam ediyordu. Fakat bir şey göremiyorsun, zaten. Ayrıca tesir sahası dışına çıkmıyordu. Bir şey kestirmek mümkün değildi. Ve Mahir'i indiremedim."*

Mahir'in vurulmasının ardından İngilizler, aşağıdakiler tarafından öldürüldü. Açılan ateş sonucu Ömer Ayna sol gözünü kaybeder. Ağır yaralıdır. Cihan Alptekin ise karnından yaralanmıştır. Evin içindekiler sahanlık toplarını ve 'U' şeklinde savunma pozisyonuna geçerler.

"Bu benim oğlum değil"

Roketatarların yanı sıra havan atışı da başlar. Evin girişini tutanların bulduğu yerde büyük bir patlama olur. El bombalarının pimini çekip, kapıyı girecekleri bekleyenlerin üzerine düşen bombayla birlikte peş peşe patlar bombaları... Evdekilerin büyük bir bölümü ölmüştür. Ertuğrul Kürkçü, savunmakta olduğu samanlıktan içeri girerek samanların arasına saklanır. Bir süre sonra ateş kesilir. Eve gelenler ateş ederek içeriye girerler. Yaralı olan Saffet Alp öldürülür. Muhtar Emrullah Arslan, evde 13 kişinin olduğu söylemiştir. On devrimci ve üç İngiliz ile birlikte sayı tutmaktadır. Hava bombardmanı devam etmektedir. Ölenlerin cansız bedenlerini alarak, köyü terk ederler...

Ertesi gün, Ertuğrul Kürkçü'nün babası Enver Kürkçü yanında bir taburcuyla birlikte Kızıldere'ye gelir. Enver Kürkçü'nün, başı tanınmayacak duruma da olan Nihat Yılmaz'ın cansız bedeninin "oğluna ait olmadığını" iddia etmesi üzerine tekrar eve gidilir ve yapılan arama sonucunda Ertuğrul Kürkçü yakalanır...

Kızıldere'de sabahın ilk ışıklarıyla başlayan 'operasyon', akşam kararı basarken sona erer. Mahir Çayan, Sinan Kâzım Özudoğru, Hüdaî Kan, Ertan Saruhan, Saffet Alp, Sabahattin Kurt, Nihat Yılmaz, Ahî Atasoy, Cihan Alptekin, Ömer Ayna ile Charles Turner, Gordon Ban ve John Law ölmüştür. Güvenlik kuvvetlerinden ise bir er yaralıdır.

* 'Çıkmaz Sokak', Uğur Mumcu, Tekin Yayınevi, 1979.

Denizleri kurtarmak için...

Mahir Çayan ve dokuz arkadaşını Kızıldere'ye kadar getiren neden Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'ın idamlarını engellemektir. ON'ları Kızıldere'ye getiren olayların nasıl geliştiğini 'Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'nden aktaralım:

"İstanbul'da Ulaş Bardakçı'nın öldürülmesi ve Ziya Yılmaz'ın ağır yaralı olarak yakalanması, Orhan Savaşçı ve arkadaşlarının tutuklanması, ardından Koray Doğan'ın öldürülmesi ve Oğuzhan Müftüoğlu'nun da tutuklanması üzerine, tasarlanan birkaç umutsuzca çıkışın ve Ankara'da ya da başka bir büyük kentte barınma olanağının olmadığı görülmesi üzerine asıl örgütlenmeden geriye kalan iki kişi Mahir Çayan ve Ertuğrul Kürkçü, THKO üyeleri Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile birlikte, THKP-C'nin Doğu Karadeniz'deki kitle çalışmalarından edindiği ilişkiler alanına geçmek üzere yollarda yapılan sıkı aramalardan kurtulabilmek için makarna yüklü bir kamyonun yükleri arasına gizlenerek Fatsa'nın Yapraklı köyünde Ahmet Atasoy'un bir akrabasının evine yerleştirildiler. (...)

26 Mart 1972 sabaha karşı devlet güçleri, kalabalık komando birliği, özel görevliler ve polis birlikleri ile Ankara'da elde ettikleri bilgileri değerlendirerek Ünye'deki bağlantı noktalarını ele geçirmek ve ardından aranmakta olan THKP-C ve THKO üyelerini yakalamak üzere Fatsa'yı abluka altına

Yüzlerce asker ve sivil tarafından kuşatılan Kızıldere köyüne helikopterler inip kalkmakta...

aldılar. Daha sonra 1979'da Fatsa Belediye Başkanı olan terzi Fikri Sönmez ve çırağını gözaltına alan devlet güçlerinin kendi yerlerini öğrenmek üzere onları işkence altında sorgulamakta olduğunu öğrenen grup iki seçenikle karşı karşıya kaldı; ya İngiliz görevlileri de yanlarına alarak Ünye'den ayrılacak ve arkadaşları Sinan Kâzım Özudoğru, Sabahattin Kurt, Saffet Alp ve Ömer Ayna'nın bulunduğu Kızıldere köyüne ulaşacaklardı ya da etkili herhangi bir eylemde bulunma olasılığı bulunmayan bu köye kendi başlarına gitmenin yolunu bulacaklardı. Arala-

ında yaptıkları tartışmada birinci seçeneğin uygulanması kararlaştırıldı. (...)

Yapılan keşifte İngilizlerin arabasının yanında durduğu belirlendi ve eylem gerçekleştirildi. Üç İngiliz görevli alındı. Geride kalanlar bağlanarak hareket edemez hale getirildi ve Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü, Hüdayi Arıkan, Ertan Saruhan, Ahmet Atasoy ve Nihat Yılmaz, Kızıldere köyüne doğru İngilizlerin aracıyla yola çıktılar.

Kızıldere köyüne tırmanan toprak yolun başında Ertan Saruhan ve Nihat Yılmaz'dan ayrılan grup, rehinelere birlikte arkadaşlarıyla birleşmeye giderlerken Ertan Saruhan ve Nihat Yılmaz da aracı uygun bulacakları uzak bir yerde terk ederek Ankara ya da İstanbul'a gitmekle görevlendirildiler."*

NATO'ya bağlı Ünye Radar Üssü'nden kaçırılan İngilizlere karşılık Denizler'in idamlarının durdurulmasını istediler. İstekleri üç maddeden ibaretti:

1. İnfazlar derhal duracak.
2. Hiçbir yurtsever ve devrimci asılmayacak.
3. En çok 48 saat içerisinde bu konuda Türkiye radyolarından infazların durdurulduğu bakında yayın yapılması şarttır.

29 Mart 1972 günü ON'ları Niksar'a getiren kişinin yakalanması üzerine, İstanbul'a dönmeyi güvenli bulmayıp, Kızıldere'ye dönen Nihat Yılmaz ve Ertan Saruhan ile diğer devrimcilerin bulunduğu ev tespit edildi. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını engellemek için yapılan eylem başarısız olmuş, on devrimci Kızıldere'de öldürülmüştü.

* Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt 7, 1988.

Yargısız infazın itirafı

Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan 6 Mayıs 1972'de Ankara'da idam edildi. Kızıldere katliamından geriye bazı soru işaretleri kaldı. "Yetkililer" olayın çatışma olduğunu iddia ettiler, etmekte. Ancak yıllar sonra yayınlanan dönemin başbakanı Nihat Erim'in günlüklerine yazdığı: "Akşam saat 18'de Tağmaç telefon etti. Hepsini ölü olarak ele geçirmiş. Saat 16.30'da nasihatini etkisi olmadığını ve devamlı bomba ve silah atıklarını görünce, jandarma da ateş açmış. Eve sokulup girmişler, İngilizleri ölü bulmuşlar, ötekilerden sağ kalanları öldürmüşler" ifadesi eğer dizgi yanlış yoksa ve eğer Erim'in kalemi sürçmemişse -ki günlüklerin hiçbir yerinde kuşkulu bir cümle yok- bu bir itirafıdır.¹

Kaldı ki, dönemin İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın Meclis'te yaptığı konuşmadaki sözleri de bu ifadeyi doğrulamaktadır: "Çetin bir mücadele sonunda çelik yelekli ekip, hepsini ölü olarak ele geçirmiştir. Son bir anarşist 'teslim oldum' demiş ve o anlık gafletten istifade silahını ateşleme fırsatını bulmuşsa da kurşun, çelik yelekte kalmış, çelik yeleği geçmemiş ve mukabil ateşte de öldürülmüştür."²

Geçen yıl, Kızıldere Katliamı'nın 35. yılında 78'liler Girişimi ile Saffet Alp'in kız kardeşi Fikret Karacan, Saffet Alp'in "yargısız infazla öldürüldüğünü" iddia ederek, İçişleri Bakanlığı'na "yargısız infazda rol alanların kimliklerinin açıklanması" talebiyle başvurular. Kızıldere katliamının 36. yılında "failler" hâlâ meçhul...

1 'Günlükler', Nihat Erim, 1925-1979, II. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, 2005.

2 'Bir MİT Mensubunun Anıları', Mehmet Eymür, Milliyet Yayınları, 1991.

Olayların ardındaki gerçek

Bilinen son

TÜRKİYE'de kızıl anarşinin önderleri giriştikleri **1972** denemelerin sonucunda cumhuriyet kurumlarını ve güvenlik kuvvetlerinin bir kere daha **1972** içine düşmüşlerdir. Türk Devletine kast teşebbüslerinin, hürriyet rejimine karşı çıkmanın, hele Atatürk Cumhuriyetini dinamitleme niyetlerinin karşılaşıcağı son duvar, bundan böyle de cumhuriyet kanunlarının ve cumhuriyet kuvvetlerinin güçlü ve sert kayalıkla olacaktır. Bundan kuşku duyulmamaktadır. Devletin gücü karşısında eğilmeyecek, **1972** ezilmeyecek tehlike mevcut değildir. Böyle olması idi bu varlığın adına devlet denmezdi. Cumhuriyet Türkiye'si bu anlamda güçlü bir devlettir.

Sol macera heveslileri, başka hevesliler gibi bunu pek âlâ bilmektedirler. Sonucu önceden belli bazı olaylar vardır. Kızıl anarşinin Türkiye'de uğradığı akıbet, sonucu önceden belli olaylara bir örnektir. Buna rağmen bir heves olarak sürdürülmek istenmesinin nedeni, içinde rol alanların, kendi iradelerinin ötesinde milletlerarası bir aklı-

kın tutsağı durumuna girmiş olmalarıdır. Yoksa Türk halkının yapısını, cumhuriyet ordusunu ve gerçek Atatürkçü nesilleri biraz tanıma olanakları bulursa, içine düştükleri kıyın çemberin dışına kendilerini bir an önce atarlardı. Üç İngilizli kaçırılmak suretiyle sebebiyet verdikleri son olayın Türkiye'de yarattığı nefreti iyi değerlendirmek gerekir. Halkın gösterdiği tepki meydandadır. Güya halkı kurtarmak gibi akılsız davranışlara girişenler halkın elinde perişan olmuşlardır. Parlamentosundan, üniversitelerinden yükselen seslere kulak veriniz. Hepsi, Türkiye'nin kızıl anarşiyi reddeden tek sesini veriyorlar. Türkiye bir bütün halinde anarşinin ve insanlık dışı eylemin karşısına dikiliyor. (31 Mart 1972, Cumhuriyet)

Başbakan Nihat Erim'in günlüklerinde Kızıldere

'Sağ kalanları öldürmüşler..'

DÜN sabah MİT müsteşarı ve İçişleri bakanı telefon ettiler. İngilizleri kaçıranlar Niksar'ın Kızıldere köyünde muhtarın evinde imişler. Jandarma köyü çevirmiş, İngilizlerin diri kurtarılması için pazarlık yapıyorlmuş. Ben de talimat verdim, "Diri kurtarmak için her gayret gösterilsin" diye. İçişleri bakanı Ünye'de anarşistlerle işbirliği yapan Avukat Sadi Şener'i yanına alıp olay yerine gidiyor. Avukat "Ben onları teslim olmaya razı ederim" demiş. Öğleye kadar teslim olmamışlar. Ateş etmişler. Öğleden sonra Tağmaç telefon etti. Jandarma Genel Komutanı, "Geceye bırakmak tehlikelidir" diyor. Tünel kazıp kaçabilirler. İçlerinde askeri üniformalılar

da var. Gece evden çıkıp askeri şaşırtılabilir, aralarına karışabilirler" diyor. "Onlar olay yerinde durumun gereğini daha iyi takdir ederler" dedim. Akşam saat 18'de Tağmaç telefon etti. Hepsi ölü olarak ele geçmiş. Saat 16.30'da nasihatın etkisi olmadığını ve devamlı bomba ve silah attıklarını görünce, jandarma da ateş açmış. Eve sokulup girmişler, İngilizleri ölü bulmuşlar, ötekilerden sağ kalanları öldürmüşler. Gece A. İ. Göğüş telefon etti. Sıkıyönetim resmi tebliğ dışında haber ve resim yayını yasak etmiş. Tağmaç'ı buldum. "Resim yasağı doğru değil. Gerçeğin gizlendiği sanılır" dedim. Soruşturma, yanlışlık olmuş. Resim yayınlanacak.

Devlet, bütün güçlerini ON'lar için seferber etmişti.

Kızıldere katliamından sağ kurtulan Ertuğrul Kürkçü:

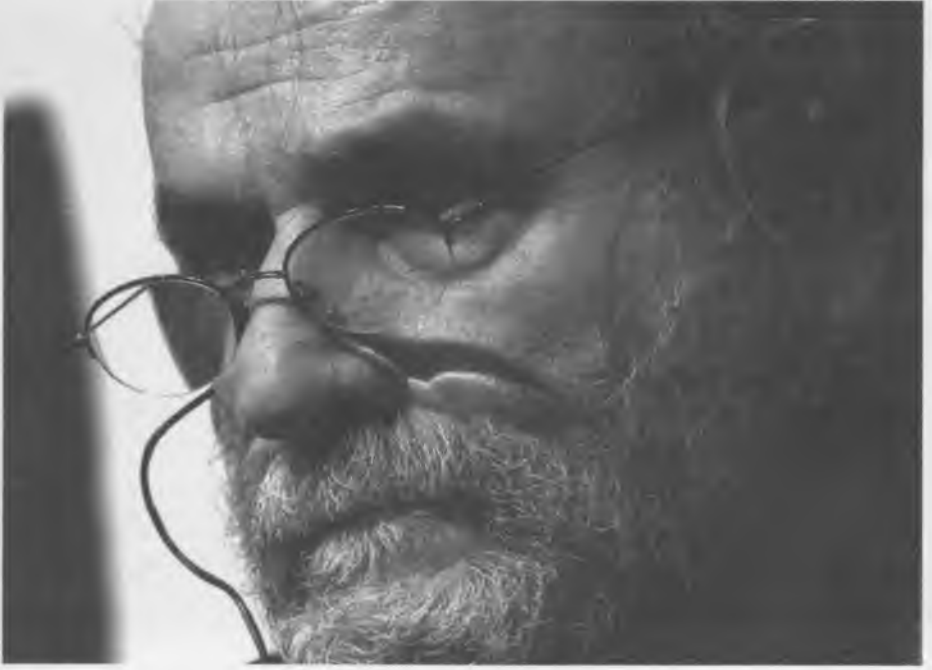
Devrim yolu engebelidir, dolambaçlıdır, sarptır

Kızıldere sürecinin önemi bir devrimci kitle hareketi yaratılması açısından oynadığı tarihsel rol. Öğrendiğim en önemli şey bir devrimin toplumsal ve siyasal yapıyı yıkmadıkça mümkün olamayacağı

12 Mart muhtırası sonrasında devlet şiddeti artarken bundan 36 yıl önce Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C) ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) militanı 11 kişi Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idamını engellemeye çalışırken Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Kızıldere köyünde kısırıldılar. Mahir Çayan, Sinan Kâzım Özudoğru, Hüdayi Arıkan, Ertan Saruhan, Saffet Alp, Sabahattin Kurt, Nihat Yılmaz, Ahmet Atasoy, Cihan Alptekin, Ömer Ayna güvenlik güçlerince öldürüldü; Ertuğrul Kürkçü yaralı yakalandı.

Ertuğrul Kürkçü'yle 68 hareketinden bugüne toplumsal dinamikler üzerine konuştuk, ona bugünden bakınca Kızıldere'yi ve onun hayatında nasıl yer ettiğini sorduk.*

* Söyleşi: Emine Özcan, Bianet, 29 Mart 2008.

Ertuğrul Kürkçü

» *Sol mücadelede Kızıldere'nin durduğu yer bir kenara, bugün ODTÜ'de öğrenciler Kızıldere pankartı açtıkları için gözaltına alınıyor. Hâlâ anmalara davalar açılıyor. Toplumsal olarak Kızıldere ne anlama geliyor?*

Rejim açısından, Kızıldere'de hayatlarını kaybedenlerin amaçları, hedefleri ve eylemleri, aradan 36 yıl geçse de suç olmaktan çıkmadı. O nedenle onlar böyle bir başlangıcın ayak izlerinin takip edilmesini hep bir sorun olarak gördüler. Anlaşılan o ki, sorun olarak görmeye de devam edecekler. 35 yıldır rejim 'önemli, sorunlu, yasak günler' takviminde de 30 Mart'ı kırmızı harflerle yazmaktan vazgeçmedi.

Gençlerin bu mücadeleye saygılarını, onun takipçisi olduklarını dile getirme arzularını önemli buluyorum. Çünkü on insanı ortadan kaldırmakla milyonlarca insanın davasının ortadan kaldırılmış olamayacağını bir kez daha ortaya koymuş oluyorlar. Bunun altının çizilmesi, gösterilmesi çok önemli. Umduğumuz ve beklediğimiz şey, belki de bu mücadelelerin sonucunda; geçmişin devrimci mücadelelerine saygı göstermenin suç olmaktan çıkacağı, insanların duygu ve anılarını özgürce yaşayabilecekleri bir zamanın gelmesi. Ama öyle görünüyor ki hâlâ o zamanda değiliz.

» 68 gençliğine bakınca aktif bir kuşak var. Bugünse gençler popüler kültürün etkisinde. Toplumsal meseleler bu kadar gündemdeyken bu kuşağın devrimi ifade etme yollarını nasıl yorumluyorsunuz?

Bo kırılamalar yapıldığında çokça söylemiş olduğum gibi dönemler arasında dünya çapında karakteristik farklar var. Türkiye'deki durum ile örneğin Kore'deki durumu karşılaştırdığımızda eminim Kore'nin bugününe bakarak. Kore'nin 60'lar 70'lerdeki durumuyla da ilgili benzer çıkarımlar yapmak mümkün. Küresel bir meseleyle yüz yüzeyiz.

Bu, aradan geçen 40 yılda gençliğin depolitizasyonu için çok özgül mekanizmaların geliştirilmiş olması ve bu alanın ciddi bir biçimde kuşatılmış olmasıyla ilgili bir durum.

Öte yandan şaka değil, Türkiye'de son 15-20 yılda 30 bin insan hayatını kaybetti. Neredeyse tamamı 20-30 yaş arası genç insanlardı. Dolayısıyla "Gençler tepki göstermiyor" demek de doğru değil. Fakat bu 1968 model bir tepki de değil. Bugünkü koşullar başka gençleri başka bir şekilde mücadeleye katıyor. Üretmek, savaşmak, çalışmak... Bunlar söz konusu olunca dünya nüfusu hâlâ gençliğin çabasına muhtaç.

Ama toplumsal, politik değişim projesi sadece gençlerden sorulmamalı. Ortada hareket halinde bir proje olsa onlar da dahil olabilirler. Gençleri de içine alan daha büyük bir sorunla karşı karşıyayız. Özellikle pop kültürün giderek endüstrileşmesi sonucunda gençlerin merak, ilgi ve heyecanlarının her bir anının piyasa nesnesi haline gelip, her bir etkinlik piyasa tarafından denetlendiği için şimdi genç olmanın 68'de genç olmaktan daha zor olduğunu düşünüyorum.

» O yıllardaki toplumsal mücadeleyi ayakta tutan damar neydi, bugün ne olabilir?

Sömürüye karşı mücadelenin haklılığı duygusunun yaygın olmasıydı. Genel olarak sömürüye karşı mücadelenin gerekliliği halkın vicdanında, halkın bilincinde yer tutan ve emekçiyle sosyalist düşünce arasında bağ kurmaya yardımcı olan en önemli algıydı. Hakikat, yine aynı yerde yatıyor. Fakat 1980 sonrası bu algıda dağılma oldu.

Özal dönemi politikaları dediğimiz çalarak, çırparak, üretmeyerek para kazanmanın mümkün olduğu duygusu, gri ekonomi denilen ekonominin merkeze yerleşmesi toplumda hedef kaybına yol açtı. Bu hal, üretim ve sömürü arasındaki büyük çelişkiyi ve insanların üretimi dönüştürmeksizin kendileri-

ni dönüştüremeyeceklerine dair zorunlu, mantiki bilgiyi hem görünmez kıldı hem değersizleştirdi. Arınmaya ihtiyaç var. Üretim ile dünyanın değişim süreci arasındaki bağın insanlara yeniden anlatılması gerekiyor.

İkinci mesele siyasi İslam'ın zuhur etmesi. Siyasi İslam; boşlukta kalan, umutsuz insanlara bugünkü sorunlarını aşmak için öte dünyada bir yer vaat ediyor. Sıkıntılar içindeki insanlara öte dünya bir kurtuluş vaadi olarak görünüyor. Aynı cemaatin içine gömülen patronla işçi arasındaki sınıf karşıtlığı örtülüyor. Bu da algı kaybına yol açıyor.

Aynı şekilde Kürt ulusal kimliği etrafında oluşan yeni kutuplaşma da Kürt patronla Kürt işçi arasındaki sömürü ilişkilerini örttü. Asıl ana akıntı bir bütün olarak üretim süreci dışında 'imış'

gibi göründü, görünmezleşti. Eskiden bütün bunlar çok daha göz önündeydi. Emek, sermaye, sömürü, faşizm dendiğinde ne demek istendiği çok daha anlaşılırdı. Şimdi daha buğulu bir hal var. Bunu gidermemiz gerekiyor.

Kent yaşamındaki değişiklikler de buna yol açtı. Eskiden zengin ve yoksul aşağı yukarı aynı mahallede yaşıyordu. Şimdi kentler yeniden kurulur, "dönüştürülürken" sınıflar kent arazisi üzerinde tamamen kendilerine ait özel mekanlara yerleşti. Şimdi burjuvazinin nerede yaşadığını bilemezsiniz, evlerinin önünden geçemiyorsunuz. Küreselleşme, dünyanın bütün zenginleriyle yoksullarını da küresel olarak ayrıştırdı, onlarla mekânda karşı karşıya ilişki de görünmez oldu. Görünmemesi imkânsız olan tek şey yoksulluğun bütün dünyayı sarıyor olması.

İki dönem arasındaki en önemli fark devrimci faaliyetin kapasitesinin daralmış, etkili olabileceği yolları kaybetmiş olması, kendini emekçi ve yoksulların dünyasında yeniden kurmak yerine, merkezde aslında kendine ait olmayan yerde inşa etmeye çalışması bütün mücadelelere mağlup başlama-sına yol açıyor.

■ *Sizi Kızıldere'ye götüren güç neydi?*

Engels'in lafını hatırlamak önemli: "Ayaklanmayla oynamaya gelmez. Bir kere başlandı mı sonuna kadar gidilmelidir ve her gün yeni zaferler kazanılmaksızın da sürdürülemez."

Kızıldere'ye bizi götüren şey bir kere ayaklanmış olmamızla ilgili. Geriye dönüp bakınca doğru/yanlış/kısmen doğru/kısmen yanlış diye birden çok şey söylenebilir. Ama şu hakikat değişmez. Denizler Amerikalı erleri kaçırdığında, biz Mete Has'ı kaçırdığımızda, Efraim Elrom'u kaçıırıp deklarasyonlarımızı yayımladığımızda bir silahlı ayaklanmayı başlatmış olduk. Bunun kendi dinamiği, süreci ve ahlâkı var.

Çoğu kez bu ayaklanmayı başlatmış olmanın kendisi, aslında başka koşullarda, yerinde ve mantıklı bulmayacağınız şeyleri etik olarak yapmaksızın edemeyeceğiniz bir sorun haline dönüşebiliyor. Bizi Kızıldere'ye götüren şey Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmelerine olanak vermemek, onların asılmalarını öylece elleri kolları bağlı şekilde izlemek yerine bir şey yaparak onu durdurmak kastıydı. Bu yolla durdurulabilir miydi? Bu başka soru.

Ama bu yolla durdurmaya çalışmanın başka yollardan sağlanacak etkiyi azaltmış olabileceğini, mesela imza kampanyası ya da Anayasa Mahkemesi'nin kararı yoluyla durdurma olanaklarını zayıflatmış olabileceğini savunular da var. Ama aslında hayat bunun görünüşte böyle olduğunu, özde rejimlerin bir rejim kararı olduğunu gösteriyor.

Peki bu irade bu kadar güçlüyken buna böyle karşı konabilir miydi? Burada kısmen bizim içine düştüğümüz bir açmazın rolü var. Biz -Denizleri kurtarmak için harekete geçenler- Fatsa'da Ankara'dan gelen birliklerin sıktırması altında kaldık. Kendimizi Fatsa'dan çıkarmak zorunda kaldık. Gideceğimiz yerde politik bir çıkış için bir hedef yoktu. Ya orada son rehinelere alacaktık ya da almayacaktık. Oy çokluğuyla alma yolu tutuldu.

Demek ki mesele bizim açımızdan isyanı sonuna kadar taşımak ve bu isyanda tutsak düşmüş olanların ortadan kaldırılmalarına seyirci kalmamak için yapabileceği, son şeyi yapmak tercihiydi. Bunun pratik bir politik karşılığı olmayabilir. Fakat o an için bunlar önemli olmaktan çıkmıştı.

■ *Kızıldere sürecinde toplumun diğer kesimleriyle kurulan ilişki nasıldı?*

Olayı sadece bir fotoğraf karesine bakıp da değerlendirdiğinizde gördüğünüz 11 devrimci, onların rehin aldığı üç yabancı teknisyen ve bir köy evi

ile olayı dışarıdan seyreden köylüler. Tamamen izole olmuş silahlı isyancı grubu.

Fakat bu fotoğraf, filmin tamamı değil. Çünkü aslında gerek o bölgeye, gerekse Türkiye'nin tamamına baktığınızda Türkiye Halk Kurtuluş Partisi Cephesi (THKP-C) -Kızıldere'de ölenlerin sekizi oradan geliyordu- Türkiye'nin her yerinde yandaşları olan, etkisi olan iki büyük politik kaynağa dayanıyordu. Biri Türkiye İşçi Partisi (TİP) içindeki 'devrimci TİP muhalefeti'ne, ikincisi Devrimci Gençlik'e (DEV-GENÇ) dayanıyordu.

Silahlı kuvvetlerde, mimar ve mühendisler arasında, köylüler arasında, sendikacılar arasındaki desteğe de bakınca bugün kendine partiyim diyen pek çok kuruluştan daha fazla insanı çekip çeviren, seferber eden bir arka plana sahipti. Zaten 12 Mart'ın hemen ardından başlayarak yaklaşık iki yıl boyunca hem faaliyette bulunabilmesi, hem de takipleri, tevkifatı atlatabilmesi, sahip olduğu bu zeminle birebir ilgiliydi. Baskıların hiç etkisiz olduğunu söylemek zor. Bu baskı desteğin büzülmesine yol açtı.

Mahir Çayan kendi tezlerini kaleme aldığına "Öncü gerillalar rejime vurdukları darbelerle onun nasıl sarsılabilir olduğunu gösterecekler, kitleler onun nasıl sarsılabilir olduğunu gördükten, kazandığı zaferlere baktıktan sonra onlara sempati duyacaklar, mücadeleye katılacaklar" demişti.

DEV-GENÇ başkanı Ertuğrul Kürkçü, 154 sanıklı DEV-GENÇ davasında ifade veriyor. (1972)

Aşında gelişme bunun tam zıttı oldu. Fakat kitlelerle ilgili bütün değişmedi. Kitleler, 'öncü' cephe indirdiği zaman değil, yenildiği zaman devrimcilere sempati gösterdiler. Önce Kızılde- ne'de arkadaşlarımızın yok edil- mesi arkasından Denizler'in idamı, Türkiye çapında sağcısından solcusuna, şehirlisinden köylüsüne kimsenin vicdanına sinmedi. Çok hızla bir acıma, yazıklanma ve sevgi dalgası yarattı. THKP- C'nin sahip olduğu yaygın insan teması, iki yıl sonra af çıkıncaya kadar, yaygın bir cephe sempati- zanları topluluğu yaratmıştı.

Bu tamamen de kendi kendine olmadı. İki yıl önce öğrenci olanlar meslek edinmiş, Türkiye'ye dağılmışlar ve gittikleri yerde so-

ruklara doğru yanıtları vermeyi başarabilmişlerdi. Bizim hikâyemizi İtalya'daki Kızıl Tugaylar'inkinden ya da Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun hikâyesinden ayıran en önemli yan bu büyük kitle hareketi içerisinden gelen, ondan ayrılarak silahlı mücadeleye girişen, yenilgiden sonra tekrar onların arasına dönen çok yönlü, çok yüzlü bir hareket olmamızdı.

O nedenle 1971-72'deki çıkışın Türkiye sosyalist hareketinde (THKP- C'nin yanına THKO ve TİKKO'yu da katıyorum) oynadığı en esaslı rol, alışıldığımız siyasetin dışına çıkışın olanaklarına ışık tutmasıdır. Bir kopuş demesidir. Bu çabanın bir devrimci kitle hareketi yaratılması açısından tarihsel bir önem taşıdığını düşünüyorum.

» Bütün bu süreçte sizin öğrendiğiniz şey ne oldu?

Benim öğrendiğim en önemli şey bir devrimin var olan toplumsal ve siyasal yapıyı kökten yıkmadıkça mümkün olamayacağı konusundaki temel tezin doğrulanmış olması. Öte yandan bunu gerçekleştirmenin sadece politik mücadele yoluyla ve sadece zor yoluyla değil, ikna mekaniz-

malarının da işletildiği, kültürel alanı kateden, sermayenin hegemonyasını dışarıdan kuşatan bir dizi etkinlikler toplamını gerektirdiğini anladığımı söyleyebilirim.

36 yıldan söz ediyoruz. 36 yıl boyunca, eğer yakın tarihe göz atacak olursak sistemin ne kadar direngen ve esnek olabildiğini görebiliriz. Burada en önemli şey, kitlelerin zihninde var olan sistemin yıkılmazlığına duyulan derin güven ya da yıkıldığında kendilerinin de dünyalarının çökeceğine dair mistik inanç. Bununla başa çıkmaksızın girişilecek her şey yalıtık ya da kısmi kalmaya mahkûm gibi.

Ama öte yandan öbür kutupta da herkesin içinde kendine ait bir 'komünizm projesi' var: Eşitlik ve adalet arayışının, içinde gerçekleşeceği hayali bir ülkesi var herkesin. Siyaset bence bu hayalin sistematik, herkes için kabul edilebilir, ortaklaştırılabilir bir projeye dönüştürülmesi demek. Bu önemli. Ezbere programların işe yaramadığını görüyorum. Önemli olan emekçiler ve yoksullarla birlikte çalışarak, birlikte deneyerek bu hayalden bir program çıkarmak.

Ben en başta ezberden söylediğimiz "devrim yolu engebelidir, dolambaçlıdır, sarptır..." saptamasının hakikatte tam da böyle olduğunu sınıdığım 40 yıl geçirdim. Bir dağın tepesine çıkmak için kimi zaman olduğunuz yerden ters yöne, aşağı doğru yürüyerek yeni yollar bulmak gerekebiliyor.

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ

1948 Ankara doğumlu. 1969'da ODTÜ-FTF Başkanlığı, 1970 DEV-GENÇ Genel Başkanlığı yaptı. THKP-C kurucuları arasında yer aldı ve ilk Genel Komite üyeliğine seçildi. Mahir Çayan, Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli ile birlikte ünlü 'Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup' adlı metni kaleme aldı. Bu mektup aynı zamanda THKP-C'nin ilk teorik metni sayıldı. Kızıldere'de yaralı yakalandıktan sonra 14 yıl hapis yattı.

1986'da serbest bırakıldıktan sonra İletişim Yayınevi'nce çıkarılan 'Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'nin yayın yönetmenliğini yaptı. 11. Tez, Demokrat, Özgür Gündem, Özgür Politika gibi pek çok dergi ve gazetede yazar olarak çalıştı. 1996'da ÖDP'nin kurucuları arasında yer aldı ve ilk iki kongrede PM ve MYK üyeliğine seçildi. Halen BİA (Bağımsız İletişim Ağı) haber portalının koordinatörlüğünü yürütüyor.

ÖNEMİN onlarca yoldaşından biri İlkay Alptekin Demir:

Geride kalmak kolay değil

*İlkay Demir! 1970'li yıllarda doğan pek çok bebeğe adı verilen, THKP-C'nin önder kadınlarından... Kimilerine göre 68 Kuşağı'nın bu 'efsane' kadın devrimcisinden; FKF'den THKP-C'nin temelinin atıldığı güne, Mabirler'in hapisbaneden firarına ve Kızıldere'nin on yıllardır bugünün gençleri için neler ifade ettiğine kadar, kendine özgü diliyle on yılların öyküsü...**

Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun (FKF) ad değiştirerek 'Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu', yani DEV-GENÇ olduğu 1969 Ekim kongresindeyiz. İstanbul ekibindeniz. Haziran'da üniversite işgal ediyor ve hemen kapatılıyor. Yaz aylarını evlerde toplanıp okumayla geçiriyoruz. FKF'liler olarak Sosyalist Devrim ve MDD'yi [Milli Demokratik Devrim] tartışıyoruz. Polisin gizlice izlediği ve daha sonra 'Çekirdek' adını verdiği bu toplantılarda kimler yok ki. Harun Karadeniz, Masis Kürkcügil, Ragıp Zarakolu, Alpay Biber, Faruk Pekin, Fahri Aral, Osman Arolat, Veysi Sarısözen, Nabi Yağcı, Işitan Gündüz, Güray Tekinöz, Nurseli Çiçek, Cihan Şenoğuz, Toygun Eraslan... Saymakla bitmez... FKF İstanbul takımının büyük çoğunluğu.

Hepimiz darbe karşıtız, ama Lenin'den 'İki Taktik'i okuduktan sonra Necmi ve ben, bu Sosyalist Devrim-MDD tartışmasında TİP'in haklı olmadığına, MDD anlayışının doğrudan darbecilikle eşleştirilemeyeceğine karar veriyoruz ve okuma grubundan kopuyoruz.

* BirGün, s. 7, 1 Nisan 2008.

İlkey Alptekin Demir

Tarihi bir an olduğunun farkındayız

Sonbahardaki sınavlardan sonra da Ankara'da DEV-GENÇ kongresindeyiz. Sayıya dökemeyeceğim, ama salon tıklım tıklım. Ankaralıları pek tanımıyoruz. Arkadaşlarımızdan ayrılmışız ve kendimizi biraz yalnız hissediyoruz. Hararetli bir tartışma ortamı var. Ankara'daki FKF'liler bizim yaz tartışmamızı çoktan tamamlamışlar ve MDD anlayışında birleşirken her türlü darbecilikle aralarına sınır koymaya karar vermişler. Çeşitli konuşmacılara kulak veriyoruz. Koskoca salonda herkes birbirini dinliyor. Söylenen tek bir sözü bile kaçırmak istemiyoruz. İlk başta konuşmalar pek derin değil. Ankara'daki ilişkilerin iyi bilmediğimiz bazı ayrıntılarında yoğunlaşıyor. Üslup fazla sert. Derken kürsüye Mahir çıkıyor. Baharda İstanbul FKF'ye gelmişti, ama birileri kavga çıkardığı için dinleyememiştik. Konuşmaya başlıyor. Salonda çıt yok. Kaç saat sürdü hatırlamıyorum, ama herkes pür dikkat dinliyor. Geniş teorik bilgisi ve güncel devrimci pratiklere ilişkin derin kavrayışıyla, Mahir o gün bize engin bir kapı açıyor. Konuştukça zenginleşiyoruz. Dolambaçlı tartışmalara artık yer yok. Düşüncelerimizin yaşamla bağları kuruluyor. Bunun, tarihi bir an olduğunun farkındayız. Mahir'in açtığı kapıdan giriyoruz ve geleceğimiz belirleniyor.

İstanbul'da TİP muhalifleri ve DEV-GENÇ'liler olarak örgütleniyoruz. Sol içinde yoğun ve yıpratıcı tartışmalar var. 15-16 Haziran bir dönüm noktası oluyor. İşçi bağlantılarımız ağırlık kazanmaya başlıyor. Marmara-Trakya komitesi oluşturuluyor ve bağlantılar kalıcılaştırılmaya çalışılıyor. Mahir bir süre için İstanbul'a geliyor. Uzun uzun tartışıyoruz. Hemen hemen her konuda aynı görüşteyiz. Darbe karşıtlığı, kentin ve kırsal kesimin birlikte ele alınması, Latin Amerika örneğine bakış... Ankara'yla, Mahirlerle bağlantımız netleşiyor. Birkaç ay içinde bu bağlar İstanbul'da bizlerin de THKP-C içinde bir örgütlenmeye dönüşmemiz anlamına geliyor. Mahirler şehir gerillası ekibi olarak İstanbul'a geldiklerinde önce kendi ekipleriyle yerel bağlantıları birbirinden ayrı tutmaya çalışıyorlar, ama kısa sürede sırtları belirsizleşiyor. İstanbul örgütü kitle çalışmaları ve lojistik desteği içerisinde, doğrudan görevler de almaya başlıyor.

'Necmi'yle bugün evlendik'

12 Mart 1971 günü Fındıklı'da Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğle haberlerini dinliyoruz. 12 Mart muhtırası okunuyor. Durumun farkındayız, kısa sürede tartışıyoruz ve görevlerimize dağılıyoruz. Necmi'yle hemen evlenmeye karar veriyoruz. İşlemleri yaptırmış, ama fırsat bulamamıştık. Artık İstanbul'da olan Mahirlerle bağlantılıyız. Muhtıradan sonra evlenmek mümkün olmayabilir. Bu aceleciliğimiz, ailemde bir krize neden oluyor. Onları ikna etmeye, törensiz evlenmeyi kabul ettirmeye çalışıyorum. Birkaç gün arkadaşlardan kopuyorum. Oysa bunlar çok hareketli günler. Eylemler birbirini izliyor. Dört gün sonra nikah günü Necmi arkadaşlardan aldığı, toplama ama görece düzgün bir kıyafetle çıkıp geliyor. Ceket Mahir'in, pardesü Ulaş'ın. Eksikleri babamdan tamamlıyoruz. Nikahtan sonra annemlerin elimize tutuşturdukları çikolataları alıp Akademi'ye gidiyoruz. Çikolatalar afiyetle yeniliyor, ama soruları geçiştirip "üzümünü ye, bağını sorma" diyoruz. Akşamüstü erkek arkadaşlar ortadan yok oluyorlar. Beni toplantıya çağırın yok.

İlkay Demir ve Necmi Demir 1. THKP-C davasında

Bir bakıma ortada kalıyorum. Düne kadar evde, annemlerleydim... Fındıklı'da Kadriye Deniz'lerin kaldığı eve gidiyorum. Akşam akademiden arkadaşlar da geliyorlar. Yoğun bir tartışma... Sohbet koyulaşüyor. Derken dayanamayıp, itiraf ediyorum "Arkadaşlar biliyor musunuz, Necmi'yle bugün evlendik." Büyük bir tezahürat kopuyor. Hemen birileri gidip Güzel Marmara şarabı alıyor bakkaldan. Ve kadeh kaldırıyoruz. Necmi ortada yok, ama ne fark eder!..

Ve Mahir aramıza geliyor...

Maltepe cezaevindeyiz. Erkek arkadaşlar bir tünel kazıyorlar. Tünel, avlu duvarının dışına açılacak. İki nöbetçi kulesi var, ama nöbetçilerin dikkati dağıtılabılır. Bu tünelden çok sayıda kişi kaçabilir. Kadın koğuşu ayrı bir binada ve banyo penceresine tırmandığımızda çevreyi görebiliyoruz. Mahir henüz Selimiye'de. Onu Maltepe'ye getirmek zorundayız. Duruşmalarda sürekli bunun mücadelesini veriyoruz. Bizi duymuyorlar. Mahir'i tecrit hücrelerinden çıkarmamaya kararlı gibiler. Derken başarıyoruz. Ve Mahir aramıza geliyor.

Ama Mahir'in gelişiyle birlikte cezaevi çevresinde olağanüstü güvenlik önlemleri alınmaya başlanıyor. Gündüzleri görünürde bir değişiklik yok. Ama akşamları havanın kararmasıyla kuledeki nöbetçilere ek olarak sabaha kadar cezaevi duvarı dışında 6 nöbetçi dolaşmaya başlıyor. Onlar nöbe-

te çıkarken cezaevinin arkasına (tam da tünelin ucunun açılacağı tarafa) bir askeri araç ve büyük bir seyyar jeneratör geliyor, sabaha kadar projektörlerini yakarak cezaevini aydınlatıyor. Tünelden kaçış adeta olanaksızlaşıyor. Bu bilgileri erkek arkadaşlara aktarıyoruz ve gözlemlerimizi sürdürüyoruz. Gecenin her saatini inceliyoruz. Mümkün değil. Arkadaki araçlar ve nöbetçiler sabah ayrılıyor yerlerinden. Aradan iki üç hafta geçiyor. Derken akşamüstü bir boşluk oluştuğunu fark edip heyecanlanıyoruz. Gece nöbeti güneşe göre

Mahir, Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun, DEV-GENÇ'e dönüştüğü günlerde, yoldaşlarıyla.

değil, saate göre ayarlanmış ve günler kısalıyor. Hemen durumu arkadaşlara bildiriyoruz. Bu boşluk giderek uzuyor ve 20-30 dakikaya çıkıyor. Tek bir grup kaçabilir, ama kaçış artık mümkün.

Arkadaşlar haftasonu kaçmaya karar veriyorlar. Pazar günü mahkemeye gidilmediği için zaman kazanacaklar, kaçış anlaşılmayacak. Ayrıca ertesi gece aynı saatlerde bir grup daha kaçabilecek. Ama o gece tünelin ucu açılmıyor, uçta fazla uzun bir bölüm kalmış. Kaçış bir gün erteleniyor ve ertesi gece gerçekleştiriliyor. Bu durumda yalnızca bir grup kaçabiliyor.

'Askerler! Onlar sizin kardeşiniz!..'

Mahirler'in cezaevinden kaçışının ertesi sabahı mahkemeler var. Kaçanlarla zaman kazandırmak için erkek arkadaşlar direniş başlatıyorlar, sayım verilmiyor ve mahkemeye gidilmiyor. Kadın koğuşunda kaçışın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmiyoruz. Sabaha kadar endişe içinde bekliyoruz. Sabah devrimci marşlar ve sloganlar duyuyoruz. Direniş var. Biz de direniş bekliyoruz, ama kimsenin bizimle ilgilendiği yok. Kaçışın gerçekleştiğini tahmin ediyor, dışarıda olup biteni gözlüyoruz. Cezaevinin çevresi çok sayıda araç ve askerle çevriliyor. Tam bir panik havası var. Sıkıyönetim komutanı Faik Türün ve üst rütbeliler cezaevi önündeler, onlara bilgi veriliyor. Banyo penceresinden cezaevi duvarını dolaşan iki subayın arka taraftaki tünel kapağını keşfettiklerini görüyoruz. Askerler ve subaylar koşuşturuyorlar. Üslup birden sertleşiyor. Cezaevi çevresine çok sayıda zırhlı araç, namluları cezaevine dönük tanklar ve silahlı kıtalar getiriliyor. Acele bir hoparlör sistemi kuruluyor. Arkadaşlarımıza direnişi bitirmeleri, yoksa ateş edileceği anons ediliyor. Masaları ön taraftaki yüksek pencerelerin önüne getiriyoruz, pencerelerden marşlara ve sloganlara başlıyoruz. Soba borusunun kesik koni biçimindeki son bölümünden megafon yapıyoruz ve seslerimiz kısılana kadar sırayla askerlere sesleniyoruz: "Askerler! Onlar sizin kardeşleriniz, ateş etmeyi reddedin, silahlarınızı sizi kardeşlerinize ateş etmeye çağıranlara çevirin." 'Jandarma biz devrimciyiz, biziz yalnız dost san'a marşını söylüyoruz. Seslerimiz tugayın tepelerinde yankılanıyor; karşı tepelerde görevli olmayan askerlerin toplandığını, olup biteni izlediklerini görüyoruz. Derken barakamızın önüne bir askeri bando getiriliyor. Biz megafonla konuşmaya başlayınca bando da çalmaya başlıyor. Bando susunca biz sloganlara ve marşlara başlıyoruz, bando aceleyle yeniden devreye girmeye çalışıyor. Durumla dalga geçiyoruz... Askerler de kendi hallerine gülüyorlar, ama emir emirdir, kadınların sesini bastırmaya devam!

ON'lar, direnmenin ve umudun simgesi

Mahirler'in Maltepe cezaevinden kaçıışı, içeride geride kalan bizler için yepyeni bir umuttu. Birinci THKP-C tevkifatında örgütün İstanbul kanadının bir bölümü yakalanmıştı yalnızca. Dışarıda baskı koşulları olduğunu biliyorduk, ama boyutlarını bizim de tam bilmediğimiz, Türkiye çapına yayılmış örgüt ayaktaydı, Mahirler'in onlara katılması yepyeni ufuklar açacaktı. İçerideki koşullarımız değişti; birçok arkadaş Harbiye hücrelerine, daha sonra da hepimiz Selimiye kışlasına götürüldük. İdam ve ömür boyu hapis cezaları verildi çoğumuza. Yeni tutuklamalar birbirini izlemeye başladı. Artık Ziverbey'de haftalarca işkence görmüş, taciz edilmiş, yaralı arkadaşlar katılıyordu aramıza. Ama umutluyduk. Umudumuzu hiç yitirmediyorduk. Önemli olan dışarıdaki THKP-C'ydi...

İtiraf etmekte yarar var...

On yıllardır Kızıldere, genç arkadaşlar için direnmeyi ve umudu temsil ediyor. Hangi görüşten, hangi eylemden, nerede olurlarsa olsunlar, gözlerim dolarak sevgiyle izliyorum onları. Haklılar, Mahirler, Denizler ölmediler. Haksızlığa başkaldıran her bireyde yaşıyorlar. Direnmeyi ve umudu temsil ediyorlar...

Ama geride kalan bizler için bir başka boyutu da var o günlerin; Mahirleri Maltepe cezaevinden, İstanbul'dan, Ankara'dan, Fatsa'dan, Kızıldere'den uğurlayan bizler on yıllardır her gittiğimiz yerde bize eşlik eden deren bir hüznle yaşıyoruz.

Bu, böyle de sürecek; altmış yaşımıza geldik, itiraf etmekte yarar var, geride kalmak kolay değil...

İLKAY ALPTEKİN DEMİR

1946 doğumlu. İÜ Tıp Fakültesi mezunu. Politik mücadeleye üniversite yıllarında 68 işgalleriyle katıldı. 1969'da Tıp Fakültesi öğrenci temsilcisi seçildi. TİP ve DEV-GENÇ'te çalıştı. THKP-C'ye katıldı ve birinci THKP-C davasında yargılandı ve ömürboyu hapse mahkûm oldu. 1971-79 arasında hapis hanesinde kaldı.

Halkın Yolu örgütünün önder kadroları arasında yer aldı, 'Halkın Yolu' dergisini çıkardı.

Halkın Yolu'ndan ayrıldıktan sonra bir süre TİKP'ye katıldı.

12 Eylül'den sonra on yıl Belçika'da yaşadı. Avrupa'daki Kuruçeşme toplantılarına katıldı. Dönüşünde barış hareketinde ve Birleşik Sosyalist Parti'de (BSP) çalıştı. Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) kurucuları arasında yer aldı ve birinci dönem Parti Meclisi üyeliği yaptı. Halen tıp çevirileri yapıyor ve Datça'da yaşıyor.

Uçar Demir, Maltepe'de kuşatılan Mahir'i ve Cevahir'i anlatıyor

Mahir, öleceğini biliyordu

Hücrenin kapısı açıldı, başını içeri uzatan, çelik yelekli, uzun boylu, tabancalı sorgucu "üzülme artık" dedi. "Yanılmıyorsunuz, ölen Hüseyin'miş, Mahir yaşıyor..."

Sansaryan Han'ın en üst katındaki hücremdeydim. Aklım çok ağır işkenceden geçirilmiş olan Necmi [Demir] ve İrfan'daydı [Uçar]. Karşı sıradaki iki hücredeydiler. Durumlarını bilememek ve elimden bir şey gelmediğini kabullenmek çok zordu.

Buraya getirildiğimizden beri süren kargaşa ve terör faslı sona ermiş, ortalığa alışılmadık bir sessizlik çökmüştü. Adeta bizi unutmışlardı. Uzun aralıklarla hücrelerden birinin kapısı açılıyor, içimizden biri sessizce yazılı sorguya götürülüyordu.

Beni de aldılar. Birkaç masa, sandalye ve daktilo bulunan sıradan bir büroda sorguya başladılar. Bu kez gözlüğümü de vermişlerdi. Birkaç gün önceki işkencecilerin bunlar olup olmadığını anlamaya çalışıyordum. Ortamdaki farklılık çarpıcıydı. Kafamdaki tek düşünce oyuna gelmemek ve dışarıdaki arkadaşların güvenliğini tehlikeye düşürebilecek bir ayrıntıyı dile getirmemektir.

Oysa sorgu çok sıradandı. Sanki sorgucuların aklı söylediklerimde değil di. Laf arasında bana arkadaşlarımla kuşatıldıklarını, yakalanmalarının meselesi olduğunu söylediler. Yakalandığımızdan beri bu tür o kadar çok yanlış bilgi vermişlerdi ki...

Tutsaksanız, sizi tutsak edenlerle aranızdaki mesafeyi korumalı, ortama elden geldiğince yabancılaşmalı ve hele her söylenene asla inanmamalıydınız. Bunları sağduyumla biliyor ve serinkanlılığımı koruyordum.

Benden Mahir'i tarif etmemi istediler. Elden geldiğince gerçeğe aykırı bir tarif yaptım. Her ihtimale karşı, ihtiyatlı davranıyordum. Sıradan sorgu devam etti. Derken birden kapı açıldı, çelik yelekli tabancalı uzun boylu biri daldı odaya. "Gözümüz aydın" dedi, "Olay bitti; Mahir ölü, Hüseyin yaralı!"

Odadakiler sarılıp, birbirlerini kutlamaya başladılar. Donmuştum. Sonra bana döndüler, alaycı bir dille bir şeyler söylediler. Artık hiçbir şeyi duymuyordum. Ağlıyordum. Ortamdan bütünüyle kopmuştum. Sanki yüreğim dağlanıyordu. Odadakiler sustular. Sorguya devam etmeye çalıştılar. Olmayınca, "Sonra devam ederiz" dediler ve beni hücreme götürdüler.

Hücreye dönmek çok iyi gelmişti. Yüreğimdaki dağlanma dinmiyordu, ama hücremin sessizliğinde ağlayabiliyordum. Kendimden utanmışım. Sorguda zayıflık gösterdim, duygularımı ele verdim diye kendime kızırıyordum. Sorgucularım da gafil avlanmışlardı. Akılları gerçekten başka yerdedi ve zayıflığımı kullanıp, beni çökertmeye kalkışmamışlar, benim acımdan etkilenmişlerdi.

31 Mayıs 1972, İstanbul Maltepe

Mahir yaralı, Cevahir tek mermiyle...

MAHİR Çayan ve Hüseyin Cevahir, sandalla Maltepe'ye geldiler ve Bingöl Erdumlu'nun babasının evine sığındılar. Boş olması gereken evden gelen sesler ve kimsenin çalınan kapıyı açmaması üzerine çevre sakinleri, hırsız kuşkusuyla polise haber verdiler. Olayın ciddiyetine ilişkin tam bir kestirimde bulunamayan Mahir ve Hüseyin, kapıya dayanan marafete bekçisini yaralayarak kaçtılar. Ankara Asayişine ulaşmaya çalışırken, peşlerindeki polisler geçen bir 'fruko' kamyonundan inen toplum bilimleri de katıldı. Mahir'le Hüseyin, polislerle karşılaşarak Maltepe çarşısından çekildiler.

Düşürdükleri bavulda, sökülmüş bir tomson, mermiler ve dergilerin yanında, öldürülen İsrail konsolosu Efraim Elrom'un kimliğinin ve pasaportunun bulunması, polisleri, henüz kimliği belirsiz edilemeyen kaçanların 'büyük balık' olduğuna inandırdı. 'Terörist avı' konusunda henüz deneyimsiz olan polis 'Efraim Elrom'u öldürmelerin hücrelerinden' iki kişi üzerine sonuç alıcı bir saldırıda bulunmaya cesaret edemedi; takip ve çevirme ile yetindi. Mahir ve Hüseyin çembere giremeyeceklerini düşünerek Küçükbağ sokağında, 8 numaralı apartmana sığındılar. Birinci kattaki eve girdiler ve burada oturan Uğraş ailesinin dışarı çıkmasına, izin verdiler.

Birinci katta direnemeyeceklerini düşünen Mahir'le Hüseyin evden çıkıp hızla üst kata tırmandılar. Merdivenlerde, üçüncü kattaki evinin tehlikeli hale geldiğini hissedene; oğlu Tamer ve kız Sibel ile kendini apartmandan dışarı atmaya çalışan Sevim Erkan'la karşılaştılar.

14 yaşındaki Sibel'i yanlarına alarak Erkan'ların bahçesine girdiler. Bu arada semt kuşatılmış, civardaki evler boşaltılmış, Mahir'le Hüseyin, keskin nisanlılardan havan topçularına kadar eşi görülmemiş bir güçle buldukları yerde kısırılmıştı. Bir süre sonra evin çevresindeki tertibatlarını tamam-

lamış asker ve polislerin teslim ol çağırısını işittiler. Mahir ve Hüseyin, bu çağırığı, "Asla teslim olmayacağız. Bizim buradan ancak ölümlü çıkar. Çocuğa dokunmayacağız. Çocuk ancak sizin ateşinizle ölebilir. Silahımızı da asla teslim etmeyeceğiz. Erkek adam silahını atmaz. Bizi teslim almaya gelerseniz silahımız size dönecektir" diye yanıtladılar. Bir süre sonra da taleplerinin yurtdışına çıkmak için pasaport ve araç olduğunu bildirdiler. Kuşatma, yalnızca ilk gece işldakların bir an için söndürülmesiyle evden atılan beş el ateşle kesilen bir sessizlikte, 51 saatten fazla sürdü.

31 Mayıs sabahı, 'Dünya atış şampiyonası üçüncüsü', Binbaşı Ahmet Cihangir'in, perde arkasında beliren gölgesine nişan alarak pencere önünde nöbet tutan Hüseyin'i tek kurşunda yere yıkmasıyla sessizlik sona erdi. Binanın arka tarafından açılan destek ateşle içeri giren asker ve polisler düştükleri yerden ateşi sürdüren Hüseyin'i ve Mahir'i kurşun yağmuruna tuttular. Sibel, çatışma sırasında yan taraftaki mutfağa sığınarak yaralanmadan kurtuldu. 23 kurşunla delik deşik edilmiş Hüseyin'in vücudu Süreyyapaşa Sanatoryumu'na kaldırılırken, ağır yaralanmış Mahir 'Cevahir'ini kalbine gömüp, bir albay ve polisler tarafından gözaltında tutulacağı Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne kaldırıldı.*

* 'Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi', İletişim Yayınları, Cilt 7, 1988.

Duyduğum haberi öteki hücrelerdeki arkadaşlar bilmiyorlardı. Bu durumda ne yapmam gerekirdi? Acaba, bağırarak bunu onlara açıklamalı mıydım? Öylesine çaresizdim ki, bilemedim. Aradan kısa bir süre geçti. Hücresinin kapısı açıldı, başını içeri uzatan çelik yelekli uzun boylu sorgucuydu. “Üzülme artık” dedi. “Yanılmışız, ölen Hüseyin’miş, Mahir yaşıyor.” Göğsümdeki dağlanma, yerini bütün hücrelerime sinen, beni güçlendirip, ayaklarım üzerinde doğrulmama yardım eden derin bir acıya bırakmıştı. Hüseyin Cevahir çok takdir ettiğim ve saygı duyduğum bir arkadaştı. Düşünceli, özverili ve olgun yaklaşımıyla sık sık çocuksulaşabilen üniversite öğrencisi ortamımıza farklı bir soluk katıyordu. Bu olgunluğu, Alevi dede sülalesinden gelmesine yorulurdu.

Gazeteler Hüseyin Cevahir’in dürbünlü silahla, hedef gözetilerek vurulduğunu yazıyordu, ilk başta yanılmış olmaları, ölenin Mahir olduğunu sanmalarını, belki de Hüseyin’i Mahir sanarak vurduklarını düşündürüyordu. O gün başka arkadaşlara da Mahir’i tarif ettirdiklerini öğrenecektim. Onlar da yanıltıcı tarifler yapmışlardı. Vurucu timin elinde bir fotoğraf olmadığı anlaşılıyordu.

Hastaneden çıkarıldıktan sonra Mahir’i bizim yanımıza getirmediler. Ay-larca tek başına Selimiye Kışlası’nda bir hücrede tuttular. Yaraları ağırdı ve yavaş iyileşti. Yine de, Hüseyin ölürken hayatta kalmak Mahir için sanki

Mahir’in, Cevahir’e hücreden yazdığı şiir

Burası İstanbul Maltepe
Cevahir vuruldu kahpece
Eylemi yadigar bizlere
Kalacak Cevahir yoldaşım

Yıl 971 Haziran
Vuruldu çok değerli militan
Oligarşiye korku salan
Mert yiğit Cevahir yoldaşım

Etrafı alındı kordona
Sırtını dayadı Çayan’a
Öfkeyle sarıldı tomsan’a
Dersimli Cevahir yoldaşım
(İstanbul 1972)

daha ağır bir yaraydı. Hastanede serumunu çıkarmaya çalışmış, yaşamak istemişti. Hücrede yazdığı bir şiirde bu duygularını açıkça dile getirmişti. Savcı Naci Gür onun bu duyarlılığını fark etmiş ve tecrit koşullarında olabildiğince kullanmıştı. İbret vericiydi. Sanki Dede Korkut kitabı canlandırılıyordu. Bir askeri savcı yirmi beş yaşındaki bir tutukluyu hayatta kaldığı için eleştiriyor, ölmediği için suç-luyordu! Duruşmalar başlayınca bu çirkin taktiği sürdürmek istedi. İzin vermedik. Saldırıları birlikte göğüsledik.

Mahir kısa sürede toparlandı. Siyasal Bilgiler’de sıralara sığmayıp merdivenleri dolduran binlerce gencin soluksuz dinlediği güçlü hatip geri gelmişti. Her zaman-ki muhakeme gücü ve söz ustalığıyla

Maltepe'nin yönü-
nü belirtmemize
başladı. Du-
rumular adeta bir
kayıp vargılamaya
başladı. Sonunda
Maltepe'den Mal-
tepe Askeri Cezae-
vi'ne, aramıza gel-
mesi sağladık.

Maltepe'nin üniversite kantinini andıran, yaşanan gerçekliğe belki biraz farklı düşen ortamında rahatladı. Ama savunma üzerinde yoğunlaşamıyordu. Tek düşüncesi hapishaneden kaçıştı. Öleceğini biliyor ve idam edilmek isteniyordu. Bütün kaçış senaryolarını ciddiye alıyor, inceliyor, zorluyordu. Devlet oç almaya kararlıydı. Ve bize kurban törenini yani idamı beklemek ya da dövüşerek ölmek arasında seçim yapmak düşüyordu. Sonunda tünel seçeneği tercih edildi ve bir akşamüstü alacakaranlıkta beş arkadaş kaçtılar.

Biz geride kalanlar, tünelden uğurladığımız arkadaşları bir geri çekilmeyi örgütlemeye, zorlandığımız ölüm kalım savaşından kaçınmaya ikna etmeye çalışmıştık.

Belki de kaçanlar arasında olmamanın rahatlığı ve sorumluluğuyla. Ama bunun başarılabilmesi için dışarıda çok güçlü ve serinkanlı bir örgütsel destek olması gerekiyordu.

Bu gerçekleşmedi. Mahirler ölüm kalım savaşını sürdürmeye zorlandılar. Onlar kendilerinden beklenen yiğitliği, devletimiz de 'kararlılığını' gösterecekti. Kızıldere'de katledildiler.

Hücredeki Adalı'nın Dünyası

Taş duvar, demir karyola ve yerde sayısız izmaritler
 Helanın pis kokusu rutubetli, sıkıntılı; nikotinli
 İnsanı serseme çeviren kurşun gibi bir hava
 İstedığınız kadar üstünüze kalın şeyler giyinin
 OLİGARŞI'nın hücrelerinde soğuğu yenmek imkânsız
 Ranzanın karşısında demir kapı
 Arkasında Mehmet, Mehmetim utanıyor kahroluyor
 Görevi dakikası dakikasına beni denetlemek
 "Askerlik ağam ne yaparsın" diyor
 Aslında, o da tutsak
 Ben hücre içinde, o hücre önünde
 Günde üç beş kere büyük başlar bakar içeriye
 Yüzlerinde tecessüs...
 "Çılgın adam" 3-5 kişiyle, koskoca karanlıklar
 imparatoruna kafa tutan Adalılar
 Ama yine de 'Çılgın Ada'mın karşısında
 Bir eziklik bir burukluk duyarlar, o başka
 Gündüz gece diye bir ayırım yoktur hücrede,
 Zaman ve mekan düzelmıştır artık
 Sadece koldaki saattir geceyi gündüzü bildiren
 Işık yirmidört saat yanar
 Bir nefes bir dumanlık yoldaşım
 Çıgarımı her çeğişte duman olur
 Uçar gider ta uzaklara / Çoğu kere ada'ma giderim
 Çıgarımın dumanı, beni memleketime,
 ADA'ma götürür
 Kahpe İstanbul'un kahpe bir bölgesinde
 Bir evdeyim, yoldaşlarımla beraberim
 Bu ev yoldaşlık, dostluk, kardeşlik, mertlik-kıvanç
 ve sevgi evidir / Bu evde ada ada
 Satılmışlığın, kahpeliğin, riyakârlığın her çeşit
 aşâğılık ve her çeşit yabancılaşmanın karışımı olan
 Karanlık denizin ortasında Güneşi batmayan bir ada
 Ben ne şuralıyım, ne buralıyım Adalıyım, Adalıyım
 Ada'm ormanlıktır / Dostluk yoldaşlık, mertlik ormanı
 Bütün ada'mı kaplar
 Erdemin güneşi 24 saat aydınlatır ada'mı
 Biz ada sakinleri bilmeyiz karanlığı
 Ben Adalıyım hey kahpe hücreli Adalı
 Doğruyu sen nerden bileceksin, ada'mı
 asırlık feodal militarist hücre
 Ya sen, öküze benzemek için kasılan şişen haset
 kurbağa / Hilkat garibesini, bilir misin ada'mı
 Dünya karanlıktır, güneşi batmayan bir ada
 yeryüzünde yoktur
 Böyle bir ada eşyanın tabiatına aykırıdır
 Karanlık cüceleri, acuzeler, dürzüler...

Yarının Türkiyesinin hayvanat bahçesinde
 teşhir edileceklerdir
 Ada'm kalabalıktır, hain hücre
 Elde mitralyöz Sierra Maestra'da, Falcon'da,
 Vietnam'da, Mozambik'te, Angola'da, Sina çöllerinde
 Özgürlüğün türküsünü söyleyenler, zulme,
 kahpeliğe, sömürüye karşı dişiyile
 Üç kıtada karşı koyanlar benim ada'mın evlatlarıdır
 Kahpe tırnağıyla / Birer birer dikiyor kahpeler
 koalisyonunun dünyasına, hücre
 Kel dünya ada'mın ağaçlarıyla ayıbını örtüyor,
 güzelleşiyor artık
 İyi bak bana, feodal duvar iyi tanı
 Ada'm ve hemşerilerimin çoğu ne halde diye
 dudak bükme orospunun dölü
 Evet benim gibi pek çok Adalı bu çirkef suların altında
 Ama boşuna sevinme / Ada'm batmaz, yok olmaz
 Ada'm sadece, karanlık denizde yerini değiştirdi
 hepsi o kadar ... / Çıgarım elimi yakıyor
 Maltepe'de, etrafı karanlığın cüceleri ile çevrilmiş
 Marş söyleyen iki Adalı
 İki Adalının her marş söyleyişlerinde silahlar susar
 Maltepe'nin göbeğini derin bir sessizlik kaplar
 Dalga dalga Adalı'nın gözünde her şey silinir
 Karanlığın militanları küçülür küçülür
 Sanki bir an önce atılanlar tomson kurşunları değil
 O an, ne binlerce güvenlik kuvvetleri ne polis
 Ne zırlı tuğay, ne tomson, ne mitralyöz
 Her şey önemsiz, küçük ve eksiksizdir
 İki Adalı için
 Adalıların korusu karanlık cücelerinde bir panik
 yaratır / Yüzlerinde şaşkınlığın, ezikliğin, biraz da
 utancın ezikliği okunur
 Sanki ilahi bir kuvvet, onların ellerini kollarını
 bağlamıştır
 SOL yumrukları havada pencerenin önünde
 Boy hedefi oldukları halde ateş etmezler
 Garip bir andır bu
 Bir an karanlık cücelerin insanlığa dönüş anıdır
 Büyülenmişlerdir. İki Adalı'nın havaya kalkmış
 SOL yumruklarıyla
 Ve kaybolup gitmişlerdir
 İki koronun nameleri arasında
 Koro susar, büyü bozulur, görevlerini hatırlar cüceler
 Eller tetiklere Turrrr....
 Ve de CEVAHİRİM'i kalbime gömer
 Dönerim hain hücreme.

(Mahir ÇAYAN)

■ THKP-C davasında idamla yargılanan Necmi Demir:

Kaçmaya kararlıydı, ucunda ölüm olsa bile

*THKP-C davasının önde gelen adlarından Necmi Demir, Türkiye sosyalist tarihinin dönüm noktalarından biri olan, Mahirler'in Maltepe Cezaevi'nden firarlarının nasıl düzenlendiğini anlatıyor...**

Maltepe cezaevinde iki koldan kaçış hazırlıklarını sürdürüyorduk, bir yandan tünel kazılıyor, bir yandan da asker veya subay kıyafetiyle bir veya iki kişinin kaçırılması için ilişkiler ağı oluşturulmaya çalışılıyordu. Öncelikle Mahir'i düşünüyorduk, sonra da Ulaş'ı. Ama Mahir hâlâ Selimiye'deki tecrit hücrelerindeydi.

Mahir'in Maltepe'ye getirilmesi için birçok girişimde bulunduk; dilekçe yazma, sözlü başvuru, yer yer belli direnişler; bunların hiçbiri bir sonuç vermemişti. En son ortak savunma yapma gerekçesiyle başvuruda bulunmuştu; nihayet bu sonuç verdi ve Mahir'i Maltepe Cezaevi'ne getirdiler. Önce adli tutukluların bulunduğu alt kattaki koğuşa koydular, sonra ortak savunma gerekçesiyle Ulaş, Ziya ve benim kaldığım küçük koğuşa aldılar. Yaptığımız değerlendirmeler sonucunda en uygun yolun tünelden kaçış olduğunu kararlaştırdık ve yine ortak savunma gerekçesiyle tünelin olduğu büyük koğuşa geçtik. THKO'luların başlattığı, bizim arkadaşların desteğiyle bitmek üzere olan tünelden kaçmaya çalışılacaktı.

Mahir, kaçışın gerçekleşebileceğine pek inanmıyordu. Aylar boyunca, hem de ağır yaralıyken, Selimiye'de çok sıkı korunan hücrelerde tutulmuştu. Güçlkle gelebildiği Maltepe cezaevinde, kendi gelişiyile birlikte çok sıkı tedbirlerin alındığını biliyordu. Ama her halükârda bir kaçış teşebbüsün-

* BirGün, s. 9, 31 Mart 2008.

Necmi Demir

de bulunmaktan yanaydı. Ucunda ölüm olsa bile. Bu dönemde cezaevindeki tanıdığı, tanımadığı hemen herkesle bol bol sohbet etti; adeta vedalaşır gibi...

Biz, Ulaş, Ziya ve İrfan Uçar'la eğer kaçış gerçekleşirse kaçanların yurtdışına çıkması gerektiğini birçok kez konuşmuştuk. Hatta ben "bu dönemde yapılacak en iyi eylem yakalanmamaktır" diye birkaç kez vurgulamıştım. Yanılmıyorsam bunu Mahir'e iki defa açtık ve onay aldığımızı düşündük. Hatta yakalanmadan üç-dört gün önce yapılan toplantıda "burjuvazinin gücünü küçümsedik, ricat taktiği izlemeliyiz" şeklindeki analizini hatırlattık.

Kaçacak olanların Mahir, Ulaş ve Ziya olacağını anlaşılmasından sonra İrfan ve ben bu konuda Ulaş ve Ziya'ya sıkı tembihte bulunduk. Ancak kaçıştan sonra örgüt içindeki bölünme ve bunun yarattığı gerilim bu konuyu tamamen gündem dışına çıkaracaktı. Hep düşünmüşümdür, eğer kaçanlar arasında ben olsaydım bunun gerçekleşmesini sağlayabilir miydim diye!

Kaçış hazırlıkları, Mahir Selimiye'de olduğu için onsuz sürüyordu. Dışarıyla ilişkileri ben sürdürüyordum, evlerin hazırlanması ve arkadaşların yapacakları hazırlıklar ve bu gibi şeyler... Dışarıda olanakların sınırlı olması nedeniyle çok kişinin kaçamayacağı anlaşılmıştı. Sonuç olarak bizden üç, THKO'dan iki kişi şeklinde kararlaştırıldı. Kaçış, akşam karanlığının bastığı 17:40'la cezaevi etrafına nöbetçilerin ve ışıkları yanan araçların geldiği 18 arasında 20 dakikada gerçekleşecekti. Bu boşluğu bizim cezaevinin yanındaki barakada

Maltepe kadın arkadaşlar bulmuştu. Tünele en son giren ve cezaevi dışındaki tünel çıkışına bir kapak kapatan arkadaş (Necati Sağır) geri geldiğinde biraz rahatladık. İlk merhale aşılmıştı. Sonra endişeli bekleyiş başladı.

Maltepe Zirhli Tugayı'nın krokisini cezaevinde görevli bir subay arkadaş getirmişti. Bu krokiden anlaşıldığı kadarıyla, tugayın dışına çıkabilmeleri için bir 15-20 dakikaya ihtiyaçları vardı. Tünelde ıslanan elbiselerini değiştirme süresi de eklenirse yarım saat. Endişeyle beklediğimiz bu yarım saatte bir grup arkadaş şarkı türkü söyleyerek dikkatleri cezaevinin içine çekmeye çalışıyordu. Bu sürede hiçbir silah sesi duyulmaması bizi rahatlattı.

İki saat hiçbir tepki gelmemesi kaçışın kesin başarılı olduğunu gösteriyordu. Ertesi sabah, gidecekleri yerlere yerleşmelerine zaman kazandırmak için cezaevinde direniş başlattık. Öyle ya, onları dışarıda görenler bile onlar olduğuna inanamazdı! Çok sonraları, kalacak yer ararlarken Kabataş'taki Sebül çay bahçesinde oturduklarını öğrendim. Hâlâ oradan geçerken, ON'ları görebilir miyim umuduyla gözüm çay bahçesine takılır.

Benim kaçanlar arasında olmamamda Mahir etkili oldu. İlkay'ın ayrı bir yerde olması, kaçanlar arasında olamayacağı gerekçesiyle benim de kaçmamam gerektiğini düşünmüştü. Doğrusu kaçmak benim de çok düşündüğüm bir şey değildi. Ama kaçıştan sonraki 15-20 gün hayatımın en karanlık dönemidir.

Kaçıştan hemen sonra bizi Harbiye hücrelerine aldılar. Dışarıda gidebilecekleri her yeri bilen tek kişi bendim. Bunun sorumluluğu kâbuslar görmeme yol açıyordu. Günler boyu her an işkenceye götürüleceğim endişesiyle yaşadım.

Yakalandığımda ağır bir işkence görmüştüm ve işkence sonrasında kaldığımız hücrelerin civarındaki her gürültü beynimde ve ayaklarımda korkunç bir zonklamaya yol açıyordu.

Demir kapıların ani bir açılışı müthiş bir zonklama yaratıyordu. Neyse ki 15-20 gün sonra rahatlamıştım...

Dönem koşullarında THKP-C'nin oluşumu nasıl gerçekleşti

THKP-C'nin oluşumunu üç dönemde düşünebiliriz. 1960 sonrasında Türkiye hızlı bir toplumsal altüst oluş ve değişim sürecine girdi. Topraktaki hızlı çözümler şehirleşmeyi hızlandırırken, sanayileşme modern fikirlerin birikmesine ve odaklaşmasına yol açıyordu.

Türkiye İşçi Partisi (TİP), buna tekabül eden ve bu süreci hızlandıran bir yapılanmadır. Bu hızlı süreç devlet partisini bile ortanın soluna çekmiştir. Bu, birinci dönemdir.

1968'lere gelindiğinde toplumsal gelişmenin hızı ve gücüyle mevcut toplumsal yapılar arasındaki çelişki keskinleşmişti. Aynı dönem dünya çapında okumuşların gelecek kaygısına düştüğü ve kurulu düzenden kopuş sürecine girdiği bir evreydi. Bu evre Türkiye'de yaşanmakta olan hızlı toplumsal alt üst oluşla örtüştü ve özellikle üniversite gençliğinin hızla radikalleşmesini sağladı.

Bu süreçte TİP, korunmacı ve ürkek bir hatta çekilirken, devlet içinde bütün iktidara talip olan bazı güçlerle solun bir kesimi rezonans içine girdi. Sovyetler Birliği'nde geliştirilen kapitalist olmayan yoldan sosyalizme geçiş teorisinden de etkilenen bu güçler, zaman zaman gençlik eylemlerini

bile manipüle edebiliyordu.

Bu güçlerin pozisyonlarını sarsan önemli bir dönüm noktası, 15-16 Haziran 1970 işçi eylemleri olmuştur. Bu eylemler bu güçlerin açmazlarını ortaya çıkartmanın yanı sıra, gerçek yüzlerini de göstermiştir. Bu, ikinci dönemdir.

THKP-C hareketinin oluşumu, her iki dönemden izler ve etkiler taşısa da, bu dönemlerden ayrılmaktadır. Deyim yerindeyse bu o dönemlerden bir kopuş hareketidir. (THKO'nun oluşumu da bu kopuşun bir parçası sayılmalıdır.) Bu tepeden inmeciliğe karşı, radikal ve devrimci bir harekettir.

Bu kopuş, toplumsal olayların sıkıştırılmasıyla erken, hızlı ve hazırlıksız olmuştur. Bu kopuşun mimarı ve teorisyeni Kızıldere'de dokuz arkadaşıyla birlikte 27 yaşında katledilecek olan 25 yaşında bir gençtir: Mahir Çayan...

THKP-C kapsayıcı bir hareket olmuştur. O kadar ki, ilk dönemdeki sert eylem çizgisine rağmen, dönemin entelejansiyasını, öncü işçilerini, tarım emekçilerini, darbe ve düzen karşıtı askerleri ve geniş bir gençlik kesimini çevresinde toparlayabilmiş ve izleri bugüne kadar uzanan bir gelenek yaratmıştır.

(Necmi DEMİR)

NECMI DEMİR

1944 Ezine doğumlu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu. Politik mücadeleye 1963'te TİP Eminönü ilçesinde başladı. Fikir Kulüpleri Federasyonu'nda (FKF) görev aldı ve DEV-GENÇ İstanbul Bölge Yürütme üyeliği yaptı.

THKP-C'ye katıldı ve birinci THKP-C davasında idamla yargılanarak, ömürboyu hapse mahkûm edildi. Sekiz yıl hapisshanede kaldıktan sonra Halkın Yolu örgütünün önder kadroları

arasında yer aldı. 70'lerin ikinci yarısında Türkiye İhtilalci Komünist Partisi (TİKP) kadrolarında yer aldı.

12 Eylül'den sonra uzun süre Belçika'da yaşadığı dönüşünde Kuruçeşme sürecine katıldı. Birleşik Sosyalist Parti'de (BSP) çalıştı. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin (ÖDP) kurucuları arasında yer aldı. ÖDP'nin ilk yıllarında yönetimde aktif görev aldı. Halen Datça'da yaşıyor.

Ziya Yılmaz, büyük firarı anlatıyor

Tüneli terk ettikten sonra cezaevinin sınırları dışına çıkmıştık ama askeri bölgenin içinde kalmıştık. Ancak askeri bölge sulu korunan bir yer olmadığı için yürüyerek anayola geçtik. Gülüştüp şakalaşıyoruz...

Mahir, "Gelen ilk araca binelim" dedi. Öyle yaptık. Ama araba Kartal yönüne gidiyormuş. Cezaevinin bulunduğu Ziraat Tuğay'ın kapısının önünden geçtikten sonra Kartal sapağında arabadan indik. Bu sefer aksi yönden gelen bir başka dolmuşa bindik. Aynı kapının önünden bir kez daha geçtik.

Çıktığımızda birilerinin bizi karşılaması gerekiyordu, fakat her nasılsa buluşmamıştık...

Kadıköy'e geldik, sonra dolmuşla Üsküdar'a oradan da motorla Beşiktaş'a geçtik...

ZİYA YILMAZ

1938 Fatsa doğumlu. Yüksek öğrenimini Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde tamamladı. TİP Fatsa ilçe başkanlığı yaptı. Karadeniz bölgesinde TİP çalışması yürüttü.

Fatsa'da 'Yeşil Fatsa' ve 'Kıvılcım' gazetelerini çıkardı. 1970 yılında Karadeniz fındık üreticilerinin direnişini örgütledi. THKP-C'nin kurucu kadrosu içerisinde yer aldı. Genel Komite üyeliğine atandı. Karadeniz sorumluluğuna getirildi. THKP-C'nin ilk eylemi sayılan Ankara'da Küçükçekirtili Ziraat Bankası soygununa katıldı. Partisinin aldığı karar uyarınca İstanbul eylem grubunda yer aldı. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçıdırılması eyleminin içinde bulundu. Bu olay sonrasında yapılan bir operasyonda Mahir Çayan ve arkadaşlarıyla yakalandı.

29 Kasım 1971'de Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile birlikte Maltepe Cezaevi'nden firar etti.

THKP-C içinde başlayan tartışmalar sonucunda Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'nın partiden ihraç kararını alan grubun içindeydi. İstanbul Arnavutköy'de Ulaş Bardakçı'yla birlikte kaldığı evde polislerle girdiği silahlı çatışmada yaralı olarak yakalandı. 12 Mart döneminde THKP-C davasında yargılandı ve idama mahkûm edildi. 1974 affıyla cezası 30 yıla indirildi. Yaklaşık 16 yıl hapisshanede kaldı. 1986'da tahliye oldu.

Hapishanede kaldığı yıllar ideolojik çizgisinde değişikliğe yol açtı. TKP'ye yakın görüşleri savundu. CHP içinde politik yaşantısını devam ettiriyor. Halen Ankara'da yaşıyor.

DİKKAT!

MAHIR ÇAYAN

ULAŞ BARDAKÇI

CIHAN ALPTEKİN

ÖMER AYNA

ZIYA YILMAZ

Yukarıda fotoğrafları görülen 5 şaki 29-30 Kasım gecesi cezaevinden kaçımlardır. Gören veya yerlerini bildirerek yakalanmalarını sağlayanlar nakten mükafatlandırılacaklardır.

1 THKP-C davasında yargılanan Ayşe Emel Mesci anlatıyor

Gün doğdu hep uyandık...

*Mahirler'in kaçıışından sonra, her şeyi gırgıra alıyorduk.
Zafere ulaştığımızı düşünüyorduk ve
hiçbir şey umurumuzda değildi... **

Yıl 1971, THKP-C davasının 26 sanığı, hapisanedeyiz... Tuvalete, sün-
günün soğuk ve sivri ucu sırtımıza dayanarak götürülüyorduk. Tuva-
letin yanındaki hücrenin kapısı sürekli açık tutuluyordu. Önünde iki aske-
rin nöbet tuttuğu hücrede, Mahir Çayan'ın yaralı bedeni yatağa zincirlen-
mişti. Bizi gördüğünde başını hafifçe kaldırıp dirençle gülümserdi. Malte-
pe'de Hüseyin Cevahir'le birlikte kuşatıldıkları evde silahlı çatışma sonucu
yakalanmıştı. Uzun süren soruşturma ve duruşma sürecinde, Mahir Çayan
o hücrede yatağa zincirlenerek bekletildi.

Duruşmanın ilk günü, Mahir'in solgun yüzü bizleri görünce aydınlandı.
Hüseyin Cevahir'in öldüğü kendisine söylenmemişti. Ulaş'a sarıldı ve Hü-
seyin'i sordu. Öldüğünü öğrenince birden gözleri doldu, dudaklarını ısır-
dığını görüyordum, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Öfkeliydi. Kısa sürede topar-
landı. Ulaş'a elini uzattı, bir süre öylece kaldılar...

Duruşma aralarında öğle yemeğini hep birlikte büyük bir koğuştta yedik.
Öğle yemekleri tam bir gırgır şamataydı, okul kantini gibi. O gün olup bi-
renler hicvedilerek anlatılırdı. Ben yemekte genellikle Ulaş'la birlikte otu-
rurdum. Onunla ve Kamil Dede'yle birlikte çok gülerdik. Ulaş çok zeki,
neşeli, şakacı ve soğukkanlı bir insandı. İçlerinde en gençleri bendim, he-

* BirGün, s. 5, 17 Nisan 2008.

Ayşe Emel Mesci

yecanlı ve ataktım. Ulaş, beni sakinleştirmeye çalışırdı. “Önemli olan dışarıda olabilmek, sen bu gidişle 5 sene yersin” derdi. Haklı çıktı, gerçekten de 5 sene ceza aldım.

Ulaş, sık sık “Ben zaten darağacının tiryakisi olmuşum” diye türkü söylerdi gülerek. Kamil Dede'nin sesi çok güzeldi, o da Ulaş'a eşlik eder, bazen de uzun havalarla hepimizi hüzünlendirirdi. Mahkemelere giderken ve dönerken hep birlikte marşlar söylerdik: “Gün doğdu hep uyandık / Siperlere dayandık / Bağımsızlık uğruna da al kanlara boyandık...” Kaldırım kenarlarında, otobüs duraklarında bekleyen halk, şaşkın şaşkın hapishane arabalarına bakardı.

En büyüğümüz 25 yaşındaydı. T.C. Anayasası'nı tebdil, tağyir ve ilgaya teşebbüs etmekten yargılanıyorduk!.. Ama ne ilginçtir ki, anayasal düzeni askıya almış bir darbenin askeri mahkemelerinde 1961 Anayasası'nı en çok biz savunuyorduk.

Esas hakkındaki mütalaa için mahkeme 9 gün ara vermişti, sonra savunmalara geçilecekti. Savunmaların başlayacağı gün, uzun bir bekleyişten sonra Mahir duruşma salonuna getirildi. Güçlkle yürüyordu, zayıflamış, solmuştu, ayakta zor duruyordu. Ama Mahir her koşulda iyi bir hatipti. Gazetecilere ve izleyicilere dönerek seslendi: “8 aydır bir hücrede yatağa zincirlenmiş bekletiliyorum. Kitap yok, gazete yok. Avukatlarımla görüştü-

almıyorum. Benden savunma yapmamı bekliyorsunuz... Bu mahkemeler bağımsız değildir. Sizler kararınızı çok önceden verdiniz. Bu durumu protesto ediyorum. 9 gündür ölüm orucundayım. Bu antidemokratik uygulamaya son vermezseniz, hücreden ölüm çıkacaktır” dedi.

Sonra savunmalar hazırlandı. Mahir'in yapacağı savunmayı Sina Çıladır ve Ulaş Bardakçı birlikte yazmışlardı. Mahir ise futbol oynuyor ve koğuşa gelmenin tadını çıkarıyordu. Kısa sürede sağlığına kavuşmuştu. Duruşma da bir müddet yazılı savunmayı okuduktan sonra bir an durdu, kâğıtları bıraktı, “Ben şifahi savunma yapacağım” dedi. Hâkimlerden biri, “Hayır yapamazsın” diye cevap verdi. Onlarda da sanıkların istediği her şeyi reddetmekle yükümlüymüşler gibi bir hava oluşmuştu sanki. Mahir, istediği gibi savunma yapmasını niçin engelleyemeyecekleri konusunda küçük bir hukuk dersi verdikten sonra, 5 gün süreyle şifahi savunma yaptı.

“Bizler İkinci Kuvayı Milliyecileriz. Mustafa Kemal'in silah arkadaşlarıyız. Türkiye bugün işgal altındadır. ABD emperyalizmi ve yerli işbirlikçilerine karşı ulusal bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesinin öncü savaşılarıyız...”

Yapıları geniş bir arazi içine dağılmış Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi'nde, erkek ve kadın tutuklular ayrı koğuşlarda kalıyorlardı. Yüksekçe bir tepe üzerindeki bizim barakadan, cezaevi komutanlığının bulunduğu bina-daki erkek hapishanesinin avlusunu görebiliyorduk. Mahkemeye gitmek üzere hazırlık yaptığımız bir sabah, cezaevi çevresinde telaşla askerler koşturmaya başladı. Nöbetçi erlerden biri duvarın dibindeki çukura düşmüştü; tam bir kargaşa hâkimdi. Kısa süre içinde etrafımız sarıldı. Askeri helikopterler, cezaevinin üzerinde turluyordu. Teğmenlerden birinin silahı yanlışlıkla ateş aldı.

Kamil Dede'nin sesi durumu aydınlattı: “Arkadaşlar, Ankara'da Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının siyasi savunma hakları kısıtlanmıştır. Bu nedenle Mamak'ta direniş başlatılmıştır. Bizler de onlara katılıyor, bu antidemokratik uygulamayı protesto ediyoruz. Savunma haklarımızı elde edinceye kadar mahkemelere gitmeme kararı aldık. Koğuşlara barikat yapın, içeriye kimseyi sokmayın.”

Aslında gece gerçekleşen kaçışın farkına varılmasının bir süre ertelenmesi ve arkadaşlara zaman kazandırılması için alınan bu direniş kararına uyduk ve ranza, dolap ne varsa koğuş kapılarına dayadık. Kısa süre içinde tankçısı topçusu, tüm garnizon, cezaevinin çevresinde toplanmıştı. İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün de gelmişti. Bize megafonla seslendi: “Halk, mahkemelere gitmenizi istiyor.” Ne kadar trajikomik bir durum! Sıkıyönetim komutanı Faik Türün, tamamen kendi emri ve yetkisi altında-

Ayşe Bilge Dicleli, Ayşe Baykara, Ayşe Emel Mesci,
İstanbul Sağmalcılar hapishanesi avlusunda
(11 Haziran 1972)

rınızı, bacılarınızı düşünün. Sizin kurşunlarınızla ölmek istemiyoruz, silahlarınızı halk düşmanlarına çevirin". Sonunda bando mızıkacı takımını getirdiler, askerlerle aramıza yerleştirdiler, marşlar çalınmaya başlandı. Bir an geldi marşlar kesildi. Faik Türün bize seslendi: "Arkadaşlarınız direnişten vazgeçtiler, mahkemeye gitme kararı aldılar." İnanmamıştık. Kamil'in sesi kararı onayladı. "Amacımıza ulaşmış bulunuyoruz, mahkemeye gidiyoruz."

Süngülerin gözetiminde cemselere bindirildik. O gün THKO duruşması da vardı. Kavşaklardan birinde, öndeki konvoydan halka bir tomar bildiri atıldı. Kimlerin kaçtığını bilmiyorduk. Gazeteciler dışında kimse salona alınmamıştı. Öndeki üç iskemle boştu. Mahir, Ulaş ve Ziya Yılmaz cezaevinden kaçmışlardı.

Duruşma sonrası, Maltepe'ye geldiğimizde karargâhın önünde indirildik. Bizi zorla erkek koğuşlarının bulunduğu yerde eskiden çay ocağı olarak kullanılan küçük bir odaya kapatmak istediler. 6 kişilik 3 ranza konmuş ve eşyalarımız didik didik edilmişti. Rüçhan Manas, "Bizi buraya kapatamaz-

ki siyasi tutuklulara, "Halk mahkemeye gitmenizi istiyor" diyor. Utanmasa, "milli iradeye karşı çıkmayın" diye nasihat verecek. Türün devam etti: "Koğuş kapılarını açın, direnişe son verin. 10 dakika içinde dışarıya çıkmazsanız, ateş açmak zorunda kalacağız." Son cümleyi defalarca tekrarladı.

12 Mart'ın komutanı kararlıydı. Askerler silahlarına mermi sürdüler, komutanlarının nezaretinde talim yapmaya, bir yandan da mevzi lenmeye başladılar.

Ben tiyatro oyuncusu olduğum için sesimi kullanmayı biliyordum. Koğuşun ortasındaki demirdöküm sobanın borularını söküp imal ettiğimiz doğaçlama megafonla pencereye çıktım. Bağırmaya başladım: "Askerler, kardeşler, bizler sizler için savaşıyoruz. Köylerdeki anala-

"..." diye diklenince, subaydan şiddetli bir tokat yedi. "Sen arkadaşımıza vurursun" sesleri yükseldi; karşı koğuşun kapısı kırıldı ve onu diğer koğuşların kapıları izledi. Tutuklular hapisaneyi işgal ettiler. Koridorun sonunda, idareye açılan camlı bir bölme vardı. Cezaevi komutanı ve idareci (kankçılar), kaçış olayından ötürü orada topçular tarafından gözaltına alınmıştı ve biz de cezaevini işgal etmiştik.

Bu sayede meşhur tüneli de görme imkanı bulduk. Tünel, 60 kişilik koğuşun içindeki bir bölümde açılmıştı. Koğuşun girişine, akademinin heykel bölümünde okuyan bir arkadaş, Yüksel Erdoğan, çıkan kırmızı (killi) çamurdan kocaman bir kadın heykeli yapmıştı. Çıkan çamur yatakların içine ve dolaplara doldurulmuştu. Tünelin ağzı çok küçüktü. 5 kişinin, özellikle Cihan Alptekin'in oraya nasıl girdiğini anlayamamıştım.

Tünelin içi ampullerle ışıklandırılmıştı. Arkadaşlar, direniş bittikten sonra olanları anlattılar. Faik Türün, sayım sırasında komutanlarla içeriye girmiş; Mahir, Ulaş, Ziya, Cihan ve Ömer'in adları okunurken içerdekiler hep bir ağızdan, "Tahliye oldu" diye bağıryorlarmış. Faik Türün "Deligi görelim, deliği" demiş. Işıklandırılmış tüneli görünce çileden çıkmış: "Adamlar tünel değil, metro kazmışlar!" demiş.

Her şeyi gırgıra alıyorduk. Zafere ulaştığımızı düşünüyorduk ve hiçbir şey umurumuzda değildi. Koridorda volta atarken karşıdaki koğuşta düşünceli oturan İlhan Selçuk dikkatimi çekti. Gergin ve temkinliydi. Belki de bu kapışmanın sonunun nereye varacağını düşünüyordu. Sabaha dek hiç uyumadan bekledik. Ertesi gün hapisane idaresi değişmişti, subaylar tutuklanmış, sorgulanmak üzere götürülmüş ve çok daha sert olan başkalarına gelmişti...

Duruşmadan 'oy çokluğu' ile tahliye edildim. Özgürlüğüm ancak 4 gün sürdü. Bir sabah uykudan

Milliyet Halk Gazetesi

25 ARALIK

k durumu görüşü

ARTIŞINA
Şİ TEDBİR
LINIYOR

iki idam
UÇ MÜEBBED

200 den fazla okul

Koredeki yangında
sakleri stupembü öldü

çok
manjor

1. THKP-C davasında karar:
İdam: Necmi Demir, Kamil Dede;
Müebbed: İlkyay Demir, Rüçhan Manas, Kadriye Deniz Özen;
5 yıl: Ayşe Emel Mesci

uyandırılıp 'basit' bir sorgu için götürüldüğüm 2. Şube'den, geceyarısı alınıp sivillerle birlikte bilmediğim bir semtte tarihi bir binaya getirildim. Kapıdan girerken ışıklar söndü. Karanlıkta bir odaya kapatıldım ve gaz lambaları altında üç kişi tarafından sorguya çekildim.

Koğuştta bale yaptığım, askerlerin dikkatini çektiğim, böylece kaçışa yardım ettiğim iddia ediliyordu. Sorgu sabaha dek sürdü. Ertesi gün öğle saatlerinde savcılık ifadesi için Selimiye'ye götürülüp yerin iki kat altında bir başka hücreye kapatıldım. Karara dek o hücrede bekletildim. (Benden sonra Yılmaz Güney de aynı hücrede kalmış.)

Hakkımda ikinci bir dava açıldı. Kaçan beş kişi ve ben... Durum çok komikti, neyse ki ikinci dava kısa sürede düştü.

Karar için duruşmaya çıkarıldığımda arkadaşlar şaşırmıştı, hücrede olduğumu bilmiyorlardı. Sonunda Ulaş'ın tahmini doğru çıktı, 5 yıl hapis, 1 yıl 8 ay Isparta'ya sürgün cezası yedim.

Arkadaşlarımızın Kızıldere'de öldürüldüğünü Sağmalcılar Cezaevi'nde kaldığımız adi tutuklu koğuşunda öğrendik. Ben, İlkay Demir, Deniz Özen, Rüçhan Manas, Işık Alamur, Elif Tolon birlikteydik. Radyoda haberler okunuyordu. Verilen haberde ölenlerin adları sayıldı teker teker. Aslında sağ olan Ertuğrul Kürkçü'nün de adını ölümler arasında saymışlardı o sırada. Donup kaldığımı hatırlıyorum. Katılmışım sanki, gözyaşı bile döke-medim...

AYŞE EMEL MESCİ

1950 İstanbul doğumlu. Konservatuvarın klasik bale bölümünden koreograf-balerin olarak mezun oldu. 1966'da İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda kadrolu sanatçı olarak çalışmaya başladı.

1971 yılında tutuklandı, 26 sanıklı 1. THKP-C davasında yargılandı ve 5 yıl hapse mahkûm oldu. 1974'te af yasası kapsamında serbest bırakıldıktan sonra, Muhsin Ertuğrul tarafından yeniden Şehir Tiyatrosu kadrosuna alındı.

12 Eylül darbesinin ardından yurtdışına çıktı

ve 1982'de İsveç'te Tuncel Kurtiz ve Şehir Tiyatrosu'ndan arkadaşlarıyla birlikte Halk Oyuncuları'nı kurdu. 1983'te Yılmaz Güney'in 'Duvar' filminde rol aldı ve Cannes Film Festivali'ne katılan ilk Türkiyeli kadın oyuncu oldu.

1993 yılında Türkiye'ye döndü. Halen Ankara Devlet Tiyatrosu'nda yönetmen olarak çalışıyor. En son sahneye koyduğu 'Kurban' ve 'Çığ' adlı eserler Ankara Devlet Tiyatrosu'nun repertuvarında sahneleniyor.

**Cevahir'in öldürülmesine tepki duyarak
THKP-C'ye katılan Ülkü Sağır:**

Ulaş sakin, Mahir gergindi

*Bir ara dışarıya atılan el bombası, kapalı olan panjura çarpıp
odaya düşüyor. Ulaş yerinden fırlayıp bana doğru koşuyor ve
üzerime kapanıp beni korumaya çalışıyor.**

Anılar fazlasıyla öznelidir. Birisiyle ilgili anılarınızı anlatırken (özellikle de o kişiyle çok uzun yıllar bir arada yaşamamış ve çok farklı şeyler paylaşmamışsanız) aslında kendinizi anlatıyorsunuzdur. Zira belli bir anda, belli koşullar altında o kişinin sizin belleğinizde yarattıklarıdır anımsadıklarınız.

Olaylar için de aynı şeyler geçerlidir. Aynı olayı yaşayan kişiler çok farklı öyküler anlatır size. Bu nedenle anılarımı anlatmaktan hep kaçınıyorum. Ne var ki, 70'lerde başkaldırı ve özgecilik ateşini tutuşturmuş ve bu ateşte can vermiş dostlarımızı anarken bu anılara başvurmak kaçınılmaz olur.

Ulaşlı, Mahirli bir poker oyunu

Bernard Shaw bizden uzakta olan yakınlarımızın kötü yanlarını anımsayarak kendimizi avuttuğumuzu söylese de, benim anımsadıklarım sadece hoşluklar. Özellikle de Ulaş'la ilgili olanlar böyle. Belki de Mahir'le çok kısa bir süre bir arada kaldığım ve onun THKP-C'deki bölünme nedeniyle son derece gergin olduğu bir dönemi paylaştığım için, onunla sadece bir poker oyununu anımsıyorum. Birisinden ya da birilerinden haber beklerken çalışamayacak kadar gergin olduğundan (o sırada 'Kesintisiz Devrim' yazısını yazıyordu) poker oynamayı önermişti.

* BirGün, s. 10, 10 Nisan 2008. ('Denizler İdama Giderken', Oral Çalışlar, Gendaş Yayınları, 2002.)

THKP-C duruşması, 1972. Soldan sağa: Ömer Laçiner, Oktay Etiman, Zafer Kutlu, Ertuğrul Kürkçü ve Ülkü Sağır.

Evde Ulaş ve Ziya [Yılmaz] dışında kimse olmadığından zorunlu olarak beni de oyuna kattılar. Birisi bana pokerin temel kurallarını anlattı ve önüne fasulyeleri koydu. Oyun, görünüşü gayet iyi gidiyordu ancak bir terslik vardı. Genellikle ben kazanıyordum. Önce acemi şansı deyip geçtilerse de, Mahir işkillenmişti. Yine kazandığım bir elden sonra kağıtlarımı görmek istedi. Ben de gösterdim. Oyunu açmak için gereken kağıtlar değilmiş meğer! Ulaş gülmekten kırılıyordu ama Mahir hiç de işi hafife almamıştı. Sorgulanmam sürdükçe oyun boyunca elimdeki kağıtların değeri ne olursa olsun hiç pas geçmediğim ve her oyunu sonuna kadar sürdürdüğüm anlaşıldı. Kağıtların değerini bilmiyordum, açıkçası fazla da aldırıyordum! Oyunu ciddiye almadığım için Mahir oldukça kızgındı ama bensiz oynayamayacakları için de bir pazarlık yapıldı. Bundan böyle elimde uygun kağıtlar olmadıkça oyunu açmayacaktım. Bu kurala ne kadar uyduğumu anımsamıyorum, ancak Mahir'le bir daha poker oynamadığımı biliyorum.

Ulaş ise Mahir'den farklıydı. Onun gergin ya da sinirli olduğuna hiç tanık olmadım. Üstelik Ulaş'la iki ayı aşkın bir süre aynı evde kaldık. Her şeyde eğlenceli bir yan bulabiliyordu. Kardan ve düşmekten ödü kopan, bu nedenle koluna sımsıkı yapışan bana, eğer kayıp düşersek patlayacak el bombalarıyla (ceplerinde en az iki tane vardı) ne hale geleceğimizi anlatırken bile sokağı çınlatan kahkahalar atmama (hiç dikkat çekmememiz gerektiğini belirtmeliyim) yol açan ve bundan hiç rahatsız olmayan bir Ulaş anımsadığım.

Yere serdiğimiz şilte benzeri nesnelere uykuya hazırlanırken açığa kalan sırtını örttüğümde, bu kez benim sırtım açık diye kalkıp beni örtten ve bu karşılıklı örtme eylemini komedi haline getirip evdeki diğer kişileri çileden çıkararak bir Ulaş. Blöflü pişti oynarken, polislerin evde en az 7 kişi olduğuna inanmasına yol açacak kadar gürültü yaptığımız ve güldüğümüz bir Ulaş.

Kişiliğini başka hiçbir söze gerek kalmaksızın anlatabileceğine inandığım bir anekdot da şu olsa gerek: Polisle çatışıyoruz. Hedef falan gördüğümüz yok. Öylesine ateş ediyoruz. Benim küçük bir silahım var. Birkaç ateşten sonra tutukluk yapıyor, hemen Ulaş'a koşuyorum, gayet sakin alıp düzeltiyor. Bu birkaç kez tekrarlanıyor. Hiçbirinde en

ufak bir sabırsızlık ya da bıkkınlık belirtisi göstermiyor. Bir ara dışarıya atılan el bombası, kapalı olan panjura çarpıp odaya düşüyor. Ulaş yerinden fırlayıp bana doğru koşuyor ve üzerime kapanıp beni korumaya çalışıyor.

Anılar öznel değil demiştim. Doğrudur. Anımsadıklarım bende iz bırakanlar. Yine de Ulaş'ın koşullar ne olursa olsun çevresindeki insanlara sunduğu sevgisini, özgeciliğini yeterince kanıtlayacak nitelikte anılar. Yaşadığım sürece onu bu özellikleriyle anımsayıp seveceğim.

Hapishanede ölen ilk kadın devrimci

Anmak istediğim biri daha var, Hatice Alankuş... Hatice ne bir önderdi ne bir militandı. Ancak, hapishaneden kaçan Mahir'i, Ulaş'ı, Ömer'i, Cihan'ı ve Ziya'yı az bulunur bir cesaret ve fedakârlıkla evinde saklamayı kabul etti ama hapishanede öldü. Daha doğrusu ihmal sonucu öldürüldü.* Yitirdiklerimizi anarken ondan söz etmemek büyük bir hata olacaktır. Evlerini bize

* Hatice Alankuş, 4 Mart 1972'de tutuklandı. Gördüğü yoğun işkenceler hastalanmasına neden oldu. 24 Temmuz 1973'te, kaldırıldığı Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde yaşamını yitirdi. 'Tedavisinin engellenmesi sonucu yaşamını yitiren ilk kadın devrimci' olarak Türkiye solu tarihine kaydedildi...

Hatice Alankuş

devretmeden önce bir süre birlikte kaldık. Evini ve hayatını alt üst eden bir yığın insanın varlığına rağmen her zaman gülyüzlü ve kibardı.

Bir duruşma sırasında hastalandı. Karın ağrılarının 'psikolojik' olduğu ileri sürüldü ve hiçbir şey yapılmadan hastaneden geri gönderildi. Sancısını büyük bir metanetle göğüsledi, ağlamadı, sızlamadı. Ağrı kesici iğneler, çocukça bir umutla kaynatılan nane limonlar işe yaramadı. Tanı konulduğunda artık çok geçti...

Cevahir öldürülünce kararımı verdim

Anılar beni hüzne boğdu. Yine de olumsuz bir hüznün değil bu. Zira, ters teperek birçok güzel şeyi anımsamama yol açtı. Bunların başında Hüseyin Cevahir geliyor. Yakın arkadaşları onunla ilgili pek çok şey anlatabilir. Ne var ki, onunla ortak hiçbir anısı olmayan, sadece ona dair anıları olan dışarıdan bir kişinin izlenimleri Hüseyin'i daha nesnel anlatabilir. Bence herkesin tanınması ve anımsaması gereken bir insandır Hüseyin. Dost, nazik, saygılı... 68'lerdeki genel devrimci tipinden son derece farklı... Birçokları benim gibi mini etekli burjuva kızlarına horgörüyle bakar, mitinglerde en gerilerde, görülmeyecek yerlerde durmasına özen gösterirken, Hüseyin bizimle sohbet edecek kadar gönül eriydi. Bizi küçümsemediğini, değer verdiğini düşünürdük. Bu da bizim köşemize çekilmemizi engellerdi.

Bir kişi de olsa bir devrimcinin bizi dışlamaması önemliydi. Belki o da bizim mini eteklerimizden rahatsız oluyordu. Bilmiyorum... Hiç belli etmedi. Diğerlerinin bize yönelik dışlayıcı ve küçümseyici tavrına inat her mitinge mini eteğimle katıldım. Yine de, bir miting öncesinde kot pantolon ve lastik botlarımla beni gördüğünde Hüseyin'in hoşnutlukla, "Amazon kıyafetine bürünmüşsün" demesi, sonraki bütün mitinglere pantolonla gitmeme neden oldu.

Benim için ve çevremdeki birçok insan için çok değerliydi Hüseyin. Onu pek fazla tanımamama karşın, gösterdiği yakınlık ve saygıydı onu benim için değerli kılan. 'Devrimci Hüseyin'di. Bu nedenle öldürülmesi anlatamayacağım kadar çok üzdü beni. Değil Marksizmi, THKP-C'nin neyi savunduğunu bile bilmeden saf tutmam, Hüseyin'in öldürülmesi yüzündendir. Onu az da olsa tanımış, onunla konuşmuş, aynı masada çalışmış olmak benim için onurdur. Tanıdığım için mutluyum diyebileceğim epeyce insan vardır, ancak onur duyduğumu söylediğim çok az sayıdaki insandan biridir Hüseyin...

Hüseyin Cevahir

1945 Tunceli Mazgirt doğumlu. Lise mezun olduktan sonra önce İstanbul İktisadi Fakültesi'ne kayıt yaptırdı, ardından SBF'ye girdi. SBF'ye girişinden ardından gençlik mücadelesi içinde aktif biçimde yer aldı.

1965-1969 yılları arasında yüksek öğrenim gençlik mücadelesinin önderlerinden biri oldu. SBF-DER başkanlığı yaptı. TİP Gençlik Kolları'nda çalıştı. TİP içindeki tartışmalarda Mahir Çayan'la birlikte davrandı. THKP-C'nin 11 kişilik çekirdek ve militan kadroları içerisinde yer aldı. Örgütte, Doğu Anadolu ve Kürtler'le ilgili görevler üstlendi.

12 Şubat 1971'de Ziraat Bankası Küçükesat (Ankara) şubesi soygununu gerçekleştiren ekip-

te yer aldı. 12 Mart'tan sonra THKP-C'nin, İsrail başkonsolosu Efraim Elrom'un İstanbul'da kaçırılması eyleminde yer aldı. Elrom'un öldürülmesinden sonraki günlerde Mahir Çayan'la birlikte İstanbul Maltepe'de sığındıkları evde kuşatıldı. Elli bir saat süren kuşatma, 1 Haziran 1971 sabahı 'dünya atış şampiyonu üçüncüsü' keskin nişancı binbaşı Ahmet Cihangir'in, tek mermiyle Cevahir'i başından vurarak öldürmesiyle sona erdi. Mahir Çayan ağır yaralı yakalandı.

Cevahir'in, edebiyatla ilgili yazılarının bir bölümü 'Aydınlık' ve 'Türk Solu' dergilerinde yayımlanmıştı... Şiir yazardı, Shakespeare okurdu ve Jimi Hendrix dinlerdi...

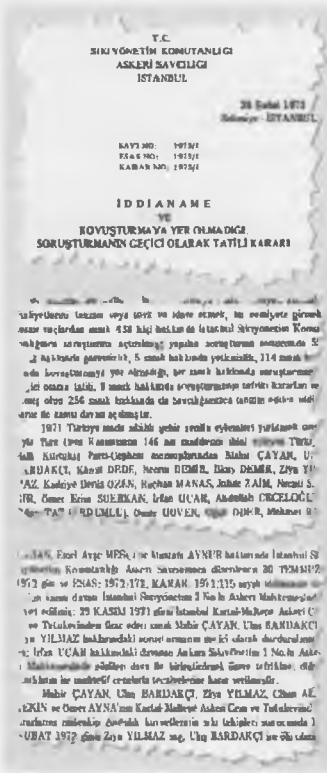

1968'in en önemli öğrenci eylemlerinden birisi Samsun'dan Ankara'ya yapılan 'Mustafa Kemal yürüyüşü'ydü. "Tam bağımsız Türkiye" sloganıyla 30 Ekim 1968'de Samsun Atatürk Anıtı önünden yola çıkan 22'si öğrenci, 2'si işçi 24 gencin amacı, eylemlerini 10 Kasım'da Anıtkabir'de tamamlamaktı. Yürüyüş ancak 8 Kasım'a kadar devam edebildi. Yürüyüşçüler Mamak'a vardıklarında aralarında, kullanılacak sloganlar ve izlenecek güzergâh konusunda anlaşmazlık çıktı. Tartışma uzayınca yürüyüşe son verme kararına varıldı. Yürüyüş sırasında verdikleri molalardan birinde dinlenirken görülen gençlerin arasında Hüseyin Cevahir de (soldan ikinci, kalpaklı) vardı.

THKP-C iddianamesi

'Yetkililerden izin almadan bomba imal etmek!..'

SUÇ

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil ile ilgaya cebren teşebbüs etmek.
2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil ile ilgaya cebren teşebbüste bulunmak suçuna fer'an iştirak etmek.
3. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye ve sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye mâtuf cemiyet kurmak, faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare etmek veya yol göstermek.
4. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa veya memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye mâtuf cemiyete girmek.
5. Hükümetin araştırmalarına karşı faili gizlemek veya yardım etmek veya hakkında tutuklama, yakalama müzekkeresi çıkarılan kimsenin bulunduğu yeri bildiği halde yetkili mercilere haber vermemek.
6. Anayasayı ihlâl fiiline veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmağa, memleket içinde müesses iktisadi veya sosyal temel nizamlarından herhangi birini devirmeğe mâtuf cemiyetin varlığına muttali olduğu halde hükümete haber vermemek.
7. Yetkili mercilerden ruhsat almaksızın toplu olarak bomba imal etmek.
8. 6136 sayılı Kanuna muhalefette bulunmak.
9. Hüviyet cüzdanlarını, nüfus tezkerelerini taklit etmek veya bunların yazılarını değıştirmek ve bunları kullanmak maksadiyle başkalarına tevdi eylemek.
10. Taklit edilmiş veya değıştirilmiş nüfus tezkere ve hüviyet cüzdanlarını kullanmak.
11. Görevli devlet memurunu öldürmeye teşebbüs etmek.

22 Mart'ta THKP-C ve DEV-GENÇ, 12 Eylül'de Devrimci Yol davalarında yargılanan Oğuzhan Müftüoğlu, öncesiyle sonrasıyla Kızıldere'yi değerlendiriyor

Türkiye solunun dönüm noktası

*DEV-GENÇ'in son kongresinde Mabir'in yaptığı o uzun konuşma artık yalnızca Milli Demokratik Devrim tezlerinden cunta konusunda değil, solun geleneksel anlayışlarından da büyük bir kopuşun yolunu açıyordu...**

12 Mart faşizminin Kızıldere'de gerçekleştirdiği katliam, Denizler'in idamıyla birlikte, gerek sol hareket açısından gerekse ülkemizin yakın siyasi tarihi açısından son derece önemli sonuçlar yarattı; sonraki dönemde devrimci hareketleri de derinden etkileyen bir dönüm noktası oldu.

Şimdi Kızıldere katliamının üzerinden 36 yıl geçtikten sonra, bir yandan ülkenin her yanında ve dünyanın değişik bölgelerinde binlerce gencin katıldığı anma toplantıları düzenlenirken, bir yandan da bu olay üzerine çeşitli yorumlar yapılıyor.

Değişik yönleriyle tartışılması gereken bir olaydır bu.

Kızıldere yalnızca Denizler'in idamını engellemek isteyen devrimcilerin giriştikleri bir dayanışma eyleminden ibaret bir olay değildi.

Karadeniz'in bu küçük yoksul köy evinde bedenleri bombalarla delik deşik edilen devrimcilerin arkasında 1965-71 yılları arasındaki devrimci gençlik hareketinin (soldaki ideolojik ayrışma ve çatışmalar, kariyer tutkuları, ihanetler, cunta hesapları, emperyalizmin tuzakları ve faşist saldırılar karşısında) bağımsız bir devrimci siyasi hareketin yolunu açma mücadelesinin hikâyesi vardır.

* BirGün, s. 10-11, 6 Nisan 2008.

Oğuzhan Müftüoğlu

60'larda devrimci gençlik hareketi

Türkiye'de sol hareket altmışlı yıllarda, o dönemde egemen sınıflar arasındaki bir güçler dengesine özgü nispi özgürlük ortamı içinde gelişti. Gençlik ve aydınlar arasında başlayarak gelişen bir toplumsal uyanış dönemi yaşanıyordu. Batı'da gelişen 68 hareketi bir ölçüde üniversitelerde yoğunlaşmakta olan hareket için bir tetikleyici rolü oynadı denebilir. Üniversitelerde yoğunlaşan boykot-işgal gibi olayların daha sonra Batı'dakinden farklı gelişmesinin nedeni Türkiye'nin toplumsal ve siyasal farklılıklarında yatar Fransa'da olsun, Batı'daki diğer ülkelerde olsun, sonraki dönemde hareketi sistem içerisine çekerek sönmüldürmenin yolunu buldular.

Türkiye'de ise ne devletin yapısı ne de hâkim yönetim anlayışları buna müsaitti. Bulabildikleri en 'güzel', belki de tek yöntem, Amerika'dan ithal kontrgerilla taktik ve stratejilerinden ibaretti. CIA ajanlarının yönetiminde 'komando'lar yetiştirip, ülkenin bağımsızlığını, eşitlik ve özgürlük isteyen kim varsa üzerine salmak! Sopayla, silahla. Bu, ülkenin, 1965-71 arasında onlarca devrimci gencin faşistler tarafından öldürülmesinden, Denizler'in idamından, Kızılder'e de on devrimcinin katledilmesinden geçerek 12 Eylül öncesindeki bir iç savaş sürecine sürüklenmesinin başlangıcıydı. Türkiye'nin egemenleri bu ülkeyi yönetmek için buna muhtaçtı ve bundan başka bir şey de bilmiyorlardı.

12 Mart ve 12 Eylül gibi Kızıldereli de ABD'nin sözde Sovyetler Birliği'ne karşı dünya çapında yürüttüğü hâkimiyet mücadelesi açısından tasarlanan stratejinin bir parçası olarak Türkiye halkının bağrında gelişen toplumsal hareketine karşı düzenlenmiş planlı bir Amerikan operasyonuydu. Bu operasyonlarda rol alanlar, darbecilerinden Demirellere kadar, bu stratejinin taşeronluğundan başka bir şey yapmadı.

DEV-GENÇ'ten THKP-C'ye

Kızıldereli'ye giden yol her şeyden önce 60'lı yıllarda sol hareket içindeki ideolojik tartışma ve ayrışmalardan geçti.

Bu, bir bakıma THKP-C'nin kuruluş sürecinin de hikâyesidir.

THKP-C'nin kuruluş süreci benim DEV-GENÇ'in son dönemindeki Merkez Yürütme Kurulu üyeliğime rastlar.

Aslında o dönemde benim MYK üyeliğim de büyük ölçüde bir raslantı sonucu olmuştur denilebilir. Gerçekte benim o zamana kadar okumakta olduğum Hukuk Fakültesi'ni yaş itibariyle çoktan bitirip ayrılmış olmam gerekirdi. Fakülteye 1962'de girmiştimm ama, daha çok ilgimin zayıflığı yüzün-

Şişhan Müftüoğlu, Ertuğrul Kürkçü (ortada) ve Sinan Kâzım Özudoğru 1970 yılında Ankara'da.

den okula devam etmiyordum. Bu yüzden DEV-GENÇ'in son kongresi yapılırken ben hâlâ hukuk fakültesinin son sınıfında takıntılı durumdaydım. Mahir'in o uzun konuşmasını yaptığı kongrede, sanırım Anamur dağlarındaki 'eğitim kampı'ndan tanıştığımız Münir Aktolga'nın marifetiyle olacak, MYK üyeliğine aday gösterilince arka sıralarda oturduğum yerden red detme imkânı bulamadan seçilmiş oldum.)

THKP-C süreci içinde, bu şekilde gerçekleşen sorumluluğum çerçevesinde yer aldım. O sırada Mihri Belli ile ayrılık olayı henüz sonuçlanmamıştı.

MDD-SD ayrılığı başlangıçta daha çok TİP'te yasaklı oldukları için legalite içinde rol alamayan (ve sol bir cuntanın legalite sorunlarını çözebileceğini öngören) eski tüfeklerle TİP yöneticileri arasındaki bir çekişme ve görüş ayrılığı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak gençlik mücadelesinin boyutları geliştikçe tartışmaları Marksist klasiklerin kılavuzluğu altında bizim yorumlayışımız da değişmeye başlamıştı. Artık 27 Mayıs sonrasının belirsizlik ortamı içerisinde oluşturulmuş 'asker sivil aydın zümre'nin rolüne yapılan vurgulara dayalı MDD tezleri özellikle 15-16 Haziran sonrasında gelişen mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktı. Kır-şehir problemi, devrimde proleteryanın rolü ve ideolojik öncülük meselesi, ittifaklar sorunu, Kürt meselesi gibi tartışma konularında artık daha net ve tutarlı fikirlerin arayışı içindeydik.

Mahir'in uzun konuşması birçok yönden bu konularda geçmiş tartışmaların bir sentezine doğru bir açılım getiriyor ve artık yalnızca eski MDD tezlerinden cunta konusunda değil, solun geleneksel anlayışlarından da büyük bir kopuşun yolunu açıyordu.

Ben Aydınlık Sosyalist Dergi içindeki ayrışma olayının perde arkasında bulunmadım. Önceleri Mihri Belli'lerin evlerine Mahir ve diğer bazı arkadaşlar gibi zaman zaman gider, Aydınlık bürosunda zaman zaman Vahap ve Seyhan Erdoğan'larla da görüşürdüm. MYK üyeliğine seçilmemden sonra giderek hızlanan olaylar içinde yoğunlaştım, bir ara geçirdiğim ağır bir karaciğer rahatsızlığı nedeniyle de birkaç ay gelişmelerin dışında kaldım. THKP-C'nin kurucularıyla SBF'de veya bazı evlerde ara sıra görüşme dışında, gelişmeleri daha çok Sinan Kazım ve diğer arkadaşların aktarmalarından öğreniyordum.

"Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup", resmi MDD tezlerinden yeni bir bağımsız devrimci siyasi oluşum doğrultusundaki kopuşun ilanıydı. 'Kurtuluş' adlı dergide yer alan "devrimde sınıfların mevzilenmesi" başlıklı uzun yazı da artık ülkenin her yanında devrimci bir örgütün gelişmekte olduğunu haber veriyordu.

Cuntanın ayak sesleri

Ancak olaylar, mücadelenin doğal seyrinden ya da bizim hareketimizden çok daha hızlı gelişti. (Kazanın altını kimin harladığını ise kimse bilmiyor-duk)

Sol darbe hazırlığının had safhaya ulaştığı haberlerini Mısır'daki sağır cunta bile duydu. 9 Mart'a doğru gazete bürolarında Gürler-Batur-Tağmaç cuntası arasındaki tahteravallinin çetelesi tutulmaya başlanmıştı.

Gençlik eylemleri bu doğrultuda manipüle edilmeye çalışıldı. Gençlik hareketindeki kimi gruplar gençlik eylemini kendi mecrasının dışına çıkarmak üzere teçhizatlandırılarak yönlendirilmeye çalışıldı. Bunlara (bazen fiziki güç de kullanarak) engel olmaya çalıştığımızda, Doğan Avcıoğlu'nun cunta yanlısı 'Devrim' dergisinin başyazısında "devrimci gençliği pasifize etmekte" suçlandık.

Son dönemlerde özellikle liberal çevrelerce Türkiye solunun bütün geçmişiyle birlikte THKP-C hareketi de cuntacılıkla (Kemalistlikle) suçlanıyor. Bazen hareket içinde genç havacı subayların bulunması bu suçlamanın bir kanıtı olarak gösterilmek istenir. Kuşkusuz gençlik hareketini o dönemin hakim özelliklerinden bütünüyle ayrı tutmak mümkün değildir; ancak THKP-C hareketinin temel özelliği her türden "yukarıdan devrim" anlayışına karşı bağımsız devrimci bir hareket yaratma temelindeki bir tepki ve karşı çıkış olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Bu özellik geleneğin sonraki dönemlerinde Devrimci Yol özelinde olduğu gibi, çok daha belirgin biçimde ortaya çıkacaktır.

Cuntanın ayak seslerinin duyulduğu bir ortamda Denizler'in spektrümler çıkışıyla birlikte artık okuyandan tümüyle çıktı.

Sonrası 9 ve 12 Mart, Denizler'in yakalanmaları, sıkıyönetim, tutuklamalar, Elrom'un kaçırılarak öldürülüşü, Cevahir, Büyük Firar ve Kızıldereli...

Kızıldere'den önce

12 Mart'tan sonra ilan edilen sıkıyönetimle birlikte her şey altüst oldu. Elrom'un kaçırılmasından sonraki gelişmelerde önce İstanbul kanadındaki arkadaşların yakalanmaları, sonra Cevahir'in ölümü, Mahir'in yaralı olarak yakalanması üzerimizde büyük bir şok ve moral bozukluğu yarattı. Darıadağın olmuştuk. Sinan Kâzım'ın alınında polis darbesinden kalma belirgin bir iz vardı. Hüdai, oldukça uzun boyuyla dikkat çekici bir fiziğe sahipti. Birçok arkadaşın bu gibi nedenlerle hareket kabiliyeti kalmamıştı.

Benim, televizyondaki arananlar listesinde sanırım liseden kalma bir küçüklük fotoğrafım kullanılıyordu. Bu yüzden diğerlerine göre daha rahat hareket edebiliyordum. Koray Doğan, Nasuh Mitap, Ali Başpınar, Selahattin Güleç, Feyyaz Kurşuncu, Mehmet Yüksel, Selami Şakiroğlu gibi arkadaşlarla birlikte Ankara grubunu toparlamaya, barınacak yerler oluşturmaya, ilişkileri düzenlemeye çalıştık.

Fırar hazırlığından haberimiz vardı. Kaçış yeniden büyük bir moral kazanmamıza yol açmıştı. Ama arkasından hareketin kurucuları arasında meydana gelen ayrılık haberleri geldi.

Bir süre sonra Mahir Ankara'ya geldi. Özellikle asker kanadının yediği darbeden sonra Ankara grubundaki arkadaşlarla, oluşturduğumuz imkânlar içinde birlikte olduk.

Cihan Alptekin ve Ömer Ayna da Ankara'ya gelmişti. Bir ara Cihan'la birlikte Demirel hükümetlerinin ünlü işçileri bakanlarından birinin yeğeni- nin evinde uzunca süre kaldık.

Ömer'le daha çok Koray ilgilenirdi. Cihan olsun, Ömer olsun, kendilerini Mahir'in kaldığı yere götürmem için bana ısrar ediyorlardı. Ancak hem güvenlik açısından hem de firardan sonra kaçanları yakalamak için yürütülen operasyon nedeniyle ve tutuklamalar sonucunda imkânlarımız iyice daraldığı için buna imkân bulamıyordum. Olanaklarımız giderek daralıyordu. Bu yüzden Sinan Kâzım, Hüdai ve Saffet'i Karadeniz'e gönderdik. Bir ara Cihan'ı geçici olarak Altındağ civarında Feyyaz'ın ilişkisindeki bir elektrikçi dükkânının arkasındaki küçük bir bölmede barındırmak zorunda kaldık. Akşam olunca dükkânı işleten arkadaş kepenkleri indirip gidiyor, o da oraya getirdiğimiz bir şiltenin üzerinde yatıyordu. Sonra onu Mahir'in kaldığı yere aktardık.

Cihan'ın, Mahir'in yanına geçme isteğinin arkasında Denizler'i kurtarmak için yapılacak bir eylemde Mahir'le birlikte olmak düşüncesi vardı. Ancak ben Denizler'i kurtarmak için yapılacak herhangi bir eylemde Ma-

bulunmasını doğru bulmuyordum. Yapılması gereken şey ne ise baş-
 ekiple yapılabilirdi. Düşündükleri gibi önemli birilerini rehin almış
 Mahir'in içeride bulunduğu bir yeri havaya uçurmaktan çekin-
 edeceklerini söyledim. Ben Mahirler'in yurtdışına çıkmasının doğru oldu-
 düşünüyordum. Bunun için imkânlarımız da vardı. Mahir buna hiç
 uşmadı. Daha önce söylemiştim, ben bunu hep bir hata olarak gördüm.

Mihri Belli anılarını aktardığı bir kitabında Mahir'in "M. Belli'den ayrıl-
 maktaki hata ettik" dediğini ifade ediyor. Benim olduğum bir yerde Mahir'in
 bir şey söylediğini ben duymadım. Ancak bir ara Mahir'in, Koray'la
 birlikte teksirle çoğaltmakta olduğumuz 'Kesintisiz 1' adlı broşürde yer
 alan Mihri Belli ile ilgili bir dipnotu "teksirlerden çıkaralım" dediğini ha-
 rıyorum. Nedenini sorduğumda da o koşullarda artık onunla uğraşma-
 bir gereğinin kalmadığını söylemişti.

Bir yandan Denizler'le ilgili dava sürecinin sonunu beklerken bir yandan
 yapılması düşünülen eylemle ilgili istihbarat toplamaya çalışıyorduk. Bu
 takibini de Koray yürütüyordu. Mart ayının ilk günlerinde Mahir, Ci-
 ve Ertuğrul'un birlikte kaldığı yerde çıkan bir sorun nedeniyle Bahçe-
 ler'de, 80 yaşlarında, Türkçe bilmeyen bir kadınla 13 yaşlarındaki Fer-
 adine adında bir kız çocuğunun kaldığı bir eve geçtiler. Ev sahibi A. Rıza
 Yurtsever bir geziye çıkmıştı ve yaşlı kadın bizi kabul etmekte bir sakınca
 görmemişti.

Koray'ın vurulduğu gün akşam eve gittiğimde çok üzgündüler. Evden
 ayrılırken bana "sakın yakalanma" dedi. Bu onları son görüşüm oldu. Ora-
 da kaldıklarını benden başka kimse bilmiyordu. Ertesi gün, Selahattin'in
 kaldığı Selçuk İnanç'ların Keçiören'deki evlerinde kurulan karakolda yaka-
 landım.

Kızıldere'ye doğru

Kendilerini bana kontrgerillacı olarak tanıtan sorgucular tarafından sorgu-
 landım. Mahirler'in yerini bildiğime dair daha önce yakalananlardan bilgi
 almışlardı. Bu yüzden onların yerini söyletmek için işkence yaptılar. Daha
 sonra Mahirler'in yanlarına çağırdıkları Feyyaz Kurşuncu'dan öğrendiğime
 göre, benim gidilecek her yeri bildiğimi, en son söyleyeceğim yerin şimdi
 kaldıkları yer olduğunu söyleyerek Karadeniz'e geçinceye kadar orada kal-
 maya devam etmişler.

Zaman zaman Mahirler'in kaçışlarına göz yumulduğu ve kaçıştan sonra
 sürekli takip altında izlendiklerine dair iddialar ileri sürülür. Sorguda

yaşadıklarım nedeniyle bunun doğru olmadığını biliyorum. Sorgum sırasında Mahirler'in güneye geçerek oradan kayıkla Kıbrıs'a geçmeyi düşündüklerini söylemiştim. Sanırım bir hayli inandırıcı olmuşum, Antalya kıyılarını kuşatmışlar, o sırada Ankara'daki karışıklıktan kurtulmak için kaçarak Sı de'de bir pansiyon kiralayan bir arkadaşı (Tuğrul Paşaoğlu) yakalayarak "benim referansım" doğrultusunda epey sorgulamışlar. Sonraki günlerde yakalanan kişilerden Karadeniz'e geçtiklerini öğrendiklerinde o dönemde birinci şube müdürü olan İhsan Parlak zincirle ayaklarımdan bağlı olduğum odaya gelerek "hani güneye gidecektirdi" diye üstümde tepinmeye ve ayakkabısının ökçesiyle alnımı hırsıyla tepiklemeye başladı. Kaçış olayının bir komplo olduğu şeklindeki iddiaları yalanlayan bir hatıra olarak alnımdaki yara izini uzun süre taşımaya devam ettim.

Karadeniz'de kuşatılmalarından sonra sorguma son vererek beni Mamak cezaevine gönderdiler. Savcılık sorgumu beklerken cezaevinin arkasındaki bir hücreye koyarak bekletmeye başladılar. Bir ara eli asalı bir general, cezaevi müdürüyle birlikte kaldığım hücrenin kapısına geldi ve beni gösterek "bu mu" diye sordu. Sonra "bütün arkadaşlarımı öldürdük" dedi. İnanmak istemedim ama, doğru söylediğini hissettim.

Her şeyin bittiğini sandım.

Otuz yıldır onları anmak için katıldığım toplantılarda konuşmamı zorlaştıran aynı şey, o zaman gelip düğümlendi boğazıma.

Ne zaman Ulaş'ı, Koray'ı, Sinan'ı, Sabo'yu, Hüdayi'yi... anlatmak istesem, anlatamam.

*Şimdi sen öldükten sonraki güzelliğindesin
Sırtın denizi yalayan gemi ipleri gibi
Ben doğduğum günkü kadarım
Sense bir ölüm sonrası güzelliğinde
Basarak geçeceğiz yeniden
Yeniden yeniden yeniden
Daba öfkeli
Yenikken bıraktığımız ayak izlerine*

Sonrası

Kızıldere katliamı sol açısından bir dönemin sonu oldu; bir dönüm noktası. Bazen 68 ve 78 kuşakları arasında kıyaslamalar yapılır; 68'in masumiyeti 78'de olmadığı gibi...

Aşında bir bakıma doğrudur bu. Çünkü, sonraki kuşak, 70'li yılların geçtiği, dönüp baktığında Denizler'in idamıydı arkasında gördüğü, Kızıldere'ydi. İster istemez, egemen sınıfların politikalarının Türkiye'yi bir iç savaşa sürüklediği koşullarda o geçmişle bağıntılı olarak şekillendi yeni dönem.

Devrimcileri ölümsüzleştiren kahramanlıkları kadar fikirleridir de. Onları öldürdüler ama daha on yıl geçmeden fikirlerinin yüzbinlerin ellerinde yazıtlı yıldızlarla bayraklaşmasını önleyemediler.

Bu da yüzlerce, binlerce isimsiz kahramanın yer aldığı yeni dönemin, emişsekizlilerin hikâyesidir.

65-71 yıllarında gelişen devrimci hareketlerin hemen hemen bütün kurucularının ortadan kalkması, geleneğin bütünlüğünün ve devamlılığının sağlanmasını zorlaştıran bir sonuç doğurdu.

Orduya ilişkin olanı hariç bütün temel görüşleri sürekli değişen D. Peçenek'in PDA'sı (tek tek ayrılan 'hainleri' dışında) bütünlüğünü sürdürürken, "Münirler'in" "Yusuflar'ın" hayaleti sanki devrimci geleneklerin pesinden hiç ayrılmıyor gibi...

O büyük devrimci geçmişe rağmen, devrimci geleneğin bugün yaşadığı etkisizliğin nedenlerinden biri, belki de cevabı içinde bu şifrede saklıdır.

OĞUZHAN MÜFTÜOĞLU

1944 Anamur doğumlu. Hukukçu. 1969-70 yıllarında DEV-GENÇ Merkez Yürütme Kurulu üyeliği yaptı. 12 Mart döneminde açılan THKP-C ve DEV-GENÇ davalarında yargılandı. 70'li yıllarda 'Devrimci Gençlik' ve 'Devrimci Yol' dergilerinde yazı kurulunda görev yaptı. 12 Eylül sonrasında açılan Devrimci Yol merkez davasında 1 numaralı sanık olarak yargılandı.

Devrimci Yol hareketinin Merkez Komite üyesi ve lideri olduğu iddiasıyla müebbet hapis ce-

zasına çarptırıldı. 11 yıl hapis yattı. Hapishane sonrası Devrimci Yol çevresinin yer aldığı 'tartışma süreci'nin başlamasında önemli bir rol oynadı. Bu tartışmalardan kitlesel bir sol partinin kurulması noktasında çıkan kararda etkili oldu.

Geleceği Birlikte Kuralım (GBK) sürecinin örgütleyicileri arasında yer aldı. Solun birleşmesi için çaba gösterdi ve ÖDP'nin kurulmasında ciddi destek sağladı. ÖDP'de iki dönem Parti Meclisi üyeliğine seçildi.

Ömer Ayna

1952 Diyarbakır, Dicle doğumlu. THKO kurucularından ve önemli kadrolarından, THKO'nun İstanbul eylem grubu içinde yer aldı. Gaziosmanpaşa İş Bankası ve Unkapanı Ziraat Bankası soygunlarına katıldı. Unkapanı soygunundan sonra yakalandı. 30 Kasım 1971 günü Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz ile birlikte Maltepe Askeri Cezaevi'nden firar etti. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamlarını önlemek amacıyla THKP-C'nin ve THKO'nun aldıkları ortak eylem kararı uyarınca Karadeniz kırsal alanına geçti. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

Ahmet Atasoy

1946 Ordu Ünye doğumlu. Karadeniz köylü direnişleri sırasında devrimci fikirlerle tanıştı. DEV-GENÇ'lilerle birlikte köylü mitinglerini ve direnişlerini örgütledi. THKP-C'nin bölgedeki en önemli yerel ilişkiydi. Kırsal alanda mücadele başlatma kararı alan Mahir Çayan ve arkadaşlarını Fatsa'da bir akrabasının yanına yerleştirdi. Üç İngiliz teknisyenin Ünye'deki radar Üssü'nden kaçırılmasının ardından 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

Nihat Yılmaz

THKP-C'nin önder kadrolarından. Alınan karar uyarınca bir grup arkadaşıyla Karadeniz kırsalına geçti. Ünye'de üç İngiliz teknisyenin kaçırılması eylemine katıldı. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

Hü dai Arıkan

1946 Denizli Çivril doğumlu. Devrimci fikirlerle askeri okulda tanıştı. Teğmen rütbesindeyken THKP-C içinde çalışmaya başladı. THKP-C'nin önder kadroları arasında yer aldı. El-Fetih kamplarında eğitim gördü. THKP-C'nin ilk eylemi sayılan Ziraat Bankası Küçükkesat şubesi soygununa katıldı. Partisinin aldığı karar uyarınca Karadeniz kırsalına geçti. Üç İngiliz teknisyenin kaçırılması eyleminde bulundu. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

Saffet Alp

1949 Kayseri doğumlu. Devrimci düşüncelerle Hava Harp Okulu'nda tanıştı. Askeri öğrencilerin de yer aldığı anti-emperyalist gösterilere katıldı. Bir süre sonra orduyla ilişkisini kesti. THKP-C'nin kuruluşuna katkıda bulundu. Partinin önde gelen militanlarının arasında yer aldı. Partisinin aldığı karar uyarınca arkadaşlarıyla Fatsa'ya geçti. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

Ertan Saruhan

1942 Fatsa doğumlu. Karadeniz bölgesinde TİP örgütlenmesinde görev aldı. Köylü direnişleri ve fındık mitinglerinde önder rol oynadı. Bölgede THKP-C adına önemli görevler üstlendi. THKP-C'nin Karadeniz kırsal alanına geçişinin altyapısını hazırladı. Ünye'de üç İngiliz'in kaçırılma eylemine katıldı. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte katledildi.

▼DD tezinin mimarlarından Mihri Belli:

ON'lar gökten inmediler

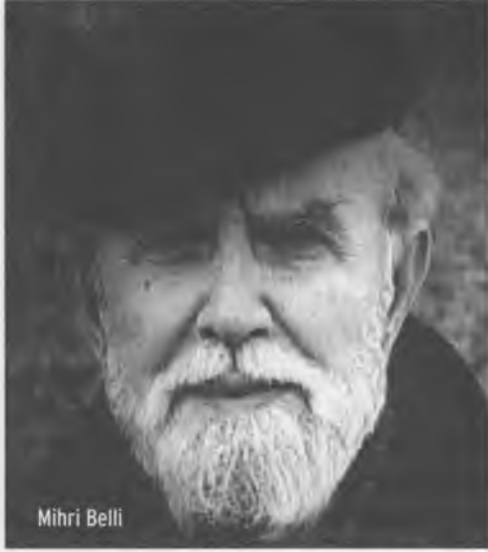
*Yolun düşerse kıyıya bir gün
Ve maviliklerini enginin seyre dalarsın
Dalgalara göğüs germiş olanları hatırla
Selamla, yüreğin sevgi dolu / Çünkü onlar fırtınayla çarpıştılar
Eşit olmayan savaşta / Ve dipsizliğinde enginin yitip gitmeden
Sana liman gösterdiler uzakta... (Pierre-Jean de Béranger)**

12 Mart faşizminin Kızıldere'de gerçekleştirdiği katliam, Denizler'in idamıyla birlikte, gerek sol hareket açısından gerekse ülkemizin yakın siyasi tarihi açısından son derece önemli sonuçlar yarattı; sonraki dönemde devrimci hareketleri de derinden etkileyen bir dönüm noktası oldu.

Kızıldere ne anlam taşır? Ne var Kızıldere'de? Devrimci özveri var. Direniş ruhu var. Ülkeyi emperyalizmin uydusu durumuna düşüren, emekçiye düşman bir düzene karşı isyan var. Yoldaşlar arası dayanışma var. Yurtseverliğin doruğa yükselişi, halkın davası uğruna ölüme meydan okuyuş var. Saflarda bölünmenin mahkûm edilişi, birlik mesajı var Kızıldere'de. Ve biz 'kalan sağlar' ve özellikle genç kuşaklar eğer bir yerlere varacaksak Kızıldere'nin, devrimci geleneğimizin bir parçası olduğu bilinciyle onun direniş ruhunu canlı tutmalıyız.

O ruhu küllendirme gayretinde olanlar eksik değil. Denizler, Mahirler hakkında kitaplar yayımlanıyor. Güdülen amaç yalnızca ticari değil politiktir de. Kimi, halkı uğruna mücadelede idam sehpalarında can verir, faşizmin roketlerine hedef olur, kimi bu martirler üzerine maksatlı kitaplar çıkarır para kazanır. Bu dünya böyle. Ama para kazanmakla kalsalar yine

* BirGün, s. 7, 2 Nisan 2008. ('Esas Hadise O Kiraz Ağaçları', Mihri Belli, Çivi yazıları, 2002.)

iyi. Bunu yaparken martirlerin anısına kara çalıyorlar, kara çalanlara kürsü sağlıyorlar.

Bu eski oyundur. Göçmüş ve tarihe malolmuş devrimcilere sövmekle amaca ulaşamaz olunca, anılarının devrimci özünü boşaltarak onlara sahip çıkar görünmek. Türkeş bile MHP toplantılarında Nâzım Hikmet'ten şiirler okur olmuştur. 12 Mart'ın sıkıyönetim savcısı, Denizler söz konusu olduğunda onları yermekten kaçınıyor, kötü kişilerin iğfaline uğramış gençler olarak tanımlıyor onları TV ekranlarında.

68 Kuşağı'nın gençlik liderleri yıllar süren bir mücadele sürecinden geçerek liderlik vasfını kazandılar. Gökten inmediler. O mücadelenin politik içeriğini ve genel niteliğini doğru değerlendirmek gerek. Politik çizginin en kısa tanımıyla sosyalizm hedefine yönelik bağımsızlık ve demokrasi mücadelesi olduğunu söyleyebiliriz.

Politik çizgileri doğrudu

Bir yandan sosyalist bilinci en yaygın şekilde benimsetmek için marksizmin temel yapıtlarını Türkçe'ye kazandırıp, bunların yüz binlerce insan tarafından okunup sindirilmesine çalışılırken, öte yandan uydu durumuna düşürülmüş, anti-demokratik bir rejim altında ezilen bir ülkede, anti-emperyalist ve anti-faşist mücadelenin en güncel devrimci görev, sosyalist görev olduğu inancıyla politik çizgiyi belirlemek. O yıllarda militan solun Milli Demokratik Devrim adı altında benimsediği çizgi öz olarak buydu. Bu çizgi o gün doğrudu. Sistem değişmediğine göre, uyduluk durumu sürdüğüne göre, eğer geçen zaman içinde ülke rejiminde bir değişiklik olduysa bu ancak daha da kötüye gidip olarak nitelendirilebileceğine göre, bugün de aynı görevlerle karşı karşıyayız.

Mücadele biçimine gelince, bunun yığınları harekete geçirmeyi amaçlayan legal mücadele olduğunu vurgulayalım. Eylem militanca idi ve her şey apaçık ortadaydı. Sola kapalı biçimsel parlamenter düzenin burjuva anlamıyla bile demokrasi olmadığı tespitinden çıkış yaparak, bütün eksikliklerine karşın, biraz da zorlayarak ilerici bir yaklaşımla yorumladığımız 1961

Anayasası'nda yazılı demokratik hak ve özgürlüklerin eksiksiz uygulanmasını istiyorduk.

"Sosyalizm yolunda tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye" sloganı doğru slogandı. Bugün de doğrudur. Biz, egemenlerin demagojik bir araç olarak kullandıkları devrim kavramını Kemalist yozlaştırmadan arındırıyorduk. Bilimsel anlamda, devrim bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiş olduğuna göre bu, çağımızda, kapitalizmden sosyalizme geçiş demektir. Biz bunu böyle anlıyor ve sorunu Leninist aşamalı devrim tezine uygun şekilde koyuyorduk. Devrim her şeyden önce devrimci bilinci emekçi yığınlara benimsetmekti. Bu yolda sabırlı çalışmalardı. Ama elbette ki gereken anda saldırıya geçebilmekte de. Ama gerektiğinde tam siper silah temizlemekte, tutukluk yapmasın diye. Kısaca devrim bilimsel, politik, askeri, edebi, sanatsal ve bütün alanlarda devrimci etkinliklerin tümüydü bizce. Onun için silah fetişizmine karşı çıkıyorduk. Regis Debray gibilerin devrimci eylemi kalaşnikofu ateşlemekten ibaret sayan görüşlerini eleştiriyorduk. Mayakovski'nin şu dizelerini buraya almadan geçmeyelim:

*Susun ey politikacılar!
Susun ey söz ustaları!
Bir sen konuş mavzer yoldaş:
Sola! Sola! Sola!*

Rusça'da 'Sola' anlamına gelen 'Vlevo' sözcüğü arka arkaya telaffuz edildiğinde ateş edilen tüfeğin çıkardığı sesi andırır. Bu bakımdan başka dile çevrildiğinde bu dizeler şiiriyetinden çok şey kaybediyor. Ama biz dizelerin bu yanı değil politik mesajı üzerinde duralım. Burada politikanın küçümsenmesi, 'Sözün' küçümsenmesi var. Söz hakkı yalnız mavzere veriliyor. Oysa Söz olmadan, mavzeri elinde tutan insanı devrimci bilincine ulaştırın Söz olmadan Devrim de olmaz. Söz mavzerden de güçlüdür, besbelli lafta kalmamak şartıyla.

Mahirler, MDD tezlerinin tartışıldığı günlerde Ankara SBF'de.

Milli Demokratik Devrim (MDD)

1960'lı yıllarda Türkiye solunda, Doğan Avcıoğlu'nun başını çektiği Yön (dergisi) hareketi ve Mihri Belli'nin başını çektiği MDD kanadı, ülkenin iktisadi ve sosyal geriliği, proletaryanın nicel ve nitel zayıflığı dayanak yapılarak gündemde olan devrimin, sosyalist bir devrim değil, 'milli demokratik bir devrim' olması gerektiğini ileri sürdüler.

MDD anlayışının 60'lı yıllarda yaygın bir destek bulmasının ardından en önemli etkenlerden biri de 'sosyalist devrimci' Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) reformist bir çizgide görülmesi ve sosyalist devrim anlayışı ile reformizm arasında bir ilinti kurulmasıydı. Ne var ki, terminolojik anlamda demokratik devrimden sosyalist devrime 'kesintisiz bir geçiş' öngörülmesine ve bu devrimin 'işçi sınıfı önderliğinde bir işçi-köylü ittifakı' şeklinde gerçekleşmesi gerekirken Yön, sosyalist devrim anlayışını tümüyle devre dışı bira-

yor, devrimin önderliğini ise ordu gibi Marksist-Leninist terminolojiye tümüyle karşıtlık içeren bir güce devrediyordu. 1971 yılı, MDD anlayışının daha Marksist ve radikal bir içeriğe kavuştuğu bir yıl oldu. Bu kopuşun adresi ise THKP-C, THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) ve TİKKO'yu (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu).

1968'den sonra, MDD'yi savunanlar arasında bir iç tartışmanın başladığı da görüldü. Tartışmanın belirleyici noktalarını MDD'cilerin örgütsüzlük durumuna karşın bir örgütlenme isteği ve alt sınıfların giderek artan toplumsal muhalefet ile birleşme çizgisi oluşturdu.

1971 yılı, devlet iktidarının zora dayalı bir devrimle yıkılması, bunun 'parti önderliğinde bir cephe' anlayışıyla gerçekleştirilmesi ve devrimde orduya değil, toplumun alt sınıflarına dayanılması gibi konularda bir kopuşun yaşandığı yıl oldu.

MİHRİ BELLİ

1915, İstanbul-Silivri doğumlu. Türk solunu uzun süre meşgul eden, ayrılmalara ve birleşmelere yol açan MDD (Milli Demokratik Devrim) tezinin mimarlığını yaptığı kabul edilir.

1936'da iktisat öğrenimi görmeye gittiği Birleşik Devletler'den 1940'ta yurda döndükten sonra TKP (1992'de kurulan 'Sosyalist İktidar Partisi'nin -SİP- 2001'de kendine ad olarak seçtiği bugünkü 'TKP' ile hiçbir ilgisi olmayan, 10 Eylül 1920'de Bakü'de kurulan ve ilk genel sekreterliğine Mustafa Suphi'nin seçildiği 'tarihi' Türkiye Komünist Partisi) saflarına katıldı.

1942'de TKP Merkez Komite üyeliğine atandı.

'1951 tevkifatı'nda tutuklandı, 7 yıl hapse mahkûm edildi. 1960'larda 'Yön', 'Aydınlık' ve 'Türk Solu' dergilerinde yazdı. 12 Mart darbesinden sonra yurtdışına çıktı. '1974 affı'ndan sonra yurda dönerek, 1975'te Türkiye Emekçi Partisi'ni (TEP) kurdu ve genel başkan seçildi.

1979'da faşistlerin saldırısına uğradı ve ağır yaralandı. 12 Eylül'den sonra yeniden yurtdışına çıktı.

1996'da ÖDP'ye katıldı. Daha sonra ÖDP'den ayrıldı ve Sosyalist Demokrasi Partisi'nin (SDP) kuruluşunda yer aldı. 2002 seçimlerinde DEHAP'tan milletvekili adayı oldu ama seçilemedi.

12 Mart ve 12 Eylül faşizmini yaşayan TÖB-DER'li
Cemal Çakıcı:

Binlerci kişi Kızıldere'deydi

*Kızıldere'de sadece 10 kişi yoktu. 12 Mart faşizminin
insanların üzerine kâbus gibi çöktüğü bir dönemde
herkes kalbiyle, ruhuyla, beyniyle Kızıldere'deydi.
Herkes bekliyordu bunu...*

Cemal Çakıcı, 12 Mart ve 12 Eylül süreçlerini yaşamış, TÖB-DER'li bir devrimci öğretmen. Cemal Hoca'yla, DEV-GENÇ'i, THKP-C'yi, Denizler'i, Mahirler'i ve Kızıldere'yi konuştuk.*

» THKP-C'nin oluşumu sizin bakış açınızla nasıl gerçekleşti?

Ben THKP-C'nin kuruluşunda yer almadım ama bildiğim şey Küba Devrimi'nin Türkiye üzerindeki etkileri, Vietnam'daki anti-emperyalist mücadele ve birinci TİP deneyimi, toplumsal dinamiklerin sonucunda o günkü konjonktürde Türkiye'de ciddi bir birikim yaratılmasına imkân sağladı. O yıllarda bizim için devrim bir umut oldu, umutla özdeşleşti. Bu, işçiler, köylüler, öğretmenler ve diğer toplum kesimleri için böyleydi. THKP-C'yi bu ortamın üzerine inşa edilmiş bir siyasal örgütlenme olarak nitelendirmek gerekiyor. Temel toplumsal dinamiklerine bakıldığında da 15-16 Haziran işçi yürüyüşü, öğretmenlerin büyük eğitim yürüyüşü, üretici mitingleri, antiemperyalist ve aydınlanmacı tutumu görüyoruz. THKP-C bu birikimin niteliksel toplamıdır. Küba Devrimi'nden ve Che'den de büyük oranda etkilenilmiştir.

* Söyleşi: Volkan Şahin, BirGün, s. 7, 11 Nisan 2008.

Cemal Çakıcı

» *THKP-C'nin tarihsel anlamı nedir? Bu tarihsel anlamdan bugüne ilişkin ne tür perspektifler üretilebilir?*

Ben o dönemde köy öğretmeniydim. TÖS'ün (Türkiye Öğretmenler Sendikası) büyük Ankara yürüyüşü vardır, arkasından gelen 4 günlük büyük öğretmen grevi vardır. O zaman Türkiye'de 140 bin civarında öğretmen varken 100 bine yakın öğretmen bu greve katılmıştı. Üreticilerin örgütlendiği, direndiği Ünye, Fatsa fındık üreticilerinin mitingleri Ödemiş, Akhisar tütün üreticileri mitingleri, 15-16 Haziran mitingleri gibi kitlesel eylemler vardır. Anti-emperyalist eylemleri ve işçi hareketlerinin içinde, örgütlenmesinde doğrudan yer alan DEV-GENÇ, Mahirler'in ve Denizler'in de aralarında bulunduğu devrimcilerin yetiştiği bir okul olmuştur. THKP-C, bu tarihsel birikimin bir irade beyanıdır.

» *68 Gençlik Hareketi'nden Kızıldere'ye kadar olayları psikolojik, sosyolojik ve politik bağlamda öyküleyecek olsanız süreci nasıl anlatırdınız?*

İçimizde düzeni ve yaşamı değiştirmeye yönelik güçlü bir heyecan ve enerji vardı. Devrime ve sosyalizme olan inancımız tümüyle yaşamımızı devrime adamayı öne çıkarıyordu. Devrimci mücadele ve örgütlenmeler de bu inanç ve kararlılık üzerinden gelişti.

» *Kızıldere'nin Türkiye devrimci gençlik hareketi üzerinde süregelen etkisinin nedenleri sizce nedir?*

70'li yılların siyasal mücadelesi ile Kızıldere'nin önemli bir bağı var. O dönemde, siyasal irade ve örgütlülüğün, devrimciliğin ve antiemperyalist mücadelenin, devrimci dayanışmanın toplamını görebiliriz ve o dönemin günümüze kadar antiemperyalist mücadele anlamında etkileri görülür. Yine siyasal irade anlamında da öncülüğün, önderliğin, devrimci mücadeleye etkileri vardır.

O yıllarda devrimci dayanışmanın önemli örnekleri sergilendi. Mahirler'in, farklı bir örgütten olmalarına rağmen Denizler'i kurtarma mücadelesi çok önemlidir. Kızıldere'de sadece 10 kişi yoktu. 12 Mart faşizminin insanların üzerine kâbus gibi çöktüğü bir dönemde herkes kalbiyle, ruhuyla, beyniyle Kızıldere'deydi. Herkes bekliyordu tabii bunu. Bir sürü insan fiilen bir şey yapamasa bile Denizler'in nasıl kurtarılabileceğini düşünüyordu. Düşüncesiyle, ruhuyla binlerce insan Kızıldere'deydi.

» *THKP-C geleneğinin üzerinde oluşan siyasi ve kuramsal çizgide nelerin özellikle ve özenle korunması gerektiği kanaatinde oldunuz?*

En başta korunması gereken değer anti-emperyalist mücadeledir. Dün enternasyonal bir duruş vardı. Uluslararası ilişkilerde halklar birbirine karşı daha sıcaktı. Bugün, dünkü gibi topyekûn bir mücadele sergilenmiyor. Bunun nedeni belki dün devrim daha yakın hissediliyordu. Hemen bugünden yarına yapılabilecek gibi hissediliyordu. Heyecan daha yüksekti. Bugün bu duygunun azalmasının nedenleri arasında 12 Mart ve 12 Eylül faşist darbelerinin de etkisi büyük. Bir milyon civarında insanın gözaltına alındığı bir süreçten geçtik.

» *Mahirler'in hapisshaneden firarını duyduğunuzda neler hissettiniz?*

Her devrimci gibi heyecanlandım. Belli bir dönemden sonra her şey Denizler'in kurtarılmasına odaklanmıştı. Firar olayını da duyunca ilk aklımıza gelen bu oldu.

» *O günlerin iletişim koşullarında Kızıldere Katliamı'nı nasıl duydunuz, neler hissettiniz?*

Ben o dönemde köy öğretmeniydim. İlginç bir ilçedeydim, Şarkışla'nın bir köyündeydim. Biz radyodan duyduk olayı. Duyar duymaz ilçeye geldik. Orada ilginç bir şey oldu. Sinan Kâzım Özüdoğru Şarkışlalı'dır. Biz olayı duyunca öğretmen arkadaşlarla birlikte topluca ilçeye gittik. Provokatif bir

şey oldu. Sinan'ın köylülerinin, akrabalarının bulunduğu, Alevi esnafın olduğu bir çarşıya küfürler ederek saldırdılar. Orada çok ciddi, neredeyse ilçenin tamamına yayılan bir gerilim yaşandı. Bir gece boyu sürdü bu gerilim. Şimdi düşündüğümde o olayın halktan birileri tarafından yapıldığını sanmıyorum. Birileri provoke etmek istedi ama halk çok büyük duyarlılık gösterdi ve oyuna gelmedi.

» *'Hatırla Sevgili'* dizisini izliyorsanız, özellikle neler dikkatinizi çekiyor?

Ben son beş, altı bölümü izledim. Bizler için konunun duygusal yanları var ama bu anlamda bir değerlendirmeye tâbi tutmadım. İnsan duygulanıyor elbette ama ben gençlerin daha fazla etkilendiğini görüyorum. İyi mi oluyor kötü mü bu konuda bir tartışmaya girmek istemiyorum. Bu dizi, bir tarihsel döneme ayna tutması anlamında önemli elbette. İnsanların daha çok görsel medyadan etkilendiği bir dönemde olumlu yanları var.

CEMAL ÇAKICI

1949, Kayseri, Karaözü doğumlu. Köy öğretmeni olarak görev yaptı.

1974-1980 yılları arasında Türkiye'nin 200 bin üyeli en büyük öğretmen örgütü olan TÖB-DER'in İzmir Karşıyaka başkanlığını yaptı.

12 Eylül darbesi sonrasında diğer 83 TÖB-DER yöneticisi ile birlikte hapse mahkûm oldu. Altı yıllık hapislik sürecinin ardından Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin (ÖDP) kuruluşunda ve çeşitli yönetim kademelerinde görev aldı.

DEV-GENÇ'li ve THKP-C'li Fahri Aral:

Kızıldere, sistemli bir imha hareketiydi

Kızıldere, önemli bir dönüm noktasıdır. Yani sistemli imhanın devlet eliyle istihbari bir şekilde yürütüldüğü ve birtakım insanların fiilen görev aldığı bir harekettir. Ama burada bitmiyor, ondan sonra da devam ediyor. 1 Mayıs 1977, Çorum ve Maraş katliamları da bu zincirin birer halkası...

DEV-GENÇ ve THKP-C Davası sanıklarından, 1971'de Elrom olayına karıştığı iddiasıyla sıkıyönetim bildirimleriyle, afişleriyle aranan Fahri Aral, Kızıldere'yi anlatıyor...*

Kızıldere Katliamı'nı Türkiye'de devlet terörünün sistemleştirilmesinde ve yok etmenin, imhanın amaçlandığı yöntemlerin geliştirilmesinde bir aşama gibi görüyorum. Devlet, burada ilk kez farklı yöntemlerle kendi içinde değişik örgütlenmeler oluşturup, planlı bir hareket gerçekleştirmişti.

12 Mart darbesi ile başlayan tutuklamalar, baskınlar tek tek hareketler halinde ele alınabilir ama Kızıldere oldukça planlı, hedefe yönelik bir katliam olarak tarihe geçmiştir. Kızıldere'de o güne kadar kullanılmamış silahlar kullanılmıştır. Bu nasıl oldu, nereden geldi, CIA işin içine nasıl girdi, MİT 'operasyonu' nasıl yönetti, kontrgerilla katliamın neredesinde 'görev' yaptı?.. Bunun gibi birçok soru bugün hâlâ karanlıkta... Bu nedenle Kızıldere, Türkiye'deki devrimci harekete yönelik provokasyon ve yok etme planları açısından çok önemli.

Ben, Kızıldere katliamı sırasında Ziverbey Köşkü'nde idim. 'Misafir' edi-

* BirGün, s. 7, 3 Nisan 2008.

Fahri Aral

liyor yani daha doğrusu bu adı hep devlet terörü ile birlikte anılacak köşkte soruşturuluyor, işkence görüyordum. Biz İstanbul'da olduğumuz için olayın nasıl geliştiğini ayrıntılarıyla bilmiyorduk. Firardan sonra olanlardan da çok az haberimiz oluyordu. Fatsa'ya nasıl, ne için gidildiği hakkında benim hiç bilgim yoktu. Ama daha yakalanmadan, Denizler'in idamına karşı bir şeyler yapılacağını tahmin ediyorduk. Ziverbey Köşkü'nün müstemilatı olduğunu tahmin ettiğim bir yerde kalıyordum. Beni işkenceden sonra oraya atmışlardı. Getirirken de gözlerim bağlı olarak bir bahçeden geçtiğimi hatırlıyorum.

Kaldığım beton zeminli soğuk hücrede yere atılmış pis bir yatak, üzerimde ise kanlı asker pijamaları vardı. Yatağa zincirliydim. Bir akşam bitişikte yere külçe gibi bir şeyin düştüğünü duydum. Sonra gürültüler, küfürler ve kapı kapandı. Yeni 'misafir'in öksürük sesleri duyulmaya başladı. Sonra sabaha karşı gelip gidenler oldu, muhtemelen ön istihbari bilgiler alıyorlardı, konuşmalardan ve öksürükle karışık boğuk seslerden bitişikteki arkadaşın Ertuğrul Kürkçü olduğunu anladım. Ama neden oradaydı, nasıl yakalanmıştı, Ankara'da ele geçirip, buraya mı getirmişlerdi? Bunları bilemezdim...

Beni oradan bir süre sonra çıkardılar. İşkence faslı bitmiş, sıra sorguya

gelmişti. Bir yerden bir yere götürülürken gözlerim hep bağlıydı. Köşkün içinde bir odaya getirildim. Odaya girdim, oturtular, ifade almaya başladılar. Bu sırada aşına olduğum bir ses duymuştum. Bu, şimdi adını hatırlayamadığım, Birinci Şube'den bir komiserin sesine benziyordu. Gözlerimdeki siyah bantı kendisi açtı ve onu tanıdım. Bana çok yumuşak bir sesle "Fahri, hoşgeldin!" dedi. "Ne haber, beni tanıdın mı?" gibi sorulardan sonra 31 Mart 1972 tarihli gazeteleri uzattı. Nisan ayının ortalarıydı, tabii gazeteleri sorguya aldıkları her arkadaşına gösterip, moral bozup, kendi açılarından 'iyi' bir başlangıç yapıyorlardı. Gazetelerdeki resimler korkunçtu, bakamadım; üst üste atılmış ölü arkadaşlarımız... Çok kötü oldum. O komiserin yanında sivil giyimli ama önemli bir MİT görevlisi olduğunu tahmin ettiğim, daha yumuşak, daha babacan konuşmaya çalışan biri; "Artık bittiniz, bundan sonra yapacak bir şeyiniz yok, devlete karşı gelenlerin sonu bu işte..." dedi.

Sorguda diyalektik tartışması

O kişiyle aramızda bir 'diyalektik tartışması' da olmuştu. Yıllar sonra aynı ya da bir başka kişinin bu tartışmayı Murat Belge'yle de yaptığını, Murat'ın kendisinden dinlemiştim. Yaşayan arkadaşlar bilir o dönemleri. O yıllarda bazı görevliler sosyalizm konusunda çok bilgili olduklarını göstermeye çalışırdı. Neyse, konuşmaya başladı: "Sen diyalektiğe inanırsın değil mi? Mesela tez nedir? Kapitalizm olsun. O zaman sosyalizm de onun antitezi, değil mi?" Ben başımı salladım. "Peki, komünizm ne? Bunların sentezi değil mi?" Ben yine başımı salladım. "Peki, komünizm insanlığın ulaştığı son aşama değil mi?" Buna da başımı salladım. Çok keyiflendi. "Demek artık yeni tezler, antitezler, sentezler olmayacak haa, ulan diyalektik bitti işte değil mi. yani hayat da bitti... İşte nasıl yanıldığımız, açık değil mi?.."

Küçük mantık oyunları ile bana bir şeyler söyletmeye çalışıyordu. Ama benim aklım Kızıldere'deydi... Gördüğüm o korkunç fotoğraflardaydı.

Tıpkı Vietnam'daki gibi

Bence Kızıldere katliamı, bugüne kadar uzanan bütün derin devlet tartışmalarının, derin devlet örgütlenmelerinin, kontrgerillanın başlangıcı değil elbette ama somut bir şekilde ortaya çıkıp: "Bakın biz buradayız, karşınızdayız. Hiçbir zaman sizi rahat bırakmayacağız!" dedikleri ilk olaydır. Daha sonra çok ünlenecek Mehmet Eymür'ün bu işin içinde olması ve belki de daha adını bilmediğimiz, ama daha sonra da ortaya kontrgerillanın, derin devletin

DİKKAT!..

SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞINCA İSRAİL'İN İSTANBUL
BAŞKONSOLOSU EPHRAİM ELROM'UN SİLÂHLİ KAÇIRILMA ve
ÖLDÜRÜLMESİ OLAYINDAN ARANANLAR

NECMI DEMİR

Marmara Bölge Komutanlığı Başkur-
banı İ. İ. İstina Fak. Öğrencisi.

ILKAY ALPTEKİN-DEMİR

Tp. Fakültesi Öğrencisi

M. FAHİRİ ARAL

Celal eg. Süri 1947 doğ. İ. U. Or-
man Fak. Öğrencisi

NECATİ SAĞIR

İsmail Hakkı eg. Marmara, 1947
JAL. Devlet İktisadi Bilimler Aka-
demisi.

ESAT KORKMAZ

Nurullah eg. Manisa, Demirel
1940 doğ. İ. İ. Orman Fak. Öğr.

ERTUĞRUL KURKCÜ

Ortadoğu Tek. Üstü Öğrencisi

METİN SURAL

Marmara Bölge Komutanlığı Başkur-
banı İ. İ. İstina Fak. Öğrencisi.

YUSUF KUPELİ

Baldızlar 1944 doğumlu

MAHİT TÖRE

Miyaset eg. 1947 Mardin doğ. İ. U.
İktisadi Fakültesi Öğrencisi.

adını olarak çıkan birçok ismin de olayla ilgili olduğunu, onlarla sürekli irtibat halinde olduğunu bulmak mümkün. Bunlar devletin arşivlerinde var.

Kızıldere, devletin bir imha planıydı. Böylesi bir katliam, böylesi bir imha elbette üzerimizde olumsuz bir etki yarattı. Her ne kadar kendi kendimize moral verip, "bilindik vb." şeyler de söylesek, ortada olan bir gerçek vardı. Örgüt çökertilmiş, Mahir'in ve birçok arkadaşın orada yok olması üzerimizde kötü sonuçlar yaratmıştı. Daha sonra da tutuklamalar peş peşe geldi.

Hapishanede, birlikte yargılandığımız bazı subay arkadaşlar, "Kızıldere'de kullanılan bombaların, Türkiye'de ilk kez kullanıldığını" duyduklarını söylemişti. Çünkü müsademe oluyor, ateş ediliyor, Mahir vuruluyor... Ama ondan sonra öyle bir bomba düşüyor ki hepsi birden ölüyor. Bu, Vietnam ile karşılaştırılabilecek bir olay. Korkunç bir imha hareketi. Çünkü Mahir öldürüldükten sonra herhangi bir "teslim olun" çağrısı gelmiyor. Kesin olarak yok etme amacı var, bu planda, İngilizlerin ölüp ölmemesi de onlar açısından çok önemli değil...

Kızıldere bir dönüm noktasıdır

Hapishanede Kızıldere üzerine çok fazla konuşulmadı. Öğrendiklerimizi de katliamdan sağ olarak kurtulan arkadaşımız Ertuğrul'dan öğrendik. Hapishanede kimse Kızıldere katliamı üzerine çok da düşünmek istemiyordu. Bir imha hareketiydi olanlar...

Kızıldere'nin üzerine çok yazıldı, konuşuldu. Bu konuda komplo teorileri de ortaya atıldı. Kızıldere'ye kadar uzanan yolun, hapishane firarından beri izlenmeye yönelik bir komplo teorisiyle geliştiği anlatılır ki böyle bir şey olamaz, mümkün değil.

Bugün, bir dönemler içinde yer aldığım siyasal hareket ve örgütlenmeler üzerine çok farklı düşünüyorum. Çok daha eleştirel bakıyorum, yanlışlarımı ve doğrularımı daha rahat görebiliyorum. Dünyaya bakışım, yöntemlerimde, siyasal araçlarımda çok şey değişti. Kuşkusuz daha da değişecek, bu hayatın diyalektiği bir bakıma. Ama kişi hiçbir zaman kendini, geçmişinden, kendini var eden bazı şeylerden uzak tutamaz, bu konuda inkâra yönelik davranışlar da toplum tarafından affedilmez. Gerçek her zaman devrimcidir ve tarihin nesnesi, asli ögesidir. Bu 'gerçek' olmadan tarih yazılmaz.

Bu nedenle Türkiye'de her zaman sistemli bir şekilde kitle hareketlerine, örgütlenmelere ve her türlü devrimci mücadeleye karşı provokasyon,

komplo ve imha planlarından söz etmek gerekir. Bu gerçeğin dışında bir tarihten söz edilemez.

Mesela 1969'daki 'Kanlı Pazar', kitle hareketlerine yönelik örgütlü provokasyonların başlangıcı sayılabilecek bir harekettir. Bundan önceki siyasal örgütlenmelere, ilk örgütlenmesi sırasında Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) karşı yöneltilen saldırılar, parti toplantılarını basmalar, mecliste TİP milletvekillerinin dövülmesi vb. bunların bir parçası. Ancak, 'Kanlı Pazar', bu saldırılar içinde en sistemli harekettir. Daha sonra 12 Mart darbesi ve onunla gelen şiddet...

Kızıldere, önemli bir dönüm noktasıdır. Yani sistemli imhanın devlet eliyle istihbari bir şekilde yürütüldüğü ve birtakım insanların fiilen görev aldığı bir harekettir. Ama burada bitmiyor, ondan sonra da devam ediyor. 1 Mayıs 1977, Çorum, Maraş katliamları da bu zincirin birer halkası...

Burada sadece şekil değiştirmeler var ama özünde bir değişiklik yok, özünde bir planlı hareket, toplumun diri ve bilinçli güçlerini yok etme eylemi günümüze kadar geliyor. Bu yöntemi edindikten sonra zaten artık derin devletin işi o kadar zor değil. Her dönemde aynı yöntemi uygulayabilir. Bugün Kürt sorununda da derin devlet aynı yöntemi deniyor.

Bu bakımdan Kızıldere önemli bir yerde duruyor. Yıllarca yazıldığı, çizildiği gibi; "Anarşistler bir köye sığındı, bir vatandaş ihbar etti. Jandarmalar köyü sardı, çatışma çıktı ve öldüler..." yani bu kadar basit değil olay. 36 yıl sonra yeniden yorumlarsak, Kızıldere'nin, sistemli bir imha hareketinin ilk halkalarından birini oluşturduğunu açıkça görürüz.

FAHRİ ARAL

1949 doğumlu. Orman Mühendisi. Lise yıllarda siyasal mücadeleye ilgi duydu. 1967'de TİP'e üye oldu. Üniversite yıllarında Fikir Kulüpleri Federasyonu'na (FKF) üye oldu ve örgütlenmesinde çalıştı. FKF, DEV-GENÇ adını aldıktan sonra DEV-GENÇ'te ve daha sonra da THKP-C içinde yer aldı.

12 Mart döneminde DEV-GENÇ ve THKP-C da-

valarında yargılandı. 1974'te afla tahliye olduktan sonra yayıncılık ve sendikacılık yaptı.

12 Eylül'den sonra tekrar tutuklandı ve bu dönemde de DİSK davasından yargılandı. İletişim Yayınları'nın kurucularından olan Aral, halen Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın genel yayın yönetmenliğini yapıyor.

ON'larla yol arkadaşı olan ve Deniz Gezmiş'le aynı davada yargılanan Mustafa Yalçiner:

ON'lar sadece geçmişimiz değil geleceğimizdir de...

Şimdi düşünüyorum da, Mahir'in neler hissettiğini anlayabiliyorum, kendisi sanılarak yanlışlıkla Cevahir öldürüldüğünde...

ON'lar Mahirler, Denizler, Cihanlar, İbolar, Sinanlar ve niceleri... Günümüze miras olarak bıraktıkları direniş tutumları oldu. ON'ları günümüz kuşağına anlatanlar ON'larla yol arkadaşlığı yapmış ve hâlâ da yapmakta olanlar... Bunlardan biri de Denizler'in dava arkadaşı/yoldaşı Mustafa Yalçiner. Yalçiner aynı zamanda 'Hatırla Sevgi' dizisinin proje danışmanı. "Bir dizi çıktı, Mahirler'i Denizler'i anlatan, onları yeniden popülerleştirdi, gibi bir yaklaşıma katılmıyorum, onlar zaten popülerdi... Onlar zaten halk tarafından efsaneleştirilmişti. Halk, bağrında yaşatıyordu onları" diyen Mustafa Yalçiner'le bir araya geldik... THKP-C ve THKO sürecinden günümüze yansıyanları ve geçmişin günümüze bıraktığı çağrışı konuştuk.*

■ *Biraz geriye gidip THKO ve THKP-C sürecinin oluşumundan söz edebilir miyiz?*

THKO'yu oluşturan arkadaşlar da örgütlenme içindeydiler. Sonra Mihri Belli'yle ayrışma gündeme geldi, bu ayrışmanın aşağı yukarı THKP-C'nin örgütlenmesi açısından, çok temel bir adım olduğu söylenebilir. İlk bir ara-

* Söyleşi: Gülşen İşeri, Birgün, s. 7, 12 Nisan 2008.

Mustafa Yalçiner

ya geliş, ilk örgütlenme ya da THKP-C'nin adını duyuracak olan dönemdi... Ama Mahir'in, Maltepe'deki tünelden kaçış sürecinde kaleme aldıkları henüz ortaya konmamıştı.

Tabii bu süreç sadece gençlik hareketini değil, halk hareketini de hızlandırdı. Bu süreç önce THKO'nun kuruluşuyla başladı, THKO, çok net bir şekilde dağa çıkılacağından, silahlı mücadele başlatacağından söz ediyordu. Filistin'e gidilmişti... Arkasından THKO, Kavaklıdere'de bir polis kulübesinin kurşunlanmasıyla silahlı mücadeleye başladı.

» Sert bir döneme de adım atılmış oldu, peki Mahirler'in süreci bu sertliği nasıl yaşadı? Ve bu sertlik kitlelere ve Mahir'e nasıl yansdı? THKO ve THKP-C bu noktada ayrılıyor muydu?

Neticede ikisi de silahlı mücadeleye girmişti. Biri diğerinden daha sertti denilemez. Belki şöyle söylenebilir: Denizler dört Amerikalı'yı öldürmeden serbest bıraktılar, ama Mahirler tarafından kaçırılan Elrom öldürüldü. Burada sertlik yorumu yapılacaksa bu söylenebilir. Ben yine böyle bir yaklaşımın doğru olduğu düşüncesinde de değilim. Amerikalılar'ın bırakılmasında onların asker oluşlarının payı vardır. Sıradan insan oluşlarının rolü vardır. O yüzden THKP-C daha sert eylemler ortaya koydu gibi bir şeyi söylemek çok da mümkün değil.

Zaten Türkiye'de silahlı mücadeleyi başlatan THKO'dur. İlk kez cesaret... Silahın kendisi zaten yumuşak değil. Eğer kararlılık yönleriyle bakarsak her iki tarafta da bir eksiklik yok. Gerek Denizler'in gerekse Mahirler'in kararlılığı aynı yödedir.

68 hareketine baktığımızda sonrasında gelişen süreç, liderlik açısından daba... Bu 'kahramanlık' ve liderlik bugün baktığımızda sürece ve bugüne katkı katmış?

Benim genel değerlendirmem, 68'den başlayıp sonra silaha sarılmış hareketler açısından dönemin 'kahramanlar dönemi' olduğudur, doğru. Kahramanlık çağıdır o dönem. Başlangıcı son derece yığınsal olan, 68 döneminde bir gençlik hareketiyle başlayan sonrasında hem işçilere hem de köylülere yayılan, onları kitlesel olarak kucaklayan; hatta Anadolu'da, kasabalarda beş, on bin kişilik gösteriler düzenlenerek bu sürece gelinmiştir.

Gidilmedik köy, bilinmedik fabrika kalmamıştır. Böyle başlayan bir dönem çeşitli nedenlerle giderek daha dar, daha vurucu ve daha sonuç alıcı olduğu düşünülen örgütlenmelere evrilmiştir. Artık burada sıkıca örgütlenmiş, vuruş gücü yüksek olduğu düşünülen silahlı birlikler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla militanlar, liderler giderek baştaki yığınların yerini almaya başlamıştır. Burada onların tutumları, onların eylemleri önem kazanmaya başlamıştır.

Yaylan Özgür (soldan ikinci) ve Yusuf Arslan (sağda) bir köy çalışmasında.

Mamak askeri hapisanesi avlusunda THKO tutukluları. Mustafa Yalçın (solda bereli), Deniz Gezmış (ortada beyaz tişörtlü), Yusuf Arslan (önde soldan ikinci), Hüseyin İnan (Yusuf'un arkasında beyaz gömlekli).

» *Yığınsal süreç yerini liderliğe bıraktı diyebiliriz 68 sonrası için... Bugün o süreç bitse de neleri hâlâ canlı tutuyor ON'ların savaşı?*

Net olarak ortaya konulmuş tutumlar vardır, çok net bir anti-emperyalizm, herhangi bir uzlaşmayı içermeyen, şu da olabilir diye düşünmeyen. Zaten dönemin sloganı da "tam bağımsız Türkiye"dir. Anti-emperyalist ve demokratik mücadelede son derece kararlı tutumlar vardı, bir yandan da halka bağlılık. Halka bağlılıktan güç almış; arkadaşlara, yoldaşlara bağlılık. O bağlılık çok başkaydı. Şimdi düşünüyorum da, Mahir'in neler hissettiğini anlayabiliyorum, kendisi sanılarak yanlışlıkla Hüseyin Cevahir öldürüldüğünde... Bunlar hep günümüze aktarılacak özellikleridir.

Evet bir kahramanlık çağıydı, zaten o yılları takip eden dönemde, 78 ve 80 arasında bu aşılıma çalışılmıştır. Kitleler devreye girmiştir. Ve kahramanlardan kitlelere dönüş olmuştur yeniden. Onun dışında, kahramanca yaklaşım ya da küçük gruplarla örgütlenmelerin aşılması da söz konusudur. Günümüzde de sürdürmemiz gerek... Geçiş, kahramanlardan kitlelere olmalıdır.

» O dönem kahramanlıklar ve liderler üzerinden gidiliyordu dedik, bu dönem bir lider çıkmadı, bir lider olmadan kitleselleşmek mümkün mü?

Bence artık kahramanlar çağı kapandı. Bundan sonra kahramanlar beklemeyelim, bundan sonra kahraman kitleler olacak. Ama kendi önderleri ne kadar önderleşecek göreceğiz. Ama bence bu konuyu kapatmalıyız, kahramanlara ihtiyacımız yok. Şimdi artık kitlelerin mücadelesi önemli olan, yönlendirecek kişilerin o kitlelerin içinden çıkması mümkün... Artık dönem bu... Binlerce Mahirler ve Denizler çıkacaktır.

» O dönemlerin bugüne bıraktığı asıl çağrı nedir?

Bugüne bıraktığı çağrı olarak Deniz'in sözlerini görüyorum: "Tam Bağımsız Türkiye" şiarı vardır. Burada Marksizm ve Leninizmin yüce ideolojisine "yaşasın" demek vardır. Burada "işçiler ve köylüler yaşasın" demek vardır, burada "yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi" vardır. Bu tam bir manifesto, içinde bulunduğumuz döneme Deniz'in çağrısıdır. Şimdi buradan ilerlenecektir diye düşünüyorum. Bir yanıla bakıldığında eksiklikleri gidermek, ya da o dönemin özlemlerini yansıtmaktır bu son sözler...

» Mahir'e gelirse, Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçışında siz neredeydiniz? Ve bu firarı öncesinden biliyor muydunuz? Yoksa bir sürpriz mi oldu sizin için de?

O zamanlar Mamak Cezaevi'ndeydim. Bize çok sınırlı bilgi geldi kaçışa dair. Çünkü tüneli THKO kazmaya başlamıştı, o zaman THKO'nun dışarıda örgütleri vard. Nasıl olduysa dışarıdakiler yakalandı. Zaten THKO kazmaya başladığında kesinlikle kendisiyle sınırlı bir eylem olarak düşünmüyordu, idam tehdidi olan herkese çağrı yapıyordu. Onun yanında THKP-C ve onun önderi olan Mahir'i de kapsayacaktı. İçeriden birleşik olarak eyleme başlandı ve tünel ortak olarak kazındı. Bunun sınırlı bilgisi geldi bize tabii. Bekliyorduk az çok, şok etki yaratmadı... Ama duyunca olağanüstü sevindik. Devrimciler açısından etkisi olağanüstü oldu diyebilirim.

» İdama giden bir süreç ve Kızıldere olayı... Bir dönem kapandı tüm bu gelişmelerle... Döneme dair, Kızıldere'ye dair neler söylemek istersiniz?

Şunları da yaşayarak gelmiştik, dört Amerikalı kaçırılmıştı, burada istenen fidye verilmemişti. Arkasından Elrom kaçırılmıştı ve burada da talepler yerine getirilmemişti. Artık gerek Cihan'ın gerekse genel olarak THKO'nun kavrayışı çok ciddi ve büyük bir eylem yapılması yolundaydı. Ancak, mesele aklımızdan geçen bir isim Amerikan elçisiydi. Burada resepsiyon sıra-

Mustafa Yalçın (sedyede), Mamak'ta Denizler'le...

sında elçiliği basarak daha direkt eylemlerle belki Denizler'in idamını durdurabilirdik... Öngörü buydu. Sonradan öğrendiklerim de, Ankara'da böyle eylemler üzerinde durulduğu yönündeydi.

Ama bunu THKP-C yapıyordu, çünkü THKO'nun dışarıdaki grupları yakalanmıştı. Çok küçük grupları kalmıştı. Tabii artık eylemler sıklaşmıştı, İstanbul'da barınamaz duruma geldikleri gibi Ankara'da da barınamaz duruma geliyorlar... Terk ettikleri evlere polis geldiğinde bile henüz çayları soğumamış olarak bulunuyordu, çok sıkılıyorlar... Mecburen Karadeniz'e çekiliyorlar, çünkü THKP-C burada güçlüydü...

Sonra THKP-C'nin Karadeniz sorumlularından bir arkadaşımın konuşmaları vardı. Mahir'in kafasında sadece teknisyenlerin kaçırılması ve idamların önlenmesi yok, bunun yanı sıra şehir gerillasının belli bir olgunluğa ulaştığı ve kır gerillasına geçiş yapma fikri de gündeme işte o dönemde gelmişti.

Tabii Kızıldere sonucunu hepimiz gördük ve biliyoruz. Sonuçta tıpkı Denizler gibi Mahirler'i de Cihanlar'ı da yüreğimize gömdüğümüzdür bildiğim. Yaşatmaya çalışmaktan başka da şansımız yok. Bu boşu boşuna çaba da değildir. Sadece geçmişimiz değil ON'lar. Geleceğimize de epey katkıları olacak...

■ *Şimdi bir televizyon kanalında görmeye başladık o dönemleri... Siz de 'Hakkı Sevgili'nin proje danışmanısınız. Bu popülariteyi nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Kahramanlar tarihin gidişatında payları olanlar, ne yapılırsa yapılsın unutulamazlar. "Bir dizi çıktı, Mahirler'i Denizler'i anlattı, onları yeniden popülerleştirdi" gibi bir yaklaşıma katılmıyorum, onlar zaten popülerdi... Onlar zaten halk tarafından efsaneleştirilmişti. Halk, bağrında yaşatıyordu onları. Denizler'i dizinin var ettiğine inanmıyorum, onlar vardılar ve yaşıyorlardı.

Evet, şu bir gerçektir genç kuşaklara yaygınlaşmasında bugün dizinin tabii ki payı vardır. Denizler'den Mahirler'den haberi olmayan birçok genç bu dizi vesilesiyle haberdar olmuştur... Yarın da başka filmler yapılacaktır ve çekilen bu dizinin ardından daha kötüsü çekilmeyecektir.

» *Denizler'le yan yana bulundunuz... Onları nasıl tanımladınız?*

Deniz'den söz etmek kolay tabii. Çok şakacıydı, hayat doluydu. İlgi alanları çok genişti. En ciddi konularda bile güler yüzlüydü... Mahir'i çok yakından tanımadım ama izlenimlere göre Mahir'in şakacılığı yoktu. Mahir daha resmî, daha dışarıdan olması beklendiği gibi; daha durmuş, oturmuş, kalemle haşır neşir olmuş biriydi. Kesin olan bir şey var ki kalemi çok sağlamdı ve Deniz'le kıyaslanamaz... Hem Mahir'i hem de Deniz'i halka bağlılıklarıyla tanımlayabiliriz...

» *ON'larla bir dönem yol arkadaşlığı yapmış biri olarak, bugün nasıl bir pencereden bakıyorsunuz?*

Bir dönem değil hâlâ yol arkadaşımı onlarla... Evet bazı şeyleri aşmak zorundayız dedim ama bu yol arkadaşlığı devam edecek. İçini daha sağlam doldurarak...

MUSTAFA YALÇINER

1950 İzmir doğumlu. THKO, Halkın Kurtuluşu (HK), Türkiye Devrimci Kurtuluş Partisi (TDKP) ve Emeğin Partisi (EMEP) geleneğinin önemli adlarından.

12 Mart öncesi gençlik içindeki tartışmalarda Deniz Gezmiş'in yanında yer aldı. THKO kurucu-

ları arasında bulundu. Filistin'de eğitim gördü.

Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'ın öldüğü Nurhak Dağı'nda ağır yaralı yakalandı. THKO davasında ömürboyu hapse mahkûm oldu. Halen EMEP içinde siyasi hayatını sürdürüyor.

Cihan Alptekin'in ablası Nuran Kepenek:

Cihansız Deniz düşünülemezdi...

*Cihan Alptekin! ON'lardan biri...
Deniz Gezmiş'in can yoldaşı... Deniz'in, Yusuf'un ve
Hüseyin'in yaşamları sona ermesin diye canını tereddütsüz
Kızıldere'ye veren ON'lardan biri...**

Deniz, kimbilir gene hangi kavganın teri tozu içinde. Başını Cihan'ın kucağına koymuş, hem dinleniyor, hem anlatıyor. Cihan, birden Deniz'i ister ve ayağa kalkar: "Köpek gibi kokaysun Deniz!.." Belki bu olayı yüzlerce kez anlatmıştı Deniz. Gülmekten kendinden geçer; durur, Cihan'ın sivesini taklit ederek, gene anlatır, gene güler. Onunla beraber, dinleyen herkes kırılır... Bir süre sonra, Deniz'i selamlamanın bir biçimi olmuştu bu: "Köpek gibi kokaysun Deniz!.."

Deniz'in bir başka tutkusu vardı: Cihan. Cihansız Deniz düşünülemezdi. Deniz'i kurtarmak tutkusuyla Kızıldere'de öldü Cihan Alptekin.

Yalnız İstanbul'da değil, Ankara'da, İzmir'de de tanınan, çok sempatik, çok kavgacı, ama o kadar efendi gençlik önderlerinden biriydi Cihan.

Sarı, sarkık bıyıkları, çengel burnu, fıldır fıldır dönen gözleriyle, Deniz'in ya bir adım önünde ya bir adım gerisinde ama hep yanında yürüdü.

"Biz çok kalabalık bir aileydik. Çok sorunlarımız vardı. Cihan, bu sorunlarımıza karşı çok duyarlıydı..." Cihan'ı anlatmaya bu sözlerle başlıyor, ablası Nuran Kepenek.*

* BirGün, s. 7, 4 Nisan 2008 ('Bizim 68', Aydın Çubukçu, Evrensel Basın Yayın, 1997.)

Cihan, Deniz'le...

Birbirimize çok düşkündük, ama...

O yılları düşündüğümde, bunları çok net bir şekilde görebiliyorum. Lise yıllarında Türkiye sorunlarına yöneldi Cihan. Çok yoğun şekilde dergileri, gazeteleri okumaya yöneldi. Beraber kalıyorduk. Üç yılımız birlikte geçti. O yıllarda sürekli yazdı. Akşam gelip yazdıklarını bana okurdu. Ben çok üzgünüm, onların değerini bilemedim galiba. Şimdi arıyorum, eski kitaplarımızı, defterlerimizi karıştırıyorum. Onları, demek ki kaldığımız yerlerde kaybettik, yok oldu gitti.

Üniversite yıllarında ben hep yurtdışındaydım. Sadece bir yaz tatilinde geldim, üç gün birlikte olabildik. Daha fazla göremedim, çünkü eylemlerin içindeydi. Yoğun çalışmalar içindeydi. Bana o çalışmalar hakkında da bilgi vermezdi, vermek istemezdi. Belli bir gizlilik içinde tutuyorlardı sanırım. Bana çok güvenmesine, beni çok sevmesine rağmen.

Beni çok sevmesine rağmen diyorum, gerçekten biz birbirimize çok düşkündük. Kardeşliğin ötesinde çok iyi arkadaşlık. Buna rağmen bana o yazı niye birlikte geçiremeyeceğimizi anlatmadı. Sonra hapisane yılları. Birkaç kere ziyaretine gidebildim. Çok zor koşullarda görebildim onu, hapisanede.

TİP'le kopma aşamasında ben onları biraz suçladım. Kopmamaları gerektiğini, ayrılmamaları gerektiğini, hareketin bütünlüğünü bozmamaları gerektiğini anlatmaya çalıştım. O da bana, kendilerinin çok nakli olduğunu, kopmaları gerektiğini yazdı. Ben onu biraz maceraperestlikle suçladım, o da bana bir daha yazmadı. Sonra tekrar birbirimizi anladık, mektuplaşmaya başladık.

Hapishaneden kaçtıktan sonra da hiç görmedim tabii. Sadece Maltepe'ye ziyarete gittiğimde gördüm. Orada da çok kısa bir süre konuşmuştuk. Ve yanımızda bir onbaşı sürekli bizi dinliyordu.

O kaçtıktan sonra, oturduğumuz evin önünde, içinde bir grup gencin oturduğu arabalar oluyordu. Ben

Cihan Alptekin

hiç bakmadan geçiyordum. Yani öyle davranmam gerektiğini düşünüyordum. Sonradan, samimiyetle söylüyorum kimin olduğunu hatırlamıyorum, Cihan'ın arkadaşlarından biri, Cihan'ın öyle gelip uzaktan ara ara bizi gözlediğini, Samsun'da olduğu yıllarda da ablamın evinin önüne gidip onları gözlediğini söyledi. Ne kadar doğrudu bilmiyorum.

Cihan'dan bize, İstanbul'da kaldığı evlerde bıraktığı eşyalardan başka hiçbir şey kalmadı. Bütün her şey orada burada kayboldu. Onlara bile sahip olmak çok anlamlı olurdu herhalde. Onlar bile yok elimizde, resimlerinden başka hiçbir şey yok...

Çocukları İngilizlerle birlikte bir bodruma atmışlar...

KIZILDERE'yi radyodan duyduk. Babam da radyodan duymuşlar. Babam önce maddi durumu iyi olan komşu ailelerinden birinin arabasıyla Kızıldere'ye gitmiş. Orada çok anlayışlı bir savcının da yardımıyla Cihan'ı almayı başarabilmiş. Vermiyorlarmış, Ankara'dan, "verilmeyecek" diye bir emir gelmiş oraya sanıyorum. Gidiyor, savcıdan izin alıyor. Çocukları bir bodruma atmışlar, hem o İngilizler hem çocuklarımız...

Çocukların hepsi çamur ve toz içinde. Hiçbiri ta-

nınmıyor. Babam ıslak bir mendil istiyor, mendille çocukların ellerini yüzlerini siliyor. Cihan'ı da ellerinden tanıyor.

Ertuğrul Kürkçü'nün babası, babamdan önce gitmiş, tabut filan yaptırmış. Babam gidiyor, tabut yaptıracak. Ama Ertuğrul bulunmayınca babası, oğlu için yaptırdığı tabutu babama veriyor. Hatta ben gittiğimde Cihan'ın kafası biraz eğri duruyordu. Tabuta sığdıramamıştı. Sanıyorum Cihan'ın ölçüleri Ertuğrul'dan uzun olmalıydı...

Cihan Alptekin

1947 Rize, Ardeşen doğumlu. 68 Kuşağı'nın aktif öğrenci liderlerinden. İstanbul'da düzenlenen anti-empyralist gösterilerin örgütleyicisi ve katılımcısı. Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) yönetiminde yer aldı. Bu dönemde defalarca tutuklandı. DEV-GENÇ İstanbul Bölge Sekreterliği yaptı. Gençlik içindeki tartışmalarda Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yanında saf tuttu.

Temmuz 1969'da Filistin'e giderek El-Fetih kamplarında diğer arkadaşlarıyla birlikte askeri eğitim aldı. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO) kuran çekirdek kadronun içerisinde yer al-

dı. THKO'nun İstanbul Eylem Grubu'nu kurdu. THKO üzerindeki baskıların artması üzerine İstanbul dışına çıkmaya çalışırken yakalandı.

30 Kasım 1971'de Mahir Çayan, Ömer Ayna, Ziya Yılmaz ve Ulaş Bardakçı ile birlikte Maltepe Askeri Cezaevi'nden firar etti. Alınan karar gereğince Deniz

Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idamlarını engellemek için Karadeniz'e geçti. Ünye'deki Radar Üssü'nden üç İngiliz'in kaçırılmasında görev aldı. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte fiziksel yaşamına son verildi.

Sinan Kâzım Özüdoğru'nun babası Ali Özüdoğru:

Kızıldere, Kızıldere açtın bağrımaya yara...

*Ben onun unutulmayacağını biliyorum. Benim tesellim de bu.
Ondan gururluyum, biz ölse de o hiç unutulmayacak.
Geldiniz buraya, Sinan'ımı getirdiniz...*

Devrimciler Kızıldere'de kuşatılmıştır. Ajanslara ilk haber düşer, Ali Özüdoğru radyonun başından ayrılmadan, uzun zamandır haber alamadığı oğlu Sinan Kâzım'ın haberini bekler. Ve onun da adı okunur Kızıldere'de düşenlerin arasında. O gün yüreğinden bir iki mısra dökülür, hâlen de aynı acıyla okur bu şiiri: "Kızıldere Kızıldere Açtın Bağrımaya Yara..."

36 yıldır acısını bir kurşun gibi taşıyor yüreğinde. Geçtiğimiz 30 Mart gününü oğlunun mezarı başındaydı, oraya yüzlerce genç 'Onların ölümsüzlüğünü' haykırarak yürürken, gözlerinden dökülen yaşlar, duyduğu onurun ve gururun simgesiydi... 'Sinan'ımı getirdiniz bana' dediğinde, bütün sözler düğümleniyor boğazımıza, her şeyi anlatmaya bir damla gözyaşı yetiyor...*

» Ankara'da birlikte mi kalıyordunuz, buraya ilk gelişiniz nasıl oldu?

İlkokul öğretmeni söyledi, bu çocuğu mutlaka okutun diye. Ben de buraya getirdim, bir akrabamızın yanına bırakacaktım. Ama daha sonra ben de burada kaldım. Şu anda oturduğum ev gecekonduydu, burada birlikte oturuyorduk. Başarılı bir öğrenciydi. Okula gidenlere yardım etmek, parasız ders vermek için kağıtlar yazıp asıyordu her yere. Ücretsiz ders verdiği öğ-

* Söyleşi: Önder İşleyen, BirGün, s. 7, 7 Nisan 2008.

Sinan'ın anne ve babası

renciler vardı, para teklif ederlerdi ama kesinlikle kabul etmezdi. Okulda bir kez kavga etmişti, müdüre karşı çıkmıştı. Fakir çocukları okulu bitirir, iş bulamaz, köye döner, zengin çocukları nasıl olsa bir şey bulur diyordu. Müdür sonra beni çağırды söyledi.

» *Sinan Kâzım'la ilişkiniz nasıldı bir baba oğul olarak?*

O, insanlık âlemini düşünen bir adamdı. Bir keresinde ameliyat olmuşum, o bakardı bana, yemeğimi verirdi. Birgün annesine, "Babamla tanışmak istiyorum, onunla bir görüşelim" demiş. "Gelsin bakalım dedim" ben de. Geldi, "Selamın aleyküm, ne iş yaparsın, görevin nedir?" dedi. Ben de, "Genel müdür odacısıyım" dedim. O da, "Senden su istiyor mu, seni sigara almaya gönderiyor mu" dedi. Ben de, "Evet, gönderiyor" dedim. Bunun üzerine, "Su istiyorsa kalksın kendisi alsın, sigara kuyruğuna kendisi girsin. Biz bunun için mücadele ediyoruz" dedi.

Bir gün de kız arkadaşı ile gelmişti. Sevdiği kızdı, sözlüydüler. Annesiyle haber göndermiş, "Babama söyle, ben bu kızla evleneceğim" diye. Ben de, "Kız kimdir, Türk müdür, Kürt müdür, Alevi midir, Sünni midir?" dedim. O da annesine, "Babama söyle artık şu Türk, Kürt, Alevi, Sünni işini bıraksın, ben kimi seversem onunla evlenirim" demiş. O kız beni çok sonra bir kez otobüste tanımış, benim yanıma geldi sarıldık, uzun uzun ağladık. Bana, "Senin oğlun çok inatçıydı" dedi. Sonra eve geldi, evdekilerle hasret giderdi.

» *Onunla düşünceleri, yürüttüğü mücadele ile ilgili konuşur muydunuz?*

Ben ona söyledim, "Oğlum, karışma başına bir şey gelecek" derdim. O da bana, "Baba, ben neler olacağını bilmiyorum mu sanki, ben günü gelecek, geleceğimi de biliyorum, ama devrim mücadelesi sürecektir" derdi. Söylediği gibi de oldu, onun ardında kızım da onun yoluna gitti. Ona da söyledim, "Bak, Kâzım'ı öldürdüler, senin de başına bir şey gelecek" dedim ama o da dinlemedi beni. "Abimin yolundan beni kimse döndüremez" dedi. O da sonra acılar çekti, iki buçuk yıl hapis yattı. Ama dönmedi yolundan, çıktıktan sonra sevdiğini bekledi. Birlikte duvara yazı yazarlardı, oğlana müebbet verdiler, 10 yıl bekledi onu, sonra çıkınca evlendiler.

» *Kızıldere'den önce, onu en son ne zaman görmüştünüz?*

Torunumun sünnet düğünüydü, arkadaşlarıyla birlikte geldi. Mahir Çayan da vardı yanında. Gecekonduyun bahçesinde onlara ayrı bir yer yaptık. Orada yediler içtiler, sonra gitti. Ondan sonra bir kez de bayramda elimizi öpmeye gelmişti. Sonra çıktı gitti... Haberini Kızıldere'den aldık.

» *Kızıldere haberini nasıl aldınız?*

Kızıldere'den önce nerede olduğunu bilmiyordum. Sürekli gelip soruyorlardı. Polis beni aldı bir kere, "Ya yerini söyle ya da oğlunu bize getir" dedi. Akrabalarımızı, dostlarımızı aldılar zulüm ettiler. Kızıldere haberini radyodan duydum. Sonra radyoyu dinlemeye başladık, askerler kuşatmış dediler. Ölenlerin adı arasında onunki de sayılınca ben oturdüğüm yerden düştüm. Sonra akrabalarımız cenazeyi almaya gittiler. Ankara'nın girişinde polisler durdurmuş, dövmüşler bizimkileri, cenazeyi de almışlar. Göremedik oğlumu, toprağa veremedik. Biz onu nereye gömdüklerini sonra arkadaşlarının çabasıyla öğrenebildik.

36 yıl geçti aradan... Ben onun unutulmayacağını biliyorum. Benim tesellim de bu. Arkadaşları bizi yalnız bırakmıyor, onu yalnız bırakmıyorlar. Ondan gururluyum, biz ölsek de o hiç unutulmayacak.

Geldiniz buraya, Sinanımı getirdiniz bana....

Sinan Kâzım Özüdoğru

Sinan Kâzım Özüdoğru

1949 Sivas Şarkışla doğumlu. Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencisi. 68 Kuşağı gençliğinin tanınmış ve sevilen simalarından. DEV-GENÇ'in son kurtuluşunda Genel Sekreterliğe seçildi. Gençlik içindeki tartışmalarda Mahir Çayan'ın görüşlerinden

yana tavır aldı. THKP-C'nin kuruluşuna katkı sağladı; önemli militanları arasında yer aldı. Partisinin aldığı karar uyarınca bir grup arkadaşıyla Karadeniz kırsalına geçti. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de yoldaşlarıyla birlikte fiziksel yaşamına son verildi.

30 Mart 1972... ON'ların Kızıldere'de katledildiği evin içi...

TEKO kurucularından, köylü önderi Teslim Töre:

Kızıldere ölümsüzleri sosyalizmin insancıl yüzüdür

*Kızıldere'de ölümsüzleşen Mahir Çayan ve yoldaşlarının
gerçekleştirmiş oldukları eylem, binlerce yıllık
insani değerler toplamı üzerine oturan Marksist materyalizmin
tarihsel ve dokusal değerlerini taşıyan bir içeriğe sahipti...*

Bu yazı kısa fakat başlığı kadar içeriği de nitel bir derinliğe sahip olacaktır. İçeriği doldurulurken ajitasyon ve propaganda yöntemine asla başvurulmayacaktır. Mücadelemizin geleceğine ışık tutması, sol ve sosyalist kişiliğimize örnek teşkil etmesi bakımından düzeyli bir yaklaşımda bulunulacaktır.

O nedenle, Marx öncesi materyalizm ve ütopyik sosyalizmle, Marksist materyalizm ve bilimsel sosyalizmi, 20'nci yüzyılın toplumsal ilerleme ve bu ilerlemenin öncülüğünü yapan önderliğin üretmiş olduğu politik ve etik değerlerin mukayesesi yapılacaktır. Yirminci yüzyılın bu değerleri ile Mahir Çayan'ın öncülüğünü yapmış olduğu Kızıldere eylem ve olgusunun politik ve etik değerleriyle özet karşılaştırmalar yapılarak, bilimsel bir sentez yapılacaktır.

Bu özet karşılaştırma ve sentez yapma olgusu, aynı zamanda 20'nci yüzyılın devrim mücadelesinin etiksel yönünün de değerlendirilmesi anlamına gelecektir.

Ütopyik sosyalizmin temel dokusu, insanlık, insancılık ve etiksel değerlerin toplamıdır. Sınıflı toplum sürecinde materyalist felsefe, ezilen sınıfın felsefesi haline gelirken, ütopyik sosyalizm anlayışı da ezilen sınıfların bir

Teslim Töre

ütopyası olarak düşünsel dünyalarında yaşamaya devam etti.

Ütopik sosyalizm, doğanın diyalektiği temelinde oluşan materyalist felsefenin doğal bir üst yapısı olarak toplum hayatında yer aldı. Toplumsal yaşamdaki yeri. İsa'dan yüzlerce yıl önce başladı. Bütün zorbaca baskı ve katliamlara rağmen 19'uncu yüzyıla kadar gelebildi.

Marx ve Engels, materyalist felsefenin sınıf zeminini derinleştirerek, proletaryanın bir felsefesi ve proletarya ile burjuvazi arasında ideolojik, politik üretim ve etik değerler bütünü'nün bir ayracı, dolayısıyla da Marksist materyalizm düzlemine getirirken, ütopyik sosyalizme de bilimsel bir içerik katarak bilimsel sosyalizm boyutunda yeniden üretmişlerdi.

Marksist materyalizmi ve bilimsel sosyalizmi, kapitalizmin insanı emeğine ve kendine yabancılaştıran yapısal karakterinin karşısına insanı özne yapan bir fenomen olarak koydular. Ama bunu yaparken, Marksist materyalizmi ve bilimsel sosyalizmi, Marx öncesi materyalizm ve ütopyik sosyalizmin, doğanın diyalektiği, insani, insancıl doku ve etiksel değerlerinden, kopartmadılar. Tam tersine, Marksist materyalizmi ve bilimsel sosyalizmi Marx öncesi materyalizmle ütopyik sosyalizmin dokusal değerleri üzerine oturtular.

İşte Kızıldere'de ölümsüzleşen Mahir Çayan ve yoldaşlarının gerçekleştirmiş oldukları eylem, binlerce yıllık insani değerler toplamı üzerine oturan Marksist materyalizmin tarihsel ve dokusal değerlerini taşıyan bir içeriğe sahipti.

Eğer Marx'tan sonraki, 20'nci yüzyılın devrim mücadelesinin önderleri, Kızıldere'de ölümsüzleşen Mahir Çayan ve yoldaşlarının, gerçekleştirmiş oldukları eylemin insancıl etik ve politik değerleri düzleminde bir insancıl, etik değer, politik duygu ve düşüncelerine sahip olabilselerdi, 20'nci yüzyıl

devrim süreci ne amipsel düzlemde bir fraksiyonlar solu olurdu ve ne de proletarya adına ceberut diktatörlükler oluşturulurdu.

Yirminci yüzyılın devrim önderleri tarafından örgüt, parti, iktidar amaç haline getirildi. O nedenle de, Marx'ın eşitsizlik karşısında eşitliği sağlamak için kullanmış olduğu "proletarya diktatörlüğü" kavramı, Marx'ın kullandığı amaçtan saptırılarak, partiyi, liderliği, örgütü, ve iktidarı korumak amacıyla ceberutça kullanılan bir diktatörlüğe dönüştürüldü. Bilimsel sosyalizmin, Marksist materyalizmin toplumsal ve insancıl olan içeriği, çoğu kez Pol Pot'ça bir yöntem olarak kullanıldı.

Dolayısıyla da diyalektik olarak varması gereken yere vararak, hepimizin bildiği şekilde sonlandı.

Kızıldere ölümsüzleri, 20'nci yüzyıl önderlerinin amaç haline getirdikleri örgüt, parti ve iktidar olgularını amaç olmaktan çıkartan, tümüyle insancıl, tümüyle insani değerlere dayalı ve de tümüyle etik içerikte olan bir eylemi gerçekleştirerek sol mücadele tarihinde yeni bir çığır açtılar.

Başka bir anlatımla, Mahir Çayan ve yoldaşları, planlayıp yapmış oldukları Kızıldere eylemiyle, 20'nci yüzyılın devrim liderlerinin çığneyip bir tarafa atmış oldukları, bilimsel sosyalizm ve Marksist materyalizmin insancıl, insani ve etiksel değerler bütününe devrim mücadelesinin önemli bir sayfasına silinmez harflerle yazdılar.

Çünkü Kızıldere eylemini planlayan ölümsüzler, 20'nci yüzyıl devrim önderlerinin yaptıkları gibi parti, örgüt ve iktidarı amaçlaştıran değil, insanı, insani değerleri amaçlaştıran bir eylemi hayata geçirdiler. Başka bir ifadeyle, bilimsel sosyalizmin ve Marksist materyalizmin gerçek özünü güncelleştirdiler. Çünkü onca insan güzeli insan, amaç haline getirdikleri bir örgütü, partiyi ve bir liderin iktidarını korumak için kendi hayatlarını riske atmadılar. O insan güzeli insanlar, insanlık tarihi ve insani değerler toplumunun, Marksist materyalizmin ve bilimsel sosyalizmin öznesi olan insanı kurtarmak ve solcular arası birliği yaratıp güçlendirmek için kendi hayatlarını koydular.

İşte bu amaç, sosyalistleri diğer amaç sahiplerinden ayıran temel bir ayrışma ve önemli bir fenomendir.

Ama, o dönemin dünya devrim sürecinin öncüleri bu tarihsel olaydan herhangi bir sonuç çıkartamadı. Bilimsel sosyalizm ve Marksist materyalizm adına aracı amaç haline getirerek, işitmek istemeyenler kadar sağır, görmek istemeyenler kadar kör olmuşlardı.

Kendimi başa koyarak söylüyorum... Biz Türkiyeli solcular, sosyalistler,

küçücük bir dükkancık liderliği sevdasına, nedensiz ideolojik ayrılıklar yaratıp, amipler gibi bölünüp fraksiyonculuğa esir düştüğümüz için, Kızıldere ölümsüzlerinin beynimize bir çivi gibi çakılan bu sosyalist kişiliği rayına oturtan eyleminden olumlu hiçbir ders çıkartamadık.

Kızıldere olgusundan sonra da fraksiyonculuğu hızlandırarak, örgüt ya da partilerimizi amaç haline getirme eğilimini daha da derinleştirdik. İki fraksiyon arasındaki kavgadan dolayı birbirimizi öldürdük. Parti ya da örgütten ayrılanları ya ölümle cezalandırdık ya da hain ilan ettik...

Bununla da yetinmedik. Başta Mahir Çayan olmak üzere, Kızıldere ölümsüzlerinin fotoğrafları bile ayrılığın, fraksiyonculuğun aleti haline getirilmeye çalışıldı. Solun, sosyalistlerin birliği ve insani değerler için hayatını feda etmiş olan Kızıldere ölümsüzlerini bugün bile birer fraksiyon sembolü haline getirmeye çalışıyoruz.

Halbuki ON'lar, sosyalizmin insancıl yüzü, Marksist materyalizmin etiksel değerler bütünü, solun, sosyalistlerin birlik olmalarının sembolüdürler. ON'lar, etnik kökenleriyle oluşturmuş oldukları toplumsal bileşenle, Türkiye'de yaşayan bütün halkların bir arada yaşamalarının sembolüdürler. Ve öyle kalacaklardır. Hiç kimse onları, öteleyiciliğin, fraksiyonculuğun, lider sultanının, örgütü amaçlaştırmanın sembolü ve aracı haline getiremez.

TESLİM TÖRE

1944 Malatya doğumlu. 1960 sonrasında Türkiye İşçi Partisi'nde (TİP) faaliyet gösterdi. Adını ilk kez Malatya ve civarındaki köylü direnişlerinde, mitinglerinde duyurdu. Bir köylü önderiydi. 1970'lerde THKO Merkez Komite üyesi oldu ve örgütün kır gerillası örgütlenmesinde sorumluluk aldı. Nurhaklarda oluşturulan THKO gerillası içinde yer aldı. 12 Mart sonrasında THKO tezleri üzerine başlayan tartışmalar sonunda ayrı bir oluşuma yöneldi ve 'THKO Mücadelede Birlik' örgütünü kurdu.

1973'te Türkiye'ye kaçak olarak girip Adıyaman, Malatya ve Gaziantep çevresinde siyasi faaliyet yürüttü. Emeğin Birliği örgütünü kurdu. Daha sonra Türkiye Komünist Emek Partisi'nin (TKEP) kurucusu oldu. Devlet kaynaklarında eşgalini belirleyecek tek bir resim bulunmadığı için ele geçirilemedi ve 23 yıl boyunca illegalitede yaşadıkdan sonra 1993 yılında yakalandı. 11 Eylül 2001'de hapisneden çıktıktan sonra çeşitli dergilerde yazılar yazdı. Dört kitabı yayımlandı. ÖDP'de PM üyeliği yaptı. Halen yurtdışında bulunuyor.

DEV-GENÇ geleneğinden gelen
ÖDP Genel Başkan Yardımcısı Alper Taş:

Kızıldere, Türkiye'nin sol tarihinde bir milattır

*Mabirler'in 'Che'den etkilendiği açıktır ve onun tanımladığı
'yeni insanı' mücadele içerisinde kurmak, yarının ilişkilerini
bugünden oturtmak da belirgin özelliklerindedir...*

Alper Taş ile Kızıldere'nin Türkiye'nin sol tarihi içerisindeki önemini, Kızıldere'nin bugün için taşıdığı anlamı ve günümüzün popüler kültürü içerisindeki yerini konuştuk...*

» *Kızıldere Katliamı Türkiye'deki sosyalist hareket için nasıl bir önem taşıyor? Kızıldere'nin Türkiye solundaki anlamına değinirsek; birincisi THKP-C'nin kuruluşu, Kızıldere'de yenilgiyle biten süreç (ki bu yenilgi politik bir yenilgi değil örgütsel bir yenilgidir), Kızıldere direnişi ve değerleri sol ve sosyalist hareketi Kızıldere sonrası büyüttü. Zaten o anlamda buna örgütsel, fiziki bir yenilgi demek daha doğru, çünkü o yenilgi Türkiye sosyalist hareketinin yeni bir döneminin başlangıcı anlamına geliyor ve 70'lerden sonraki süreçte de Türkiye sosyalist hareketinin yeniden saflaşmasında da başrol oynuyor.*

» *Bu başrol tanımını açabilir miyiz? Kızıldere'ye kadar olan birikim ve Kızıldere katliamı Türkiye solunda nasıl kilometre taşı oldu?*

1970'lerden sonra Kızıldere'ye bakış açısı Türkiye'deki sosyalist hareketin

* Söyleşi: Onurkan Avcı, BirGün, s. 5, 15 Nisan 2008.

Alper Taş

ayrışmasında, farklılaşmasında belirleyici tartışmalardan biri oluyor.

THKP-C'ye zemin hazırlayan en önemli hareket Türkiye İşçi Partisi'dir. TİP'de oluşan sosyalist birikim, 60'ların sonunda DEV-GENÇ'le ve bu süreçteki toprak işgalleriyle ilişiyor ve son tahlilde 12 Mart faşizmine karşı THKP-C'nin kuruluşuyla taçlanıyor. Doğal olarak 1965'ten 1971'e kadar olan bir süreçte THKP-C kuruluyor. Yani kuruluş da anlık bir hareket değil, bir toplumsal mücadelenin, direnişin birikimiyle oluyor.

Kızıldere aynı zamanda büyüyen, gelişen solun kıyımının da başlangıcıdır. Yani Kızıldere ile birlikte toplumsallaşan sol ezilmeye başlandı, Kızıldere'yi Denizler'in idamı takip etti. Daha sonraki süreçlerde faşist saldırılar, 1 Mayıs 1977 olayları, 1978'deki 16 Mart katliamı, Maraş katliamı ve 12 Eylül süreci solu engelleme, tasfiye etme operasyonunun en üst noktası oldu. Solun toplumsallaşmasını kırma sürecinin düşmesine Kızıldere olayında basılmış oldu.

» Sonrasında sosyalist hareket, Kızıldere'yi değerlendirişiyile saflaştıysa, Kızıldere bugün ne anlama geliyor?

Bugün Kızıldere ve Mahir için kamuya söylenebilecek en belirgin söz, onların mücadelelerinin haklılığıdır. O dönemde ABD emperyalizmine ve İsrail siyonizmine karşı yürüttükleri mücadelenin ne kadar anlamlı olduğunu, bu-

gün ABD ve İsrail'in Ortadoğu'da yaptıklarına baktığımızda görüyoruz.

O dönemde Mahirler'in yükselttiği sol mücadeleyi 'kanlı pazar'larda boğmaya çalışan siyasal İslamcı güçlerin önü açıldı, yani onlara 'yürü ya kulum' denildi ve bugünkü AKP gerçekliği ortaya çıktı. Bu tahlili de bugün not etmemiz gerekiyor.

» Peki, bugünün sorunları içerisinde THKP-C'yi nasıl değerlendirirsiniz?

Geçmiş, aynı zamanda gelecek için de yazıldığı için Kızıldere sadece dün yaşanmış bir olay değildir, aynı zamanda bugüne ışık tutacak noktaları da vardır. THKP-C'den bugüne kalan önemli noktalardan biri THKP-C'nin Türkiye solunda başka güçlere bel bağlama siyasetine son vermesi, işçilerin ve emekçilerin kendi öz eylemine dayanma inancı. Bu, en önemli ayırt edici özelliği olarak gözüküyor. Sol adına darbeciliğe, cuntacılığa karşı tavır almak, işçi sınıfının devrimci eylemine inanmak, THKP-C'nin o dönem koşullarındaki en özgün yanını oluşturuyor. Ayrıca THKP-C'nin Marksizm anlayışı, Marksizmi bir eylem kılavuzu olarak ele alışı, teori-pratik bütünlüğünün önemsenmesi, en zor koşullarda hem teorik, hem pratik eylemlerin kesintisiz sürdürülmesi, Marksizmin dogmatik yorumlarından uzak, Türkiye'nin kendi özgünlüklerini ele alan bir anlayış da önemli özellikleridir.

Kızıldere anması, 30 Mart 2008, Ankara.

» *THKP-C'de ve Mahir'de sizi en çok etkileyen yönler nedir?*

Bizim THKP-C'yi kavramamız Devrimci Yol ile oldu. Yani doğrudan bir THKP-C kavrayışından önce 80 öncesi Rize'nin Pazar ilçesinde DEV-GENÇ içerisinde THKP-C'yi kavrayabildik. Çünkü Devrimci Yol o dönem içerisinde THKP-C'nin devrimci bir eleştirisi olarak ortaya çıktı. Orada bizi etkileyen nokta, (tabii 1965 TİP'ini de buna dahil etmek lazım) THKP-C'nin enternasyonalist bir ufka sahip ama içinde yaşadığı ülkenin ruhunu, kültürünü kavrayan, bunu mücadelesine katarken de milliyetçi olmayan yerli bir toplumsal siyasal hareket olmasıdır.

Beni etkileyen unsurlardan biri de, THKP-C'nin dayandığı önderlik anlayışıdır. Orada bir davaya inanmışlık hali vardır, Mahir'in önderlik anlayışı klasik bir önderlik anlayışı değildir. Söylediğini yapan, yaptığını söyleyen bir önderlik tarzı vardır ve bu beni hep etkilemiştir. Mahirler'in Ernesto 'Che' Guevera'dan etkilendiği açıktır ve onun tanımladığı 'yeni insanı' mücadele içerisinde kurmak, yarının ilişkilerini bugünden oturtmak da belirgin özelliklerindedir.

» *THKP-C nasıl bir devrim kurgulamıştır? Farkı nedir?*

Solda devrim salt siyasal devrim olarak ele alınır ama THKP-C'de siyasal devrim-toplumsal devrim bütünlüğü vardır. THKP-C sadece iktidarı ele geçiren bir devrim değil aynı zamanda buna eşlik eden halkın söz, karar, yetki sahibi olabileceği bir toplumsal devrim kurgulamıştır. THKP-C'nin dünya sosyalist kampında ortaya çıkan

ayrışmalara eleştirel bakabilmesi de bu siyasal-toplumsal devrimi bütünlüklü kavramasından kaynaklanmaktadır.

» *THKP-C'nin verdiği, Kızıldere'nin verdiği en önemli mesaj nedir sizce?*

Kızıldere'nin THKO ile verdiği en önemli mesaj dayanışmadır. Türkiye toplumunun iki önemli kolu THKO ve THKP-C bir devrimci dayanışma ilişkisi kurmuşken, 70'lerden sonraki süreçte, soldaki rekabetin bu kadar kızışma-

sı, derinleşmesi, hatta sol içi şiddete kadar varması düşündürücüdür. Tabii bu durumun da birçok etkeni vardır.

Yani Kızıldere'den bize kalan miras, rekabetçi olmayan devrimci, dayanışmacı sol içi ilişkiler geliştirmek, solun her zaman esas olarak mücadelesini emperyalizme ve kapitalizme yöneltmektir. Bu miraslara da sahip çıkmak gerekir çünkü Kızıldere bir milat olmuştur. Solun bugün yeniden tarif edilmesi gerekiyor. Bugün solun, emekçilerin, ezilenlerin bağımsız bir kulvarda yürümesi gerekiyor çünkü Kızıldere'den kalan miras bize kendi bağımsız yolumuzu kendi özgücümüzle inşa etme mirasıdır.

Bugün baktığımızda solda AKP'ye karşı darbeye, orduya bel bağlayanlar var, bir de AKP'nin yanında yer alarak AB'ci liberal bir eksende memleketin demokratikleşeceğini savunanlar var. Bugün THKP-C'yi anlamak demek, bu yanılısamadan ibaret çizgilerden uzaklaşmak, işçilerin doğrudan eylemine dayanan bütün bu darbeci, milliyetçi, liberal, cuntacı yaklaşımların dışında eşitlikçi, özgürlükçü bağımsız bir sol geliştirmektir. Soldaki birçok eksikliğin bir nedeni de THKP-C'nin bize bıraktığı bu mirastan uzaklaşmamızdır.

» Peki yıllardır yapılan Kızıldere anmalarına rağmen belki de Kızıldere'yi en çok duyuran 'Hatırla Sevgili' adlı bir TV dizisi oldu. Bunu tamamiyle giderek post-modernleşen dünya ile açıklayabilir miyiz?

İnsanların tarih bilincinden yoksul kılındığı, tarihsizleştirildiği bir dönemde, o dönem yaşananların popüler bir dil kullanarak, popüler bir araçla yansıtılarak anlatılması önemli. Çünkü insanları o dönemde ne yaşadığını düşünmeye itiyor. Özellikle gençler bu süreci merak ediyor, anlamaya çalışıyor. Bu nedenlerle diziyi yapanlara teşekkür etmek lazım. İnsanların bilgilenme süreçleri artık sadece görsel medya üzerinden geliştiği için, insanlar okumadığı için onları düşündüren bu dizi olmuştur. Tabii dizinin yönetmenliğini yapan kişinin de 85 öğrenci hareketinden geliyor olması ve olaylara bizim gözümüzden bakarak anlatması da bizim için olumlu bir taraftır. Yani bu dizi bizim kuşağımızın, önceki borcunu ödemenin güzel bir yoludur.

» Aynı süreci sağcıların gözüyle anlatan ve onları baklı gösteren bir dizi yayınlansaydı ve insanlar sadece izledikleriyle kanaat ediyorsa bu tehlikeli olmaz mıydı?

Sağ zihniyeti anlatan, geçmişe yönelik böyle bir dizi yapılamaz çünkü sağı'nın tarihi, özgürlük ve eşitlik kavgası verenleri boğma tarihidir. Onların tarihinde güzelleme olmaz, olsa olsa yüzleşme olur ama onlar tarihleriyle de zaten yüzleşemezler.

Türkiye'nin ilk dönem protest müzisyenlerinden
Selda Bağcan:

Devlet ne Kızıldere'yle ne Hrant'la yüzleşir

*Şimdi artık yargılamıyorlar. Öldürüyorlar.
Devletin içinde bu işleri vazife eden insanlar var artık.
Hrant Dink'i nasıl öldürdüler, onun gibi...
Artık yargı yerine silablar konuşuyor...*

70 'li yıllarda söylediği protest şarkılarıyla döneme damgasını vurmuş seslerin başında gelen bir ad Selda. Özellikle Kızıldere sürecinde söylediği mapushane türküleri ile döneme tanıklık da eden Selda, Kızıldere ve devlet politikası üzerine konuştuğunda, devletin sağduyu eksikliğinden yakınıyor. Mahirler'in, yaşasalardı bugün siyasi platformda karşımıza çıkacağını öne sürüyor.*

» Kızıldere'ye evrilen süreçte siz, sosyalist solun mapushane şarkıları ile tanınan özel seslerinden biriydiniz. O dönemi ve yaşanan gelişmeleri nasıl hatırlıyorsunuz?

Kızıldere, 30 Mart 1972... Çok enteresan günler ve ben fakültenin son sırfındayım. Deniz Gezmiş içerde, yargılanıyor... 30 Mart'ta Kızıldere yaşanıyor, 6 Mayıs'ta da Deniz Geçmiş ve arkadaşları idam ediliyor. Düşünebiliyor musunuz, Deniz Gezmiş asılmış, arkadan bir kadın 'Mapushaneye Güneş Doğmuyor' diyor. İşte ben o gün meşhur oldum. O günden sonra "Deniz Gezmiş'in nişanlısı" olarak anılmaya başladım. Ama bunu, ara-

* Söyleşi: Tacım Açık, BirGün, s. 7, 11 Nisan 2008.

Selda Bağcan

dan 5-6 yıl geçtikten sonra öğreniyorum. Bu bir şehir efsanesidir, halkın yakıştırmasıdır. Halbuki tanışmadık hiç, keşke tanışsaydım. O, İstanbul Hukuk'ta okuyordu, ben Ankara Fen Fakültesi'nde. Yolumuz ancak eylemlerde kesişebilirdi. Bense eylemci bir öğrenci değildim. Benim eylemim şarkılarım, isyanım sesimde zaten. Bir de üzerine yürüyüş yapmam gerekmiyor. O yürüyüşler bu gırtlakta gizli..

» 'Kızildere' türküsünü söylerken Mahir Çayan ve arkadaşları sizin için esin kaynağı olmuş muydu?

'Kızildere'yi Âşık İhsani'den duymuştum. Plağı yaptıktan sonra, 76'da, yeniden devrimci kitlelerle bir kucaklaşmam olduğunda kulise gelip bana anlatılanlardan anladım ki benim o dönemdeki şarkılarım, o döneme çok denk düşmüş. 2002 yılında Kızildere'ye konser vermeye gittiğimde Mahir Çayan ve arkadaşlarının öldürüldüğü eve götürdüler bizi. Olduğu gibi duruyor, duvarlarda hâlâ kurşun izleri var. Kızildere'nin benim için ifade ettiği şey şu: Devlet topuyla tüfeğiyle, orada bir grup genci kısıtırıp, yok ediyor. Halbuki, bekleseler, karşılıklı pazarlıklar sonucu teslim olacaklardı çocuklar. Belki de Mahir Çayan yaşasaydı bugün bir siyasi kimlik olarak karşımızda olacak ve hatta belki de başbakan olacaktı. Birkaç sene hapis yatacaklardı. Yaptıkları eylemler öyle idamlık değildi çünkü. Hele Deniz Gezmiş'in hiçbir vukuatı yoktu, o tamamen suçsuzdu. O katliam keyfiydi.

» O yıllardan günümüze, devletin yükselen toplumsal muhalefete gösterdiği reaksiyonu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Devlet gözdağı vermek için bunları yapıyor. 12 Eylül sonrası benim de başım çok derde girdi. Ben şarkımı söylemişim ama her defasında örgütlerle bağlantı aradılar. Her seferinde gözaltına alındım, hepsi beraatla neticelendi ama 7 yıl geçti aradan. İş bulamadım, aç kaldım... O 7 yıl boyunca yurtdışına çıkma yasağım vardı, pasaportuma el koydular. Evimde otururken yurda dön çağrısı aldım. O dönemde çok çektirdiler bana. 1977'de yargılanmaya başladım. 'Vurulduk Ey Halkım Unutma Bizi' adlı longplay toplatıldı. Neredeyse her şarkımdan yargılanıyordum.

» Bu türküleri söylerken, gözaltına alınacağınızın farkında mıydınız?

Bu kadar aptal olacaklarını düşünmedim insanların. Bu kadar legal türküler bile anlayamadıkları için utanıyorum onlardan. Nitekim 'Kızıldere' türküsünde de hiçbir şey yok. "Oy dere Kızıldere. Böyle akışın nere? Bizde hal mı bıraktın? Sana can vere vere" son derece muğlak bir türküydü. Bu şarkıyla da çok bağlantı kurdular ama ondan bir türlü yargılanmadım. Muvaffak olmadılar. Yeni albümde Hrant Dink için 'Güvercinleri de Vururlar' adlı bir beste var. Şimdi artık yargılamıyorlar. Öldürüyorlar. Devletin içinde bu işleri vazife eden insanlar var artık. Artık yargı yerine silahlar konuşuyor. Derin devlet tüm devletlerde vardır ama bizdeki derin devlet, gerçek bir derin devlet değil. Onun bunun elinde...

Vurulduk ey halkım unutma bizi

hain tuzaklarda kan uykularda
vurulduk ey halkım unutma bizi
işkenceler için tahta çarmıha
gerildik ey halkım unutma bizi

zulüm sığmaz iken köye şehire
bize mezar oldu kan kızıldere
yavuklu yerine çıplak mavzer
sarıldık ey halkım unutma bizi

her seher vaktinde, tan atışında
kızılgüller açar dağlar başında
faşist namluların her kurşununda
dirildik ey halkım unutma bizi

söz: Zülfü Livaneli

beste: Selda Bağcan, 1976

'Mahir'in Türküleri'ni söyleyen Sevinç Eratalay:

ON'ların türküleri kavgaya inancın devamıdır

*1972 yılında tüm devrimciler hapisbanedeydi
ama bizler dışarıda patlamaya hazır mavzer gibi bekliyorduk.
Bu mavzer bende şarkı söylemek olarak şekillendi...*

Onu, 'Mahir'in Türküsü' ya da 'Yeniden Başlamalı' albümlerinden tanıyoruz. Sevinç Eratalay'la Kızıldere'yi ve devrim yolunda yürüyenlerin türkülerini konuştuk.*

» Otuz yıldır ON'ların türkülerini söylüyorsunuz, o türkülerle özdeşleştiniz, onların taşıyıcısı oldunuz. Bu türkülerin sizin için anlamını sormak istiyorum. Müzik eserlerinde temel fikri ortaya koyan bir müzik cümlesi vardır. Bu cümle bende 'Kurtuluşa kadar savaş' olarak şekillendi. Çünkü sanat özgürlüğe, uygarlığa ve insanca yaşama yönelik bir çabadır. En derin nefesi, mücadele şarkılarım söylerken alıyorum yani benim için anlamı yaşamak... Denizli Acıpayam Devlet Üretim Çiftliği'nde büyüdüm ben. "Sömürüye karşı mücadele gerekli ve gençler bu mücadelede haklı" diyen insanların içindeydim.

Babam politika ile yakından ilgiliydi. Ablam THKP-C sempatizanıydı. O küçük yaşlarda, sosyal duyarlılığı olan ve politika ile ilgilenen bir kızdım. 13 yaşındaydım Kızıldere direnişi olduğunda. Mahirlerin öldürülmesi, üzüntü ile birlikte mücadelenin takipçisi olma duygusunu, arzusunu öyle bir yerleştirdi ki yüreğime. O duygu hiç silinmedi. 1972 yılında tüm dev-

* Söyleşi: Önder İşleyen, Birgün, s. 7, 4 Nisan 2008.

Sevinç Eratalay

rimciler hapisanedeydi ama bizler dışarıda patlamaya hazır mavzer gibi bekliyorduk. Bu mavzer bende şarkı söylemek olarak şekillendi. Okul orkestrası ile devamlı çalışıyor ve o dönemin şarkılarını söylüyorduk. Edip Akbayram, Selda Bağcan, Cem Karaca şarkıları... 1975 Kasımı'nda, 'Devrimci Gençlik' dergisi çıkış bildirgesiyle birlikte, bir elimde sazım, bir elimde Mahir Çayan'ın 'Toplu Yazılar' kitabı...

» Otuz yıldır kuşaklar sizden bu türküleri dinliyor, yaşanan değişimi, kuşakların bu türkülerle kurdukları bağı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sanat toplumun aynasıdır denir. Toplumdaki büyük değişimler, sarsıntılar sanatçıların üretimine yansdı hiç kuşkusuz. 80'li yıllara kadar, okullarda, fabrikalarda, meydanlarda mahallelerde binlerce kişiyle söyledik mücadele şarkılarını. Kavganın devamıydı yaşanan duygu...

12 Eylül, 80'li ve 90'lı yıllar arasında değişen duyguyla birlikte mücadele şarkılarında bir dağılma yaşandı. Benim ilk bestem Arkadaş Zekai Önger'in şiri "kalbim bu acıya dayan, varsın işkenceler dağlasın seni..." duygularıyla örülmüş hüznün, acının olduğu bir eserdir. Arkadaşların, yoldaşların idam edilirken, hapisanelerde işkence altındayken ve toplum sus pus olmuşken biriktirdiğin duygular acı ve hüznün oluyor. Tabii ki bu ülkede

başta sanatçılar da var. O dönemde yükselen bir Kürt mücadelesi vardı ve onların kavgalı türküleri çok etkiliydi. Grup Yorum'un ürettiği türküler gençler içinde çok etkili oldu.

Otuz yıllık sanat hayatımda gördüğüm tek gerçek, Mahirler'in, Denizler m. İbrahimler'in mücadele türkülerinin; tüm kuşaklarda kavgaya devam inancımızın hiç bitmeyeceği duygusunu yaşattığıdır.

■ *Bu türküleri şimdi gençlere söylüyorsunuz, bugün o türküleri dinleyen, sizinle birlikte söyleyen gençler hakkında neler söyleyebilirsiniz?*

1991 yılında, albümümün piyasaya çıkması için Unkapanı'nda firma arıyorum. Elinizi nereye atsanız, 80'li yılların şu ya da bu şekilde devrimci mücadelesine karışmış insanlarını bulursunuz. Ben de buldum ama "artık bu şarkılar miladını doldurdu, kim dinler bunları" vesaire laflar duydum bol bol. Akıl veren çok oldu "para kazanamazsın bu albümle diye". Parayı düşünen kim? Mücadele şarkılarının unutulmaması gerek... Toplumda oluşan kıpırdanmalara, duygu olarak destek vermek gerek. Umutsuzluğu yok etmek ve taraf bulmak gerek.

Bu inancımın, içimdeki bu inanılmaz yangının karşılığını buluyorum şimdi. Gençlerle ON'ların türkülerini söylerken inanılmaz mutluyum.

» Geçmişten bugüne taşınan birçok güzel türkü ile birlikte bugünlerde de, eylemlerde, şenliklerde söylenen kavganın türküsüne dönüşen 'Eylem Güzeli'ni söylüyorsunuz. Bunun özel bir yeri vardır herkes için...

Eylem Güzeli

nice ölümler yaşadık gülümseyerek
yürek direttik barikatlarda
gözlerini aradık sevgilinin
eylem seslerimiz yankılandı dağlarda

sevgilim eylem güzelim benim
yitik bir ülkeyi korumaya değil
yeniden kurulacak bir ülkeyi
aşkla örmeye benzer devrimci olmak

hükümlü sohbetlere adın yazılsın
varsın dağılı desinler ardından
yüreğinde direncinin baharın yeşert
yıkılsın içindeki yıldınlığın ateşi

sevgilim eylem güzelim benim
yitik bir ülkeyi korumaya değil
yeniden kurulacak bir ülkeyi
aşkla örmeye benzer devrimci olmak

işte zamanı geldi ayrılmaların
susma, bir gerilla gibi dimdik an beni
yüreğim yıldızlaşan yumruğum benim
direnç gülü oldun sen gökyüzünde

sevgilim eylem güzelim benim
yitik bir ülkeyi korumaya değil
yeniden kurulacak bir ülkeyi
aşkla örmeye benzer dev-geçli olmak

şiiir: İnönü Alpat, müzik: Sevinç Eratalay

'Eylem Güzeli' şarkısı, iddia üzerine ürettiğim bir şarkıdır. Masa başı sohbetlerimiz olurdu sanatçı arkadaşlarla... Bir gün öyle bir sohbetin içerisinde kaldım ki yüreğim çok acıdı, isyan ettim. Bir arkadaş, "sen kadınsın, kadınsı duygularla, marş türü ve mücadele içerikli bir şey besteleyemezsin" tarzında konuştu.

Sohbet, 'yumruklu yıldız'a kadar götürülünce onlara dedim ki "öyle bir şey besteleyeceğim ki yıllarca söylenecek, şarkının içinde 'yumruklu yıldız' lafı geçecek ve sizler de o şarkıyı hem dinleyecek hem söyleyeceksiniz." Hem besteci hem müzisyen hem de şarkıcı bir kadın sanatçı olarak yaşamımdaki en önemli gelişmedir benim için o an...

Duygularımızın örtüştüğü, her şiirini, yazısını takip ettiğim İnönü Alpat'ın kitabı elimdeydi o sıralar. 'Yumruklu yıldız' sözcüklerinin geçtiği bir şiir var ama uzun bir şiir. Ben iki mısra ondan, iki mısra diğer sayfadan derken vezine uygun hale getirip 'Eylem Güzeli'ni yarattım. İyi ki yazmış sevgili İnönü o güzel şiiri... Anlamı çok büyük o şarkının benim için. Çünkü artık o benim değil kavganın, eylemin türküsü... Devrim yolunda yürüyenlerin türküsü...

SEVINÇ ERATALAY

1959 doğumlu. Besteci, müzisyen, yorumcu. Buca Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü'nü bitirdi. Politik mücadeleye lise yıllarında DEV-GENÇ safalarında katıldı. Ege Devrimci Yol davasından yargılandı. Halkevleri Kültür Sekreterliği yaptı. Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf

kurucularından. 1974 yılından bu yana devrimci mücadelenin türkülerini, marşlarını söylüyor. Almış olduğu çok sayıda ödülün yanı sıra 58 tane yayınlanmış bestesi ve 10 adet albümü var. On yedi yıldır kuşaktan kuşağa söylenen 'Eylem Güzeli' adlı şarkının bestecisi.

Türkiye’de devrimci müziğin öncülerinden Grup Yorum:

Bu yolun mütevazı yolcuları olmaktan gurur duyuyoruz

ON’ların türkülerini söyleyen ON’ları bugünlere taşıyan ve “yarınlara da taşıyacağız” diyen Grup Yorum, Kızıldere sürecini ve bugüne yansımalarını anlatıyor

Onlar, 20 yıldır protest-devrimci müziği en iyi icra edenler. Onlar yaşanan ve yaşatılan tarihsel süreçleri müziğiyle unutturmayanlar. Sadece müzikle değil, eylemleriyle de sokakta halkla yan yana duran... Onlar Grup Yorum... Biz onları uzun uzun anlatmayacağız, çünkü onların uzun uzun anlatacakları var. Kızıldere yazı dizisi için bir araya geldik Grup Yorum’la...*

» *Grup Yorum, tarihsel sürecin hangi aşamasından etkilenerek bugüne geldi? Ülkemizde Mustafa Suphiler’den, Sansaryan Han’ın hücrelerinde kan işetlenen ama direnen yiğitlere; ON’lardan Kızıldere’ye ve Kızıldere’den cunta hapishanelerine ve bugüne uzanan bir tarihimiz var...*

Özellikle 70’lerde bu mücadele, bütün bağımlılıklarından sıyrılıp, ayaklarını bu ülkenin topraklarına basarak yeniden çizildi. Bu çizgi kanla canla savunularak, o güne dek var olan bütün statükoları da parçalayıp aştı. Ne için ve nasıl mücadele edilmesi gerektiğini bütünüyle netleştiren, sömürücü egemen sınıfların korkularını, emekçi halkın umutlarını büyüten bir tarih yaratıldı.

* Söyleşi: Gülşen İşeri, BirGün, s. 7, 20 Nisan 2008.

Fotoğraf: Ufuk KOŞAR, 2008

Bu tarihte, ezilen emekçilerin sömürücü egemen sınıflarla kavgasında uzlaşmazlık gerçeği net olarak ortaya konuldu. Bu tarihte, halkın mücadelesinde dostları kim, düşmanları kim çok net belirlendi. Asıl hedefe, sosyalizme hangi aşamalardan ve nasıl bir mücadeleyle varılabileceği ana çizgileriyle çok net ortaya konuldu.

Ülkemizi bütün kaynaklarıyla sömüren emperyalizme karşı bağımsızlık mücadelesidir bu. Seçimler, parlamento gibi araçların, sahte bir oyunun parçaları olduğu faşizm gerçeğine karşı demokrasi mücadelesidir. Genel olarak kapitalizme, kapitalist sömürüye karşı sosyalizm mücadelesidir. Grup Yorum hem bu mücadele tarihinin ürünüdür, hem de beslendiği kaynak bu mücadelede yaratılan değerlerdir. Bu tarih hem kaynağımız hem her ihtiyaç hissettiğimizde dönüp kendimizi sınıadığımız, yanlışımızı, doğrumuzu bir kez daha belirleyip yürüdüğümüz mizan terazimizdir.

» 68 hareketi Grup Yorum'un müziğini nasıl etkiledi?

68 hareketinin kendisi değil ama onu yaratan koşullar, ülkemizde de etkiliydi ve 70'lerdeki mücadeleyi de belirledi. Ama Mahirlerin, Denizlerin öncülük ettiği mücadele; Avrupa'da gelişen 68 hareketi ile ne gelişimi ne de temel özellikleri bakımından birbirine benzer. Bu hep yanlış aktarılıyor.

Örneğin 'Gençliğin özgürlükçü arayışları' olarak yansıtılıyor ki, bu içerik Avrupa'daki gençlik hareketinin protestocu, tepkici özelliklerine rağmen genel olarak burjuva demokrasisinin sınırları içinde kalan niteliğiyle, Mahirler'in mücadelesinin aynısıymış gibi ele almaktır. Oysa gelişimi de bambaşkadır, sonrası da bu farklılığı çok net kanıtlar.

Biz genel olarak emperyalizme karşı gelişen her türlü tepkinin de, bunun müziğe, sanata yansımalarının da izleyicisi ve öğrencisi olmaya çalışıyoruz. Bu anlamda dönemin protest müziği de bizim kaynaklarımızdandır. Ama kendisi değildir ve bu anlamdadır ki biz müziğimizi protest değil, 'devrimci müzik' olarak adlandırmayı tercih etmekteyiz...

Denizler'in Nurhaklardaki ve darağaçlarındaki inançlı tavırları; Ulaş'ın, Cevahir'in, Mahir'in direnişleri, teslim olmama kararlılıkları halkın türkülerinde öyle canlı öyle güzel yansıtılmıştır ki... Bu ülkede hak ve özgürlük mücadelesi verecek olan herkese bu tarihsel süreçte yaratılanlar en başından tertemiz, sapasağlam bir rehber sunar. Aynı şekilde muhalefetini, taleplerini müzikle ifade etmek isteyen herkese daha baştan çizilmiş bir tarihsel güzergâh gibidir bu türküler. Bize katkıları sınırsızdır.

» 71 ve 72 çok büyük kayıpların yanında direnişin de dönemi oldu. Grup Yorum olarak ve müzisyen olarak o yıllara bakışınız nasıl?

Mahirler'in mücadelesi, dönemin bütün özelliklerini bağrında toplamıştır. Kızıldereler yalnızca o tarihte yaşanıp bitmedi. Kızıldere'yi bir manifesto olarak kavrayanlar, kuşatılıp teslim alınmak istendikleri zaman teslim olmayarak, direnerek ve öterek geleneği yaşattılar. Cunta hapishanelerinde devrimci tutsakların 84'te tek tip elbise ile teslim alınmaya karşı 'ölüm orucu direnişi'nde ve sonrasında nice direniş gelenekleri yaratıldı. Bizler de bu tarihin yakın tanıklarıyız. 16-17 Nisan 1992'de İstanbul savaş alanına dönmüştü. Çiftelhavuzlar'daki direniş, televizyonlardan da saatlerce canlı olarak verilmişti. İzleyen herkes sanki bir kez daha Kızıldere destanını yaşadı. Aynı operasyonda kendi evlerinde bulunan sanatçı arkadaşlarımız sevgili Ayşe Gülen ve sevgili Ayşe Nil Ergen de katledildiler. Sonra Ayçidil'imiz... 96 Ölüm Orucu'nda canını verdi.

Bizler için Kızıldere, Mahirler, Ulaşlar bu kadar yakın, bu kadar somut ve bu kadar önemlidir. 2007'de kazanılan zaferle ara verilen ve 7 yıl sürer 122 insanımızın canını feda ettikleri F Tipi hapishanelerdeki tecrite karşı büyük direniş içinde, birlikte türküler söylediğimiz, hep iç içe olduğumu insanlarımız var. Kızıldere'nin sürdürüldüğünün ve Grup Yorum olarak bizim için anlamının en somut ve en yakın örneklerinden biri budur.

Biz, 'Oy Dere Kızıldere' türküsünü söylerken Mahirler'i capcanlı yanışımızdalarımız gibi hissediyoruz. Aynı şekilde bugünün Kızılderelerine dair şarkılarımızı söylerken de Kızıldere'nin coşkusunu yaşatmaya çalışıyoruz.

» *Bu süreci Kızıldere'ye bağlarsak, sizin söylediğiniz 'Oy Dere Kızıldere' çalışmasıyla ON'ları hem anıyorsunuz hem de o yılların unutulmaması için üretiyorsunuz. Unutturulmak istenen politik dönemler bugünün Türkiye'si'ne ve müziğine neler katmıştır sizce?*

Unutturulmak istenmektedir evet. Özellikle gençlik başta olmak üzere halkın hemen her kesimine yönelik, hem özel hem genel bir ideolojik-politik, kültürel saldırı söz konusudur. Sonuçta evet, halkın mücadelesini anlatan tarih yok sayılmaya çalışılıyor. Elbette ki yok etmek mümkün değil. Bu tepkiler mücadele arayışlarını getiriyor. Ve tarihin sayfaları arasından gerçekler çıkıveriyor orta yere. İşte bu tarihsel gerçeklerin bugünkü mücadeleye ışık tutması, kitlelerin bilincinde doğru yer bulması engellenmek isteniyor. "Madem engelleyemiyorum, o zaman çarpıtırım, yanlış aktarırım, yozlaştırarak aktarırım" deniliyor ve bütün olanaklar seferber ediliyor. Ama ne yapılırsa yapılsın başedilemiyor.

Halkın hafızası vardır. Ne kadar silinmek istenirse istensin, ihtiyaçlar ve koşullar geçmişte yaratılan değerleri yeniden gün ışığına çıkarıverir. Birden bir yerlerden bir ses duyulur. Bu bir slogan olabilir, bir haykırış olabilir, bir türkünün ezgisi olabilir. Bizim varlığımızın bir anlamı da budur zaten. Esas önemli olan, o ihtiyacı hissedip o sese güç vermeye çalışmaktır. Bu anlamda müzik olarak da epeyce bir birikim oluştu-
rulmuştu.

Bugün çoğunluğu yaşamakta ve fakat sessiz sedasız bir yerlerde hayata tutunmakta olan dönemin ilerici sanatçılarında ulaşmaya çalışıyoruz. Kendine ve yaratılan değerlere yüzlerini dönenleri, üstelik de bu dönüşü rezilce savunanları da unutmuyoruz. Değerleri ,asıl sahibi olan emekçi halkın mücadelesine iade etmeye yönelik çabalarımız eksik olmayacak.

Oy Dere Kızıldere

Oy dere Kızıldere
Böyle akışın nere
ON'lar biter mi sandın
Sana can vere vere

Dere bizim evimiz
Suyu alınterimiz
Söyle nedendir dere
Vurulur gençlerimiz

Dere böyle durulmaz
Gence kurşun sıkılmaz
Sanma faşist olandan
Bir gün hesap sorulmaz

söz ve müzik:
Âşik Sinem Bacı
Grup Yorum,
'Marşlarımız',
1997, Kalan Müzik

» *Kızıldere katliamını bugün 'popüler kültür' diye dile getirdiğimiz bir TV dizisinde görüyor olmak hangi açıdan önemli? Siz 'Hatırla Sevgili' dizisini izliyor musunuz?*

'Hatırla Sevgili' adlı diziyi yoğun çalışmalarımızdan fırsat buldukça takip ettik. Bu konuya ilişkin tartışmalardan da haberdarız. Yapımcıların ve diziyeye katkı sunanların ikili bir durumları var. Ne kadar kendileri, ne kadar kanal sahipleri veya daha yumuşak ifadeyle 'dış koşullar' belirleyicidir, somut cevaplanmıyor. Örneğin tarihsel anlar aktarılırken bir sansür var. Ne kadarı yapımcıların ne kadarı 'koşulların' belirleyiciliğiyle oluyor, bilemiyoruz.

Diziyle ilgili bazı sorularda 'sanatçının yorum hakkı, kurgu, kurmaca özgürlüğü'ne sınımlanıyor, başka bir konuda Deniz'in en gerçek halinin sunulduğu söyleniyor vs... Sonuç var ortada. Niyetten bağımsız bir sonuç: Mahirler ve Denizler karşılaştırılarak biri daha sevimli, aslında koşulların zorlamasıyla hasbelkader bunları yaşayan ve haksız da olsa 'düzenin mutlak gücü'nü karşısında bulan haşarı bir genç ve arkadaşları... Diğeri ise katı, acımasız, aslında yine karşılaştığı 'kaçınılmaz sonu hak etmiş terörist' gibi sunuluyor. Diğer figürler de aralara serpiştirilmiş. Elbette çok duyarlı olduğumuz, olunması gereken konulardır.

Ve popüler kültürün araçlarının kullanılarak dönemin değerlerini, gerçeklerini bir nebze de olsa tanıtmak gibi bir masumiyete indirgenmesi doğru değil.

Ayrıca dizinin çizdiği devrimci ve faşist tiplmeleri de ayrıca değerlendirmeye muhtaçtır; nedense faşistler hep yoksul halktan, hem de yöneticileri de buna dahil, devrimciler ise zengin çevre çocukları... Olumlu bütün değerler neredeyse tümüyle faşistler üzerinden veriliyor.

Koskoca dizinin özü, özeti şu: Devrimcilik bir gençlik hevesidir, Denizler de, Mahirler de yanlış yaptı. Ölenler de, buna bağlı olarak tabii, boşu boşuna öldüler!..

Gerçek böyle midir peki? Elbette değildir. Bunu yapmanın da bir mantığı,

ölüm ON'ları apansız yakalamadı
ülkeminin uçsuz bucaksız
sıradağlarında ve ovalarında
kentlerin yoksul mahallelerinde
ve uğuldayan meydanlarında
kuşatmalar altında ve barikatlar arkasından
sömürüye zulme boyun eğmemenin onuruyla
ölümün üstüne yürüdü ON'lar
tereddüt etmediler yok
biz buraya dönmeye değil
ölmeye geldik diyerek
türkülerle, marşlarla karşıladılar ölümü
özgür ve eşit bir gelecek için
canımızdan bir parça koparırcasına
en iyilerimizi verdik toprağa
ON'lar yaratılan devrimci değerlerin,
onurun, erdemin, inancın simgeleri olarak
yüreğimizi dolduruyor
bilincimizi aydınlatıyor
bizi kopmaz bağlarla bağlıyor devrime

(metin: Grup Yorum, 1997)

bir amacı olmalıdır diziyi yapanlarca ve diziyeye kaynak aktarım tarihi çarpıtma peşinde olanlarca... Bu zeminde popüler kültür olanakları ile kim ne yapmak istiyorsa onu yapıyor.

Son bir şey daha söylemek gerekirse; çarpıtmanın azı çoğu tartışılmaz. Gösterilmeyebilir, anlatılmayabilir ama anlatılırken çarpıtmanın sorumluluğu daha başkadır. Hiç kimse tarihsel gerçeklerle oynayarak ekonomik ya da siyasi rant peşinde koşmamalıdır. Buna hiç kimsenin hakkı yoktur. Bu konularda hem çok hassas, hem çok dikkatli ve özenli olunmalıdır. Zira gerçekler inatçıdır, er veya geç yalan sahiplerini yere çalmasını bilir...

» *Kızıldere'nin Türkiye devrimci gençlik hareketi üzerinde süregelen etkisinin nedenleri sizce nedir?*

Kızıldere, ülkemiz için tarihsel bir dönemeçtir. Daha önce değindiğimiz gibi orada yaşanmış bitmiş değildir. Kızıldere'nin hemen sonrasındaki kitlesel sahiplenişin sırrı da budur. Dönemin türkülerinden birinde şu söz geçer: "Kızıldere sana biz de geliriz." Bu, Kızıldere'de yaratılan destanın, haykırılan inancın zaferidir ve kitlesel bir biçimde bu inancın sürdürüleceğinin ifadesidir. Söz yerine getirilmiştir bugüne dek ve bundan sonra da getirilecektir. Sistemin bunca yoğun yozlaştırma politikalarına, her alanda değersizleştirme çabalarına rağmen mücadeleye katılan gençliğin ilk tanıştıkları ve hep yanlarında olacak olan yine ON'lar ve ON'ların yoldaşlarıdır. Kızıldere ON'ları; bugün Kızıldere, 122'ler oldu.

Kızıldere adın kalsın âhire

Kızıldere adın âhire kalsın
yiğit yoldaş seni, Mahir'e kalsın
halklar düşmanını sürsün çıkarsın
Kızıldere sana yine geliriz
Kızıldere sana biz de geliriz

gazetede yalan, radyoda yalan
zehirli yılan
dokuz yoldaşıyla vuruldu Çayan

günden güne yanarım yiğitlerime
acı doldu bütün türkülerim
garip anam yaşı salsın gönlüme

(söz ve müzik: Ali Asker)

Etkisini sürdürüyor demekten daha doğru olanı, Kızıldere'nin, etkisini hiç yitirmeden, aksine her geçen gün büyüyerek yaşadığıdır. Büyüyen sayılar değildir burada; tarihsel haklılığın ve doğru ideolojik temellerin gücüyle yaratılan geleneklerin daha da büyüyerek devam ettirilmesidir... Bunun bir başka kanıtı sadece 70'lerde değil, 80'lerde 90'larda ve bugün de hâlâ halkın yeni doğan çocuklarına ON'ların ve ON'ların yoldaşlarının adlarını vermekteki ısrarlarıdır.

» *Peki bugün ON'ların adlarını taşıyan gençlik, adlarına yüklenmiş o değer ne kadar farkında olarak yaşıyor?*

ON'ların adlarını taşıyanlara özel sorumluluk

Grup Yorum, İstanbul, Küçük Armutlu'da (25 Mart 1990).

yüklemek gerekmez. Bu, sembolik olarak çok anlamlıdır. Ancak her i kendisini çevreleyen koşulların etkisinde şekilleniyor. Genel olarak çoğunlaşmış bir yozlaşma, yozlaştırma var. Dünyada sosyalist sistemin ışından itibaren dizginsizce ve pervasızlaşarak saldırmakta emperya Bu konuda bütün gücünü devreye sokmuş durumda. Ve açıkça yalan leyerek, yalan söylediğini açıkça ilan da ederek askeri işgale yönelebili Ve halen dünya halklarını tehdidini sürdürebiliyor. Bu, elbette bir sür oldukça önemli etkileri oldu, olacak. Ancak, çok daha uzun süreceğilenmişken kısa sürede emperyalizmin bütün maskeleri döküldü; gücüsüzlüğü de ortaya çıktı. Bunu ortaya çıkaran, işgale karşı direnen Irak kı ve genelde dünya halklarının devrimci mücadelesidir. Çok şey t edildi, ediliyor. Kültürel değerler yok ediliyor, parçalanıyor, ölçüsü değersizlik egemen hale getiriliyor. Böyle milyonlar çok kolay yönetil ye düşünülüyor. Tepeden bunlar dayatılıyor. Ama temel çelişkiler hâ daha da yakıcı olarak kendisini dayatıyor.

Adları ne olursa olsun milyonlarca genç bu sorunlarla yaşıyor. Anca na rağmen yine de bu ülkede Kızılderele sürüyorsa umut büyüyor de tir. Gençlik de bugün üzerine serpilmeye çalışılan ölü toprağını atma kendisine dayatılan yoz, çürümüş yaşamdan sıyrılıp yeniden atılma

meyi başaracaktır. Kendisini çok daha güçlü var edecektir. Bu topraklarda bunun zemini var ve bu zemin hem çok derinlerde ve hem de çok güçlüdür...

» 68 gençlik hareketinden Kızıldere'ye ve günümüze kadar olan olayları psikolojik ve sosyolojik bağlamda öyküleyecek olsanız, neler söylediniz?

Psikolojik ve sosyolojik etkisi Kızıldere'nin üzerinden daha bir yıl geçmeden ortaya çıkan potansiyel güç ve duvarlara, şarkılara, türkülere ve ille de bilinçlere nakşolan sahiplenme ve sempatiyle ortadadır. Ve hâlâ tartışılıyor, sahipleniliyor oluşu ve aynı direnme kararlılığı ve geleneğinin sürdürülüyor oluşu da Kızıldere'nin hâlâ yazılmaya devam eden bir tarih olduğu gerçeğini ortaya koyar.

Önümüzde koskoca bir tarih var, sınıflar mücadelesi sürecinde yazılan... O tarihten besleniyoruz. Çok şanslıyız aslında bu konuda. Ta Pir Sultanlar'dan, hatta daha öncesinden Baba İshaklar'dan günümüze kadar gelen bir mücadele geleneği; zulme karşı her dönem hayata geçirilen bir direniş var bu topraklarda. Bu öykünün aslı astarı adalet arayışıdır, özgürlük, eşitlik arayışıdır, sosyalizm arayışıdır. Bu öykünün gerçek yazarlarının yolundan yürümenin onuru da bize yetiyor...

Söylenecik olanları Kızılderelerde söyleyenler, bizim de yürüyeceğimiz yolu anlatıyorlar. Müziğimizle, ezgilerimizle, sözlerimizle, bestelerimizle ve eylemlerimizle bu yolun mütevazı yolcuları olmaktan gurur duyuyoruz. Umut ve direniş türkülerimiz hiç susmayacak!

**2000'li yılların
gençleri ve
ON'lar**

Bir umut ilkesi olarak Kızıldere

*Kızıldere, dün olmaktan çok yarındır,
çünkü geçmiş halen aynı coşkunlukla
tarihi hareket ettirmeye devam ediyor.**

Geçmiş her daim gelecek üzerinde belirleyicidir. Bugünün dünyası yalnızca bugünden ibaret olmadığı, geçmişin ağır yükünü taşıdığı gibi: bugünün devrimci mücadelesi de benzer şekilde geçmiş mücadelelerin ağır yükünü taşır. Bugün, geçmişle olan çelişkili ve çatışmalı ilişkisinin de etkisiyle biçimlenir.

Gençliğin kurduğu bağın duygusal tonu belirgindir. Bu bağ kimi zaman politika dışı bulunarak eleştiri konusu haline de gelmektedir. Devrimci siyasette duygular politika dışı değildir, aksine onu klasik burjuva siyasetinden ayıran temel nitelik budur.

Bugün duygularla siyaset yapmaya kalkmak aynı zamanda, liberal yeni zamane solculuğuna da karşıtlığı içerir. Yeni zaman solculuğu, duygularla kurulan her tür bağı arkaik ve ahmakça bulurken; siyaseti iş bitirme, hedefe varmak için en kestirme yol ne ise nasıl olduğuna bakmadan onu seçmeye dayanır.

Yeni zamanın gençlerinin bu yeni zamane solculuğu reddetme cüreti ve devrimci siyaseti geçmişin izinden yeniden inşa etme cesareti; devrimciliklerinin de var oluş zeminidir.

* Önder İşleyen, BirGün, s. 5, 18 Nisan 2008.

Fotoğraflar: Düzün KARABULUT. 2008

Kızıldere böylesi bir var oluş zeminin en güçlü değeridir. Bugünkü var oluşun kaynağı olarak Kızıldere, çağımızda da devrimci mücadelenin umut ilkesi olma özelliğini sürdürür.

Zamanın ruhu

Eric Hobsbawm yaşadığımız çağa 'tuhaf zamanlar' der. Anlaşılması ve yaşanması güç bu zamanların temel karakteri akışkanlık, değişkenlik, ilkesizlik ve tutarsızlıktır. 'Çivisi çıktı bu dünyanın' sözü bu dünya halinin özetidir. Toplumsal ilişkilerdeki parçalanma ve bölünme; bütünlüklü düşüncelerin kendi iç tutarlılığını yitirmesi sonucunda büyük bir çözülme yaşanmaktadır.

Zamanı tuhaf ya da buruk kılan şeylerden birisi de her tür duygunun yok olmasıdır. Duyguların yokluğunda, aklın kurak sınırlarında süren yaşam artık teknik bir meseleden ibarettir. Aklın kuraklığının yarattığı boşluğu ortadan kaldırmak için insanların ruhu ve zihni, mistisizmin ve her tür akıl dışı düşüncenin tesiri altında teslim alınmaktadır.

En küçük parçalara kadar bölünen toplumsal yapı, bireyciliğin doruklarında ve cemaat yapılarının içerisinde bütünden kopuk ve ondan ayrı yaşamaktadır.

Böylesi bir dünyada yiten ise esas olarak karşı durma, direnme ve isyan etme kültürü; onun toplumsal olarak var oluşunu sağlayacak dayanışma ilişkileri; bütün bunları bir arada tutabilecek ve adım attırabilecek olan gelecek tahayyülüdür.

Bugünden geçmişe bakarken geçmişi esas olarak koymamız gereken yer de burası olmalıdır. Yitirilen her şeyi bütün özülle geçmiş devrimci mücadelenin değerlerinde bulmak mümkündür; o nedenle çağımızın ruhuna karşı çıkış içinde geçmişin bu değerleri esaslı bir yer teşkil etmeye devam etmektedir.

Bir kırılma noktası olarak 12 Eylül

Türkiye'de ilk defa gelişen devrimci kalkışmanın öncüleri olarak ortaya çıkan devrimci gençler; 12 Mart darbesinin ardından büyük bir saldırı sonucu öldürülürken bu kalkışma geriye devrim için mücadele geleneği, yöntemi ve ruhu bırakmıştır. 70'lerin ikinci yarısındaki büyük devrimci kalkışma da bu mirasın izleri ve etkileri üzerinden şekillenebilmiştir.

12 Eylül sonrasında, 71 ve sonrasında kurulan sürekliliğin sağlanması mümkün olmamıştır. Türkiye dünya ölçeğinde yeni liberal dönüşüm dalga-

sı içerisinde hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Solun örgütsel yapısının dağıldığı, fikri koordinatlarının bulanıklaştığı bu dönemde; toplumsal ve siyasal yaşamı kuşatan liberal saldırıya karşı bütünlüklü bir direniş ortaya koyulması mümkün olamamıştır.

Yaşanan bu kırılmalar, geçmişin değerlerinin süreklilik içerisinde yenilenerek mücadelenin içerisine taşınmasına engel olmuştur. 80 sonrası mücadeleye dahil olan gençler bu koşullar altında siyaset yapmaya, devrimciliklerini bu mücadele içerisinde inşa etmeye çalışmıştır.

Bu dönem gençlerin aynı zamanda 12 Eylül faşist darbesinin baskıları ile yüz yüze geldiği ve kapitalizmin yeni yaşam biçimi ve kültürünün etkisi altında olduğu dönemdir. Bütün bu zorluklar ve çağın nitelikleri gençleri belirleyen ve aynı zamanda gençlerin karşıtlığını da kurduğu odaklardan olmuştur.

Bugün mücadele eden gençleri bu etkilenme ve karşıtlık içerisinde ele almak gerekmektedir.

Yeniden devrimci olmak

Kapitalizmin yaşam biçimine karşı bir direniş anlamını taşıyan muhalif nitelik aynı zamanda bunun sol içerisinde hissedilen etkilerine karşıtlığı da içerir. Bugün her anlamda açığa çıkmamış henüz keskinleşmemiş olsa da, var olduğu kadarıyla, gelişen gençlik muhalefetinin bir yönünün de burası olduğu söylenebilir.

Solun yeniden ayağa kalkması, bir kültür ve yaşam biçimi ve gelecek umudu olarak kendisini inşa edebilmesinde kuşkusuz bu hesaplaşmanın önemli bir rolü olacaktır. Solun yaşadığı duygu kaybı ve değer yitimi; onun varoluş koşullarının gelişmesinin önündeki temel engellerden birisini oluşturmaktadır.

Bugün var olan ancak bilincine henüz varılmamış bir sezgi olarak mücadelenin içerisinde gelişen, kendini hissettiren durum bir başkaldırı ve kendi gerçekliğini yeniden inşa çabasıdır.

70'lerdeki devrimci mücadelede esas olarak bu sezgiye kaynaklık eden kök ve ruhtur.

Devrimci gençler açısından bugün oluş içinde olan zamanlardır, büyük bir kalkışmanın ve toplumsal etkinin yokluğunda, onu var edecek fikri, örgütsel zeminlerin inşasına yönelik kesintisiz mücadele ile bunun içerisinde devrimciliği bir kültür, ahlak ve yaşam biçimi olarak yeniden üretilme çabası...

“İçinde bir şeyler saklı olduğunu hisseden genç bir insan bilir bunun ne anlama geldiğini; bekleneni, yarının sesini. İçinde dönenen, kendi tazeliği içinde kıpırdayan ve şimdide dek olmuş olanı, erişkinlerin dünyasını aşan bir şeylere çağrıldığını hissederek”

Kızıldere yarındır

“Gençlik doğası gereği atılgandır, coşkuludur ve yüreklidir. Her türlü çıkar duygusundan ve art niyetten uzaktır. Ve toplumun en bozulmamış tabakasını oluşturur.” Mahir Çayan'a ait olan bu sözler, solu büyük oranda sararan ruhsuzluğu, korkaklığı; çıkarlar ve kişisel hesaplar üzerine kurulu siyasi hayat karşısında gençliğin yıkıcı olabilecek rolüne işaret etmektedir.

Bugün de coşku, cesaretle yalnızca devrim için harekete geçmiş, onun için yaşamını ve hayatın her alanını düzenleyen; bu uğurda bedel ödeme-yi de göze alabilen, yürekli ve coşkulu devrimci bir kalkışma solun yeniden var oluşunu mümkün kılacak yegâne yoldur.

“İyi gençlik, kanatlarının olduğuna ve hak olan her şeyin onun gürleyerek gelişini beklediğine hatta hakkı olanı zaten kendisinin kuracağına, en azından hakkın kurtuluşunun kendisi tarafından sağlanacağına inanır.”

Bugünden bakıldığında Kızıldere'nin, Mahir Çayan'ın ve yitirilen onca güzel insanın mücadelesinin anlamı budur. ON'ların adlarını haykırmanın, pankartlarını taşımanın onuru devrimci mücadelenin, onların devrimci kalkışmasının izleri üzerinden yeniden kurulmasına dönük bir çabanın sezgisel var oluşudur.

ON'lar; dünyanın ve Türkiye'nin içerisinden geçtiği tarihsel koşullarda; emekçi halkın kurtuluşu doğrultusundaki çözümler, onu gerçekleştirmek için geliştirdikleri örgütlenmeler ve gerçekleştirilen eylemler; buna uygun olarak var ettikleri kültür ve ahlâk anlayışı ile sol içerisindeki her tür revizyonist-oportunist akımın etkisini kırarak, Türkiye'de mücadelenin devrimci yolunu yarattılar.

Bunu yaparken devrimciliğin kerteriz noktasının, Mahir Çayan'ın ifadesiyle 'kendi öz gücüne güvenerek devrim için yola çıkmaya cesaret edip edememek' olduğunu da pratikleri ile ortaya koydular.

Kızıldere bugün de bu cesaretin adıdır.

O nedenle Kızıldere dün olmaktan çok yarındır, çünkü geçmiş halen aynı coşkunlukla tarihi hareket ettirmeye devam ediyor.

Kaldır başını utangaç vatanım

*İnandırıcılığımı yitirmişse ideolojiniz,
ütopya diyorlarsa mücadelenize,
'boş işlere' çıkmışsa adı o en yüce kavganın...
Kızıldere'yi hatırlarsınız döner döner...**

Akıl ile kalp arasında bir yolculuksa devrimcilik, Kızıldere o yolculuğun kalp durağıdır. Devrimci coşkunun, inancın, söz dinlemeziğın, cüretin ve en önemlisi yoldaşları için ölebilenin adıdır.

Nâzım, “Yaşamak şakaya gelmez” derken ve “hiç tanımadığın insanlar için ölebilecek kadar çok seveceksin yaşamı” derken, onları anlatıyordu sanki... Yirmi birinci yüzyılın, ruhumuzu tüketen bencilliğine inat, başkaları için ölebilenin masumluğu... Fedakârlığın, sevginin, direnişin adıdır kan Kızıldere...

Şimdi biz gençler hiç tanımadıklarımızı, ON'ları ölesiye özlüyoruz... Liberalizmin kuşattığı yaşamlardan, yapmacık ve boyalı sevgilerden, hesaplı kitaplı dostluklardan, yapış yapış ve gündelik aşklardan kurtulmak için onlara sarılıyoruz... Onları özlüyoruz...

Anlamazlar özlemimizi yeni çağa ışık hızıyla ayak uyduran eskiler, zaten hiç çemberin dışına çıkamamış yeniler... Halbuki zordur post-modern zamanlarda masum kalmak, inançlı kalmak, devrimci kalmak... Zordur liberal dalganın çamurlu sularından arınmak...

Tutunacak bir dal ararsın, geçmişini hatırlarsın. Yaratılan değerleri, yapı-

* Barış İnce, BirGün, s. 7, 3 Nisan 2008.

Fotoğraf: Düzgün KARABULUT, 2008

lan fedakârlıkları, inancı, kararlılığı... Evet kararlılığın da adıdır Kızıldere... "Asıl siz teslim olun" diyebilmektir topla tüfekle tankla gelenlere; elinde sadece bir çıplak mavzerle...

Yeni zamanlarda kararlı kalmak da zordur. İnandırıcılığını yitirmişse ideolojiniz, ütopya diyorlarsa mücadelenize, 'boş işlere' çıkmışsa adı o en yüce kavganın... Kızıldere'yi hatırlarsınız döner döner...

Arınmak için savaşmak

Tarihsel değerleri yok saymak, üstüne basmak, yeni zamanların yeni 'tren-di' olmuşsa olsun... Birikimli ilerlerse bilim, ampülü bulmadan televizyon üretmek gibidir geçmişi anlamadan geleceği yorumlamak... Yaratılan onca örnek değeri, onca yaşanmışlığı yok sayarak yeni bir şey yaratmak... Halbuki bir direniş geleneği bıraktı Kızıldere...

Kendi öz gücüne dayanarak devrimci siyaset yapma geleneğini, emperyalizme karşı olma söylemini bıraktı. Bir hareketin böylesine yüklü bir geleneği yok sayarak mücadeleye sıfırdan başlaması, tekrar dönüp ateşi keşfetmeye çalışmaya benzer. Halbuki bugün ateşi üfleyip, körüğü kullanarak dağları delme zamanıdır tam da...

Ankara'da yüzlerce genci, Mahirleri birazcık olsun hissedebilmek için vollara düşüren, o güzelim 'Tek Yol Devrim' pankartının arkasına dizen. İşte bu akıl ile kalp arasındaki yolculuğa çıkma hevesidir. O heves ki 17 yaşında gençleri, avazları çıktığı kadar "Kurtuluşa Kadar Savaş" diye bağırtır. Kimileri onunla da dalgasını geçer, geçsinler!.. Geçmişe takılmak, saplanmak, yapışmak derler, desinler... Bilmezler çünkü; o gencin dünyasında çürümüşlükten 'kurtuluş' için her türlü basitlikle, adilikle, içi geçmişlikle, karanlıkla yüce bir 'savaşa' girmenin, tek yol olduğunu...

Geçmişe ve geleceğe sahip çıkmak

Mahirler bugün bizlere emperyalizme, faşizme ve her türlü gericiliğe karşı savaşıma geleneğini bıraktı. Ama her şeyden önce katıksız insan sevgisini, halk sevgisini... İşte bugün gençlerin yeniden onlara dört elle sarılmasını sağlayan şey budur belki de...

Bu değerleri yaratan kişilerin kılma zarar getirtmeyen, yaşayan ya da kaybettiğimiz, bu yolda taş üstüne taş koymuş herkesi bağrına basan, birisi onlara hakarete yeltendi mi hele, dünyayı başına yıkan devrimci gençler... 'Anlaşılmaz' bir kuşağının hırçın çocukları... Hayatın sahteliğine, ömür tüketen çirkinliğine inat coşkuyla marş söyleyenler... Bu barbarlığa, bu çürümüşlüğe son verecek onlardır belki... Kızıldere'de açan çiçeklerin tohumları... Yeniden iyi için, doğru için, ahlâk için, hürriyet için kavgaya girebilenler...

Ankara'da ON'ları andıktan sonra genç yoldaşlarımın gözlerinde o inancı gördüm. Çünkü geçmişine ve geleceğine sahip çıkmak için yola koyulan 2000'li yılların devrimci gençleri ON'ların yolunda yürüyor.

Onlar gibi coşkun, onlar gibi yürekli, onlar gibi bilinçli olabilmek için... Utangaç vatanın mutluluğuna birkaç fırça vurabilmek, bütün renklerle onurlu güzel yarınlar kurabilmek için...

Fotoğraf: Düzgün KARABULUT, 2008

Bir devrim andı: Kızıldere

*Kızıldere'den 36 yıl sonra bugün THKP-C'li olmak,
bağımsız devrimci bir çizginin,
kendi gücünden başka hiçbir güce bel bağlamamanın
kararlı savunuculuğunu üstlenmek demektir...**

Kızıldere, 30 Mart 1972! Ne tarihin tozlu yollarına serpilmiş sıradan bir Kan, ne de romantik bir kahramanlık öyküsünün geçtiği mekân! Çünkü Kızıldere bir devrim anıdır kalplere akan, devrime uzanan kurucu bir iradeyle ölümü değil mücadeleyi var eden...

Kızıldere eylemi kendini feda etmek olgusunun yüceltilmesiyle değil kendini feda etmek pahasına kitlesel mücadelesini yaratmak fikriyle kavranmalıdır.

THKP-C hareketinin önderliği Kızıldere'de fiilen yok olmuştur. Ancak Kızıldere'yi yaratan teorik altyapı ve 30 Mart günü kendisini kuşatan kuvvet karşısında ortaya konan devrimci irade, fiziki yenilginin bir zafere dönüşmesini sağladı.

Kısa sürede Kurtuluş mücadelesinin simgesi ve Türkiye halklarının siyasi vicdanı olmayı başardı. Öyle bir vicdan ki karşısında olmayan herkesi kendi yanında saflaştırdı.

Bu anlamda Kızıldere ölümü değil yaşamı ve mücadeleyi yüceltmektedir.

Şimdi Kızıldere'den bu yana geçen 36 yılın ardından hâlâ aynı öfke var yüreklerimizde, insanlığın eşitliği, özgürlüğü, kurtuluşu için mücadele et-

* Beytepe Öğrenci Kolektifi, BirGün, s. 5, 17 Nisan 2008.

menin kararlılığıyla donanmış bir öfke! Ve aynı korku var hâlâ Kızıldere'nin katillerinde; insana, emeğe, özgürlüğe, eşitliğe düşman olmanın, emperyalizme uşaklık etmenin getirdiği bir korku ve korkuyla saldırma iç güdüsü...

Kızıldere'den 36 yıl sonra bugün THKP-C'li olmak, bağımsız devrimci bir çizginin, kendi gücünden başka hiçbir güce bel bağlamamanın kararlı savunuculuğunu üstlenmek demektir.

Kızıldere'yi anlamak ülkenin dört bir yanında tüm kampuslarda devrimci mücadeleyi yaşatmaktır. Bugün Kızıldere'yi yaşatmak Mahir'i Hüseyin'i Ulaş'ı anlamak ve Kurtuluşa Kadar Savaşabilmektir. 70'lerin militanlığı 2000'lerin isyanıyla kavuşturabilmektedir.

Onur Gülbudak*

On yerinde yara bere...

*Bu dere, aktığı yere olan biteni anlatır mıydı gerçekten
ya da bu teni kızıl olduğu söylenen su, sabiden söyler miydi
o gençlerin neden vurulduğunu...*

Sol fikirli çoğu ailenin çocuğu 'Kızıldere' sözcüğü ile küçük yaşlarda tanıştı... Her telaffuzunda yaydığı ve bir çocuğun gözünden kaçmayacak o buğulu hüznü hissederek... 12 Eylül rejiminin acılı günlerinde çocuk olanlar ise, bir yerlerinde daima garip bir hüznün hazır beklediği, mate-mengizliği mülk edinmiş evlerde büyüdüler zaten... Çocukluklarının en alevli yılları, doğal yollarla ölmediklerini pekâla anladıkları yakınlarının mezar ziyaretlerinde, hapisane kapılarında ve keskin gözyaşı kokuları arasında geçti.

O vakitler, o çocuk halimle, Kızıldere deseler, tereddüt etmeden 'sonbahar' derdim sanırım...

Belki de çoğumuz öyle derdik... Çocuklara özgü o metafori kabiliyeti bir tarafa, aslında Kızıldere katliamına ilişkin gördüğümüz fotoğrafların rengi, o vakitlere ait tüm eski fotoğraflarınki gibi sarı ile kahverengi arasıydı. 80'lerde doğan çocuklar, aldığı ağır top darbeleri ile omzu düşmüş o kerpiç evi, tam, dalları rüzgârdan yan yattığı sırada deklanşöre basılmış birkaç kavak ağacını ve o benzi atmış göğü, hep sararmış gazete kupürlerindeki o güz'den halleriyle tanıdılar. Kızıldere'den usumuza yerleşmiş kare-

* Çocuk psikopatolojisi ve danışma psikoloğu (BirGün, s. 7, 8 Nisan 2008).

ler halen bir bahar gününe ilâştirilebilir gibi değil zira. O kerpiç ev, yıkılmış duvarlarının arasından kocaman bir sessizliğe benziyormuş gibi ve zaman zaman esen rüzgâr ile hafifçe ürperiymiş gibi sonbahardı çünkü.

Her şeyin müsebbibi, o zalim dere

Henüz aklımız, dünyadaki kötü ve iyi kahramanların kimler olduğuna tam olarak ermeden ve gazetelerin sararmış yapraklarındaki 'kerpiç ev' fotoğraflarını görmeden önce de, çoğu saz çalmayı bilen ebeveynlerimizden, artık Kızıldere denilen yerde ne yaşanmışsa bunun onları çokça acıttığını anlardık. Çizgi filmlerden iyi bilirdik ki, dünyada bir iyiler vardı, bir de kötüler... Annelerimiz ve babalarımız ise tartışmasız iyilerin tarafındaydı. Elllerine saz alıp da her 'Kızıldere' dediklerinde onları bu kadar üzenler ise mutlaka kötüler olmalıydı.

Çok daha küçükken ise, yani Kızıldere'nin bir coğrafyayı tanımlayan bir sözcük olduğunu bilmeden önce, fakat kızılın, kırmızının bir tonu olduğunu pekâla öğrenmişken, annelerimizin ve babalarımızın çok sevdiği birilerinin rengi kırmızı bir dereye boğulduğunu düşünür, olan bitenin müsebbibi olarak o zalim dereyi görürdük.

Bu dere aktığı yere olan biteni anlatır mıydı gerçekten, ya da bu teni kızıl olduğu söylenen su, sahiden söyler miydi o gençlerin neden vurulduğunu...

Bir, dere ile dertleşen, bir, ona kızıp hesap soran anne-babalarımız, derenin iyilerin mi yoksa kötülerin mi tarafında olduğu konusunda epeyce bir aklımızı karıştırmışlardı. Şimdi bu dere Şirinler'in tarafında mıydı, yoksa

Gargamel ve şürekasının mı... O vakitler Yakari adında küçük bir Kızılderili çocuğun maceralarını anlatan bir çizgi film daha vardı. Yakari -ki kendisi iyiler dünyasının güzide bir ferdiydi- kötülerin kumpaslarından kurtulmak için çoğu kez küçük bir dereden yardım isterdi. O çizgi filmde, dereler ile insanlar arasında bazı duygusal ilişkilerin olabileceğini ve derelerin insanların zor zamanlarında yetişebileceğini çıkarmıştık bizler de.

Felsefi bir tutum olarak irade

Kızıldere, siyasi belirleyiciliğinin yanında, insan iradesi ile ilgili politik ve hatta bilimsel tartışmalara önemli bulgular verecek bir hassasiyetin kaynağı oldu. Kuşatılma, ölmenin kaçınılmazlığı ve bu durum karşısındaki insan tavrı, 'teslim olma ile insan iradesi arasındaki ilişki', meydan okuma kültürü gibi konularda çok keskin bir örnek idi. Psikoloji disiplininde bir türlü hak ettiği yeri bulamayan 'irade' kavramı adına ise çok özel bir tecrübe oldu. Bu anlamda Kızıldere, Doğu halkları arasında daha belirgin olan, 'somut bir durum ile soyut bir hedefe yönelme' konusunda çok açık bir çabadır. Zira, o genç insanlar, çoğu disiplinin 'reel yaşamın muhafaza edilme çabasının' hayatın tek motivasyonu olduğu önermelerini yere çalan bir anının kahramanları oldular.

ON'lar, Denizler ve İbrahim Kaypakkaya şahsında sembolize olan kuşağın çok özel bir ruh ile anılmaları, yalnızca gördükleri oransız şiddetten değil, işte bu, yaşam haklarını bir tarafa koyarak 'insan iradesi' ile ilgili düşünsel bir paradigma yaratma cüretlerinden ileri gelir.

Çevresi kuşatılmış korunaksız bir evde yoğun top atışları altında, teslim olmak ve ölmek arasında felsefi bir tutum alan, doksan gün en acımasız işkenceler altında serden geçmek pahasına sır vermeyen ve darağacındayken bile düşünsel bir miras bırakma çabasında olan bu insanları yalnızca politik olarak değil, pekâla bilimsel olarak da en göze çarpan yere koymak gerekir.

Esasen, Kızıldere tavrı politik psikoloji açısından tahkik nedenidir. Çünkü Kızıldere, siyasi erk, karşı koyma, hâkim gücün direnç odaklarına yönelik tutumu ve kullandığı yöntemler açısından, yine egemen olana direnme tavrı ve bu direnişin insan psikolojisi ile ilişkisi açısından denge kuracak ve denge bozacak bir tarih sayfasıdır.

Onur Gülbudak

Kızıldere ile birlikte İbrahim Kaypakkaya'nın 'öldürmeye kast etmiş' bir işkence şiddeti karşısındaki tavrı ve yine örneğin bir eylem yöntemi olarak ölüm orucu tutma tutumu, yaşama tasarrufu yerine, 'kendilerinin fiilen varolmayacağı bir gelecek ile ilgili tasarrufta bulunma' anlamına geldiğinden 'uygarlık' ile ilişkisi çok yüksek bir eşiğe denk düşer. Bu basbayağı gelecek ile dayanışmak ve kendilerinin varolmayacağı bir geleceğin mimarlarına, bir davranış geleneği bırakmak adına, sahip oldukları en yekta şeyi, yani yaşamlarını feda etmektir.

'Feda' kavramı, özellikle doğu toplumlarında gerek entelektüel, gerekse pratik boyutuyla yaygın ve aynı zamanda derin bir fenomen. Ne var ki, somut bir hedef için, doğrudan kazanımları hedefleyerek kendini feda etmek ile, aslında somut olmayan ve geleceğe ait düşünsel bir değer yaratmaya dönük olan feda tutumu arasında büyük fark bulunur. Ve, bu tutumu politik olarak doğru bulup bulmama münakaşasından bağımsız olarak ve hatta, bu konudaki tüm politik tartışmaları dışarıda bırakarak, o kuşağın kendilerini feda etmeleri psikoloji bilimi açısından özel bir çaba ile tartışılmaya değerdir.

Zira, Kaypakkaya'nın işkencedeki ideolojik direniş tutumu, Mahir Çayan ve arkadaşlarının Kızıldere'deki tutumu, Denizler'in yanibaşlarında sallanan ölüm karşısındaki tutumları açık bir şekilde gelecek kuşaklara dönük net bir mesaj ulaştırma kaygısı taşır. Bu anlamda faaliyette iken yaptıkları ile ölmeden önceki tutumlarını ayrı ele almak isabetli olur.

Öyle ki, onların son saatleri, ölüm ve yaşam konusunda çok önemli bir felsefi sahaya denk düşer: "Gelecekte yaşayacak olan için davranış referansı olma ve geri dönüşü olmayan, tek atımlık bir tavır ile arkadan gelecekleri tedris etme."

O direniş abideleri

Evet, çocuklar, Kızıldere'yi, Vartinik'i, 'Darağacında Üç Fidan'ı her duyduklarında 'iyiler ve kötüler' dünyasına ait kahramanları ile anlamaya çalıştılar olan biteni. Öyle ki o çocuklar büyüdüler, ve bir kısmı topraklarını iyi tanıdılar.

Bu, o direniş abidelerinin içlerini ne kadar rahatlatır bilinmez ama, tarifsiz acılarla öldürülen bu insanların anılarına, onlardan tam 36 yaş küçük gençlerin çoşkulu dimağlarında halen rastlanıyorsa, bu, gelecekte kurulacak o meftun insanlık panteonunda onlar için en içten yanımızla gülümseyeceğimiz anlamına gelmez mi...

Adıyla gurur duyanlar

*ON'ların döneminde dünyaya gelen pek çok bebeğe
ON'ların adı verildi... O yıllarda dünyaya gelen
Mahirler, Denizler, Ulaşlar, İnanlar, İlkaylar
şimdi otuzlu yaşlarını sürüyor...*

İnan Ambartürk:

Kızıldere'yi İlkay Akkaya'dan duydum

İnan, sol gelenekten gelen bir ailenin oğlu. Aynı zamanda çevresi ve çevresinde konuşulanlar da sol üzerine olduğundan adının anlamını sorgulaması zor olmamış. Kızıldere ile ilk tanışıklığı hatırladığı kadarıyla ortaokul yıllarında İlkay Akkaya'nın sesinden olmuş. Türkü ise o bildiğimiz; Oy Dere Kızıldere türküsü ya da ağıtı...

6 Mayıslar onun için daha bir anlamlı. Adı ile gurur duyuyor. Hatta birisi İnan diye seslendiğinde derin derin düşündüğü de oluyormuş 70'li yılları idamları. Yaşamasa bile o dönemler gözünün önüne geliyormuş. Yani salt bir ad çağırışından öte şeyler hissediyor adı her seferinde zikredildiğinde.

Bugünün solu ile o günün sol anlayışını değerlendirmeye kalktığımızda, biraz zorlanıyoruz. Ama belirgin olan bir şey olduğunu söylüyor İnan:

"O zaman kitlesel hareket kendi liderlerini kendi yarattı. Toplum benimledi ve o kişilerin peşinden gitti. Bugün ise kitlesel bir hareket yok. Liderler ise kendi kendilerini lider etmekte. Pratikte sözel eyleme dayalı v

İnan Ambartürk

1977 Çorum doğumlu. Ama İstanbul'da yaşamış, büyümüş. Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi mezunu (Hüseyin İnan da İdari İlimler bölümü öğrencisiydi). Üniversite yıllarında öğrenci liderliği yapıp birkaç kez gözaltına alınmış. Okuduğu bölüm ile ilgili bir meslek yerine uzun süredir tiyatro oyunculuğu yapıyor.

kitlesiz marjinal liderlerin önderlik yetisi olmamasına karşın kendilerini Deniz, Mahir veya Hüseyin sanmaktalar. 68'in devamında gelen o kitlesel hareketi bugün beklemek zor. O dönem ile bugün farklı. Belki de gelecekte çok daha büyük bir hareket oluşacak. Sol ve sağdan sıyrılıp, bugün apolitik yaftasını yemiş o gençlik bir şekilde içindeki muhalif duyguları harekete geçirip patlama yapacak. Çünkü kapitalizm tüm gücüyle saldırıyor, insanlığa zarar veriyor."

İnan adı, ailesi tarafından THKO liderlerinden Hüseyin İnan'dan ötürü verilmiş. Bilinçli bir şekilde verilen İnan adından dolayı bugüne değin hiçbir sorun ile karşılaşmamış. Çocuğu olsa devrimci bir ad vermek istediğini tebessüm ederek belirtiyor.

'Hatırla Sevgili' ve 77-80 siyasi dönemini aktarmaya çalışan 'Çemberimde Gül Oya' dizilerini izlememiş. Fakat duyduğu kade-

riyle yorum yapmaktan kaçınmıyor. O'na göre 18, 19 yaşındaki gençlere o dönemi ulaştırmak için TV dizileri oldukça olumlu. Unutturulmaya çalışılan tarihin bugün yeniden gözler önüne serilmesi olumlu bir gelişme.

Yeniden 70'li yılların başını, yani sol hareketin en hareketli yılları ile bugünü konuştuğumuzda, o dönemki gibi bir coşkunun hiç oluşmadığını belirtiyor. İnan'a göre o dönemdeki en önemli şey birlikte hareket etme dürtüsü. Kendisi de eğer o dönemde yaşasaymış, bu birliktelik ve ortak amaç için aynı veya benzer davranışları sergileyeceğini söylüyor. Bugüne gelecek olursak da eksikliği, solun bölünmüşlüğü olarak değerlendiriyor. Yani o dönemki devrimcilerin "samimi" tavrı, güveni doğuruyor. Bu da birlikteliği beraberinde getiriyor. Ama bugün eksik olan en önemli şey samimiyet ve güvensizlik. "Ben duygusunun" hâkim olma çabası.*

* Mustafa Dermanlı, BirGün, s. 5, 19 Nisan 2008.

Ulaş K k e:

Çocuğuma devrimci bir ad vermem!

» *İlk kez ne zaman Ulaş adını duydunuz?*

Kendimden hariç diye düşünüyorsanız,  anslıydım  nk  Antalya'da aynı mahallede aynı yaŗta Ulaş adlı bir arkadaŗım vardı. Düşünüyorum da baŗka birini tanımadım. Bir veya iki kez duydum ama tanıştığım bir baŗkası olmadı. O yıllarda aynı mahallede baŗka bir arkadaŗım olduğu için adımın farklı bir ad olduğu aklımın ucundan geçmedi. Sadece annemin veya babamın arkadaş çevresinden bazen bana gelip "Ulaş Kurtuluŗa Kadar Savaŗ!" dediklerini çok sık hatırlıyorum. Ama dediğim gibi pek bir anlam vermiyordum..

» *Peki Kızıldere sözcüğünü ilk kez ne zaman duydunuz?*

İnanın çok iyi bildiğim bir Şey değil. Okul yıllarında duydum ama çok da bir bilgim yok.

» *Adınızla gurur duyuyor musunuz? Ya da adınızdan ötürü bugüne dek hiç sorun yaŗadınız mı?*

Aslında az önce belirttiğim gibi fazla sorun yaŗamadım. Özellikle k  ukl k yaŗlarımda, ancak okul çağına geldiğimde yine ilkokulda  ğretmenlerim tarafından da hep sevilen bir adım vardı. Ama ben yine pek anlam vermiyordum. Hatta adım çok karıŗtırılıyordu savaŗ, barıŗ diyenler oluyordu. Ancak ortaokul yılları geldiğinde ve bazı Şeyleri daha iyi anlamaya baŗladığımda adımdan ötürü zarar görmedim değil.

Bu durum tabii sizin dıŗınızda oluyor, adınızı duyduğunda seven, ilgi duyan, gözleri parlayan insanlar,  ğretmenlerim olduğu kadar bir o kadar da nefretle bakan birkaç  ğretmenim oldu. Adını belirtmek istemediğim bir Türkçe  ğretmenim bu konuda bana ciddi sorun yaŗattı ortaokul yıllarında. Baŗarılı bir  ğrenci olmama ve Türkçe'yi çok sevmeme rağmen bu öğretmenimizin bize baktığı yıllarda ya zayıf alırdım ya da ge erin biraz  st . Ne yapsam beğenmezdi yani.

» *'Hatırla Sevgili' ya da ' emberimde G l Oya' gibi dizileri izliyor musunuz?*

Öncelikle çok hoŗ ve baŗarılı diziler, her bölümünü izledim diyebilirim. O dizileri izlediğimde o dönemde dođmuŗ olmayı değil de o dönemi yaŗamıŗ, o dönemin genci olmayı isterdim. Yani bazen 15, 20 yılla kaçırdığım için  z-

Ulaş K k e

1978, Antalya Korkuteli doğumlu. M  İletifim Fakültesi Radyo TV Sinema bölümü mezunu. TRT, ATV, Kanal 6, Sky Turk gibi televizyon kanallarının program teknik bölümlerinde çalıştı, gazetecilik yaptı. Şimdi bir PR Őirketinde  alışıyor.

g n m... Aslında Şimdi kimse o dönemi yaşamak, özlemek istemez ama benim kastettiğim Şey o dönemdeki gençliğin bilinçli olması, inanması, inancı uğruna verdiği çaba, girişim, tepkiler, eylemler bunlar benim etkilendiğim Şeyler.

Ne benim kuşağım ne de Şimdiki 20'li yaşlardaki kuşak böylesine bir tepki içinde değiller. Bunun da asıl nedeninin aileler olduğunu düşünüyorum.  unku o yıllarda ciddi sıkıntı çeken aileler, evlatlarını bu kav-gadan, karmaşadan uzak tutmak için ellerinden geleni yaptılar. Bu sadece koruma içgüdüsü ile yapıldı. Onları da suçlamak bu anlamda yanlış olur.  unku ya evlatlarını kaybettiler ya da kaybedenleri gördüler...

» *Peki o dönemleri anlatan sağ yanlı bir dizi çevrilse toplum nasıl etkilenir?*

Bence sol-sağ yanlısı olarak bu dizileri ayırmak yanlış olur. Evet iki dizi de sol kahramanların yaşadıkları üzerinden gidiyor. Ama orada olay tek, olay bir çatışma ve bu olaydan solcusu da sağcısı da ya da hiçbir ilgisi olmayan da yara aldı. Dolayısıyla sizin deyiminizle sağ yanlı bir dizi de çekilse bence Şu an aynı beğeniyi alır ve ilgi görür. Objektif verildiği sürece elbette.  unku bu adı geçen film veya diziler oldukça objektif. Bunun kanıtı da diziler yayınlanırken hiçbir sağ basın ya da parti bu konuda olumsuz bir açıklama yapmadılar, tepki vermediler. Onlar da bu yaşananların gerçek olduğunu biliyor.  unku bu olay sadece sol kesime değil, onlara da zarar verdi. Tüm Türkiye'ye de. Evet birçok genç beyin gitti. Bunlara yazık. Bugün o dizilerdeki karakterlere bakın. Hepsisi  niversite  rencisi pırl pırl gençler. O dönemde Türkiye'de kaç  niversite vardı. Kaç işe yarar fakülte vardı? Bir avuç. İşte o insanlar, o gençler sağcısı solcusu fark etmez, o bir avuç  niversite de okuyan insanlardı. Onlardı Türkiye'nin geleceği, onlardı Türkiye'yi bir yerlere getirecek olanlar. Ancak ya öldüler, ya hapse atıldılar ya da sindirildiler. Beni bugün  zen Şey bu...

» * ocuğunuza devrimci bir ad verir miydiniz?*

Asla! Bu kadar net söylediğim bir Şey. Bu konuyu çok düşündüm çok sıkıntısı çektim, adımla gurur duyuyorum, mutluyum seviyorum ama bir  o-

cuğa yeni doğmuş birine siyasi bir ad vermenin doğru olduğuna inanmıyorum. Bu, çocuğun kendine ait olabilecek bir şey. Belki sevmeyecek, belki o adın verildiği fraksiyona ilgi duymayacak hep adından nefret edecek. Bu hoş ve doğru değil. Bu konuda annem ve babama elbette kızamam. Onlar sevdikleri bir adı vermişler, hem dönemsel hem de gerçek bir öykü var benim adımda. Yani sadece siyasi bir yanı yok. Doğum sırasında babam annemi ilçe hastanesine götürmüş ve o hastanede benim büyük ihtimal öldüğümü söylemişler, anneyi kurtarmak için de kente ulaştırmak gerektiğini belirtmişler. Babam da il hastanesine ulaştırmak için var gücüyle çalışmış. Sonuçta ulaştırmış. O yüzden biraz da benim adım Ulaş...*

Mahir Yıldız:

Babam THKO'lu, amcam THKP-C'liydi...

» *Adınızın aileniz tarafından niçin konduğunu merak ettiniz mi?*

İlkokul öncesi bakkala gittiğimde adımlı sorduklarında "Mahir" diye cevap verince, "Mahir Çayan'dan dolayı mı?" soruları o kadar çok soruluyordu ki çocukken bir dönem adımdan nefret ettim. Ailem de sol gelenekten gelen bir aile olduğundan, aile içi toplantılarda ve konuşmalarda devamlı Mahir adı ve dönemden bahsediliyordu. İster istemez farklı bir adım olduğunu anlıyordum. Hüseyin Cevahir babamın uzaktan akrabasıydı. Ben büyüdükçe Kızıldere'yi de, o dönemleri de hem ailemle daha sık konuşmaya başladım, hem de daha çok araştırdım.

» *Peki adınızı kim koymuş, anneniz mi, babanız mı?*

İkisi de değil, amcam koymuş adımlı. Aslında adımlın çok da ilginç bir hikâyesi var. Babam THKO'lu, amcam ise THKP-C'li. Doğmama yakın babam benim adımlı Deniz koymak istediğini söylüyor, amcam da Mahir olmasını istiyor. Ben doğunca amcam vasıta ile Almanya'dan gelip adımlı Mahir koyuyor ve geri dönüyor.

» *Adınızla ilgili sorun yaşadınız mı?*

Nüfus cüzdanımı yenilirken bir sorun yaşadığımı anımsıyorum. Okuldayken de her dönem bazı öğretmenlerin özellikle baskıcı davranışlarını hatırlıyorum. Derslerinden geçmem neredeyse olanaksızdı. Adımlın Mahir olmasının

* Söyleşi: Mustafa Dermanlı, BirGün, s. 5, 19 Nisan 2008.

Mahir Yıldız

1979 Avusturya doğumlu, aslen Bingöllü. Gastronomi okumak istiyor. 1995 yılından beri medya ve reklam sektörünün içinde bulundu. Şu anda da benzer işler yapan bir firmada Kaynak Geliştirme Koordinatörü olarak görev yapıyor.

dan kesinlikle pişman değilim. O dönemin insanların yaşadıkları bugün için bize deneyimdir. Bu bilgiyle, deneyimle yaşıyor olmak, bu adı taşımak bana gurur veriyor.

» *Dönem dizilerini takip ediyor musunuz?*

Bu dizileri reddediyorum. Solun, o dönemin mücadelesinin, örgütsel yapısının ve en önemlisi devrimcilerin saçma sapan fon olarak kullanılmalarına karşıyım. Küba'da doğanlar Che'yi biliyorlar. Dizi izleyerek mi biliyorlar? Öğrenmeleri için televizyon dizisi izlemelerine, kitap okumalarına gerek kalmıyor. Sadece diziler değil, sinema için de görüşlerim aynı. Ticari kaygılar nedeniyle yapıldıklarını düşünüyorum.

» *İleride bir gün çocuğunuz olursa devrimci bir ad koyar mısınız?*

Geçmişten bugüne büyük bir değişim yaşanıyor. Aynı koşullar içerisinde değiliz. Mantık daha da farklı. Ama çocuğum olursa adını Ulaş koymak isterim. Ulaş Bardakçı'nın hikâyesi, enerjisi, yaşamı beni çok etkilemiştir çünkü.

» *Günümüzle geçmişi değerlendirdiğinizde ne gibi farklar veya benzerlikler görüyorsunuz?*

Temel sorun olan emek sermayenin yanı sıra bugün küresel ısınma, kimlik talepleri, küreselleşme gibi diğer nedenler ve beraberinde tepkiler var. Kapitalizmin yayılmasında ve hayatımıza bu denli girmesinde teknolojinin payı büyük. Teknoloji bir fetişizm, internet ise bir kara delik. Bu da heyecan verici bir yerde. Bu internet ve teknoloji, 68'deki olayların benzerini, çok daha hızlı ve dünya çapında olanını gelecekte yaratabilir. Anarşizme yakın bir hareket zaten var. Seattle sonrası oluşan bir süreç var ve gittikçe gelişiyor. 2010'da İstanbul'da yapılacak Avrupa Sosyal Forumu'nda çok büyük kitleler olacak. Geçmişe bir geri dönüş yaptığımda ve 35, 36 yıl geri gittiğimde, çok nahif bir hareket olduğunu görüyorum THKP-C'nin mücadelesinin. O dönemi İlkey Demir'in bir sözü çok iyi açıklar zaten benim için, "Bizimkisi zaten bir intihar eylemiydi" der İlkey Demir. Gerçekten de sadece çok temiz, sahiplenircesine yapılan bir hareket.

* Söyleşi: Mustafa Dermanlı.

Deniz Özlem Bilgili:

Oğlum Mahir Deniz, kızım Ayşe Mine...

İlk adım olan Deniz'in nüfus cüzdanıma resmi olarak geçmesi için yakında mahkemeye başvuracağım. Deniz, annemin yakın arkadaşlarından birinin bana verdiği addır ve uzun zamandır Deniz Özlem adımı kullanıyorum. Darbe dönemi Mamak hapisanesinde doğup büyüyen tek çocuğum sanırım. Annem ilk adım olarak Fatsa'dan arkadaşı olan yitirdiği devrimci arkadaşı Ayşe Makar'ın adını koymuş bana. Ama nüfus memuru kafasına göre davranıp babama da gözdağı verip sadece Özlem adını yazmış nüfus cüzdanıma. Kız değil de erkek olsaymışım annem yine Karadeniz'de öldürülen devrimcilerden ve annemin de ilk aşkı İlhan Durmuş'un adını koyacaktı. İleride ben de erkek çocuğuma Mahir Deniz, kızıma Ayşe Mine (Ayşe Makar ve Mine Bademci'den dolayı) adlarını koyacağım.

Yiğit Deniz Özcan:

Evet, adımı Deniz Gezmiş'ten aldım!

1992 yılında dünyaya geldiğimde ikinci adım olan Deniz ben doğmadan hazırды. Deniz Gezmiş'in ve diğer yoldaşların o döneme damgasını vuran yiğit mücadelelerini de vurgulamak için babam adımın başına Yiğit'i de ekledi...

Lise çağına gelene kadar "Adını Deniz Gezmiş'den mi aldın?" sorusuna "evet" diyecek kadar adımın anlamını biliyordum. Ancak lise çağında onların mücadelelerini ve onurlu yaşamlarını okuduktan ve anlatılanları dinledikten sonra adımın sorumluluğunu daha çok üstlenmeye başladım.

'Hatırla Sevgili' dizisini nadiren olsa da izliyorum. İzlediğim zaman da yaşananların gerçek olduğunu bilerek etkileniyorum. Ancak diziyi yazanların, yönetenlerin, danışmanların ve oyuncuların emeklerine kesinlikle saygısızlık etmeden bu tarz dizilerin devrimcileri popüler kültürün bir parçası haline getirdiğini düşünüyorum. Biz Denizler'i annelerimizin babalarımızın anlattıklarından, okuduğumuz kitaplardan ve mücadelenin içerisinde öğreniyoruz. 'Hatırla Sevgili' dizisini izleyip Denizler'i yeni tanıyan veya geçmişini hatırlayan birçok insan var tabii ki. Ancak şöyle de olumsuz bir etkisi var ki bu da uzun vadede bakıldığında tehlikeli! Herhangi bir dizinin kahramanına hayranlık duymak gibi (Polat vs.) duygularla yaklaşan in-

sanlar da var. 'Che' nasıl ayakkabılardan tutun da iç çamaşırların üzerine bile resminin basılmasıyla kitle kültürünün bir reklam parçası haline getirildiyse, bu dizilerin de emeği geçen insanların böyle bir amacı olmasa bile uzun vadede böyle bir duruma hizmet etmelerinden çekiniyorum. Umarım yanlış düşünüyordumdur. Umarım bu dizi tam aksine çok daha olumlu etkiler bırakır.

68-78 dönemindeki

ruh ve mücadele azmi bambaşka idi. Ülkenin bağımsızlığı ve sosyalizm uğruna verilen mücadele bugünün gençleri önünde ışık olmalıdır. Bugün ise aynı ruh ve bilinci göremiyoruz. Bunda gençleri çok fazla suçlamamak gerekiyor. Özellikle 12 Eylül darbesinden sonra yetiştirilen gençler medyanın, kötü eğitimin ve tabii ki tüm bunları yaratan sistemin dayattığı fikirler, düşünceler, yaşam tarzı gençlerin apolitikleşmesine ve belli bir kalıpta tektipleştirilmesine neden olmuştur. Bu da düşünmeyen, sormayan, sorgulamayan bir gençlik yaratmıştır. Denizler'in, Mahirler'in döneminde yaşamış ve de 68-78 ruhunu taşıyan politik yetişkinlerin, pes etmeden verdikleri mücadeleye devam ederken çocuklarını veya çevresindeki gençleri de siyasetten uzaklaştırmak yerine aynı ruhu onlara da aşlamaları gerekiyor.

68 denilince aklınıza ilk ne geliyor?

DENİZ (23)

68, bana devrimci hareketi çağırıyor, sadece Türkiye'de değil, her yerde. Aklıma Deniz Gezmişler geliyor...

NİSAN (19)

Bu dönemde seçimlerde sağ kazanıyor ama aslında sol yükselişte. Bu dönemi solun gizli zaferi olarak düşünüyorum. 68'i ABD emperyalizmine karşı gençlerin mücadelesi olarak görüyorum. Ancak kötü bitmesi hayal kırıklığı yaratıyor.

İRFAN (23)

68 devrimci bir harekettir. Çünkü devlet, iktidarını kurma mücadelesi veriyor. Ancak Kemalizm ile bağlarını koparamamış bir hareket.

ÖMER CAN (22)

68 deyince 6. Filo, devrimci hareket, İsrail konsolosunun kaçırılışı, Hüseyin, Yusuf ve Deniz'in asılışı aklıma ilk gelenler... Türkiye'de girişilen devrim mücadelesi seketeye uğruyor. Denizler'in asılmasının, halkın apolitize edilmesinin nedeni de düzeni güya yeniden sağlamak. Bu apolitizasyon yüzünden gençlik bugün taraf olmaktan çekiniyor. Sonuç olarak yapılması gereken sağ ya da sol, bu apolitizasyon çemberini kırmak ve gençlerin bunun için çabalamasıdır.

ERBİL (21)

68, deyince Türk gençliğinin kendi geleceği hakkında söz söyleme hakkı olduğu geliyor aklıma.

ASLI (23)

68 hareketi devrimci bir mücadele olarak Türkiye'deki muhalif hareketin önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönemdeki öğrenci hareketinin rolü hem o dönem için hem de bugünkü öğrenci hareketi için çok önemlidir.

LEVENT (19)

68 deyince aklıma Denizler, THKO, THKP-C, devrimci mücadele, ilerçilik, çağdaşlık, 6. Filo'nun denize dökülmesi, dört askerin kaçırılması, Deniz Gezmiş'in Filistin'e gitmesi geliyor.

**Hatırla
izleyici**

'Ucuzlattığınız tarih gün gelir sizi vurur!'

'Çemberimde Gül Oya' ve 'Hatırla Sevgili' gibi yakın tarihi anlatan dönem dizilerine tepkiler sürüyor. Kimileri, hiç olmamasından iyidir, derken kimileri de tarihin çarpıtılarak verilmesinden ötürü, o dönemlerin dizilerde anlatılmasına karşı...

Dönem dizilerine her yıl bir yenisi daha ekleniyor. Geçtiğimiz yıllarda 'Çemberimde Gül Oya' ile başlayan furya bu yıl da 'Hatırla Sevgili' adlı TV dizisiyle devam ediyor. 1960 ve 1980 yılları arasındaki siyasi gerilimi anlatan dizi, birçok insanın idolü olan dönemin devrimci adlarını ve neler yaptıklarını da anlatıyor. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Taylan Özgür ve daha nice adlar toplumsal belleğimizi yokluyor muydu yoksa bellik yitimine mi uğrattıyordu izleyiciyi? Biraz düşününce tarihten soyutlanıyor olmamızın gerçekliğiyle karşı karşıya kaldığımızı söylemek yanlış olmaz herhalde. Dizileri izleyerek yakın tarihi öğrenmenin olanaksızlığıyla yüzyüze kalırken; dizinin senaristi Nilgün Öneş ise "Kitaplarda ne yazılıysa biz onları uyguladık" diyor. Ve dönem dizileri yakın tarihi anlatırken seyirciye "hangi gerçeklikte sunuluyor" sorusu kafaları karıştırmaya devam ediyor. Taylan Özgür'ün ablası Hale Kıyıcı ve ABD büyükelçisi Kommer'in otomobilinin yakılması eyleminde yan yana olan yoldaşı Halil Çelimli dönemin içyüzünü anlattı. Senaristlerden Gaye Boralıoğlu ve Nilgün Öneş, dizilerin 'hatırlatıyor' olmasının üzerinde durdu. Haluk Ünal ve Fatma Mansur ise tarihi ucuzlatmanın tehlikesini sert sözlerle dile getirdiler.*

* Söyleşiler: Gülşen İşeri, BirGün, s. 10-11, 18 Kasım 2007.

Taylan Özgür'ün ablası Hale Kıyıcı: “ON’lar faili bilinen cinayetlerde katledildiler”

» İlk olarak, Taylan Özgür ile sizin aranızda nasıl bir kardeşlik bağı vardı? Taylan Özgür'ün muhalifliği sizi nasıl etkiledi, biraz o döneme doğru yolculuk yapabilir miyiz?

Kardeşlik bir kan bağıdır. Benim Hüseyin Cevahir'le, Ulaş'la, Cihan'la Ömer'le, Alpaslan'la, Kaypakkaya'yla ve Erdal Eren'le bir kan bağı yok. Bu isimler gibi binlercesi ile de yok... Ama onlar da tıpkı Taylan gibi faili bilinen cinayetlerle katledildiler. Annemin sağlığında her yıl verdiği bizim de sonrasında devam ettirdiğimiz ilanlar da bu doğrultudadır. Anneciğim der ki o ilanda; "... 38 yıl içinde aynı nedenle kaç güzel, kaç yiğit insan daha faili meçhul ya da katili bilinen cinayetlerin kurbanı oldu, tam bilemiyoruz. Ancak haklı ile haksızın, doğru ile yanlışın savaşı hiç bitmeyecek." Sanırım bu cümleler bizi, bizim gibileri anlatmıştır. Manisa davasındaki o annenin çığlıkları hâlâ kulaklarımızdadır.

Taylan'ın ilk muhalifliği; askeri orduevi, askeri kamplardaki subay-astsubay ayrışmasıdır. Denize girdiğiniz yer bile ayrıdır. Aynı yerde yemek yiyemezsiniz, oyun oynayamazsınız. Sırf bunu protesto etmek için babama neler yapmıştır. Subaylara verilen bir hak olan emireri konusu da bizim evimizde çok tartışmalara neden olmuştur. Zira o emirerleri subayların evinde çalışan personeldir. Eşlerin insafına kalmıştır. Ev temizliğinden tutun da okula götürmeye kadar her şeyi bu, askerliğini yapmaya gelen, vatan borcunu ödemeye gelenler yaparlardı. Sofrada oturmak bir yana, kışlaya gidip yemeklerini yerler veya kışladan onlara karavana gelirdi. Bizde ise Taylan aşağı katta onlarla yedi. Evde annem ne pişirdi ise aynı mөнüyü onlar da yedi. Babam ise Taylan'a bu konuda hiç karışmazdı. Bir de babamın da kurucularından olduğu Adalet Partisi'ni (AP) protesto olayı vardır hatırladığım.

» Yıllardır bu davanın peşindedesiniz, bu dava sürecinde nasıl zorluklarla karşılaştınız?

Önce vereceğim cevaplarda; "boynuna kardeşinin yaftasını asıp ortada geziyor" suçlamasına cevap vererek başlamalıyım diye düşünüyorum. Bunu söyleyenlerin formasyonlarını tartışmak gerekmez mi?

Bilinmesi gereken, anlamayanların anlaması gereken öncelik şudur: "Kenarda dur kardeşim! Ne diye kurcalayıp duruyorsun. Kaderine razı ol, otur!" anlamına gelen bu anti-demokratik tavrı gösterenlerin, sadece devrimciliği değil demokratlığı, vatandaş olma bilinci, insanlığı tartışılır. Ve

onların çabaları beyhudedir. Durmayacağız. Yıllardır biz, ailesine kenarda durmamızı söyleyenler, tehdit edenler, bir 'kaza'ya da bizim kurban gideceğimizi söyleyenler de var. Bu söylem o derinlikte olanların...

Ayrıca bunu sadece Taylan meselesi zannedenlere de açıkça söyleyeyim ki onlara acırım. Gizleyenler, bildiklerini söylemeyenler, önce tanıklık yapıp sonra cayanlar bilmelidir ki onlar katillerin suç ortağıdır. Ağır mı oldu?..

Durmayacağım. Bu hep söylediğim gibi tüm faili meçhullerin failinin bulunması konusunda bir uğraştır. Burada, kontrgerilla konusunda bilgi, birikim sahibi, ABD'de istihbarat konusunda eğitim almış, MSB özel kalem müdürlüğü yapmış, ciltlerle kitap yazmış, konferanslar vermiş önemli bir isim olan birinin, emekli yarbay Talat Turhan'ın açıkladığı, vermiş olduğu bir ipucu, önemli bir delil var. Bu açıklamanın takibinin bırakılmaması gerekir. Bırakmayacağız. Ayrıca benden sonra da vasiyetimdir çocuklarıma... Ne adada, ne Bodrum'da veya başka yerlerde bırakacak gayrimenkullerimiz yok. Bir metrekaşe toprağımız bile yok. Pardon! Çiçeklerimiz için aldığımız topraklarımız var.

Susup oturarak; bunu yaparsam, gladyonun hışmına uğramış tüm ölüle-
rimizin kemiklerinin sızlayacağına inanıyoruz.

Bugüne kadar olan çabamız bu olay özelinde tüm faili meçhullerin unutulmamasını, unutturulmamasını sağlamaktır. Nereye giderse o kadar denir ya o anlamda söylüyorum. Artık yalnız olmadığımızı da, verilen tepkilerden biliyorum. Gelen e-mailler sanırım bunun cevabı...

» ABD büyükelçisi Robert Kommer'in arabasının yakılması sürecinden de söz edebilir miyiz?

Vietnam'da cellatlık yapan pasifikasyon uzmanı bu kişiyi sanırım bilerek isteyerek Türkiye'ye gönderdiler. Türkiye'den kısa bir süre sonra aldılar ama, onlarca güzel insanı da yok ettiler. Taylanlar, Kommer davasından arandıkları dönemde, üç dört gün anneannemin Yalova'daki evinde kaldı-

Hale Kıyıcı

lar. Taylan'a para götürmeye, annemle beraber gitmiştik. Taylan'ın anlatımını aynen şu cümlelerle olmuştu:

“... Anneciğim, inan ki çok ani gelişen bir olay. SFK'de (Sosyalist Fikir Kulübü) oturuyorduk. Fotoğrafçı bir arkadaşımız bu Vietnam kasabının, rektörü ziyarete geldiğini söyleyince, biz de rektörlük binasının önünde Kommer'i protesto etmeye başladık, birden gözümüze makam arabası ilişince arabayı o an yakmayı düşündük. Zaten arabayı ters çevirene kadar canımız çıktı. Senin ördüğün atkıyı ise bu nedenle yaktık. Üzüldüğüm senin bana ördüğün atkı... Ha... bir de makam arabasını kullanan o zenci. Biliyor musun anne? O gözlerindeki korkuyu sana anlatamam. Çok korkmuştu garip... Ona bir şey yapmayacağımızı anlatınca nasıl rahatladı... Ne olur üzülme benim için...”

Sonra Amasya'da TÖS Başkanı idi sanırım. Ali Şimşek hoca vasıtası ile, Naci hocayı buldular. Taylan, tuttuğu günlükte bu yol hikâyesini şöyle anlatıyor:

“... Amasya'dan gideceğimiz köye gitmek için minibüs bekliyorduk. Gazeteler fotoğraflarımızı basmıştı. Sanki herkes bizi tanıyor gibi bir hisse kapılmıştık. Ama kimsenin bizimle ilgilenmesi de içimizi rahatlatmıştı. Sanırım kaçaklık psikozu böyle bir şey. Ali Hoca sıkı sıkı tembih etmişti. Soğan tüccarıydık artık. Minibüse bindik. Dilenci vapuru tabir edilen vapur gibi idi. Sık sık durup yolcu alıyordu. Köye yaklaşırken Jandarmalar durdurdu. Biz, 'tamam, buraya kadar' derken, hiç ses çıkarmadan ayakta yolculuk yapmaya başlamalarına da bir anlam verememiştik. Takviye kuvvet mi bekliyorlardı? Ben bir sigara yaktım ve askerlere oturmaları için yer gösterince “Komutanım biz rahatız. Sağolun” dediklerinde olayı çözümlenmişim. Üzerimdeki parka subay parkası idi, babamındı. Beni subay zannetmişlerdi. Soğan tüccarı olduğumuzu söyleyerek koyu bir muhabbete başladık. Parkanın babamın olduğunu söyleyince, araya koydukları mesafeyi daraltmak hiç de kolay olmamıştı...”

Taylan Özgür

Sonra mahkeme süreci her zamanki gibi hapishane... Taylan Ankara Merkez Ceza-

6 Ocak 1969, ODTÜ Ankara 'Vietnam Kasabı' Kommer'in arabasını yaktılar

BİRLEŞİK Devletler Büyükelçisi olarak Ankara'ya atanan Robert W. Kommer'e daha önce görevli bulunduğu Vietnam'da yaptığı 'işlerden' ötürü devrimci güçler tarafından 'Vietnam kasabı' deniliyordu. FKF, SBF Öğrenci Derneği ve ODTÜ Öğrenci Derneği'nden devrimci gençler, onu daha Türkiye'ye adımını attığı havaalanında, "Ho Ho Ho Çi Minh İki Üç Daha fazla Vietnam" sloganlarıyla karşılamıştı. Öğrenciler bir kampanya açarak,

Kommer ve Kurdaş.

cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'dan, Vietnam'da sindirme eylemlerinin başında bulunmuş bir kişinin, Vietnam halkına işkence etmiş bir CIA ajanının sunacağı güven mektubunun kabul edilmemesini istediler. Bu arada Kommer de ziyaretle-

rini sürdürüyordu. Kommer, 6 Ocak 1969 günü ODTÜ Rektörü Kemal Kurdaş'ın davetlisi olarak üniversiteye öğle yemeğine geldi. Ancak ODTÜ öğrencileri Kommer'in geldiğini duymuşlardı. Bir grup öğrenci, Kommer'in park yerinde bulunan arabasını ters çevirerek ateşe verdi. Kommer'in arabası adeta ABD'ye karşı bir bağımsızlık meşalesi gibi yakılmıştı.

Kommer'in arabasının yakılması ülke çapında büyük bir heyecan yarattı. Emperyalizme karşı yakılan ateş sıcaklığını duyurdu. ODTÜ Rektörlüğü olaya katılan öğrenciler hakkında disiplin soruşturması başlattı. Disiplin Kurulu'nda ifade vermeyi reddeden öğrenciler ise, "Gerçekte otomobilin yakılması ODTÜ kamu vicdanında, yani tüm öğrencilerimizin istenmeyen zoraki davetlere karşı bir protesto hareketidir" açıklamasını yaptılar. Kommer'in arabasını yakan grup içinde yer alan Yusuf Arslan darağacında, Taylan Özgür ise bir üstüştüğünün kurşunuyla yaşama veda etti.

Taylan Özgür (sağda), Yusuf Arslan (soldan ikinci)
Kommer davasına geliyorlar.

evi'nde yatarken boncukla kol saati kayışı, tespih yapmayı bile öğrenmişti. Soğuk bir Mart günüydü tutuklandıklarında. İki üç ay sonra da serbest bırakıldılar. Hemen akabinde ODTÜ işgallerinden aranmaya başlamışlardı. Vurulduğu dönemde hakkında gıyabi tutuklama kararı vardı. Taylan'ı Ankara Maltepe Camisi'ne getirdiğimizde, avluda, kaçak olarak kaldıkları o köyün imamı dahil epey

insan vardı. Cenaze namazını da ağlayarak o imam kıldırmişti. Yıllarca haberleştik. O köye yıllar sonra misafir olduk.

» *Taylan Özgür'ün katilini bilenler var deniliyor, peki bugüne kadar susmalarının nedeni ne?*

1990 yılında Talat Turhan, Gazeteciler Cemiyeti'nde bu açıklamayı yaptıktan sonra, kızım İnan'la beraber Ankara'ya Uğur Mumcu'nun evine gittik. Bu dosyayı dönemin İçişleri Bakanı olan Hasan Fehmi Güneş'e teslim ederken makam odasında, Deniz Baykal, Ertuğrul Günay, Uğur Mumcu olduğunu söylemişti. Aynı gün eşimin hukuk bürosundan 527 04 13 numaralı telefonda, Ankara'da Ertuğrul Günay'ın hukuk bürosuna, 131 22 44-117 33 14 no'lu telefonlara bir faks çekip bu açıklama hakkında bir yanıt istedik. Hiçbir yanıt alamadık. Zira Ertuğrul Günay da eşimin dönem arkadaşı idi. Taylan'ın adının geçmesi halinde bu olayı anımsamamasının imkânı yoktu. Bir daha telefonlarımıza bile çıkmadı. Hiçbir yanıt alamayınca, Ankara'ya Uğur Mumcu'ya gittim. Kendisini 12 Mart döneminden ailecek tanırdık. Bu basın açıklamasından haberi nedense yoktu. Durumu anlattım. Hiçbir cevap vermeden telefonla Talat Turhan'ı aradı. Yaptığı basın açıklamasını sordu. Talat Turhan ne anlattı bilmiyorum ama kendisi dinledi ve telefonu kapattıktan sonra bana dönüp, "Halecim, biraz sabredin her şey ortaya çıkacak, lütfen bana güvenin" diyerek beni teskin etmeye çalıştı. Şimdi İzmir CHP Milletvekili olan eşi hanımefendi sanırım anımsarlar bize çay servisi yaptığını. 1978'de öğrendiği bu sırla kendisi de faili bilinenler listesine eklendi...

» *Talat Turhan'ın iddiası, Taylan'ı öldürenin şimdi üst düzey bir general olduğu... Türkiye'de hepimiz biliyoruz ki bazı şeylerin üzeri açılmamak üzere ör-*

tülmeye çalışılıyor. Dürttüğünüz zaman ise başınıza ne geleceği belli olmuyor. Bu susmaların nedeni sadece bu mu acaba?

1969'da üsteğmen olup, 1990'da üst düzey general olan birini bulmak hiç de zor değil! Biz, ailesinin bu kadar beyanları varken Genelkurmay'ın susması ise çok anlamlı! Emekli yarbay Talat Turhan'ın bu iddiasını sorgulamıyor/sorgulayamıyor olması ise çok çok düşündürücü! Üst düzey bir general katillikle, cinayetle suçlanıyor ve bir kurum susuyor! Kitabının 244. sayfasında "...Devlet cinayet işlemiştir. Taylan'ı vuran bir üsteğmendir. Şu anda da üst düzey bir generaldir. Ve yetkilerle donatılmıştır" diyerek ciddi bir iddiada bulunuyor. Talat Turhan bir istihbaratçıdır. Sokaktaki sıradan bir kişi değildir!

» *Son dönemlerde çekilen diziler geçmişin muhalif çizgisini anlatıyor. Taylan Özgür de dizi de adı geçen biri. Taylan'ın sabnesi çok konuşuldu, olayın yanlış aktarıldığına dair. Bu sunum farklı şekilde yapılsaydı, gerçekten gerçekleri yansıtsaydı fikriniz ne olurdu?*

Tabii ki bir dönem film de, belgesel de, dizi de yapılabilir. Ben fantastik unsurlarla bezenmiş bir bilimkurgu filminin değil, "Türkiye siyasi tarihinde yaşananları objektif bir bakış açısıyla izleyiciye aktarma" iddiasında bulunan bir yapımın içeriğini ve bunun gerçekliğini sorguluyorum. Evet, yaşanmış olaylardan esinlenerek bir öykü anlatılabilir ve söylemek istediğiniz 'cümle'yi vurgulamak adına kimi öğeleri çıkarabilir ve yerine yenileri ekleyebiliriz.

Ancak bir kitle iletişim aracı vasıtasıyla geniş bir izleyici grubuna ulaşan bu basit aşk hikâyesinin sırtını yaslamış olduğu tarihsel dönemler, siyasi olaylar dramaturji çalışmalarında eğilip bükülemeyecek kadar gerçektir! Ne biçimsel, ne de içerik olarak hiçbir özgünlük içermeyen bayat aşk üçgeni temasını bu gerçeklerle besleyip, işinize gelmediğinde "evet ama bu bir belgesel değil" diyemezsiniz. Kaldı ki bir belgeselin de gerçekliği pekâlâ sorgulanabilir. Ve bunu bilmek için ille de sinemacı olmak gerekmez. Eğer olur da aynı ekip konu hakkında bir belgesel yapımına girişirse bize bunun sağlamasını yapma fırsatı doğar. Ama tabii ki belgeseller içine bilmem kaç kuşak reklam alıp, 'prime-time'larda yayınlanıp, reyting ölçümlerine girmediğinden şimdilik böyle bir endişem yok!

Eisensteinlar, Pudovkinler görmüş, Bergmanlar, Bertolucciler ve Gavraslar sevmiş bir sinemasever olarak hatırlatmak isterim ki; sinema bilgisi yönetmen ve yapımcıların tekelinde değildir. Ve sinema bilgim gerçeğe farklı bakış açıları getirmek ile gerçeği manipüle etmek arasındaki farkı idrak edecek kadar yeterlidir.

» Siz asıl olarak neye karşınız? Yaşanılan acıların yansıtılmasına mı yoksa yanlış olarak aktarılmasına mı?

Milliyet gazetesi yazarı Sina Koloğlu'nun, "Taylan Özgür sansürlendi" içeriğinde bir yazısını okuyunca, kendisini arayıp, kimin engellediğini sordugumda bu konudaki hassasiyetimizi de belirtmiştim. Dizi yapımcılarının Taylan ile ilgili bölümde biz ailesinin vermiş olduğu 38 yıllık mücadeleye saygılı olmalarını rica etmiş, bu ricayı ATV ve yapım şirketine de e-mail aracılığı ile bildirmiştim. Kimse bizi geri aramadı. Ve sonuçta işte böyle bir rezalet çıktı... Sloganlarla, gazete arşivlerini tarayarak, ruhunu pazarlayan bir rezalet!..

Sokak mafyasının birbirini dağa kaldırdığı doğrudur. Sanırım bu sahneleri çekerken, 'Kurtlar Vadisi'ndeki zavallılardan pek etkilenmişler.

José Martí ne güzel anlatır, dizelerinde:

*Ben aydınlık delisiyim
varsın hainleri gizlesinler
Soğuk taş altında
Dürüstçe yaşadım ben
karşılığında
yüzüm doğan güneşe dönük öleceğim.*

Taylan Özgür'ün yoldaşı Halil Çelimli: "68 Kuşağı'nın ticarileştirilmesi kabul edilemez"

Taylan'la ben okula girdiği yıldan beri tanışırım. Taylan kararlı, yiğit, örgütçü, zeki, esprili, alçakgönüllü, özverili bir arkadaşımızdı. ODTÜ'ye ben 1964, o 1965 girişlidir. Benden bir yaş küçüktür. Dostluğumuz da bu tarihte başladı ve o ölene kadar da hiçbir kopma ve kırılma olmadan devam etti. ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'nde birlikte yöneticilik yaptık.

Taylan, 1966 yılından başlayarak halkımızın örgütlenmesi amacı ile köylü ve işçi çalışmalarına katılan ilk arkadaşlarımız arasındadır. Taylan, daha o yıllarda öğrenci gençliğin özerk ve demokratik üniversite mücadelesinin, halkımızın iş, ekmek ve özgürlük mücadelesi ile birleşmeden bir sonuca varamayacağını çok iyi biliyordu.

Taylan'm, Kürt bir babanın ve Çerkez bir annenin çocuğu olduğunu ölü-

münden sonra öğrendim. O zamanlar, hiçbir arkadaşımıza milliyetini, dinini sormazdık. Biz, doğusu batısı kuzeyi ve güneyiyle ülkemizin, halkımızın topyekün kurtuluşu için yola çıkmıştık. Etnik temellere dayanan bir projeksiyonumuz yoktu.

» *Tartışmaları izliyorsunuzdur, dizide de Taylan Özgür konusu geçiyor. Siz arkadaşı olarak dizideki sahneyi nasıl değerlendirdiniz?*

Taylan, 6 Ocak 1969 Pazartesi günü Kommer'in makam otomobilini bizzat ateşleyen kişidir. Ancak, daha Türkiye'ye adım atmadan önce, Kommer'e karşı başlayan direniş bireysel ya da grupsal değil yığınsal bir direniştir. Bu açıdan bakıldığında, televizyonda yayınlanan dizi filmin temel esprisinde bir sakatlık vardır. Ben ne bu diziyi, ne de başkalarını izlemiyorum. Kommer Olayı ile ilgili olan bölümü arkadaşların ısrarlarıyla izledim. Baktım, gerçekler bütün olarak ters yüz edilmiş. 68 Kuşağı'nın temel karakteristiği, ortaya koydukları eylemin yığınsal olmasında yatar. Bizim için yığınsallık, kolektif aksiyon; bireyci ve grupçu tutumların hep önünde gelmiştir.

Örneğin Deniz Gezmiş, tek başına bir anlam ifade etmez. Deniz, yığınların içinde bir kişidir ve yığınların içinde olduğu sürece bir anlamı vardır. Taylan'ın, ben de dahil olmak üzere, epeyce arkadaşı hayattadır. Film çekilmeden önce biraz araştırılıp, incelenseydi, bize sorulseydi keşke...

Sevgili Hale Kıyıcı'nın, adı geçen dizi filme yönelik kamuoyuna yansıyan tepkilerine saygı duyduğumun, bu tepkilere katıldığının ve bu tepkilerinde yalnız olmadığının bilinmesini isterim. 68 Kuşağı'nın değer ve simgelerinin, tarihsel dokusundan, yığınsal karakterinden sıyrılarak, bağlamından kopartılarak ve dahası tahrif edilerek ticarileştirilmesi kabul edilemez.

» *Kommer'in arabasını birlikte ateşe verdiniz değil mi?*

6 Ocak 1969 tarihinde, Kommer'in arabasını ateşe verdiğimiz yerde, ODTÜ Rektörlüğü önünde, bütün öğrencilerin katıldığı eylemle ve adeta bir törenle teslim olmaya karar verdik. Çünkü bütün gençliği arkamıza almıştık. Eylemin haklı bir eylem olduğunu, dahası suçsuz olduğumuzu dost düşman herkes biliyordu artık. ODTÜ öğrencileri o gün bizimle dayanışma içinde olduklarını göstermek için Rektörlüğün önüne gelmişti. Savcılığa haklarında giyabi tevkif kararı verilip aranan on beş kişiden yedisi, Rektörlüğün önünden başlayıp Eskişehir yolundaki ODTÜ ana girişinde biten toplu yürüyüş sonucunda, olayı izlemeye gelen gazetecilerin arabasına binip, o zamanki Anafartalar Adliyesi'ne giderek Savcılığa teslim olduk. Sekiz arkadaşımız daha önceden yakalanmış ya da teslim olmuştu. Toplam

Kommer'in otomobilini yakan eylemciler teslim olmaya gidiyor (24 Ocak 1969). Taylan (Soldan ikinci), İrfan Uçar, Yusuf Arslan ve Halil Çelimli (sağdan üçüncü).

kelçi Kommer 'pasifikasyon' planlarını uygulayamadan Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmış, direnişimiz zafere ulaşmıştır.

Taylan Özgür'ün cenaze töreni

on beş arkadaş Ulucanlar Cezaevi'nde yeniden buluşmuş, iki ay sonra da 12 Mart 1969 tarihinde tahliye olmuştuk.

ODTÜ öğrencisinin o günlerde gösterdiği eylemli duyarlılık, dayanışma ve katılım Kommer'e duyulan tepkinin yığinsallığını gösteren tarihsel bir örnektir. Zaten halkımızın tümünü arkasına alıp büyüyen bu tepkiler sonucunda, Büyü-

Maltepe Camisi'nde yapılan cenaze töreni sonrasında binlerce genç Tandoğan Meydanı'nda toplandık. Ve o gün Taylan'ın cenazesini önümüze alarak sıkılı yumruklarımızla Kızılay Meydanı üzerinden Asri Mezarlığa bir nehir gibi aktık. Taylan'ın taze bedenini orada bırakıp geri döndük. Artık bedenimizin yarısı toprak altındaydı. Artık bundan sonra tarih farklı yazılacaktı. Bu cenaze törenindeki on beş bin sıkılı yumruğu, coşkuyu ve öfkeyi unutmak ne mümkün.

» *Taylan'ı kimler öldürdü peki?*

Ben, Taylan'ın, 'Türk gladio'su tarafından yok edildiğini düşünüyorum. Bu gladio, İtalya'da açığa çıkartıldığı gibi, derin devlete, Derin NATO'ya ve doğrudan ABD'ye bağlı bir örgüttür. Ve özel bir plan hazırlayarak Taylan'ı öldürmüşlerdir. Taylanlar, Denizler ve öldürülen diğer arkadaşlar bugün yaşamış olsaydı, Türkiye'nin manzarasının çok farklı olacağına inanıyorum.

Taylan'ın katledilmesi, getirdiği sonuçlar itibarıyla çok önemli bir olaydır. Pek çok devrimci gencin silahla tanışması bu olaydan sonra olmuştur. Gençlik, meşru müdafaa durumuna sokulmuştur. Bu eylemlerin içerisinde yer alan hepimiz, Taylan'ın yakın arkadaşları olarak, sıranın bize geleceğini düşünmeye başladık. Kimi arkadaşlarımız sırf bu nedenle silahlı eğitim almak için Filistin'e gittiler.

Katil veya katiller yaşıyorsa, bunlar derin devletin kanatları altındadır. Talat Turhan, Taylan'ı bir üsteğmenin öldürdüğünü ve daha sonra bu kişinin, TSK içinde çok yüksek rütbelere ulaştığını iddia etti. Bu olayı bilenlerin artık açıklaması gerekir. 38 yıl aradan sonra bile, bu olay güncelliğini korumaktadır. Taylan Özgür cinayetinin aydınlatılması, demokrasi mücadelesinde Türkiye için çok önemli bir kazanım olacaktır.

12 Mart ve 12 Eylül karanlığı yırtılıp örtülü cinayetler aydınlatılmadan demokrasi ve özgürlük mücadelesinin başarıya ulaşması mümkün değildir.

12 Mart ve 12 Eylül darbecilerinden hesap sorulmalı, tıpkı Yunanistan'daki cunta liderleri gibi yargı önüne çıkartılmalıdır.

'Hatırla Sevgili' dizisinin senaristi Nilgün Öneş:

"Bu, sadece bir hatırlatma"

» Bir Dönem dizisi olan 'Hatırla Sevgili' sanırım seyircinin hiç yaşayamadığı duyguları yaşattı... Hiç konuşulmamış konuları ekranda duymak elbette farklı bir durum yaşanmasına vesile oluyor. Dizinin senaryosunu yazma fikrinizden başlamak istiyorum?

İki yıl önce Tomris Giritlioğlu'yla birlikte 'İhlamurlar Altında' dizisini yapıyorduk. Bu proje bir yıl sürecekti. Ama iş tutunca yapımçı bir yıl daha devam etmek istedi. Ben razı olmayıp ayrıldım. Bu arada Tomris, 60'larla ilgili bir dizi yapmak istediğini söyledi. Bir de hikâyesi vardı. Ama bu bir intikam hikâyesiydi. Dizi 60'larda başlayıp 80'de bitecekti. Bu kadar uzun yıllara yayılan bir intikam hikâyesinin sıkıcı olacağını düşündüm. Ben bir hikâye yazdım. Tomris beğenince iki arkadaşıyla birlikte hikâyeyi geliştirmeye başladık.

» Dizide gençlik örgütlenmelerini de görüyoruz. O döneme ilişkin kimlerle bağlantıya geçtiniz, yakın tanıklar mı anlattı size?

Öncelikle dönemi anlatan kitap ve ansiklopedileri önümüze açtık. 'Cumbu-

riyet'in 75 Yılı' ve 'Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi' dizi bitene kadar masamda duracak. Ayrıca Turhan Feyizoğlu'nun kitaplarından yararlandık. Ama bize en çok yardım eden, danışmanlarımız oldu. Yılmaz Karakoyunlu, Can Dündar ve Ferhat Kentel en baştan aramıza katıldılar. 68 döneminde ise, Mümtazer Türköne, Mustafa İlker Gürkan, Fahri Aral, Mustafa Yalçın ve son olarak da Turgut Kazan'dan çok büyük destek gördük.

» *Şu an dizi 1970'li yıllarda. Unuttuğumuz birçok isim birden karşımıza çıkıyor, örneğin Taylan Özgür. Ama Taylan Özgür'ün vurulma sabnesi çok konuşuldu. Yanlış bilgilendirme olarak anlatıldı. Seyirci olarak bunları duyunca gerçekler ne kadar bize yansıtılıyor ya da kim doğru söylüyor diye çelişkiye düşüyoruz. Dizinin senaristi olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Diğer konularda olduğu gibi, Taylan Özgür'ün öldürülmesi olayında da yine aynı kaynaklardan yararlandık. Kitap ve ansiklopedilerdeki bilgi neyse aynısını yansıttık. Kaynaklarda, Beyazıt Meydanı'nda sivil bir polis tarafından vurularak öldürüldüğü yazıyordu. Bizim bilgimiz bu kadardı. Beyazıt Meydanı'nın teknik olarak kullanamadık. Hem çekim için kapatılması zordu, hem de o yıllara göre çevre çok değişmişti. Yapamadığımız tek şey bu-

'Hatırla Sevgili'den...

dur. Zaten bizim görevimiz Taylan Özgür'ün cinayeti aydınlatmak değildir. Bu başlı başına bir film konusu olabilir. Ayrıca belgesel de çekmüyoruz. Biz anlatmaya çalışıyoruz. Yapabildiğimiz sadece bu.

» *Dizi izleyicisi, çoğunlukla okumayan ama dizilerle fikir sahibi olan insanlar. Dolayısıyla diziler yanlış aktarımda çok büyük bir rol oynuyor... Bu diziyi böyle mi kabul edelim? Yoksa eğer gerçekten 68 dönemi anlatılıyorsa o anlatımda o dönemde neler yapılmışsa birebir anlatma yolunu mu seçelim? Bu anlatma yolunu seçerken ister istemez bazı bölümler atlanabilir mi?*

Nilgün Öneş

Dizide, gerçek ve kurgu karakterler var. Seyirci artık bunların farkında. Kurgu karakterlerin hikâyeleri elbette hayal edilerek yazılıyor. Gerçek karakterlerin hikâyelerini ise saptırmamız, değiştirmemiz söz konusu olamaz. Bunları birebir vermeye çalışıyoruz. Sadece teknik sorunlarımız olabiliyor. Bu anlamda Adnan Menderes'in veya Deniz Gezmiş'in yaşadıkları, elimizdeki bilgilere göre birebir yansıtıldı ve böyle devam edecek. Ama koskoca bir yakın tarihi anlamak için bu yeter mi, diyorsanız elbette ki hayır. Bu arada diziyi izleyen gençlerin döneme ait kitapları alıp okuduklarını öğrendik. Bu bizim için çok sevindirici...

Diziyi sadece bir veri olarak almalılar. 1959 yılında başladık. 1980 darbesine kadar geleceğiz. Bu zaman dilimindeki olayları, üstelik Türkiye'nin en sancılı dönemlerini eksiksiz ve herkesi memnun edecek şekilde verememiz olanaksız. Dediğim gibi bu sadece bir hatırlatma. Seyirciye, 'hatırla ey seyirci' diyoruz. Bundan sonrası ona kalmış. Hatırlamanın, araştırmanın, okumanın sonu yok.

» *Şimdi yeni kuşak gençliğin gözbebeği dizi. Gençliğin gözünde 68 ve sonrası nasıl bir tablo sizce?*

Ben 68 Kuşağı'ndan değilim. 78 dönemi politize olmuş biriyim. Ama ailem öteden beri politikanın içindeydi. Amcam ve dayım İşçi Partisi'nin faal üyeleri idi. Kendi deneyimlerimi 68 sonrasına saklıyorum. Gençliğin bu dönemi de merakla izleyeceğinin farkındayım. Bana gelen sorulardan bunu anlıyorum. Açıkcası hoşuma da gidiyor. Büyük alışveriş merkezlerinde dolaşmak yerine yakın tarihle ilgileniyorlar. Ama 68 sonrası nasıl bir tablo görüyorlar bunu bilmek zor. Galiba kendi kuşaklarından çok memnun değiller.

» *Dizide aslında bir Türkiye tablosu var, bir yandan aşk yaşanıyor diğer yandan da devrimci gençler mücadeleye ediyor vatan için. Bu tezatlık bugün de devam ediyor. Geçmişin örgütlenme gücüyle bugünü karşılaştırmak desek?*

Bu tezat tarih boyunca devam etti. Siyasetin içinde olmak, hele devrimci gençler olarak eylemlerin içinde olmak, insan olmamızı gözdardı etmemize neden değil. Hepimiz âşık oluyoruz, ayrılık acıları yaşıyoruz, yakınlarımızı kaybediyoruz. Günlük hayat kendi yolunda devam ediyor. Etmeli de zaten. Ayrıca farkında değiliz ama günlük hayatın içindeki siyaset her şeyden baskın. İki insan karşı karşıya gelince siyaset başlıyor. Önemli olan nasıl durduğumuz, kendimizi nasıl inşa ettiğimiz. Küçük bir sarsıntıda yıkılıyorsa temelimize yeniden bakmamız lazım. Ben geçmişteki ilişkileri özledim. Ama gençlerden umutluyum. Mesela 'Genç Siviller' beni çok heyecanlandırıyor. Kendi ifadeleriyle yerli ve namuslu bir demokratik duruş inşa etmenin imkânlarını arıyorlar. İktidara oynamıyorlar. Kendilerini görsel olarak, kimsenin üniformasını giymeyen, kimsenin adamı olmayan, zihin beden esnekliğini yırtık spor ayakkabıyla ifade ediyorlar. En önemlisi yazı dilinde mizah kullanıyorlar. İlk defa asık yüzlü olmadan muhalefet yapan birileri çıktı. Heyecanla takip ediyorum. Artık kaçınılmaz olarak geçmişteki örgütlenmenin yerini başka biçimler alıyor.

» *Siyasi filmler, diziler günlük hayatımızın neresinde? Seyirci hayatının neresine koyuyor bu dizileri, filmleri?*

Bence dünyanın en zor işi siyasi bir film yapmak. Sinema tarihine baktığımızda da bizi derinden etkilemiş siyasi filmlerin ne kadar az olduğunu görürüz. Bana göre en iyi örnek Luis Puenzo'nun 'The Official Story'dir (Resmi Tarih). Tabii Ken Loach filmlerini atlamamak lazım. 'The Official Story', bir resmi tarih öğretmenin, günlük hayatını yaşayıp giderken, tam da mutlu olduğunu zannettiği evinin içinden ülkesinde olanları fark etmesiyle uğradığı şaşkınlığı ve değişimi anlatır. Basit bir insan hayatının nasıl güçlü bir siyasi farkındalık yarattığını filmde sonra hissedebiliriz. Zaten en etkili olan da budur. Böyle filmler olursa seyirci bunu kesinlikle hayatının bir yerine koyar. Hiç kuşku yok. Ama dediğim gibi çok zor.

'Hatırla Sevgili' dizisinin senaristi Gaye Boralıoğlu: "Meslek ahlâkı olmak zorunda"

» *Dönem dizilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Tartışmak kötü bir şey değil. Böylece herkesin bir şeylerden haberi oluyor. 'Hatırla Sevgili' ile birçok insan Taylan Özgür'ün adını ilk defa duydu. Onun ölümüyle ilgili tartışmaları öğrendi. En kötüsü farkında olmamak, hiç bilmemek...

» *Eğer bir dizi, bir dönemi anlatıyorsa gerçekleri bir bir yansıtmak zorunda mıdır?*

Bir dizi her şeyden önce bir dramadır. Belgesel değildir. Dolayısıyla gerçekleri olduğu gibi birebir yansıtmak zorunda değildir; ki biliyorsunuz tarih söz konusu olduğunda her zaman çeşitli tezler vardır ortada. Resmi tarih tezleri... Gayri resmi tarih tezleri... Burada seyircinin de disipline olması, her şey geçmiş gibi izlemekten vazgeçmesi gerekiyor. Aksi takdirde işte, ölen bir dizi kahramanının cenazesini kaldırmak gibi absürd durumlar ortaya çıkabiliyor. Ama şurası açık: Özellikle televizyon söz konusu olduğunda yazarlara ve yapımcılara büyük sorumluluk düşüyor. Bence televizyon yazarlarının en az hekimler kadar sıkı sıkıya bağlı oldukları bir meslek ahlâkı olmak zorunda.

» *Dizilerden sonra gençliğin gözünde 68 ve sonrası nasıl bir tablo sizce? Özellikle de dizi ve filmlerden sonra nasıl algılanıyor?*

Bunu gerçekten kestiremiyorum. 68'i bırakın 1980'de Türkiye'de bir askerî darbe olduğundan bile haberi olmayan gençler tanıdım. Türkiye'de özellikle de yakın siyasi tarihin tartışılmasını sağlayacak olanaklar çok az. Türkiye üç darbe yaşadı ama üçüyle de hesaplaşmadı. Gençler Kenan Evren'i ressam sanıyor... Bence olabildiğince fazla mecrada, olabildiğince daha fazla insanı bu tartışmanın, hesaplaşmanın içine çekmek gerekir.

» *Niçin biz yıllar sonra o dönemi dizilerle anlatma yolunu seçtik sizce? Yaşanılan onca acı ve kayıp, dizilerle, sinema filmleriyle ne kadar anlatılabilir?*

Geç bile kaldık. Biz İkinci Dünya Savaşı'nı, Yahudi soykırımını yaşamadık. Ama o dönemde insanların ne acılar çektiğini, toplama kamplarında neler olduğunu çok iyi biliyoruz. Bunu nereden öğrendik? Tarih kitaplarından değil, filmlerden, dizilerden. Başka yol yok. Anlatmazsanız kimse bilmez.

Gaye Boralioğlu

Bir şeyi anlatabilmenin en etkili ve kalıcı yolu da dramadır bence.

» *Diziler o acıları sömürüyor mu peki?*

Televizyon, günümüzde en çok insana ulaşabilen, en etkili mecradır. Bu gerçeğin tartışılacak bir yanı yok. Televizyon herkesin evinin içinde duruyor. Siz bu mecraı görmezden gelebilirsiniz ama o çalışmaya devam ediyor. Ya da o mecraı kullanırsınız, oradaki kalıpları kırmaya çalışırsınız, söyleyeceklerinizi üç beş bin kişiye değil milyonlara söylemeye çalışırsınız.

Elinizi taşın altına koyarsınız yani. Tabii ki bu hiç kolay bir şey değil. Ama ben televizyonu çok önemsiyorum ve çeşitli bağnaz bakış açılarıyla o alanın tamamen popüler ideoloji üreten insanların eline bırakılmasını yanlış buluyorum.

» *Bunca yıl sonra yakın tarihi izliyor olmamız sevindirici ama insan kaygılanmadan da yapamıyor. Filmlerde geçen isimler (Deniz, Mahir, Taylan...) birçok kişinin idolüydü...*

İşte bu noktada bence yapımcının ve yazarın meslek ahlâkı çok önem kazanıyor. Taylan Özgür ve Mahir Çayan birer devrimciydi. Onları böyle gösterin, onların kendilerini tanımladıkları kişiliklerine sadık kalın yeter. Gerisi tartışılır. Ama Özgür ve Çayan'ı sokak serserisi olarak gösterirseniz işte o meslek ahlâkına aykırıdır. Kara Yılan Kürt'tür, onu vatansever bir Türk olarak gösterirseniz olmaz. Tabii ki drama gerçekleri birebir yansıtmak zorunda değildir. Ama isim vererek birilerinden bahsediyorsa, o insanların kendi varoluş tanımlarına sadık kalmak, saygı göstermek zorundadır. 'Hatırla Sevgili' bence namuslu bir iş. Çeşitli tartışmalar yapılabilir, belki onların da hataları olmuştur, daha iyisi olabilir... Bütün bunlar söylenebilir. Ama sonuç itibarıyla 'Hatırla Sevgili' namuslu bir iştir.

» *Bu filmler bize nereden baktırmalı?*

Bunu reytingler ya da gişe rakamları gösteriyor. İyi bir yapım olduğu zaman seyirci çok ilgi gösteriyor ('Çemberimde Gül Oya', 'Hatırla Sevgili', 'Babam ve Oğlum' gibi) kötü olduğu zaman izlemiyor. Önemli olan buradan sonrası. Yani bu bilgi ve duygunun bir hesaplasmaya dönüşüp dönüşmemesi, geleceğimizi seçerken bize yön verip vermemesi.

Senaryo Yazarları Derneği Genel Sekreteri A. Haluk Ünal: “Tarih affetmeyecek!”

Ben öncelikle sorunun kendisini çok yönlendirilmiş bulduğumu belirtmeliyim. Sanat her zaman gerçeğin ‘çarpıtılması’ üzerine kuruludur. Tarih yazımı bile yazarının prizmasından geçer ve ‘nesnel’ olamaz. Bilginin nesnelliği olgular hakkında yazarların çokluğuyla elde edilebilir ancak. Peki bu, her türden olay ve olguyu canımızın istediği gibi aktarma özgürlüğünü sağlar mı? Hayır sağlamaz.

Örneğin Deniz Gezmiş’i Kızıldere’de öldürülmüş gibi anlatamazsınız. Ama Kızıldere’yi anlatırken olayda hiç yaşamamış bir çobanı hikâyeye katabilir, hikâyenin insani derinliğini bambaşka boyutlara da taşıyabilirsiniz. Deniz Gezmiş’in sosyalist olmadığını, milliyetçi olduğunu iddia edemezsiniz. Ama gardiyanlardan biriyle yaşamadığı bir anı, yaşamış gibi anlatabilirsiniz. Ya da Deniz Gezmiş’i duyguların yönettiği ya da aklın yönettiği biri olarak yorumlayabilirsiniz. Örneğin Mustafa Kemal’in İttihat Terakki yönetiminde nefret uyandıran görüşünün “askerin siyasete karışmaması gerektiği” olduğunu bu uğurda çok ciddi bir mücadele verdiğini ve tasfiye edilmeye çalışıldığı gerçeğini değiştirmeye kalkamazsınız. Mustafa Kemal’i de kişilik olarak yorumlayabilirsiniz. Haşin, ya da şefkatli, zeki ya da akıllı olarak ele alabilirsiniz. Bütün Türkler’e iyilik yapan adamın, Fikriye’ye kötülük yaptığını yorumlayabilirsiniz. Ama bir korkak olduğunu iddia edemezsiniz. Yaptığınızda bu kamburu yalnız siz değil çocuklarınız da taşır. Tabii bu günlerde insan haysiyeti açısından neyin kambur olacağı da çok kuşku götürür durumda ya...

Siyasetbilimci ve sosyolog Fatma Mansur:

“Tarihi Ucuzlatamazsınız”

‘Hatırla Sevgili’ dizisini izliyorum, o dönemlerin saptırıldığı ortada. Çünkü ben 1960 ihtilalinde ODTÜ’de, sokaklarda eylem yaparken böyle bir durum yoktu. Yani silahlı saldırı vs... Diziye bakıyorsunuz yanlış mekânlar gösteriliyor. Dört beş tane bıyıklı genci alıp onları siyasi hareket olarak gösteriyorlar, bunlar komik derecede yanlış.

1970 senesinde ben Bodrum’daydım ama o dönemleri çok iyi hatırlıyorum. Her yerde vahşet vardı. Ama bunlar anlatılmıyor ki; bilgi yok zaten.

Dizi hakiki bilgi edinmeye de engel oluyor. Oysa hakikat bu değil, son derece karmaşık, çok taraflı hadiseler. Bunu çok basit bir şekilde göstermek, hiçbir şey öğretmiyor gençliğe. Tarihi ya doğru düzgün anlatacaksın ya da hiç anlatmayacaksın. Birilerini tanıtacaksan doğru düzgün tanıtacaksın.

Taylan ya da Deniz'in adını böyle duyurmak yanlış. Böyle tipler değildi ki. Bunları nasıl bu şekilde gösterirsiniz. Sahte tarih yapılıyor. Amatör, magazin tarihçiliği demek daha doğru belki.

Fransa televizyonuydu sanırım Tolstoy'un '*Savaş ve Barış*'ını veriyorlardı. İşte size aşk hikâyesi ve politika. Mükemmel tabii. Güzel aktarılmıştı. Bunu güzel aktaramayacaksınız lütfen yapmayın.

Tabii inandırıcılığı da çok önemli. İnandırıcı olursanız her şeyi anlatabilirsiniz. Bunun için de kültür sahibi olmak lazım. İnsan böyle bir işe girdiği zaman sorumluluk hissetmesi gerekiyor. Sansasyonel bir hadise olarak anlatma yolunu seçerseniz ucuzlatırsınız hadiseyi. Ve tarih bunu affetmez. Tarihi ucuzlatamazsınız. Sonra ne olur biliyor musunuz? Döner sizi vurur.

'Hatırla Sevgili'den...

‘Hatırla Sevgili’nin danışmanlarından Erkan Kayılı:

Kalp ağrısıyla izliyorum

Diyelim ki, 16 Mart'ta bomba atılıyor, sanki onu yeniden yaşıyormuşum gibi hissediyorum. Öfkeleniyorum, geriye dönüş yaşıyor bana... Tuhaf duygular yani. Sadece öfke, üzüntü değil, kopartıyor hayattan seni...

Hatırla Sevgili dizisi, olanca popüleritesiyle, ağır ve hafif eleştirilerle, ‘tarih sansürleniyor’ tartışmalarıyla, ON’ların dönemini anlatan kitapların ‘yok satmasına’ neden olarak ve tabii gözyaşları arasında sürüyor... Dizinin danışmanlarından ve 12 Eylül sürecini yaşamış Erkan Kayılı’yla, dizinin MHP’li danışmanı ile ilişkilerinden, MHP’lilerin diziyeye ilişkin görüşlerine kadar pek çok şeyi konuştuk...*

» ‘Hatırla Sevgili’nin danışmanlardan biri olarak, tarihin, televizyon kanalında aktarılmasına nasıl bakıyorsunuz?

Ben 50. bölümde başladım diziyeye. Bunun yanında Mümtazer Türköne var, o da MHP kanalından aktarıyor olayları... Zaten bir çatı kurulmuş dizi için. 50. bölümün öncesini çok da bilmiyorum açıkçası. Evet eksik yanları elbette var ama yanlış bir bilgi verildiğini düşünmüyorum. Yanlış, tarihsel olarak çarpıtılmış bir kareye rastlamadım. Belki herkesin takıldığı Deniz Gezmiş’in son sözlerinin verilmemesi olayıydı, ama orada da zaten yayınlanmama riski taşıdığı söylenmedi. En azından kanalın kapatılma mevzusu olacaktı.

* Söyleşi: Gülşen İşeri, BirGün, s. 5, 18 Nisan 2008.

Erkan Kayılı

» Eksiklikler daha çok mekânsal değil mi?

Tabii ki... Her şeyi çekim olanaklarıyla da düşünmemiz lazım. Mekânsal zorluklar da var. Buna rağmen 1 Mayıs 77 çok başarılı çekilmişti. Kolay değil o şekilde başarılı verilmesi. Benim önemsedğim 1 Mayıs'ın nasıl geliştiği tabii. Oradaki provokasyonun nasıl geliştiği. Bunu da açık açık zaten söylüyorlar. Adım adım örülen bir durum vardı ve dizi de gördük. Otele birileri yerleştirilmiş ateş açıp insanları öldürmüş, daha ötesi ne olsun...

» Diziyi izleyen şimdiki kuşak tarihi öğreniyor mu?

Tarihte bunlar da olmuş diyorlar. 30 yıl önce tezgâhlanmış her şeyi bugün aktaran bir TV kanalından görüyorlar. Dizi de kontrgerilla bölümü ilerleyen bölümde daha ayrıntılı verilecek zaten. İdeolojik bir sunum olmadığına göre daha nasıl anlatılır ki...

» Bu durum sadece solcular için değil, MHP'liler için de farklı bir süreç...

Elbette. Bağımsız Türkiye vurgusu, ülkücü dediğimiz kesimlerde şaşkınlığa yol açtı. Bir örnek vereyim, danışmanların toplantısında Tomris Giritlioğlu anlattı. MHP'li gençler gelmiş Tomris hanımın yanına ve teşekkür etmişler, "Deniz Gezmiş'in bize anlatıldığı gibi bir vatan haini olmadığını gördük" demişler. Böyle bir algı da var, bu dizinin kendisinin türettiği bir şey midir bilmiyorum neticede olumlu sayabileceğimiz bir sürü şey geliyor. Sol açısından nasıl bir derinlik kazandığını bilmiyorum...

» *Peki fikir ayrılığı yaşıyor musunuz?*

Taraflar pozisyonunu biliyor ve kendi duyarlılıklarını da biliyor. Mümtazer Türköne'yle ciddi bir sorun yaşadım... Mümtazer bey bugünden bakarak dün üzerinden bir anlatım yapmaya çalışıyor. "Şiddeti özendiriyoruz, yüceltiyoruz" diyor. Şiddet karşıtlığı pozisyonu üzerinden anlatım yapmaya çalışıyor, ben de bugüne bakarak dünü anlatamazsın diyorum.

» *Yaşar karakterinde görebiliyoruz, çok ılımlı bir MHP imajı çiziliyor...*

Bu, Mümtazer'in bakışı. Çünkü Mümtazer böyle bir MHP'li olduğunu iddia ediyor. Benim onunla ana çatışmam budur. Bugünden düne bakmak ne kadar doğru olabilir ki... Hem şiddet eleştirisi yapıyor, hem de MHP'liyi böyle veriyor. Aslında MHP'li değilmiş gibi veriyor. İslamcı faşist, Aydın Ocağı gibi ama adı bir MHP'li olarak geçiyor. Kendisini anlatıyor, yumuşatılmış, yontulmuş olarak veriyor...

» *Aranızda epey bir çatışma oluyor o halde...*

Şöyle de bir yan var; "Kızıldere çekildiğinde MHP'liler nasıl yaşadı bu dönemi, ne hissettiniz" dedik. Mümtazer çok açık yanıt verdi: "Ben bir kişiden etkilenmişim o dönem, o da Mahir Çayan. Yazdıklarına katılırim ya da katılmam, 24-25 yaşındaki bir adamın özgün analizler yapması şaşırtıcıydı. Bugün 24-25 yaşında olanlar 5 yıl önce olanlardan habersiz, bu adam o yaşta dünya ve memleket, işçi analizi yapmış. Bu benim için çok çok önemlidir, Cumhuriyet tarihinde benzeri olduğunu düşünmüyorum" dedi. Bu da ilginç bir ayrıntıdır.

» *Etki yarattığını söylüyoruz ama popülerleşmesine nasıl bakıyorsunuz? Kimlerin gözünde popüler?*

Pozitif bir etkisi var. Bu, tarihi bilme açısından önemli. Bu insanların kim olduğu, nasıl yaşadıkları, politik mücadeleye atılma düşünceleri, kararlılıkları, nahiflikleri biliniyor ve bu son derece pozitif. Başka kanallardan ulaşılmadıkları bilgileri, tarihi, devletin kanalından öğreniyor olmaları çok cesurca geliyor bana...

Fakat bunun arkasında bir risk var. Solun tarihinin nesnel koşullarından arındırılmış bir kahramanlık hikâyesi olarak sunulması, düzen için kabul edilebilecek bir biçim sağlıyor. Diziden bağımsız olarak böyle bir negatif yanı var. Solun da ister istemez bugünkü politik faaliyetlerinin etkisizliğine ve zayıflığına reaksiyon olarak belki bir açmaz, çaresizlik içinde tarihi yü-

celtmesi, bunu da kahramanlık, fedakârlık üzerinden yapması gibi zayıf bir noktası olduğunu düşünüyorum.

30 Mart'ta büyük gazetelerde çarşaf çarşaf haberleri gördük. Buna yol açtığını, bunun içinin boşaltılmış olması ve yaslandığı ideolojik temellerin yokluğunda, hatta kısmen ülkede gelişmiş ulusalcılık akımlarını besleyecek şekilde sunulmasının ciddi anlamda sorun yarattığını düşünüyorum. Ama ben dizide verilmiş tarzıyla sol çevrede verilen tarzın arasındaki farkı göremiyorum. Sol çevreler daha farklı yapmalı oysa... İşte popülerleştirmenin bu kısmına itiraz ediyorum ben. Halbuki dün hakikat sözün önündeydi, bugün söz hakikatin önünde. Bu biraz popülerleştirmeden de öte içinin boşaltılmış halidir. Solun böyle bir durumu var...

» *Dizide, sol içi farklılıkların oldukça üzerinde duruluyor, bunu nasıl yorumluyorsunuz?*

Senarist, sol içi farklılıkları seviyor. Farklılıkları da zaten ancak bunlar üzerinden verebiliriz... Farklılıklar sonradan olan bir şey de değil. 77'ye kadar siyasi grup zaten vardı. Dizide 80 darbesi olacak, idamlarla bitecek... Maraş, Fatsa, Çorum da anlatılacak. 12 Eylül adım adım nasıl tezgâhlandı verilecek.

» *Kızıldere sizi nasıl etkiliyor? O sürece tanıklık edip, sonrasında izlemek nasıl bir his yaratıyor?*

Metinleri önceden bilmeme rağmen izlediğimde farklı şeyler hissediyorum gerçekten. Kızıldere değil sadece, kalp ağrısıyla izliyorum her bir kareyi. Her bir süreci, tarihi... Bir sürü nedeni var; tanıklık etmiş olmak, civarından geçmiş olmak, arkadaşlarını yitirmiş olmak... Diyelim ki 16 Mart'ta bomba atılıyor, sanki onu yeniden yaşıyormuşum gibi hissediyorum. Öfkeleniyorum, geriye dönüş yaşıyor bana... Tuhaf duygular yani. Sadece öfke, üzüntü değil, kopartıyor hayattan seni...

ERKAN KAYILI

1954 İstanbul doğumlu. Saint Joseph Lisesi'ni, ardından OD-TÜ'yü bitirdi. 12 Eylül döneminde Adana Devrimci Yol davasında yargılandı. Daha sonra yurtdışına çıkmak zorunda kalarak Suriye ve Paris'te 5 yıl yaşadı. 1987 yılında Türkiye'ye dönüş yaptı.

Hayli yüksek reytingli bir Kızıldere

'Hatırla Sevgili' karşısında kimi zaman gözyaşı dökerek Kızıldere'yi, idamları izleyen; belki birçoğu o yıllarda henüz doğmamış olan izleyicilerin daha doğru ve kolayca ulaşılabilir kaynakları var mı? Hiç sanmıyorum...

Bugün Türkiye'de televizyonun 'herhangi bir medya' olarak görülemeyeceği, toplumun neredeyse tamamının gündelik yaşamının televizyon odaklı olduğu bilinmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da bir tür genelleşmiş televizyon kültürüyle iç içe yaşadığımızı söyleyebiliriz. Eğer sınır ötesi hareket gibi, deyim yerindeyse olabilecek en ciddi konuda, Genelkurmay Başkanı, durumu "Kuzey Irak bizim için BBG evi oldu" terimleriyle ifade ediyorsa, bu, günümüz Türkiye'sinde herhangi bir toplumsal, siyasal ya da kültürel olguyu televizyonu göz ardı ederek irdelemenin olanaksız olduğu anlamına gelir.

Bir TV dizisi tarihi yansıtır mı?

Bu yazıda, medyanın ekonomi politliğini, televizyonların yayın kararlarında belirleyici olan etkenleri, özellikle de siyasal ve ticari girift ilişkileri derinlemesine ele almak mümkün değil elbet. Ancak, şunu anımsamakta yarar olabilir: Tüm popüler kültür ürünleri gibi, ticari yayıncılığın, yani özel kanalların egemen olduğu bir ortamda, televizyon programları da, bir kültür endüstrisi tarafından ve azami kâr amacıyla üretilirler. Bu nedenle de olabildiğin-

* Doç. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver, Birgün, s. 7, 10 Nisan 2008.

ce geniş kitlelerin beğenisini kazanma en birincil hedefleridir. Ve yaklaşık on-onbeş yıldır, yaygın, popüler televizyon kanalları açısından, yerli yapım diziler bu hedefe ulaşmada en başarılı programlar olarak ortaya çıkmışlardır. İzleyicinin ilgisini canlı tutabilmek için, gözden düşen ya da zamanını dolduran dizilerin yerini yenileri alırken, bunların 'alt türleri'nde de bu süreç içinde değişimler gözlenmiştir. 'Kırık Kanatlar' ve 'Elveda Rumeli' ile milli mücadele dönemi, 'Çemberimde Gül Oya'yla 70'li yılların siyasal ortamı, dizi formatının gerektirdiği ek öğelerle (özellikle de aşk hikayeleri, kuşak çatışmaları, vb.) iç içe örülerek anlatılmıştır.

Geçtiğimiz yıldan bu yana da 'Hatırla Sevgili' dizisi*, 50'li yılların sonunda, Demokrat Parti döneminde başlayan ve en son bölümleriyle Kızıldere olaylarına uzanan (dizi devam ettiğinden ne zamana kadar devam edeceğini bilmiyoruz) bir zaman dilimindeki, siyasal ve toplumsal olayları aktarmakta ve en çok izlenen yapımlar arasında yer alarak milyonlarca izleyicinin beğenisini kazanmaktadır. İşte bu noktada, kolektif bellek, tarih yazımı gibi konular üzerine düşünen, bunları dert edinenlerin aklına ister istemez şu soru gelir: Bir televizyon dizisinin tarihi yansıtması mümkün müdür? Aynı soru televizyondan önce, edebiyat, tiyatro ya da sinema konusunda da sorulmuştur: 'Kurmaca' sanat yapıtları gerçekleri ne derece ve nasıl yansıtır? Ama burada söz konusu olan sanat değil de popüler kültür olduğundan, mesele

* 'Hatırla Sevgili' dizisininin 27 Mayıs'ın temsili açısından incelenmesine ilişkin olarak değerli bir akademik çalışma için bkz. M. Yılmaz, G. Uluç, "Hatırla Sevgili dizisindeki temsili ile bir dönemin anatomisi: 27 Mayıs 1960", Selçuk İletişim, 5, 2, 2008, s. 136-151.

daha da karmaşıktır. Dolayısıyla tek bir yanıt vermek, evet ya da hayır diyerek işi kestirip atmak çok daha zordur.

Tarih, normalde okullarda öğrenilir/öğretilir; ya da “belge/belgesel” nitelikli yapıtlar aracılığıyla. Peki, ya okullardaki tarih eğitimi yetersizse, dahası ülkemizde olduğu gibi, değil olayları tarafsız aktarmak, yakın tarihe neredeyse hiç değinmiyorsa? Ya bazı tarihsel dönemlere, olaylara ilişkin nitelikli sanat yapıtları yoksa ya da ulaşılmazsa? Ayrıca ‘belgesel’ nitelikli yapıtların, örneğin filmlerin izlenmesi asgari düzeyde bir estetik/sanatsal eğitim, bir kültürel sermaye gerektiriyorsa ve toplumun büyük çoğunluğu o sermayeden yoksunsa... ‘Hatırla Sevgili’ karşısında kimi zaman gözyaşı dökerek Kızıldere’yi, idamları izleyen, belki birçoğu o yıllarda henüz doğmamış olan izleyicilerin daha doğru ve kolayca ulaşım anlayabilecekleri kaynakları var mı? Hiç sanmıyorum. Bu durumda, dolayımı da olsa, hayal ürünü yan hikâyelerle, gerçek olmayan (ama hikâyenin, kurmacanın akışı açısından daha uygun olan) öğelerle çevrelenmiş de olsa, bu dizi bir şeylere yanıt vermiş oldu. Tarihimiz, kurumsal kamu alanlarında, adları bile anılmayan, hepten unutturulmak istenen kişileri ve olayları, birdenbire, sadece televizyon ekranında değil, o programa ilişkin haber yapan popüler gazetelerde, televizyon ekranında, dolayısıyla da okul koridorlarında, kantinlerde, çay bahçelerinde konuşulmaya başlandı.

Gösterilen, Kızıldere’nin filmi değildir

Bu tür yapımlarda, doğru uzmanlar, hatta tanıkların danışmanlığından yararlanmak, ciddi araştırmalar yapmak önemlidir. ‘Hatırla Sevgili’nin yapımında da böyle bir girişimin olduğu ancak süreç içinde kimi sorunların yaşandığı duyuldu: Yapımcıların, danışmanların önerilerini dikkate almamaları, yanlış temsillere yer vermeleri gibi. Ne var ki, popüler kültürün ve onu üreten endüstrinin mantığı şüphesiz her zaman diğer kaygıların (gerçeğe uygunluk, tarih bilinci) önünde geleceğinden, ne yazık ki bu durum şaşırtıcı değildir. Sonuçta gösterilen ne 1960 darbesinin, ne de Kızıldere’nin filmidir... Gösterilen, bu olguların birer ‘olay’ olarak yer aldığı (yani nedenleri, niçinleri pek incelenmeden) kişiler arası hikâyeleri anlatan bir dizidir. Gerçekçi olma iddiası vardır (Türkiye’de genel olarak dizilerin çoğunluğu bu iddiadadır*) ama “gerçek” olmak zorunda değildir. İşte bu nedenle, taraflı olduğu için, bir şeyleri eksik bıraktığı ya da her şeyi çok yüzeysel sunduğu için ‘Ha-

* Bu konuda daha ayrıntılı bir çalışma için bkz. H. Uğur Tanrıöver, “‘Modern’ Türkiye ve Televizyon Dizileri”, H. Uğur Tanrıöver (editör), Sen Benim Kim Olduğumu Biliyor musun? Toplumsal Yaşamda Kimlik İzdüşümleri, içinde, HİL Yayın, İstanbul, 2008.

tırla Sevgili'yi eleştirmek çok anlamlı olmayacaktır. Ama tabii, sanat yapıtı olsun, popüler kültür ürünü olsun, kurmacaların asıl sorunu, tek tek her birinin içeriği/doğruluğu, vb. değil bütünsel olarak tarihi (veya toplumu, siyaseti vb.) kendilerine indirgeme dolayısıyla sanallaştırma tehlikesi yaratmala-rıdır. Hele de, içinde yaşadığımız dünyanın en somut olaylarının bile televizyon haberlerinin akan görüntüleri olarak algılandığı günümüzde.

Ayrıca tarafsızlık ve 'tamlik' konuları daha doğrusu kavramları da tartışmaya açıktır. Tarihin kendisi, zorunlu olarak, tanımı gereği, bir 'taraf'ta yer alır: Zira ister yazılı olsun, ister sözlü, mutlaka 'aktarılan'dır tarih; aktarılan bir 'hikâye'dir... Birinin, birilerinin (bir sınıfın, bir ulusun, bir 'cins'in) hikâyesi. O hikâyeyi de her zaman insanlar aktardığına/anlattığına göre... Tarihin tarafsız olması düşünülemez; ya da 'objektif' olması. İster sinemada, ister fotoğrafta 'objektif'i nereye çevirirseniz orayı gösterirsiniz ve her objektifin arkasında onu yönlendiren bir göz ve bir el vardır.

Hiç olmazsa Kızıldere'yi öğrendiler

Nasıl ki 'Eve Dönüş' ve 'Beynelmilel' filmleri, 12 Eylül'ü hiç ummadığımız gazetelerin manşetlerine taşıyarak çok daha geniş çapta gündeme getirilmesine katkıda bulunmuşsa, 'Hatırla Sevgili' de, milyonlarca insanın, başka türlü adını bile duymayacakları Kızıldere'nin hiç olmazsa varlığından haberdar olmalarını sağlamıştır. Önemli olan bu haberdarlığın, başka 'objektif'lerden yansıyanlar ve gerçek tanıklıklarla beslenip geliştirilmesi (ya da düzeltilmesi) yönünde girişimlerin çoğaltılması ve olabildiğince geniş kitlelere ulaşabilmesidir. Yoksa elbette, televizyon dizilerinin asıl kaygıları her zaman "Mahir karakterinin profilden olduğu sahnede mi, yoksa yakın plan görüldüğü sahnede mi reyting rakamının daha yüksek" olacağıdır.

HÜLYA UĞUR TANRIÖVER

1955 İstanbul doğumlu. Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra yüksek öğretim ve lisansüstü çalışmalarını, Fransa'da siyasetbilim, siyaset sosyolojisi ve sosyoloji dalında yaptı. Daha sonra Türkiye'ye dönerek, ba-

sın-yayın ve araştırma alanlarında özel sektörde çalıştı. 1996'dan bu yana Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim görevlisi. Bilimsel çalışmalarına ilişkin dört kitabı ve çok sayıda makalesi bulunuyor.

Edebiyatın öncü adlarından Adalet Ağaoğlu

Hep ON'ların peşine takılmak istemişimdir

*Gençlerin üzerine çok kötü gidildi. Asker çullandı üzerine onların. 'Aşkım ve Ankara'ya başkaldırım' dediğim budur, üç gencin asılmasına başkaldırımdır...**

Bir kere dizide, iyi ya da kötü bir şey yapmış olabilirler, bunu bilemiyorum. Ama şunu söylemek istiyorum: TV dizilerinin birtakım kaygıları var. Mesela ticari kaygıları var. Sansürleri olur. Ben büyük acıların böylesi ticarileştirilmesini doğru bulmuyorum. Hem ticari amaç, hem tarih, pem de geçmişi aktarma birlikte olmaz. Ticari kaygı olmadan olabilir. Bunun örnekleri var. Bazı olayları anlatan filmler var, biliyorsunuz. Onların bağımsız bütçeleri var. Ticari kaygıdan uzak, bunu yapıyorlar. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan gibi gençlerin geçmişleri de ticari kaygılardan uzak bir biçimde bugünün gençlerine anlatılmalıdır. Bunu o dönem için içinde olan Ertuğrul Kürkçü, BirGün'de yayımlanan röportajında yaptı. Öyle yapmak gerek. Ne kadar cesaretli davrandı bilemem ama çok güzel bir şey yaptığına inanıyorum. Kutluyorum. Mektuplar yayımlanabilir, günlükler yayımlanabilir. Ben kendi günlüğümü yayımladım. Orada 10 Mayıs tarihli günlüğümde Deniz Gezmiş'ler için, o dönemin gençleri için bakın ne demiştim:

“... Deniz Gezmiş'in ve yatakta zincire vurulmuş halde Yusuf'un resimleri. Artık 'çok özel küçük şeyler'ime yer kalmıyor. ON'lar ölüyorlar; onlar işte, insanlar tabur... Yirminci yüzyıl savaşlar ve robotlar çağı. İnsan yok. ON'ları öldürüyorlar. Asıyorlar onları; hayalarını buruyorlar; tabanlarını patlatıyorlar; sonra da soğuk

* Söyleşi: Hakan Tahmaz, BirGün, s. 7, 7 Nisan 2008.

suda yürütüyorlar. İnsanların kendisi olmasına izin tanımıyorlar. Güç varsa, siz cılızlar yoksunuz. Hiçsiniz.”

“İstedikleri kadar kışkırtınsınlar, susacağım. Susun, susun: Suskunluk korkutur faşizmi: Le Despotisme est un paradoxe: Despotluk akılsızlıktır, gülünçtür, saçmadır. Anlaşıldı mı.”

(*Damla Damla Günler I-II, sayfa 117*)

Ben o dönemi Ankara'da yaşadım. Ve o günleri yazdım 'Aşkımın Ve Başkaldırımın Kenti Ankara' diye. Çünkü o gençler insan hakları, değişim ve söz hakkı istiyorlardı.

ON'larda bir sorgulama, devingenlik vardı. Ben hep içimden onların peşlerine takılmak istemişimdir. Fakat her zaman olduğu gibi değişim isteği çok kötü karşılandı.

ON'ların da yanlışı olmuş olabilir ama bu önemli değildi. Sayın Halit Celenk bizim dostumuzdu, onların da avukatıydı. ON'ların asılmaması için çok çaba gösterdi, onlar için nasıl ağladığını gözlerimle gördüm.

Gençlerin üzerine çok kötü gidildi. Asker çullandı üzerine ON'ların. 'Aşkım ve Ankara'ya başkaldırım' dediğim budur, üç gencin asılmasına başkaldırım. Ankara biliyorsunuz bugün de devleti, hükümeti simgeler. "Ankara bilir" denildiğinde bu, "devlet, hükümet bilir" demektir. Ben de devletime başkaldırdım burada. Bundan sonra da güvenim sarsıldı. Beni 12 Mart'ta bu gençlerin öldürülmesi, asılmaları çok etkiledi. Ben hem Ankara'da hem de Halit beylere yakın olmam nedeniyle Denizler'in olaylarını daha fazla yakından biliyordum. Ama Ertuğrul'un anlattıkları beni çok etkiledi, o günlere götürdü diyebilirim. Bence, gençliğin o günlerde ayağa kalkışı İttihat Terakki hareketi hiç değildir. Hareketleri tamamen sivildi.

ADALET AĞAOĞLU

1929 Ankara, Nallıhan doğumlu. 1950'de DTCF Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1951-1970 yılları arasında TRT'de çeşitli görevlerde bulundu. Kurumun özerkliğine el konulması gerekçesiyle TRT Radyo Dairesi Başkanlığı'ndan istifa etti ve 1970'ten bu yana yazarlıktan başka bir işle uğraşmadı. Edebiyat yaşamına şirle başladı,

bir süre sonra oyun yazarlığına yöneldi. İlk romanı 'Ölmeye Yatmak', 1973'te yayımlandı. Öykü kitapları, denemeler, anı-roman türünde eserler de yayımlanan Ağaoğlu 1991 yılında 'Çok Uzak Çok Yakın'la oyun yazarlığına döndü. 1999 genel seçimlerinde ÖDP'den İstanbul milletvekili adayı olan Ağaoğlu, halen yazmayı sürdürüyor.

*Hatırla Sevgili'nin 'Mahir'i Kanbolat Görkem Aslan:

Mahir'in ruhuna göç hayata direncimi artırdı

Kızıldere'de olup bitenler karşısındaki seyirci kalma halini bir türlü anlayamadım. Bu yarayı iyileştirmemiz gerek. Bunun sorumluluğu, bu topraklar üzerinde yaşayan herkesin...

Hatırla Sevgili dizisinin önemli karakterlerinden biriydi Mahir Çayan. Ne sinema filminde ne de herhangi bir karede görmemiz hiç mümkün olmadı Çayan'ı. Ama popüler bir dizinin içinde birden karşımıza çıkıverdi... O dönemi yaşayanları bir yandan duygulandırırken bir yandan da popüler kültür içinde olması, süreci yaşayan kişilerce eleştirildi... Gençlerin ilgisi ise azımsanmayacak boyuttaydı. Mahir Çayan rolünü üstlenen Kanbolat Görkem Aslan, "Büyük bir sorumluluktan Mahir Çayan'ı oynamak" diyor. Mahir imajını incitmemek için ise epey uğraşmış... Kızıldere katliamının da yer aldığı dizide "İçimde ondan bize miras yaşam belirtileğini bulana dek Mahir'i anlamaya çalıştım..." diyen Kanbolat Görkem Aslan'la bir araya geldik. Dönemi ve o dönemin gençliğe neler kattığını konuştuk...*

» Mahir Çayan rolünü nasıl kabul ettiniz? Ve bu role hazırlanış sürecini anlatabilir misiniz?

Tesadüfi oldu biraz Mahir'le buluşmamız. Meslektaş dostlarımdan biriyle 'Hatırla Sevgili' üzerine muhabbet ederken, Mahir Çayan tipi arandığından bahsetti. Duyduğum an Mahir'i canlandırabilme ihtimali beni müthiş

* Söyleşi: Gülşen İşeri, BirGün, s. 7, 2 Nisan 2008.

'Hatırla Sevgili'de, Kızıldere...

heyecanlandırdı. Çünkü herhangi bir dizide yazılan hayali bir karakter için değildi bekleme hali. Mahir Çayan'dı söz konusu olan, yani bambaşka ve büyük bir sorumluluk, bir oyuncunun ender yaşayabileceği bir tecrübe.

Çalışmaya hemen başlamayacağım için hazırlanmak için yeterli vaktim oldu. Döneme dair okumalar yaptım, o dönemi yaşamış insanlarla vakit geçirip o ruh halini anlamaya özen gösterdim. Bildiğim ya da bildiğimi düşündüğüm Mahir'i daha iyi tanımaya çalıştım, ona dair yazılmış söylenmiş ne varsa, onun yazdıklarını, söylemlerini o günün koşulları dahilinde kendimce analiz ettim. Karakterinin derinliklerine inmeye, onu anlamaya uğraştım, içimde ondan bize miras yaşam belirtilerini bulana dek sürdü tüm bunlar...

» *Bu sürece hazırlanırken sizi en çok çarpan neydi?*

Beni en çok çarpan şey 'inanç' tanımlamalarımızın ne kadar sığ olduğunu görmek oldu, gerçek anlamda inanmışlığın ve adanmışlığın ne olduğunu, On'ların yaşadıkları üzerinden yeniden öğrendim ve defalarca tekrar ettim kendime...

» *Mahir Çayan gibi bir karakteri oynayarak aslında birtakım eleştirileri de göğüslediniz. Bu, size nasıl yansıdı?*

İşin heyecanıyla başlarda bunun çok farkında değildim aslında. Zaman

geçtikçe, Mahir içimde şekillendikçe ve izleyici tepkileri gelmeye başlayınca sorumluluğumun büyüklüğü bazen beni tedirgin etti, fakat hiç ürkütmedi. Aksine bu sorumlulukla daha fazla mesai harcadım, tedirginliğimin üstesinden gelip bunu layıkıyla yerine getirmeye; bunu yaparken de insanların kafasındaki Mahir imajını incitmemeye çabaladım.

» *Mahir Çayan'la ilgili kitaplar okurken ve sonrasında okuduklarınızdan yola çıkarak onu canlandırdığınızda ne gibi hatalar gördünüz? Yani okunan ve oynanan arasındaki fark neydi?*

'Hayır hiçbir hata görmedim' desem sanırım bu pek ikna edici olmaz. Muhakkak es geçtiğim ya da kendimce yanlış yorumladığım anlar olmuştur. Fakat bu, benim anladığım ve inandığım haliyle bende yeniden vücut bulmuş, benim içimdeki Mahir imajı. Herkesin kafasında bu farklı olabilir, herkes kendi istediğini görmek isteyebilir, bunu göremediğinde kızabilir. Şöyle bir gerçek de var: Televizyona yapılan bir iş ve maalesef inceltmek durumunda kalıyorsunuz bazı şeyleri, böyle olunca diyaloglar da değiştirilebiliyor, haliyle oyun performanslarımızda bundan etkileniyor.

» *Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan gibi iki önemli karakter popüler kültürün içinde... Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Bu durumun yadırgandığını, ciddi eleştirildiğini biliyorum, bilhassa dönemi yaşamış ve mücadelenin içinde yer almış kişiler tarafından. Bu da çok normal. Fakat ben o kadar mesafeli durmuyorum, belki popüler kültürün zaptettiği bir dönemde gençlik yıllarımı yaşamış ve hâlâ yaşıyor olmamdadır. Çünkü bu dizi popüler kültürle yoğrulan genç beyinlere geçmişe dair bir çentik atmayı başarmıştır. Farkında olmadan, bilmeden yaşadıkları, yakın geçmişimize dair bir merak ve ilgi uyandırdı. Birtakım fikirlerini, hissiyatlarını değiştirtti. Bir anlamaya çalışma hali, yeniden belki ilk defa etüd etme ihtiyacı doğurdu gençlik üzerinde.

» *Yakın çevreniz Mahir Çayan'ı oynamanıza karşı nasıl tepkiler verdi?*

Bir kısmını ayırırsak büyük çoğunluğunu işin popüleritesi ilgilendiriyordu. "Bizim mahallenin çocuğu televizyona çıkacak" hali biraz. Mahir'i oynuyor olmak sonrasında ilgilendirdi insanları. Ama bir zaman sonra mahallenin çocuğu gitmiş Mahir gelmişti...

*Hatırla Sevgili'nin 'Deniz'i Barış Koçak:

Ölseler de aslında kazandılar

Denizler hakkında kimse kötü konuşamaz bence.

Kötü konuşan insan deli olmalı. Şu çok güzel bir olay:

İnsanları düşünen bir zihniyet var. Mesela Deniz Gezmiş 9 yaşındayken, anneannesinin emekli maaşını alıp yoksul çocuklara dağıtmış.

Bu nasıl bir olaydır? O kadar insani ki bu...

Hatırla Sevgili dizisinde en çok o konuşuldu. Benzerliği kadar oyunculuğuyla da adından söz ettiren Barış Koçak, Deniz Gezmiş rolünü hakkıyla verdiğini söylüyor. "Deniz Gezmiş'e benzerliğimi ben yıllar önce fark etmiştim ve ona benziyor olmak benim için gurur verici" diyen Barış Koçak'la bir araya geldik, hem kendi serüvenini hem de rolünün kendisine kattığı sorumluluğu konuştuk.*

» *Deniz Gezmiş rolünü nasıl kabul ettiniz?*

Hemen kabul ettim. Düşünecek bir şey yoktu. Benim en büyük sorunum kilolarımdı. Diyet yaptım, iki hafta gibi kısa bir sürede Deniz Gezmiş'in her şeyini okuyup bitirdim. Ve yine iki haftada 8 kilo verdim. Deniz Gezmiş rolü için biraz farklı düşünüyorum tabii, çünkü çok çok önemliydi. Herkes tarafından sevilen bir insandı, anlatmakla bitmez. O yüzden burada duygumu çok iyi katmam gerekiyordu.

» *Nasıl geldi bu teklif, biraz bu süreçten söz eder misiniz?*

'Umut Adası' adlı bir sinema filminde oynamıştım. Onun montajında görmüşlerdi ve o şekilde bana teklif edildi. Ama ben de biliyordum Türkiye'de Deniz Gezmiş'e benzeyen tek kişinin ben olduğumu.

* Söyleşi: Gülşen İşeri, BirGün, s. 7, 5 Nisan 2008.

Barış Koçak

» *Bu, sizi mutlu etmiş gibi...*

Tabii ki. Çok güzel bir olay Deniz Gezmiş'e benziyor olmak.

» *Bu benzerliği fark ediyorsunuz, üniversitedeki algılamanız nasıldı?*

O yıllara baktığım zaman herkesten daha iyi biliyordum Deniz'i. Ama bir çok fazla irdilemedim. Mesela benim bıyıklı halimin Deniz Gezmiş'e ne kadar çok benzediğini internette gezinirken gördüm. Nasıl benzerlik diye kendim de şaşırdım. Sonra okumalara başladım...

» *Okumalara nereden başladınız?*

Hacıbektaş Veli okumaları yaptım önce... O felsefeyi bilmek istedim. Pir Sultan Abdal okudum bolca. O ideolojileri inceledim...

» *Bu felsefeye bakarken sizi çarpan bir şey oldu mu?*

"Dönen dönsün ben dönmezem yolumdan!" Bu, çok çarpıcı bir cümle. Evet benim ideallerim var ve yolumdan da kimse döndüremeyecek... İşte bu, dedim. Zaten Deniz Gezmiş'i oynamak için tam da bu moda girmek gerekiyordu. Ben okuyunca zaten onu kavradım. Bu durum yüzüme ve miklerime yansdı.

» *Deniz rolünü üstlenmenizdeki en büyük amaç neydi?*

Ben bu işi yaparken bile çok cüzi rakamlar aldım. Ama benim ideallerim vardı, ben Deniz Gezmiş'i hakkıyla oynamak ve onu iyi bir şekilde temsil etmek istedim. Bizim neslimiz oldukça fazla bilgisiz bırakıldı, bu anlamda da bir şeyler anlatmak gerektiğine inandım...

» *Anlatıldı mı peki?*

Ben kötünün iyisini yaptığımıza inanıyorum. Daha da iyi anlatabilirdik. Türkiye şartlarında bu kadar oluyor gerçekten. Bence bir kıvılcım yaktık. Bundan sonrakiler daha da iyi olacak.

» *Deniz Gezmiş'le ilgili her ayrıntıya baktınız mı?*

Burada en önemli olan kişi Mustafa Yalçınler'di. Ondan çok şey öğrendim. Mustafa abi de Deniz Gezmiş'in en yakın arkadaşı, onun bana çok yararı oldu. Onun karşısına geçerek saatlerce çalıştım.

» *Deniz Gezmiş'in en çok hangi hali sizde derin izler bıraktı?*

Deniz'in idama giderkenki korkusuzluğu. En çok oraya vuruldum. Hangi insan bu kadar cesur olabilir?

» *Dizide oynadığınızda onları daha iyi anladığınızı hissettiniz mi?*

Tabii ki... Yaşamaya çalıştım, anlamaya çalıştım... Yüreğini ortaya koyarsan bu işi başarırısın. Anlamaya çalıştığım için süreci daha iyi oynamaya çalıştım. Kendimi gerçekten verdim rolüme. Ben de yüreğimi ortaya koydum. Düşünsenize Denizlerin yakalandığı Gemerek'te (çekimleri Eskişehir'de yapmıştık) 3 gece sabahladık o kışta, soğukta... O duyguyu kısmen de olsa yaşadık. Düşündüm gerçekten, o motorla o soğukta kalk git... Nasıl bir cesarettir...

» *Gelelim Kızıldere'ye ve Mahir Çayan'a...*

Denizler'i kurtarmak için giriştikleri son çare. Keşke o olaylarda olmasaydı... Tabii insan düşünüyor. Ölümüne gideceğim arkadaşım var mı? Şu an için yok. Ama

o dönemler öyle değildi ki. Mahirler'inki büyük bir cesaret, büyük bir korkusuzluk örneğidir. Canlarını ortaya koydular daha ne olsun.

» *Mahir Çayan'ı ve Deniz Gezmiş'i, dizide de olsa, aynı karede görmek birçok insanı heyecanlandırdı. Sizde nasıl etkiler yarattı bu durum?*

Evet Denizler benim için çok zordu ama aynı zamanda bir artıydı. Okudukça duygulandım. Duygumu katmamda gösterdikleri cesaret beni daha çok perçinledi. Türkiye'nin bağımsızlığını isteyen kişilerdi. Bu zamanı görmüş kişiler. İleriki zamanlarda Türkiye'nin dışa bağımlı olacağını bilen insanlardı, hâlâ öyle değil miyiz? Canlarını ortaya koymuşlar. Ben şimdi kimsede bunu göremiyorum. Mustafa Abi'de görüyorum tabii. Neticede o dönemin insanı...

» *Deniz Gezmiş'in oldukça etkisinde kalmışsınız gibi...*

Denizler hakkında kimse kötü konuşamaz bence. Kötü konuşan insan deli olmalı. Şu çok güzel bir olay: İnsanları düşünen bir zihniyet var. Mesele Deniz Gezmiş 9 yaşındayken, anneannesinin emekli maaşını alıp yoksul çocuklara dağıtmış. Bu nasıl bir olaydır? O kadar insani ki bu...

» *Dizi bir şeyler kattı diyebiliriz ama neler öğretti?*

Birçok şeyi bilmiyoruz ki hâlâ. Tam olarak hiçbir şeyi öğrenemeyiz zaten. Keşke herkes gerçeği bilse de doğru tarafın yanında olsa. Bir şeyler öğrettik, bunu alan aldı almayan almadı. Ben para pul demedim. Madem bu bir fırsat, bu yanılla da olsa insanlara bazı gerçekleri göstermek gerekiyordu. Bu bir sorumluluk gibiydi benim için. İşkence olayları falan bence çok etkiliydi... Belki bizler biliyoruz ama bilmeyen çok kişi var. Onları göstermek inanılmaz önemliydi.

» *Gençlere ne kattı?*

Gençler kıvılcımı gördü. Okumaya başladılar Deniz Gezmiş'le ilgili kitapları. Duyuyorum ve bu beni inanılmaz mutlu ediyor. Herkes merak ediyor artık ve bunun öncüsü olmak benim için gurur verici.

» *Denizler'in ölümü size neler düşündürttü?*

Eşitliği isteyen bir duygu var mı, var. Bir davaları da var. Ölseler de aslında kazandılar, buradan bakmak gerekiyor belki de... Ben de buradan bakıyorum. İnsanlar için yaşadılar ve yine onlar için öldüler. Zaten orada kazandılar.

ON'lar

6. Filo'yu denize döken devrimci gençlerin önderi

Harun Karadeniz

*Türkiye'de anti-emperyalist ilk gösterileri,
ilk büyük öğrenci yürüyüşünü,
ilk Coca-Cola karşıtı kampanyayı
örgütleyen ve uygulayanlardandı...**

1960'lı yılların devrimci gençliğinin en popüler liderlerinden Harun Karadeniz, 1942'de Giresun'un Alucra ilçesinin Armutlu köyünde yoksul bir çiftçi ailesinin oğlu olarak doğdu. Köyünde ilkokul olmadığı için ilk ve orta öğrenimini ailesiyle birlikte kış aylarını geçirdiği Bulancak'ta tamamladı.

1957'de ailesinin, geçim sıkıntısı yüzünden Samsun'a taşınmasıyla 19 Mayıs Lisesi'ne yazıldı. Lise öğrenimi sırasında katıldığı ilk siyasal eylem, arkadaşlarıyla birlikte 27 Mayıs'ı ve orduyu destekleyen yürüyüşe katılmak oldu.

1962'de, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) İnşaat Fakültesi'ne girdi. Üniversitenin ilk yıllarında hiçbir şeye karışmayan bir öğrenciyken, ikinci yıl yönetmeliğin yanlış uygulanmasıyla ilgili olarak üniversite gençliğinin toplu eylemine katıldı. 1964'te İTÜ İnşaat Fakültesi Talebe Cemiyeti'ne girdi ve bir süre sonra başkanlığa getirildi. Talebe Cemiyeti başkanlarının doğal üyesi oldukları Talebe Birliği Yönetim Kurulu'nda çalıştı. Cemiyet'in ilk etkinliği ders kitaplarının çoğaltılıp geniş bir öğrenci kitlesine dağıtılması oldu. Bu arada 'Yeni Kovan' adında, sadece iki sayı yayımlanabilen bir derginin çıkarılmasında çalıştı ve dergide yazdı.

Sosyalizmle ilk tanışması 1964'te Cemiyet'te yapılan 'Türkiye'nin Kurtuluşu Yolunda Ne Olmalıdır?' tartışmaları sırasında oldu. Cemiyet'te egemen olan

*Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt 7, 1988.

bu görüşün yaptığı ilk anti-emperyalist eylem, öğrenci kantininde Coca-Cola satışının engellenmesi oldu. Harun Karadeniz, 13 Ocak 1965'te yapılan bir basın toplantısıyla başlatılan, 'Petrolün Millileştirilmesi' kampanyasında da etkin bir rol oynadı.

7 Kasım 1967'de başlayan ve ilk en büyük öğrenci yürüyüşü olan 'Özel Okullar Devletleştirilsin' hareketinin planlanmasında ve hazırlanmasında görev aldı. İstanbul'dan Ankara'ya yapılan yürüyüşün başında yer aldı.

15 Haziran 1968'de, 'İlkokuldan Üniversiteye Dek Eğitimde Devrim' sloganı temelinde tüm eğitim sistemini içeren reformların gerçekleştirilmesi için yapılacak eylemlerde İTÜ Öğrenci Birliği Başkanı olarak üniversite işgalini başlatan öğrencilerin önde gelenlerdendi. Oluşturulan konsey tarafından işgal süresince görüşmeleri yürütecek ekibin başkanı olarak görevlendirildi.

O sıralarda öğrenci birliklerinin ve önderliklerinin arasında siyasi görüş farklılıkları da giderek belirginleşmeye başlamıştı. ABD 6. Filosu'nu protesto eylemleri, sağcı örgütlerin öğrencilere yönelik saldırılarını artırması ve buna karşı alınacak tavır konusunda anlaşmazlık giderek ikilik yaratıyordu. Harun Karadeniz'in başını çektiği öğrenci kesimi, anti-emperyalist eylemlerin geniş kitlelere yayılması ve bunun için de öğrenciyi, işçiyi, yoksul köylüyü bünyesine alarak onlara önderlik edebilecek bir üst örgütün gerekliliğini, öğrencinin öğrenci olarak kalması ve eylemlerini olabildiğince yasal çerçevede yürütmesini savunuyordu. Bunun karşısında da iktidarı yıpratacak her türlü eylemin meşruluğunu savunan ve orduyu öğrencilerin yanına çekerek sol bir darbenin gerçekleşeceği bir ortamı hazırlamak isteyenler yer alıyordu. Bu kesim tarafından Harun Karadeniz 'oportünist', 'pasifist' ve 'hain' olarak ilan edilmişti...

19 Ekim 1968'de polise taş attığı ve öğrencileri kıskırttığı iddiasıyla tutuklandı. 24-30 Aralık 1968'de 'Montaj Sanayi ve Ortak Pazara Hayır' haftası sırasında basın toplantısı, konferans, resim sergisi ve İzmit-İstanbul arasında yapılan protesto yürüyüşünü örgütledi. İstanbul Boğazı'na demirleyen ABD 6. Filosu'na karşı düzenlenecek protesto eylemlerinin örgütlenmesi için 28 Ocak 1969'da Harun'un da içinde bulunduğu Dayanışma Kurulu, yapılacak eylemleri gün gün planladı. Eylem planı içine alınan konu-

lar arasında tütün üreticileri, Teksif grevi, Marmara Denizi'nde uygulanan trolle avlanma, madenler ve 1968 üniversite işgali mahkemesi vardı. Yapılan işbölümü sonucu Harun Karadeniz, 6. Filo'yu protesto eylemlerini örgütlemekle görevlendirildi.

Harun'un, Öğrenci Birliği başkanlığından ayrılmadan önce katıldığı en son eylem Gerze'deki tütün mitingi oldu. Bu eylem, 'Tütün Ekicileri Cemiyeti' adlı bir örgütün kurulmasıyla sonuçlandı. O yıl artık gençlik eylemlerinden çekilmesini, "Olayların gençliği aşması (...) ve gençliğin iktidara yönelen eylem biçimini benimsemediğiyle" açıklayacaktı. 1970'te süregiden öğrenci eylemlerini ise, "1970 Türkiye'si'nde artık sol her gün biraz daha bölünüyor, küçük grupçukların sayısı artıyordu" şeklinde yorumluyordu.

Bu dönemde daha çok işçiler arasında çalışmaya ağırlık verdi. Kartal İşçi Birliği'nin örgütlenmesinde görev aldı. 12 Mart'ta bir süre Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından arandıktan sonra sonra tutuklandı. Adliye ve Belediye yürüyüşlerinden yargılandı. Bir süre sonra TKP davasına dahil edildi. Yargılanması sırasında, birkaç yıl önceden başlayan kolundaki kanserojen tümörün tedavisi için bulunduğu tahliye talepleri geri çevrildi. Beş buçuk ay sonra tahliye edildi. Mart 1972'de bu kez DEV-GENÇ davasından yeniden tutuklandı. Yurt dışında tedavisini gerektiren raporları yetkili makamlara kabul ettirerek Aralık 1973'te İngiltere'ye gidebildi. Ancak, tedavisinde çok geç kalındığı için kolu kesildi.

Türkiye'ye döndükten kısa bir süre sonra, 15 Ağustos 1975'te İstanbul'da yaşama veda etti...

Ardında, pek çok kez basımı yapılan, 'Kapitalsiz Kapitalistler', 'Olaylı Yıllar ve Gençlik', 'Eğitim Üretim İçindir', 'Yaşamımdan Acı Dilimler' adlı kitaplarını bıraktı...

7 Şubat 1969, Gümüşsuyu, İstanbul. "Vedat Demircioğlu burada öldürüldü, 6. Filo Gene Geliyor", pankartının önünde devrimci gençler 6. Filo'nun İstanbul'a ikinci gelişini protestoya ve bir yıl önce polislin öldürdüğü Vedat'ı anmaya hazırlanıyor. Ortada Harun Karadeniz.

6. Filo'yu protesto yürüyüşüne katılan yaşlı dede: "Bu gemilerin ne işi var lan bur'da, biz bunların analarını, avratlarını..."*

BEYAZIT'taki Yangın Kulesi'ne, 'Vedat Demircioğlu' bayrağı asıldıktan sonra Beyazıt'tan Taksim'e yürüyüş yapıldı. Sultanahmat meydanında filandık, ihtiyar bir adam belirdi yanımda. Orta boylu esmer, saçının çoğu dökülmüş, 60 yaşlarında görünen fakat epey dinç ve heyecanlı biriydi bu. Yürüyüşü benimsemiş ve coşmuş bağırıp çağırıyor ve bir yandan da el kol hareketleri yaparak bizimle beraber yürüyordu.

İhtiyar fazla söz bilmiyor, söylenenleri anlamıyordu. O kendi kendine, "Bu filonun ne işi var bur'da? Bu çocuklar Atatürk'ün çocukları!" diye bağırıp çağırıyor.

Bu minval üzere ihtiyar bizimle Taksim'e kadar yürüdü. Onu bazan gözden kaybediyordum. Fakat son defa Taksim'e çıkarken gördüm ve o hâlâ bağırıyordu:

"Bunlar Atatürk'ün çocukları, bunlar ne Demirel'in ne İnönü'nün çocukları..."

Taksim Anıtı'na vardığımız zaman anıtın Beyoğlu'na bakan yanında değil, Elmadağ'a bakan yanında toplandık. Bunun nedeni Beyoğlu'na bakan yanda Atatürk, Elmadağ'a bakan yanda Mustafa Kemal oluşuydu. Ve o gündü ki ülkemiz içindeki düşmanı dışarı atmak için yine savaşılmalıydı. Ben, İstiklal Savaşı'm temsil eden yandan konuşurken, bizimle beraber yürüyen ihtiyar gözüme ilişti, yine heyecanlıydı. Çağırdım arkadaşların yardımıyla anıta tırmandı. Ben takdim ettim:

"Şimdi bizimle beraber yürüyen yaşlı bir dedemiz konuşacak..." Dede konuşmaya başladı:

"Bunlar ne Süleyman'ın çocukları ne İsmet'in çocukları. Bunlar Atatürk'ün çocukları. Bu filonun ne işi var bur'da çeksin gitsinler, biz bu piçleri kovarız buradan istemiyoruz bunları..."

Dedeyi dinleyenler önce alkış sonra da "Bağımsız Türkiye" diye bağırılmaya başladılar. Baktım dede de bağırıyor. Dikkat ettim, dede, "Bakımsız Türkiye" diye bağırıyordu. Gençleri susmaya davet edip, "Dedemiz yeni bir slogan söylüyor, 'Bakımsız Türkiye'... hep beraber söyleyelim" dedim. Kalabalık tekrarladı: "Bakımsız Türkiye!.. Bakımsız Türkiye!.."

Kalabalık dedeyi alkışlıyor ve dedenin sloganı dahil çeşitli sloganlar tempo tutuyorlardı ki dede yeniden başladı konuşmaya:

"Bu gemilerin ne işi var lan bur'da, biz bunların analarını avratlarınıiz. Anasını avradınıtiklerimin ne işi bur'da..."

Baktım dede kendini kaybetmiş verip veriştiyor.

"Tamam baba, tamam konuşma bitti" deyip güç bela indirdim aşağıya. Dede bunları söylerken, kalabalık slogan bağırdığı için bereket fazla duyan olmamıştı.

Kalabalık İstiklal Caddesi'ne yürümek istedi. Fakat girişi polisler tutmuştu. Kalabalık, polis bariyerinin önünde durdu ve sloganlar söylemeye başlamıştı ki polis aniden saldırdı. Saldırı sonrası bilanço şuydu: 50'den fazla yaralı, 68 tutuklu öğrenci...

Sonradan öğrendik ki, polisler Filo'ya küfreden bizim dedenin dişlerini kırmışlar ve, "Al bunlar sana hediyemiz olsun" diyerek dişleri dedenin eline vermişler...

* Harun Karadeniz, 'Olaylı Yıllar ve Gençlik', May Yayınları, 1974, İstanbul.

'Mare Nostrum' evet, Deniz bizim...

*Eğer dünyada bir Che Guevara mitolojisi oluşmuş
ve de Che, kitle kültürüne eklenmişse,
aynısı Türkiye'de de Deniz için yapılmak istendi:
Oysa o sadece bizimdir, sosyalistlerin...**

1965'ten sonra Türkiye'de gelişen gençlik hareketinin en önemli önderlerinden ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun (THKO) kurucu ve yöneticilerinden Deniz Gezmiş, 27 Şubat 1947'de Ankara'nın Ayaş ilçesinde doğdu.

Öğretmen bir ailenin çocuğu olarak çeşitli kentlerde ilk ve ortaöğrenimini tamamladı. Liseyi İstanbul'da bitirdi.

1966'da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne giren Deniz, henüz lise öğrencisiyken sol düşünceyle tanıştı ve kendini dönemin eylemleri içinde buldu. 1965'te Türkiye İşçi Partisi'nin Üsküdar ilçesine üye oldu.

İlk kez 31 Ağustos 1966'da Ankara'dan İstanbul'a yürüyen Çorum Belediyesi temizlik işçilerinin Taksim Anıtı'na çelenk koymaları sırasında işçileri destekleyen ve Türk-İş yöneticilerini protesto eden gösteri sırasında gözaltına alındı. Ardından 19 Ocak 1967'de Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) binasının yeddi emine verilmesi sırasında çıkan olaylarda yakalandı ve bir gün sonra iki arkadaşıyla çıkarıldığı mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

* BirGün, s. 7, 14 Nisan 2008.

0, hep 24 yaşında...

22 Kasım 1967'de öğrenci örgütlerinin düzenlediği Kıbrıs mitingi sırasında Aşık İhsani ile birlikte ABD bayrağını yaktıkları gerekçesiyle gözaltına alınıp, daha sonra serbest bırakılan Deniz, Hukuk Fakültesi'nde birlikte olduğu arkadaşlarıyla birlikte 30 Ocak 1968'de Devrimci Hukuklular Örgütü'nü kurdu.

7 Mart 1968'de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi konferans salonunda düzenlenen AIESEC genel kurul toplantısında konuşma yapan Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ü protesto ettiği için tutuklandı.

2 Mayıs'a kadar tutuklu kalan Deniz, 30 Mayıs'ta 6. Filo'yu protesto ettiği için yargılandı ve beraat etti. Öğrenci eylemleri içindeki etkinliği giderek artan Deniz, 12 Haziran 1968'de İstanbul Üniversitesi'nin işgal edilmesine önderlik etti. İşgal Konseyi adına İÜ Senatosu ile Baltalimanı'nda yapılan görüşmelerde bulunan öğrenci heyetinin içinde yer aldı; öğrenci haklarının elde edilip, işgalin kaldırılmasında etkili oldu. İşgalden kısa bir süre sonra İstanbul'a gelen 6. Filo'yu protesto eylemlerinde yer alan Deniz, 30 Temmuz'da bu eylemlerden ötürü tutuklandı ve 20 Eylül'de serbest bırakıldı.

Üniversite kapatılırken çatışma

TİP içinde yoğunlaşarak, ayrılıklara ve tartışmalara yol açan ideolojik sorunlarda Milli Demokratik Devrim (MDD) görüşünü benimseyen Deniz, bu görüşün özellikle devrimci öğrenciler arasında yayılmasını sağladı, Ekim 1968'de eylemlerde birlikte olduğu Cihan Alptekin, Mustafa İlker Gürkan, Mustafa Lütfi Kıyıcı, Cevat Ercişli, M. Mehdi Şeşpınar, Selahattin Okur, Saim Kurul ve

Deniz, Filistin'de...

Ömer Erim Süerkan'la birlikte Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurdu. 1 Kasım 1968'de TMGT, AÜTB, OD-TÜ-ÖB ve DÖB'ün başlattığı Samsun'dan Ankara'ya Mustafa Kemal Yürüyüşü'nü düzenledi. Ardından 28 Kasım 1968'de Birleşik Devletler Büyükelçisi Robert Kommer'in gelişi sırasında Yeşilköy Havalanı'nda düzenlenen protesto gösterileri nedeniyle tutuklandı ve bir süre sonra serbest bırakıldı. İstanbul Üniversitesi'nde sağcı güçlerin 16 Mart'ta girişmiş olduğu hareketlere öğrenci kitleleriyle birlikte karşı koyan Deniz, bu eylemi gerekçe gösterilerek 19 Mart'ta yeniden tutuklanarak 3 Nisan'a kadar hapis yattı.

Ardından 31 Mayıs 1969'da İÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerinin, reform tasarısının gerçekleşmemesini protesto için giriştikleri işgale önderlik etti. Üniversitenin kapatılıp, polise teslim edilmesi nedeniyle çıkan çatışmalarda yaralandı. Hakkında giyabi tutuklama kararı olmasına rağmen hastaneden kaçan Deniz, haziran sonunda Filistin'e gitti. Filistin'e gitmeden önce 23 Haziran 1969'da TMGT'nin topladığı I. Devrimci Milliyetçi Gençlik Kurultayı'na, kendisi gibi haklarında tutuklama kararı olan FKF Genel Başkanı Yusuf Küpeli ile birlikte bir mücadele programı gönderdi.

Mare Nostrum

En uzun koşuysa elbet
Türkiye'de de devrim
O, onun en güzel yüz metresini koştu
En sekmez lüverin
namlusundan fırlayarak
En hızlıydı hepimizin
En önce göğüsledi ipi
Acıyorsam sana
anam avradım olsun
Ama aşk olsun sana çocuk
aşk olsun...

Can Yücel

Öğrenci eylemlerinden uzaklaşıyor

Eylül'e kadar Filistin'de gerilla kamplarında kalan Deniz, 1 Eylül 1969'da, 10 Haziran'da "üniversiteyi işgal ettiği" gerekçesiyle Hukuk Fakültesi'nden ihraç edildi. Hakkında tutuklama kararının olduğu bu dönemde gazetecilere gizlendiği yerden demeçler verdi.

23 Eylül 1969'da Hukuk Fakültesi'nde olduğu sırada haber verilen polislerin de

fakülteye gelmesi üzerine teslim olan Deniz, 25 Kasım'da serbest bırakıldı.

Ancak, Yıldız Devlet ve Mühendislik Akademisi'nde Battal Mehetoglu'nun faşistler tarafından öldürülmesinden sonra okulda yapılan aramada, ele geçirilen dürbünlü bir tüfeğin Deniz'e ait olduğu iddia edilerek hakkin-da yeniden tutuklama kararı alındı. 20 Aralık 1969'da yakalanan Deniz, kendisiyle birlikte tutuklanan Cihan Alptekin'le birlikte 18 Eylül 1970'e kadar hapisanede kaldı.

Bundan sonra öğrenci eylemlerinden uzaklaşarak, mücadelesini değişik alanlarda sürdürmeyi planladı. Sinan Cemgil ve Hüseyin İnan'la birlikte THKO'yu kurdu. 11 Ocak 1971'de THKO adına Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi soygununu gerçekleştirenler arasında yer aldı. 4 Mart 1971'de dört ABD'li askerın Balgat'taki Tuslog Tesisleri'nden kaçırılması eyleminde de bulunan Deniz, askerlerin serbest bırakılmasından sonra Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Gemerek nahiyesinde Yusuf Arslan'la birlikte yakalandı.

16 Temmuz 1971'de başlayan THKO-1 Davası'nda TCK'nin 146. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle, 9 Ekim 1971'de idam cezasına çarptırıldı.

6 Mayıs 1972 günü sabaha karşı devlet güçlerince idam edilerek fiziksel yaşamı sona erdirildi...

İstanbul Üniversitesi işgalinde, Deniz konuşuyor...

Tyanalı Apollonius'tan Deniz'e...

İS 1. yüzyılda, Antikçağ'ın önemli filozofu, Kapadokya-Tyanalı Apollonius, Romalılar'ın zulmüne karşı çıktığı ve halkı kıskırttığı için tutuklandı. (Apollonius, dünyayı herkesin ortak olduğu bir yurt, doğanın sunduğu tüm nimet ve servetleri birlikte paylaşılması gereken bir miras gibi kabul eder ve tüm insanların kardeşliğine inanırdı.) Mahkemede, zalim Roma imparatoru Domitien'in yüzüne karşı haykırarak şu ünlü sözünü söyledi:

SENİN GİBİLERİN YÜZÜNDEN KENTLER VE İNSANLAR MAHVOLDU... BANA GELİNCE, BEDENİMİ ELE GEÇİREBİLİRSİN AMA RUHUMU ASLA!..

İnsanlık tarihinin 'ilk düşünce suçlusu', Anadolu'nun orta yerinden çıkmış bilge devrimci Apollonius'tan yaklaşık 2 bin yıl sonra, Anadolu'dan çıkmış bir başka devrimci Deniz Gezmiş şöyle diyor:¹

O sahneyi çok iyi somutladım. İdam günü gelip çatığında, o sevdiğim, alıştığım giysilerimi giyeceğim, postallarımı, parkamı...

Beyaz ölüm gömleğini giydirmek isteyecekler, giymeyeceğim. Kesin, direneceğim ve giymeyeceğim. Öyle her zamanki eyleme gidiş tavrımla gideceğim.

Yok, tıraş falan da olmayacağı. Gidip oturup, önce bir sigara yakacağım orada. Sonra demli, sıcak güzel bir çay içeceğim.

Ha, bak Rodrigo'nun o ünlü gitar konçertosunu dinlemek isterim orada. Bak, bunu çok isterim. Sanırım, asılacak bir insanın son isteğini geri çevirmezler.

Avukatlarımın idamda bulunma hakları var. Onların orada olmalarını isteyeceğim, kesin isteyeceğim. Gelecekler. Gelmeleri gerek. Çünkü bizden sonrakilere umut verecek bu sahne. Asılışımız gü-rültüye gitmemeli. İpe nasıl gittiğimizi, gelecek kuşaklara anlatacak doğru dürüst, güvenilir görgü tankları bulunmalı orada.

Bir devrimcinin ölümü bile, normal eyleminden, normal mücadelesinden soyutlanamaz.

Bir de kendim çıkıp urganı kendim geçireceğim boynuma. Bunu çok istiyorum. Cellat falan sokmıyacağı yanına. İğrenç bir şey...

Ve dönüp oradaki heriflere diyeceğim ki:

BURADA ÖLEN YALNIZCA BENİM BEDENİMDİR, Kİ ZATEN ÖLÜMLÜYDÜ, ÖLECEKTİ. AMA DÜŞÜNCEMİ ÖLDÜREMEYECEKSİNİZ, ÖLMEYECEK, YAŞAYACAK...

Sonra avukatlarıma döneceğim; sizler de, gelecek kuşaklara bizler adına tanıklık edin, diyeceğim. Görün ve tanık olun: Bir devrimci ölüme böyle gider işte, bayram yerine gider gibi. Şunu da söyleyeceğim: Herhangi bir trafik kazasında ölmekten falan da güzeldir bu. İmam falan gelirse dua mua etmek için, ...tir edeceğim.

Ölüm gelip kapına dayandığında, bu tür bir mücadeleyi sürdürdüğün için, ortaya koyabileceğin herşeyi ortaya koymuşsun gibi geliyor sana. Mutluluk veriyor insana bu.

Ölüm ürkütücü değil. O tehlikeyle burun buruna gelmedikçe, ölüm somutlaşmadıkça, hiç aldırıyorsun, hiç takmıyorsun ölümü. Ama ölümle yüz yüze gelince, işte o zaman garip bir hüzün başlıyor.²

¹ Cem Çobanlı, *Özgürlükçü Sol Haber*, 6 Mayıs 2003.

² Erdal Öz, *'Gülünün Solduğu Akşam'*, Can Yayınları, 1999.

THKO'nun tartışmasız önderi:

Hüseyin İnan

1949'da Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı Bozhüyük köyünde doğdu. İlk ve ortaokulu Sarız'da, liseyi Kayseri'de okudu. 1966'da ODTÜ İdari Bilimler Bölümü'ne kayıt oldu.

Sosyalist Fikir Kulübü (SKF) ve bu derneğin bağlı olduğu DEV-GENÇ'e üye oldu. Bu arada TİP'e de katılarak, bu partinin etkinliklerinde yer aldı. Aynı dönemde, gerek İstanbul ve Ankara, gerek İzmir ve diğer yörelerde anti-emperyalist eylemlere katıldı.

ABD 6. Filosu'na yönelik eylem ve mitinglerin içinde bulundu. Toprak işgallerine, kırsal yörelerdeki mitinglere, etkinliklere katıldı. 1966-67 öğretim yılında, gerçekleşen ODTÜ Hazırlık sınıfı boykotunun örgütlenmesine önderlik etti.

1968'de TİP ve daha sonra MDD içindeki ayrılıklarda, giderek belirginleşen gizli ve dar örgütçülük fikri etrafında çekirdek bir grup oluşturup, kır gerillası yoluyla anti-emperyalist mücadele verme fikrini geliştirmeye çalıştı. Aynı yıl İdari İlimler Fakültesi'nden çıkarılan Hüseyin İnan, ODTÜ yurtlarında kalmaya devam etti. 14 Ekim 1969'da, grubun önemli bir kesi-

*BirGün, s. 5, 15 Nisan 2008.

miyle birlikte Suriye üzerinden Ürdün'e, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) asıl gücünü oluşturan 'El Fetih' kamplarına gitti. Burada FKÖ saflarında İsrail'e karşı savaştı. İsrail içlerindeki karakol baskınlarında bizzat yer aldı.

Ankara'ya döndüğünde, kafasındaki kır gerillası fikri iyice berraklaşmıştı. Benzeri düşünceler taşıyan ve aynı eylem çizgisini benimseyen, başlarında Deniz Gezmiş'in yer aldığı İstanbul grubuyla bir araya gelerek Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO) kurdu.

Hüseyin, kitle hareketleri içinde hemen hemen hiç tanınmayan biri olmakla birlikte, örgütleyici niteliği, insanlarla ilişki kurma becerisi

ve kararlılığıyla grup içinde sivrilmişti. O dönemlerde önemli ölçüde karizması olan Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil ve Cihan Alptekin'in de yer aldığı THKO'nun tartışmasız önderi haline geldi. Daha sonra, yaygınlaşan silahlı eylemlere önderlik etmekle kalmadı, bütün eylemlerin bizzat içerisinde oldu.

24 Mart 1971'de Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde yakalanarak Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan'la birlikte Ankara 1 no'lu Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından 9 Kasım 1971'de idama mahkûm oldu.

İdamların önlenmesi için gerek Meclis'te, gerek kamuoyunda ve gerekse örgüt arkadaşları tarafından çeşitli girişimlerde bulunulmasına karşın Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan'la birlikte 6 Mayıs 1972'de idam edilerek fiziksel yaşamı sona erdirildi..

Yusuf Arslan

1947'de Yozgat'ın Çekerek ilçesine bağlı Kuşsaray köyünde doğdu. ODTÜ öğrencisi, ODTÜ SFK üyesi. 68 Kuşağı gençlik mücadelesinin tanınmış adlarından. ABD Büyükleçisi Kommer'in otomobilini yakarlardan. Öğrenci eylemleri nedeniyle okulundan uzaklaştırıldı.

DEV-GENÇ içindeki tartışmalarda Deniz Gezmiş ve grubunun yanında yer aldı. Bu grupla birlikte Filistin'de askeri eğitimden geçti. Filistin dönüşünde yakalanarak gözaltına alındı. Hapishane sonrası, gençlik mücadelesinden çekildi ve sonradan THKO'nun kurulmasıyla sonuçlanacak tartışmaların içine girdi. THKO'yu kuran çekirdek kadro arasında yer aldı. Bu örgütün şehir gerillası mücadelesinin örgütlenmesinde aktif rol üstlendi.

THKO'nun ilk eylemi sayılan İş Bankası, Ankara Emek şubesi soygununu Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Sinan Cemgil'le birlikte gerçekleştirdi. Dört ABD'li erin kaçırılması eylemine katıldı. Deniz Gezmiş ile birlikte kırsal alana geçmek için Ankara'yı terk etti. 23 Mart 1971'de Sivas Şarkışla'nın Gemerek beldesinde güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada yaralı ele geçirildi.

6 Mayıs 1972'de Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan'la birlikte Ankara'da idam edilerek fiziksel yaşamı sona erdirildi...

Yusuf Arslan anlatıyor*

Şarkışlada'yız, Deniz'le ben... Ateş açılıyor üzerimize Yanlışlıkla tel çitli hükümet konağının bahçesine girdik. Deniz atladı çitin üzerinden.

Ben tam bacağımı çitin üzerinden atarken, havada vuruldum; düştüm yere, kalkamadım, kaldım orada.

Kurşunu yiyince bir sıcaklık, bir yanma duydum yalnızca. Hemen bayılmışım. On beş dakika kadar tam baygın kalmışım. Sonra biraz kendime geldim. Yarı baygındım. Hafif kar serpeliyordu, hatırlıyorum.

Yarı baygınken, Deniz'in, elindeki makineliyle tarayarak uzaklaştığını duydum. Bir de bağırsık çağırışlar.

Ben yüzükoyun düşüp kapaklanmışım yere, kaldırıma. Yarı baygınım ve duyuyorum bağırsıkları ve makinelinin sesini.

Müthiş bir işemek isteği. Müthiş çişim var. Çişimi yapmak istiyorum, yapamıyorum.

Kan dolmuş mesaneyeye. Ve acı başladı.

Bir buçuk iki saat orada öylece kaldım, kaldırımda, yüzükoyun.

Neden sonra yanıma sokuldular. Kim olduğumu bilmiyorlar. Konuşmalarını duyuyorum, anlamıyorum.

"Şeyin oğlunu mu vurduk yoksa?" diyorlar. Telaşla bir Dodge'a koyup Sağlık Ocağı'na götürdüler beni.

Deniz'in kasabada tur attığını bilmiyorum. Ama makinelisinin sesini ve bağırsıklarını çok iyi hatırlıyorum.

Sağlık Ocağı'nda bir masaya yatırdılar. Yara çok acı veriyor.

O ara sürekli adımları soruyorlar, kim olduğumu öğrenmek istiyorlar. Soranlar polis ve jandarma. Söylemiyorum adımları. Hiçbir şey söylemiyorum. Beni tanıyamadıklarını anlıyorum. Adımı söylersem kaçanın Deniz olduğunu hemen anlayacaklar. Onun hâlâ yakalanmadığını da konuşmalardan anlıyorum. Susuyorum. Adımı sorduklarında acıdan bağırsık gibi yapıyorum, bağırsık yapıyorum ya da bayılma durumuna giriyorum, sözde bayılıyorum.

* 'Gülünün Solduğu Akşam', Erdal Öz, Can Yayınları, 34. basım, 1999, İstanbul.

"Gülünün Solduğu Akşam, 1971 yılında Ankara 1 Numaralı Mamak Askeri Cezaevi'nde kaldığım ilk tutukluluk döneminde Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla birlikte olabildiğim bir hafta içinde (11-18 Eylül 1971) onlarla yaptığım konuşmalar sırasında hızla tutmaya çalıştığım dağınık notlardan, cezaevi günlüğümünden, dışarıya yazıp yolladığım mektuplardan ve o mektupların satır aralarına bir gölge gibi iliştiğim görünmez anıardan ve belleğimde, yüreğimde kalanlardan yola çıkılarak yazılmıştır." (Erdal Öz, Haziran 1987)

Sağlık Ocağı'ndayken, bir masanın üzerine uzatılmışım, kasığımdan yaralıyım ve ilgilenen yok. Yalnızca kimliğimi çözmeye çalışıyorlar.

Fotoğraflar getirdiler, baktılar bir bir. O zaman tanıdılar beni.

“Yusuf Arslan bu!” dediklerini duydum. “Yusuf Arslan bu!” dediler ve işte o zaman soymaya başladılar beni.

Çitin üzerinden yaralanıp kaldırıma düştüğümde elimde tabancam vardı. Bakıyorum, tabancam yok elimde. Almış biri, kim almışsa.

Beni soyuşları bile korka korka oluyor.

“Dikkatli olun, kendini de uçurur, bizi de” diyor çekingen, tedirgin bir ses. Dikkatle, özenle soyuyorlar beni, üstümdekileri bir bir çıkarıyorlar. Fanihamın üstünde, Ankara'da kaçırıp sonra salıverdiğimiz dört Amerikalı'dan biri olan Başçavuş Jimmy'nin madalyonu vardı. Bir anı olarak almıştım Jimmy'den. Kolye gibi boynuma takmışım; kurşunun kalbime girmesini önlesin diye. Madalyonun üzerindeki 'police' yazını okudular.

“Ne yaptık” dedi biri. “Gizli polisi vurmuşuz!”

Sonra bunun Amerikalı bir polise ait olduğunu askeri doktor akıl edip çıkardı.

Sivas valisine telefon ettiler: “Acele hastaneye kaldırılması,” gerekiyor dediler. Vali de “Ben arabayla çıkıncaya kadar yola çıkarmayın,” demiş.

Bir ara yaralı bir kadını getirdiler. Bir eli kan içindeydi.

“Siz de adam mısınız, bir adamı yakalayamadınız!” diye çıkıştı oradalara.

Beni gördü, ama bir şey söylemedi. Elinden yaralı olan bu kadının, Deniz'in yanlışlıkla vurduğu kadın olduğunu çok sonra öğrendim; astsubayın karısıymış.

Sonra savcı geldi. Hâlâ benim Yusuf Arslan olduğum konusunda kesin bir inançları yok. Fotoğraftan beni tanıdıkları halde hâlâ bana adımı sorup duruyorlar. Deniz'in adı da dolaşıyor ağızlarında.

İşte o ara, “Yenibuçuk'taki barikatı da yarıp geçmiş” diye konuştuklarını duydum aralarında.

Sağlık Ocağı'nın ambulansı olduğu halde göndermediler beni. Gördüm, hiçbir tıbbi önlem alınacakları yoktu oradakilerin. Ne yazık. Adı Sağlık Ocağı!

Dış kanama durmuştu. Ama iç kanama sürüyormuş. O ara, "Adın ne?", "Nereye gidiyordun?", "Yusuf Arslan mısın?" diye sorup duruyorlardı yine. Deniz'in yakalandığı haberi gelince, sonunda ben de konuştum. Adımı söyledim.

Çatışma olduğunda, ben yaralandığımda saat altı, altı buçuk falandı. O saatlerde girmiştik Gemerek'e. Oysa Deniz'in yakalandığı haberi geldiğinde saat gecenin iki, iki buçuğu falandı; o sıralardaydı işte.

Polisin biri, Ankara'daki polislerden birini yaralama olayını hatırlatıp yüzüme bir yumruk indirdi. Aldırmadım.

Belimden aşağısı çıplaktı. Soymuşlardı. Soğuktu. Donuyordum. Örtmüyorlardı üstümü.

Sonunda ambulans geldi. Deniz'i yakalayan Sivas Jandarma Komutanı ve Sivas emniyet Müdürü de geldiler. Ambulansa attılar beni. Sivas'a doğru yola koyulduk. Yolda hâlâ belimden aşağısı çıplak. Tipi. Kar. Ambulans- ta soğuktan donabilirim. Dişlerim birbirine vuruyordu. Yol boyunca yarı baygınlık durumundayım, bayılıp ayılıyorum.

"Ölüyor" sesleri çalınıyor kulağıma. Her şey düş gibi geliyor bana o ara. Nasıl olup da yakalandığımıza bir türlü akıl erdiremiyorum, inanamıyorum.

Sivas'a sabahın beş buçuğunda falan geldik. Ortalık aydınlanıyordu. Vali de geldi.

Ameliyat salonuna aldılar beni. Sivas Emniyet Müdürü, yaşamamdan umudunu kesmiş olmalı ki, ölmeden önce ifademi almaya çalıştı. Görevini

eksiksiz yapmaya çalışıyordu. Ameliyat masasındayım ve başıma dikilmiş sorular soruyordu:

“Nereye gidiyordunuz?”

“Diyarbakır dolaylarına.”

“Ne yapacaktınız orada?”

“Sığınabileceğimiz bir köy bulabilirsek orada kalacaktık, olmazsa dışarı çıkacaktık.”

“Komünist bir ülkeye mi sığınacaktınız?”

“Komünist olmayan bir ülkeye gidecektik.”

Böyle sormuştu, böyle söylemişim. İfademde yazılıdır bunlar.

Sonra ameliyat ettiler beni. Ameliyat eden doktor, demokrat bir insandı, gerçek bir doktordu. Başka bir doktorun eline düşseydim ölebilirdim.

Bir ara Emniyet Müdürü, “Deniz'in ifadesine göre, yanınızda başkaları da varmış, kaçmışlar,” dedi. Ona bağırdığımı hatırlıyorum.

Yakalandığımıza bir türlü inanamıyordum. Her şey düş gibi geliyordu bana, ciddiye alamıyordum. Ameliyattan çıktığımda, ayağımdan karyolaya zincirle bağlanmış olduğumu gördüm. Odada polis vardı.

Doktor sık sık geliyordu yanıma. Bir fırsatını bulunca eğiliyor, yavaş sesle, beni gerçekten rahatlatan, umutlandıran bir iki güzel söz ediyordu bana; biraz olsun yatışıyordum.

Ameliyatın ertesi gece babam geldi. Ancak bir iki dakika kadar konuşabildik. Ona neler dediğimi, neler konuştuğumuzu hatırlamıyorum.

Babam gittikten sonra durumu iyice kavradım: Yakalanmıştık. İşte o zaman çok üzuldüm, büyük acı duydum. Ama yakalananlar ikimizdik, Deniz'le ben. Öbür arkadaşlara güvenim tamdı. Nasıl olsa çıkabileceğimizi düşündüm.

Hastanede doktor, hemşireler, çalışan öbür görevliler, herkes ba-

na gerçekten çok iyi davrandı. Sivas Belediye Başkanı, “Elimden bir şey gelmiyor” diyordu.

Ankara'dan isteniyordum. Ameliyatımı yapan o yürekli doktor diretti, bir hafta falan vermedi beni. Ya ikinci, ya üçüncü gündü, zatürree oldum. Yolda çok üşümüştüm. Yine komaya girdim. Sivas'ta dördüncü gündü, Hüseyin'le Nakipoğlu'nun yakalandığını söylediler. Doktor söyledi. Çok üzuldüm. Ateşim kırka çıktı üzüntüden.

Bir hafta sonra Ankara'ya getirdiler. Karnımda iki hortum vardı, bir hortum da kamaşa. Çok eziyetli bir yolculuk oldu.

Numune Hastanesi'ne getirdiler. Hastanenin başhekimi AP milletvekilliği filan yapmış. Beni kabul etmedi hastaneye. O durumda Merkez Cezaevi'ne gönderildim. Cezaevinde o gece sabaha kadar acıdan kıvranıp durdum. Merkez Cezaevi'ne getirildiğim günün gecesi yine komaya girdim. Sabah konsültasyon ve yine Numune Hastanesi...

Orada bir buçuk, iki ay kadar kaldım. Sürekli serum verildi. Karnımda iltihaplanma vardı. Yemek yiyemiyordum. Tuvalete çıkamıyordum. Sonunda iltihap durumu geçti. Yeniden Merkez Cezaevi'ne götürüldüm.

Numune'de toplum polislerinin odama girmesi yasaktı. Dışarıda bekliyorlardı. Yalnızlıktan bunalınca onları çağırıyordum. Konuşuyorduk. Tavırları iyiydi. Bir keresinde içlerinden biriyle aramda bir atışma oldu, askerler tuttıkları gibi alıp dışarı çıkardılar polisi. Odada bir başçavuş, iki üç asker, sürekli bekliyorlardı başımda. Dışarıda da yirmi, yirmi beş kişilik bir asker topluluğu bekliyormuş. Kapımın dışında da toplum polisleri.

Mahkeme idam kararı verecek. Ama üç, ama dört kişiye. Verirler. Kararı yerine getirebilirlerse getirirler.

Ben cezaevindeyken İstanbul'da Elrom kaçırıldı. Sinanlar vuruldu. Cihanlar yakalandı. Mahir, Cevahir sıkıştırıldı. Üst üste geldi bu acı haberler. Başka mahkumlarla birlikte yatıyordum. Dertleşeceğim kimse yoktu. Radyoda haberleri dinlemekten nefret ediyordum. Hayatımın en büyük acılarını yaşattı bana bu haberler. Mahvoldum. Konuşabileceğim tek kişi yoktu. Mahkumların çoğu ağa mağa... “Oh, iyi olmuş,” falan diyecekler ama, ben oradayım diye konuşmuyorlar.

Aslında hastanede kalmam gerekiyordu. Tuvalete bile gidemiyordum; gidersem de bin güçlkle. Bir elimde karnıma takılı hortumun tüpünü tutuyor, titreyerek ve iki kat eğilerek güçlkle gidebiliyordum ve tutunarak durabiliyordum orada. Haftada bir doktorlar gelip bakıyorlardı yarama.

Cezaevindeyken dışarıdan yemek gelmesi müthiş sevindiriyordu beni.

Babamı yeniden kazanmıştım. Sabah, öğlen yemeklerini babam getiriyordu. Buraya, Mamak Cezaevi'ne gelmeden iki gün önce babamla konuştum. Burada görüş olmadığını söyledim. "Belki bir daha görüşmeyiz baba, bu son görüşmemiz olabilir," dedim. Çok üzüldü. "Ben bir adamını bulurum," dedi.

Kalktı, sendeledi. Düştü yere. Gözleri bana dikilmişti. Çıkardılar. Ağzından kan gelmiş dışarıda, ağlıyormuş. Üzüntüden mide kanaması geçirmiş. Hastaneye kaldırmışlar. Annem geliyordu ara sıra. Sinan'ı, Alparslan'ı iyi tanırdı annem. Görüş günleri hep onları anıp ağlıyordu; beni bırakmıştı artık, onlara ağlıyordu...

Deniz'in son mektubu

Merkez Cezaevi

6.5.1972

Baba,

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmeysin dersem yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamamı istiyorum. İnsanlar doğar, büyür, yaşar, ölürler. Önemli olan yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de tereddüte düşmeyeceğimden şüphen olmasın. Oğlun ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir. O, bu yola bilerek girdi ve sonunun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı, ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma. Annemi teselli etmek sana düşüyor. Kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et, onun bilim adamı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın ve unutmasın ki, bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir. Son anda yaptıklarından en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi, ağabeyimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşle kucaklarım.

Oğlun Deniz Gezmiş

Deniz, bu son mektubunu, asılmadan hemen önce, başgardıyanın odasında, yazı makinesiyle odaya gelen bir görevliye söyleyerek yazdırmıştır. Mektuptaki yazım yanlışları, Deniz'in mektubu okumadan imzaladığını gösteriyor. (EÖ)

**YAŞASIN TAM BAĞIMSIZ TÜRKİYE.
YAŞASIN MARKSİZMİN LENİNİZMİN YÜCE İDEOLOJİSİ.
YAŞASIN TÜRK VE KÜRT HALKLARININ DEVRİMCİ BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ.
YAŞASIN İŞÇİLER, KÖYLÜLER. KAHROLSUN EMPERYALİZM...**
(6 Mayıs 1972, saat 01.20 suları)

Yusuf'un son mektubu

2.5.1972 Salı

Sevgili Babacığım.

Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri, benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum.

Babacığım, bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar metin olursan hem senin sağlığını için hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğlun bir günde öldürülmesi, kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in, senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemişim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilâve edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşkum yok. Ablamlar için söyleyeceğim: fazla üzülmeyinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları ara sıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her birisi oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımızı ve dostlarını hiçbir zaman unutmayaçağınızı biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz ağabeyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım... Sağlıcakla kalın.

Hoşçakalın
T. Yusuf Arslan

Not: Akrabalarımıza da bir mektup yazdım. Fakat belki vermeyebilirler.

Mektup elyazısıyla yazılmıştır. Akrabalarına yazdığı ikinci mektup babasına verilmemiştir. Yusuf'un her iki mektubu da Mamak Cezaevi'nde üç gece önce yazdığı anlaşılıyor. (EÖ)

**BEN ÜLKEMİN BAĞIMSIZLIĞI VE HALKIMIN MUTLULUĞU
UĞRUNDA ŞEREFİMLE BİR DEFA ÖLÜYORUM.
SİZLER, BİZİ ASANLAR ŞEREFSİZLİĞİNİZLE HER GÜN ÖLECEKSİNİZ.
BİZ HALKIMIZIN HİZMETİNDEYİZ.
SİZLER AMERİKA'NIN HİZMETİNDESİNİZ.
YAŞASIN DEVRİMCİLER! KAHROLSUN FAŞİZM!..**

(6 Mayıs 1972, saat 02.25 suları)

Hüseyin'in son mektubu

Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın akrabalarım,
Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç, bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.
Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumumu çok daha iyi anlayacağımız inancındayım.
Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınız unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepimize kucak dolusu selamlar sevgiler!..

Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil, hem de sırası değil...

Candan selamlar

Hüseyin İnan

Mektup elyazısıyla yazılmış, bir zarfa konulmuş ve postalanacakmış gibi üstüne bir liralık da pul yapıştırılmış. Hüseyin'in, bu mektubu asılmadan az önce yazdığı anlaşılıyor. (EÖ)

**BEN HİÇBİR KİŞİSEL ÇIKAR GÖZETMEDEN
ÜLKEMİN BAĞIMSIZLIĞI VE HALKIMIN MUTLULUĞU İÇİN SAVAŞTIM.
BU AN'A KADAR BU BAYRAĞI ŞEREFLE TAŞIDIM.
BUNDAN BÖYLE BU BAYRAĞI TÜRK HALKINA EMANET EDİYORUM.
YAŞASIN İŞÇİLER, KÖYLÜLER.
YAŞASIN DEVRİMCİLER! KAHROLSUN FAŞİZM!..
(6 Mayıs 1972, saat 03.00 suları)**

Karşıyaka'nın Üç Gülü

asılmış bir al umuttan
karagücün korku dalında
şu can topraktaki üç fidan ölü.
ve artık ölmezliğin son boyutundan
göverir yeşil bahar yağmurlarında
denizgülü, yusufgülü, hüseyingülü.

ölümdür kimileyin kavganın tek ödülü.

kançiçeği sökünü arkalarından.
açmış böğrünü, hepsine ana sıcaklığında
devrimin kankalesi karşıyaka gömütlüğü.

ve gençlik günlerine doymamışlık dağından
bakar, alınlar mavide ve göğüs hep namluda
gezmişgülü, aslangülü, inançgülü.

inanç bir deliçay ki yeşertir bir gün çölü.

karşıyakanın üç gülü
yürek dalıma gömülü
karşıyakanın üç gülü
tüm kançiekleriyle
göz pınarıma gömülü.

(Tahsin Saraç, 1975)

Devrimci, eylemci, önder ve insan*

Mahir Çayan

15 Mart 1946'da Samsun'da doğdu. Ailesinin kökeni Amasya'nın Gümmüş bucağında eski adı Çayanoglu Kışlağı, şimdiki adı Yeniköy olan yerleşim bölgesine uzanmaktadır. Adı, 16 yaşında ölen oğlunun anısına dedesi Hacı Mustafa Ağa tarafından konuldu.

Ailesinin önce Ankara'ya sonra İstanbul'a göç etmesinin ardından ilkökulu Üsküdar Halil Rüştü İlkokulu'nda (1957), ortaokulu Üsküdar Paşakapısı Ortaokulu'nda bitirdi (1960). 1963 yılında Haydarpaşa Lisesi'ni bitirdi, aynı yıl girdiği sınavlarda İÜ Hukuk ve Tıp fakültelerini kazandı.

Ailesinin isteğiyle önce Tıp Fakültesi'ne, sonra amcasının isteğiyle kaydını sildirerek Hukuk Fakültesi'ne girdi. 1964'te yeniden üniversite sınavlarına girerek AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni yedek listeden kazandı. 1966'da SBF Fikir Kulübü Başkanlığı'na seçildi.

1968 sonbaharında, daha önce tanıştığı Fen Fakültesi Öğrenci Birliği Başkanı Gülten Savaşçı'nın daveti üzerine Fransa'ya, ardından da İngiltere'ye gitti. Fransa'da bulunduğu sırada gelişen işçi ve gençlik hareketlerinden etkilendi. 1969 başında Türkiye'ye döndükten sonra kendini anti-em-

* Cem Çobanlı, BirGün, s. 10, 15 Mart 2006.

peryalist gösterilerin içinde buldu. Aynı yılın Şubat ayında üç sayı yayımlanacak olan 'Çıkış' adında bir dergi çıkardı. Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Milli Demokratik Devrim (MDD) tartışmalarında MDD'nin yanında yer aldı.

Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun (FKF) Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu'na (DEV-GENÇ) dönüş-tüğü, 9-10 Ekim 1969 tarihli kurul-tayda yaptığı uzun konuşmayla dik-katleri çekti. 'Türk Solu' ve 'Kurtuluş' dergilerinde çeşitli yazıları yayımlandı. (Bu yazılar, 1979'da 'Bütün Yazılar' adıyla yayımlandı.)

1970 Ağustosunda yoldaşı Gülten Savaşçıyla evlendi. 1971 Nisanında bir grup arkadaşıyla birlikte, yaklaşık bir yıl önce Latin Amerika tarzı devrimci mücadele esas alınarak teorik yapısı oluşturulan THKP-C'yi (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi) kurdu. Aynı yıl içerisinde, Küçükkesat Ziraat Bankası (Ankara), Selamiçeşme Akbank (İstanbul), Erenköy Türk Ticaret Bankası (İstanbul) şubelerinin soyulması, fabrikatör Mete Has ve toprak ağası Talip Aksoy'un fidye karşılığında kaçırılması eylemlerini gerçekleştirdi.

17 Mayıs 1971'de İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom'un rehin alınması eylemini planladı ve uyguladı. 29 Mayıs 1971'de İstanbul Maltepe'de bir evde, yoldaşı Hüseyin Cevahir ile birlikte devlet güçlerince kuşatıldı. Evin kızı Sibel Erkan rehin alındı. 52 saat süren kuşatma sonrasında Mahir yaralı, Cevahir ölü olarak ele geçirildi.

Bir süre hastanede yattıktan sonra, hakkında TCK 146'dan dava açıldı. Dava sürecinde 29 Kasım 1971 günü, Maltepe Askeri Ceza ve Tutukevi'nden firar etti. 26 Mart 1972'de yoldaşlarıyla, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idam edilmelerini önlemek için, Ünye'de bulunan radar üssünde görevli üç İngiliz teknisyeni kaçırdı.

30 Mart 1972 günü saat 14 sıralarında, Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Kızıldere köyünde, iddiaya göre köy muhtarının ihbarı üzerine yerlerinin belirlenmesinden sonra, ağır silahlarla donatılmış çok sayıda komando, özel birlik ve polislerden oluşan devlet güçleriyle giriştiği çatışmada yoldaşları

Sinan Kâzım Özüdoğru, Hüdai Arıkan, Ertan Saruhan, Saffet Alp, Sabahattin Kurt, Nihat Yılmaz, Ahmet Atasoy, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ile birlikte yaşamlarına son verildi.

Türkiye sosyalist ve devrimci hareketinin tarihinde 'Kızıldere Katliamı' olarak bilinen bu olay, gerçekleşmesi ve gelişmesi sürecinde Türkiye'de ve Türkiye dışında büyük tepkilere yol açtı. Ancak yapılan bütün yanlış bilgilendirme, saptırma ve spekülasyonlara karşın bu katliamın meşrulaştırılması mümkün olmadı. O günden sonra 30 Mart, hem devlet güçlerinin hem devrimcilerin takviminde özel olarak işaretlendi. Birinciler için tehlikeli günlerden, ikinciler için 'kutsal' günlerden biri oldu. Halkın vicdanıysa Kızıldere'de öldürülenlerin yanında yer aldı.

Mahir, yaşamı sona erdirildiğinde 26 yaşını henüz bitirmişti... O yıl ve sonraki yıllarda dünyaya gelen birçok bebeğe Mahir adı verildi...

Fidel-Guevara ve Küba Deneyi Karşısındaki Tavrımız*

YENİ oportünizm, Küba devrimi deneyi karşısında şaşkın ördek gibidir. Kimilerine göre Küba sosyalist bir ülke değildir. Küba'da devrim olmamıştır. Bazılarına göre de, "evet Küba'da devrim olmuştur ama bu dar deneyci bir anlayışın tesadüfi sonucudur" (Bkz. Halil Berktaş, Proleter Devrimci Aydınlik, Sayı 16, s. 327). Ve bunlara göre eğer Amerikan emperyalizmi uyanık davranmış olsaydı bu devrim olmazdı! "Gerek Küba hakim sınıflarının ve gerekse Amerikan emperyalizminin uykuda olmasından gelen koşullarda Küba tecrübesi başarıya ulaşmıştır." (Halil Berktaş, Proleter Devrimci Aydınlik, Sayı 16, s. 326). Yani bunlara göre Küba devrimi mucizevi bir olgudur. İşte, sergilenen bilimsel sosyalist düşünce (!) daha doğrusu katledilen Marksizmin diyalektiği!

Metafizikçi, devrimleri tesadüf ve mucizelerle açıklar. Onun için örneğin, Fransız burjuva devrimi bir tesadüftür. Fransız devrimi metafizikçi tarafından XVI. Louis'in zayıf ve yumuşak bir insan olmasıyla açıklanır. "Güçlü bir insan olsaydı devrim olmazdı" der. Hatta ona göre "Varennes'de XVI. Louis yemeğini kısa kesseydi, yakalanmaz ve tarihin akışı değişirdi." (George Politzer, 'Felsefenin Başlangıç İlkeleri', s. 179) Oysa bilimsel sosyalist anlayışta mucize ve tesadüf açıklamalarına yer yoktur. Mucize ve tesadüf Lenin'in deyişiyle "ne tabiatla ne de tarihte vardır." İşte biçimle özü birbirine karıştıran, öz yerine biçimde kesinkes ilkeler arayarak dünya devrimci hareketinin trafik polisliğini yapmaya kalkanların teoride sonu, metafiziğin bataklığında kulaç atmaktır!

Bilimsel sosyalist dünya görüşü, Küba devrimini Amerikan emperyalizminin ve Küba hakim sınıflarının bir anlık gafleti ile açıklamaz. Küba tecrübesinin başarıya ulaşması dünya kapitalizminin bugünkü durumu ile ilgilidir.

Lenin, Küba gibi sömürge bir ülkenin bir sıra iç devrimlerle sosyalizme geçmesinin ilk etabı olan anti-emperyalist savaşı kazanabilmesi için şu üç şartın var olmasını önermektedir: "Ezilen bu ulus-

* Mahir Çayan, 'Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine', Haziran 1970, Aydınlik Sosyalist Dergi, Sayı 20.

ların ahalisinin önemli bir kısmının çabalarının koordinasyonu... veya uluslararası durumun özellikle uygun olması (örneğin emperyalistlerin müdahalesinin zayıf düşmesi, aralarındaki bir savaş ve kendi çelişmeleri vs. sebebiyle felce uğraması) veya büyük devletlerden birinin proletaryasının aynı anda burjuvaziye karşı koyması gereklidir."

Bugünkü emperyalizmin III. genel bunalım döneminin ayırt edici özelliği bütün bu etkenlerin bir araya gelmiş olmasıdır. Dünyanın 1/3'i sosyalisttir. Ezilen uluslar her geçen gün emperyalizme öldürücü yumruklar indirmektedir. Dünya sürekli altüst oluşlar içindedir. Artık dünya kapitalizmi son nefesini vermektedir. Küba devrimi ne dar deneyci bir anlayışın tesadüfi bir sonucudur ne de mucizevi bir olaydır. Küba devrimi can çekişen emperyalizmin zorunlu bir sonucudur!

Küba devrimini Amerikan emperyalizminin önleyebilmesini mümkün göyerek "Amerikan emperyalizmi uyanık davransaydı, bu devrim olmazdı" diye açıklamak revizyonizmin ta kendisidir. (Karşı devrimcilerin dikkatini çekmek için bu tip yorumları Ticaret Odalarının bastırıldığı anti komünist broşürlerin yazarları yapmaktadır.) Bu, emperyalizmin "her şeye kadir" olduğunu söylemek, dolayısıyla stratejik planda onu (emperyalizmi) gözde büyüterek dünya halklarının, özellikle Latin Amerika halklarının devrimci mücadelelerinin zaferine inanmamaktır! İşte pasifizm ve pasifizmin ideolojisi budur!

Tesadüfler ve mucizeler ve de sol oportünistler Marksizm-Leninizm hazinesini derinleştirmezler. Oysa Küba tecrübesi ve onun önderleri Marksizm-Leninizm hazinesini derinleştirmiş ve zenginleştirmişlerdir! "Sen halk savaşından yana mısın yoksa gerilla savaşından mı" diyerek saçma sapan bir ikilem ortaya atan yeni oportünizme göre, Küba'da halk savaşı hiçbir zaman olmamıştır. Oysa gerilla savaşı halk savaşının ilk iki aşamasının temel mücadele şeklidir.

Biz, kahraman Küba halkı bir halk savaşı vererek Milli Demokratik Devrimi yapıp sosyalizme geçmiştir diyoruz. Ve Küba deneyi, Fidel Castro ve Che Guevara hakkında görüşlerimiz açıktır: Şimdi Ekim İhtilalinin deneyine ilaveten, Çin'de, Doğu Avrupa sosyalist ülkelerindeki, Kore, Vietnam ve Küba'daki devrimci deneyler mevcuttur. Bu ülkelerin muzaffer devrimcileri Marksizm-Leninizm ve Ekim İhtilalini zenginleştirmiş ve geliştirmiştir. Çin'den Küba'ya kadar bütün bu devrimler istisnasız silahlı mücadele ile ve silahlı emperyalist saldırısına ve müdahalesine karşı savaşmakla kazanılmıştır. Küba halkının silahlı ayaklanması 1953 yılında başlamıştır. Amerikan emperyalizmi ve Küba'daki kuklası Batista'nın yönetimini devirmeden önce iki yıldan fazla bir devrimci halk savaşı vermiştir. (China In Revolution, History, Documents and Analysis, edited by Verasimons, s. 404-5, 31 Mart 1964'te yayınlanan SBKP Merkez Komitesi'nin açık mektubu üzerine Çin KP'nin yorumu.)

Evet, Küba devrimi Marksizm-Leninizm hazinesine büyük bir katkıdır. Ve Küba devriminin muzaffer proleter devrimcileri olan Fidel Castro, Che Guevara ve arkadaşlarından bizim gibi yarı-sömürge ülke Marksistlerinin öğreneceği pek çok şey vardır. Çünkü biz Marksizmi entelektüel gevezelik ve dünya devrimci hareketinin trafik polisliğini yapmak için okuyup öğrenmiyoruz. Biz dünyayı değiştirmek için, dünyanın Türkiye'sinde devrim yapmak için Marksizmi öğreniyoruz! (...)

Ulaş Bardakçı

1947'de Nevşehir Hacibektaş'ta doğdu. 68 Kuşağı'nın önde gelen liderlerinden. ODTÜ öğrencisi. ODTÜ SFK öğrencisi. DEV-GENÇ ve THKP-C militanı. ODTÜ'de ABD Büyükelçisi Kommer'in otomobilini yakarlardan...

Her türlü anti-emperyalist gösterinin içinde yer aldı. FKF içindeki tartışmaların aktif katılımcısıydı. FKF ve DEV-GENÇ içinde sürdürülen MDD-SD tartışmalarına Mahir Çayan ve Münir Ramazan Aktolga ile ağırlığını koydu. Gençlik içinde MDD tezlerinin etkisinin artmasında önemli bir rol oynadı. Devrimin ancak savaşı bir parti ile mümkün olabileceğini savundu.

Mahir Çayan'la yakın bir ilişkisi söz konusuydu. Etkileyici bir kişiliği vardı ve yaşlarına göre teorik konulardaki derinliğiyle dikkat çekiyordu.

THKP-C'nin kuruluşuna katıldı ve parti tezlerinin ortaya çıkmasında et-

kili oldu. THKP-C'nin ilk genel komitesinde yer aldı ve para, malzeme bulma işleriyle görevlendirildi.

THKP-C'nin ilk silahlı eylemi sayılan Küçükkesat (Ankara) Ziraat Bankası soygununa katıldı. Partinin aldığı karar uyarınca İstanbul'a yerleşti ve örgütsel faaliyetlerine burada devam etti.

İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılması eylemine katıldı. Elrom'un öldürülmesiyle birlikte yoğunlaşan operasyonlar sırasında yakalandı.

Kasım 1971'de Mahir Çayan, Ziya Yılmaz, Ömer Ayna, Cihan Alptekin ile birlikte Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçtı.

Grup kaçtıktan sonra THKP-C içinde başlayan tartışmalarda bir taraf Münir Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli'den oluşurken, diğer tarafta Mahir Çayan, Ziya Yılmaz ve Ulaş Bardakçı vardı. Bu tartışmalar ve diğer tarafın partiden uzaklaşması, çevre içinde konumunun yükselmesine yol açtı.

Bu sürecin sonunda yeniden oluşturulan Genel Komite üyeliğine getirildi. Genel Komite'nin aldığı karar uyarınca bir dizi eylem hazırlığına girişti. Ancak 18 Şubat 1972 günü İstanbul, Arnavutköy'de polisle girdiği çatışmada fiziksel yaşamına son verildi...

Ulaş'ın bedenini götürüyorlar...

THKO'nun kurucularından Sinan Cemgil'in
Nurhaklara uzanan öyküsü*

Nurhak sana güneş doğmaz...

12 Mart öncesinde devrimci gençlik hareketinin önde gelen adlarından ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun (THKO) kurucularından Sinan Cemgil, öğretmen bir anne babanın oğlu olarak 15 Kasım 1944'te İstanbul'da doğdu.

İstanbul'da başlayan ilk eğitimine, annesinin Yozgat'a sürülmesi üzerine Yozgat'ta devam etti. İstanbul'a geri döndüğünde aynı okulda tamamladığı ilkokuldan sonra, 1956'da İstanbul İtalyan Lisesi'ne kayıt oldu ancak, son sınıfta kendi isteğiyle Pendik Lisesi'ne geçti.

1964'te, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'ne girdiğinde siyasetle ilgilenmeye başladı. 1965'te ODTÜ SFK'nin kuruluşuna katılarak, bir süre genel başkanlığını yaptı. Aynı yıllarda Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) üye olarak, parti'nin çeşitli çalışmalarına aktif olarak katıldı. 1966'da yapılan ilk ABD karşıtı yürüyüşe katıldı ve 1967'deki ODTÜ Hazırlık boykotunda aktif olarak görev aldı.

1968 sonbaharında önce Mimarlık Fakültesi'nde başlayan sonra da tüm ODTÜ'ye yayılan boykota önderlik etti. Aynı yılın Aralık ayında Ankara'da ABD subay kulübüne karşı yürütülen eylemin içinde de yer aldı.

* BirGün, s. 5, 16 Nisan 2008.

Ocak 1969'da ABD büyükelçisi Robert Kommer'in ODTÜ ziyareti sırasında otomobilinin yakılması nedeniyle bir süre arandıktan sonra tutuklandı ve bir süre sonra serbest bırakıldı. Bu yıllarda TİP içinde yoğunlaşan ve ayrılıklara yol açan tartışmalarda taraf olarak görünmemesine karşın, TİP üyeliğini korudu.

Öğrenci eylemlerinden uzak kaldığı 1970 yılında, Hüseyin İnan ve Deniz Gezmiş'le birlikte THKO'nun kuruluş çalışmalarını gerçekleştirdi. 5 Mart 1971'de Ankara'da dört ABD'linin kaçırılmasından sonra yayımlanan bildiriyle ilk kez kendini duyuran THKO'nun bütün eylemlerinde yer aldı.

9 Mart 1971'de ABD'li erlerin serbest bırakılması ve 12 Mart'ta verilen muhtıradan sonra arkadaşlarıyla birlikte Ankara'yı terk etti. 17 Mart'ta Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan'ın Gemerek'te yakalanmaları üzerine Adıyaman civarındaki Nurhak dağına çıktı. Burada arkadaşlarıyla birlikte gerilla kampı kurdu. Örgütün amacı kentlerde başlayacak hareketlerle birlikte Kürecikte bulunan ABD radar üssünü tahrip etmektir.

31 Mayıs 1971 günü Gölbaşı ilçesine bağlı İneklı köyünde mola verdiler. Köylüler, Sinanları 'eşkiya' zannedip jandarmaya ihbar etti. Jandarma, grubu çembere aldı. Çıkan çatışmada Sinan Cemgil, Alparslan Özdoğan ve Kadir Manga öldürüldü. Mustafa Yalçiner ağır yaralı ele geçti. Ahmet Erdoğan ve Metin Güngörmüş kaçmayıp yakalandı, Hacı Tonak kaçamadı...

Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı, upuzun...

Ahmed Arif

Şafak sökerken öldürüldüler¹

TÜRKİYE Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) militanlarından yedisi, Nurhak Dağı'nın eteklerinden Malatya Kürecik ABD Radar Üssü'ne doğru yola çıktılar. 31 Mayıs 1971 günü gün ağarmadan, Adıyaman Gölbaşı'na bağlı İneklı köyü yakınlarına ulaştılar ve bir meşelikte mola verdiler...

THKO kurucularından Sinan Cemgil, yoldaşları Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga'nın öldürüldüğü çatışmanın yaşanacağı yerdir İneklı köyü. Köyün çobanı hayvanları dağa çıkarmaya geldiğinde henüz sabah ezanı okunmamıştır. Çoban, çalılıkların arasından Sinan ve yoldaşlarını görür, kendisini çağıran Sinan'a cevap vermez. Hayvanları alarak yavaşça uzaklaşır. Sinanların göremeyeceği bir yere geldikten sonra da koşa koşa İneklı köyünün muhtarının evine giderek gördüklerini anlatır. Muhtar, köyün telefonundan Gölbaşı Jandarma Komutanı'nı arar. Komutan bir başçavuştur ve emrinde az sayıda jandarma eri vardır. Muhtara, köyde eli silah tutan herkesin hazırlanmasını söylediikten sonra İneklı köyüne doğru hareket eder.

THKO'nun yedi militanı, Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan, Kadir Manga, Mustafa Yalçiner, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş ve Ahmet Erdoğan'ı İneklı köyüne getiren olayların THKO'nun, 4 Mart 1971'de Ankara-Ahlatlıbel Amerikan Radar Üssü'nden dört ABD'li eri kaçırpı, yayınladığı bildiri ile sesini bütün Türkiye'ye duyurmasıyla başladığı söylenebilir. 9 Mart'ta kaçırılan ABD'li erler serbest bırakılır. 12 Mart 1971'de ordunun yönetime el koymasının ardından THKO kurucuları Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Sinan Cemgil Ankara'dan ayrılırlar. Sinan Cemgil ve arkadaşları, Deniz Gezmiş ve Yusuf Arslan'ın Gemerek'te yakalanmasının ardından Nurhaklardaki gerilla kamplarına doğru yola çıkarlar. Adıyaman yakınındaki Nurhak'ta kamp kuran Sinan Cemgil ve arkadaşları Mart ayı ortalarında başladıkları gerilla eğitimini, Mayıs ayının sonlarına kadar sürdürdüler. Toplam 22 kişidirler, iki gruba ayrılırlar. Sinan Cemgil'in komuta ettiği birinci grup; 31 Mayıs'ta Malatya Kürecik ABD Radar Üssü'ne eylem düzenlemek, yakalanan Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i kurtarmak için personeli rehin almak amacıyla yola çıkacak ancak daha yolun başında İneklı köyü yakınlarında köylüler ve jandarma tarafından pusuya düşürülecektir.

Sinan ve yoldaşlarının yakalanması için başlatılan operasyonu yöneten Emekli Albay Yılmaz Erkekoğlu 31 Mayıs sabahını anlatıyor:²

"Sinan Cemgil ile Hacı Tonak ovayı ilk gördükleri sırta doğru yürümektedirler. Hacı Tonak önde gitmektedir. Gözleri hep ovada ve onu baştan başa kateden demiryolundadır. Hacı Tonak aşağıdan sırta tırmanan köylüler ile jandarmaları görür ve 'Hoca' diye bağırıp kendini yere atar. (Sinan'ın arkadaşları arasındaki lakabı Hoca'dır.) Sinan geriye doğru ani bir dönüş yapar. Bu sebeple tel gözlüğü gözünden fırlar. Sinan ileri derecede miyoptur. Gelenler önce 'teslim olun' ihtarını yaparlar, ateş etmezler.

"Sinan Cemgil boynuna asılı Kalaşnikof'u koltuğunun altından öne doğru kaydırıp diz çökünce gelenler ateş ederler. Sinan kısa bir darbe atışı yapar ve vurulur. Atışı gözleri görmediği için rastgeledir. Hacı Tonak kendisini meşeliğe atar.

Silah sesleri ile ayılan meşelikteki beş kişiden Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan sırta doğru koşar, fakat sırtı öte yakadan çıkan köylü ve jandarmanın ateşi ile karşılaşır. Mustafa Yalçiner, bulunduğu yerden ateş ederek arkadaşlarını destekler. Bu beş kişiden birisi el bombası atar. Bunun üzerine ortalık iyice karışır. Kadir Manga ve Alpaslan Özdoğan vurularak ölür."

Albay Erkekoğlu'nun anlattıklarında yanıldığı birkaç nokta bulunmakta. İlk köylüler ateş açar.

1 Feza Kürkçüoğlu, BirGün, s. 10, 25 Mayıs 2008.

2 'Nurhak Dağlarında Altı Ay', Söz gazetesi, 1987.

Alparslan Özdoğan

Sinan Cemgil

Kadir Manga

Amaç onları jandarmanın beklediği dağlara doğru sürmektir. Öyle de olur. Sonra Sinan bir kayanın üzerine çıkarak önlerini kesen jandarmalara seslenir: "Sakin ateş etmeyin. Düşman değiliz biz. Jandarmalar dostuz biz. Kardeşiz. Mehmetlerle biz öz be öz bu yurdun kardeşleriyiz. Bizim sizinle bir davamız yok. Ardınızdaki köylülerle de. Bizi bırakın yolumuzu sürelim."

Jandarmaların şaşkınlığı yüzlerine yansımıştır. Kısa süren şaşkınlığı başçavuşun "Ateş!" buyruğu bozar... Jandarma ve köylülerle çatışma başladıktan yaklaşık bir buçuk saat sonra ilk vurulan Alpaslan Özdoğan olur ve oracıkta can verir. Ardından Kadir Manga göğsünden vurulur ve o da yoldaşı Alpaslan gibi hemen ölecektir. Sinan Cemgil ise bacağında ve omzundan yaralıdır. Bir bomba attıktan sonra siper aldığı kuru bir ağacın arkasında ateş etmektedir. Ancak iki ateş arasında kalan Sinan'ın silahı son bir uzun ateşten sonra susar. Sinan Cemgil de ölmüştür...

Sinan Cemgil'in cenazesini almaya babası Adnan Cemgil ve annesi Nazife Cemgil ile birlikte giden ve ardından 'Öldükleriyle Kaldırdılar' adlı kitabı yazan yazar Orhan İyiler, Sinan'ın düştüğü anı şu satırlarla anlatır:

"Sinan'ın ateş üstünlüğünü yitirmesiyle yüklenmelerinin amansızlığı arasından çok bi zaman geçmeden Sinan yoldaşı, fikirdaşı Kadir'e on metre, on beş metre daha yaklaşı id ki kavuşa, alıp kucaklaya ve de bi kenara çeke... İşte zamanın bu can alıcı-can verici, her bi şeyin bi böyle, bi öyle olacağı zaman kertesine dek... İzmirli onbaşının ilk kurşunu yiğitler yiğidi ve de bi gelin kadar alımlı Sinan oğlumun tam alınımın ortasında patladı. Köylüler, havaya uçacak sandılar... Göğe doğru kanatlanıp sabah bulutları arasından bi kuyruklu yıldız gibi akıp gidecek. Belki de gerçekten böyle olacak idi. Yukarı doğru başını vermiş ağır yavaş ayakları yerden kesilirken ikinci kurşun tam göbeğinden girip sırtından çıkınca... Yere doğru döndü ağır yavaş, bi an herkesler, başını kaldırmış son kez arkadaşlarına bakıyor sandığında, birdenbire Kadir'e doğru yere kapaklanarak yuvarlandı."

Mustafa Yalçiner ağır yaralı olarak "ele geçerken", ovaya inip diğer ekiple ilişkiye geçmesi istenilen sivil giyimli ve silahsız iki kişiden biri olan Hacı Tonak saklandığı meşelikte yakalanır. Diğer sivil giyimli kişi olan Ahmet Erdoğan ile Metin Güngörmüş ise çatışma başlarken kaçmayı başardılar. Ancak, onlar da birkaç gün sonra yakalanacaklardır.

ODTÜ öğrencisi Sinan Cemgil, ODTÜ öğrencisi Alpaslan Özdoğan ve Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencisi Kadir Manga, yoldaşları Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i kurtarmak isterken can verirler...

İşkencede ser verip sır vermeyen yiğit*

İbrahim Kaypakkaya

Mahirler'in Kızıldere'de imba edildiği gün

Kürecik köylerinde İbo'yla beraberdim.

Durgun ve sıkıntılıydı.

"Ne diyorsun bu olaya?" diye sordum.

"Hiçbir devrimcinin ölümüne bu denli üzülmemiştim.

Hunbarca gerçekleştirilmiş bir imba" dedi...

1949'da Çorum'da doğdu. Yoksul bir ailenin çocuğuydu. İlkokul çağına kadar doğduğu köyde kalan İbrahim Kaypakkaya, ilkokulun birinci ve ikinci sınıflarını Karamahmut Köyü'nde okudu.

1961'de Hasanoğlan Öğretmen Okulu'nun sınavını kazanarak, öğrenimine burada devam etti. Devrimci düşünceyle ilk kez Hasanoğlan Öğretmen Okulu'nda tanışan Kaypakkaya, bu okulu 'pekiyi' dereceyle bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen Okulu'na gitti. Bir yıl burada hazırlık sınıfında okuduktan sonra İstanbul'da Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na başladı. Aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümü öğrencisiydi. Bu yıllarda özellikle devrimci gençliğin antiemperyalist mücadelesine yakın ilgi duydu. Sosyalist düşünceyi benimseyip, okuldaki arkadaşlarıyla birlikte Fikir Kulüpleri Federasyonu İstanbul Sekreterliği ile ilişki kurarak, kendi okullarında da örgütlenmek için çalışmalarına başladı.

Bu yıllarda TİP üyesi olan Kaypakkaya, siyasal düşüncelerinin yanısıra sanata ve edebiyata olan eğilimi ve her konudaki bilgisi, alçakgönüllü kişiliği ile dikkati çekti. Mart 1968'de Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki arkadaşlarıyla birlikte FKF'ye bağlı Çapa Fikir Kulübü'nü kurdu. Örgütün kuruluşu okul yönetimi tarafından tepkiyle karşılandı. Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki

* BirGün, s. 7, 13 Nisan 2008.

(TKP-ML) adlı örgütle ona bağlı olan Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu'nu (TİKKO) kurdu.

Özellikle Malatya, Elazığ ve Tunceli civarında örgütlenen TKP-ML'nin aynı zamanda ideolojik önderliğini de yapan Kaypakkaya, 24 Ocak 1973'te Tunceli'de Vartinik Mirik mezrasında güvenlik güçleri tarafından sarıldı. Çıkan çatışmada can yoldaşı Ali Haydar Yıldız öldürüldü, kendisi yaralandı. Birlikte olduğu diğer arkadaşları kaçmayı başardılar.

Yaralı olarak kaçan ve beş gün köylerde saklanan İbrahim Kaypakkaya, 29 Ocak 1973'te kaldığı köyde bir öğretmen'in ihbarı üzerine ele geçirildi. Yaralı olmasına rağmen yürütüldü. Buradan ayakları donmuş olduğu halde Diyarbakır'a getirildi. Daha sonra hastaneye yatırıldı, bu arada ayaklarının kesilmesine izin vermemesine karşın yemeğine ilaç konularak bayıltıldı ve donmuş olan ayakları kesildi. İyileştikten sonra günlerce işkenceye maruz kalan Kaypakkaya, sorgusunda hiçbir biçimde kendisini ve örgütünü bağlayacak ifade vermedi. 16 Mayıs 1973'te yeniden sorguya götürüldükten iki gün sonra Diyarbakır'a gelen babasına 'intihar ettiği' söylendi ve parçalanmış cesedi teslim edildi.

Kaypakkaya'nın yoldaşlarından Muzaffer Oruçoğlu anlatıyor*

Cemal Süreya severdi

İBO, çok iyi bir okuyucuydu. Varlık, Papirüs, Soyut, Türk Dili gibi edebiyat dergilerini sürekli okuyordu. Bir ara Türk dilinin yapısını, sözcük hazinesini, şiirdeki gücünü ve müzikalitesini incelemeye çalıştı. Dilde, halkın anlayabileceği bir arındırmadan yanaydı. Şiirde 'İkinci Yeni' akımına karşıydı ama... Cemal Süreya'yı seviyordu. Nâzım, Ahmed Arif, Enver Gökçe çizgisini savunuyordu. Yazdığı şiirler bu çizginin etkisi altındaydı.

Dünya edebiyatı içinde en çok Rus romanlarına eğilim duyuyordu. Ekim Devrimi'ni, insanlığın gelmiş geçmiş en anlamlı, en büyük devrimi olarak değerlendirmesine rağmen, bu devrimin, Gorki ve Mayakovski hariç, kendi çapına layık edebiyatçıları çıkarmadığını söylüyordu. Devrim öncesi yazarlardan en çok Tolstoy'u seviyordu.

Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin derin etkisi altındaydı. Lu Sun'u ve diğer Çin yazarlarını merak ediyordu. Çağaloğlu'nda dolaşp duruyordu.

12 Mart darbesi, bizi İstanbul'dan Fırat'ın ötesine savurdu. Yollarda, garajlarda, kasabaların kenar mahallelerinde, mağaralarda, kömlerde, aç alavan, kaçak, ayrıksı bir yaşama başladık. Bilinen DEV-GENÇ'li tipi, uzun boylu, parkalı, botlu, sarkık bıyıklı bir tipti. Arananların afişleri asılmış, kelleri veya yakalanmaları mükâfata bağlanmıştı.

Biz kaşla göz arasında biçim ve künye olarak köylüleşmiş, yani aslımıza rücu etmiştik. Bunun en baş örneği de İbo'ydu. Kafada amca havasını veren bir Antep şapkası, çobanvari bir giyişi ve lastik

* 'Denizler İdama Giderken', Oral Çalışlar, Gendaş Yayınları, 2002.

ayakkabılar. Koyun cebinde ise fotoğraf hariç, her şeyi Haydar Macit'e ait olan bir künye. İbo, biçiminden memnun ve iyimserdi.

Kafasındaki asgari program, köylüye toprak, halka iş ve demokrasi, ülkeye ise bağımsızlık programıydı. Halkın bu programı darbe şartlarında kolayca destekleyeceğine inanıyordu. Görevine akıl almaz bir inanca sarılmıştı.

Durumumuz iyi değildi. İlişkilerimiz, kitle temelimiz yoktu. Cebimiz delikti. Ciddi bir beslenme ve barınma sorunuyla başımız dertteydi.

Heybetli dağları aşip kaldığım mağaraya geldiğinde, halkın durumunun, bizim durumumuzdan daha iyi olduğunu söyledim ona. Kiremit kızılına çalan yanakları, dağ ayazında patlayan kılcal damarların etkisiyle iyice kızarmıştı. Sağ yana yatarak sol elini ateşe doğru uzattı. "Yanıyorsunuz" dedi. "Halkımız ve ülkemiz yoksul ve esirdir. Biz ise özgürüz. Karanlık bir dünyaya karşı yürüyoruz. Sen aydınlanmayı karanlığın en koyu olduğu

yerden başlattığının farkında değilsin. Şuraya bak."

Odun alevinin mağara karanlığındaki macerasına baktık birlikte. Duman ve çökelek kokusu çökmüştü kayalara. "Çin halkının kara kader ağı, ilk mağaranın ağzındaki örümcek ağının yırtılmasıyla başladı." Dağlarda tek başıma bir değnekle gezdiğimi, vahşi hayvanlara karşı savunmasız olduğumu söyleyince güldü. "Cebinde her zaman kapağı kırmızı bir kitap taşımayı unutm" dedi.

Mahirler'in Kızıldere'de imha edildiği gün Kürecik köylerinde İbo'yla beraberdim. Durgun ve sıkıntılıydı. "Ne diyorsun bu olaya?" diye sordum. "Hiçbir devrimcinin ölümüne bu denli üzülmemiştim. Hunharca gerçekleştirilmiş bir imha" dedi. Derinden yaralanmış gibiydi. Cihan Alptekin'le ilgili birkaç anısını anlattı. Bazı ölümlerin, insana sorumluluklarını hatırlatmanın yanında, yeni sorumluluklar yüklediğini belirtti.

Son görüşmemiz, kışın en şiddetli ayında, ocak ayında oldu. Bir arkadaşıyla birlikte karlı uçurumlu dağları aşarak kaldığımız mağaraya gelmişti. Ateş yakmıştık ama ısınamıyorduk. Önümüzü kavuran, arkamızı savuran belalı bir kışa kaptırmıştık yakamızı. İçinde bulunduğumuz duruma ilişkin dikkatlice dinledi bizi.

"Mağarayı temizleyelim, bir düzene sokalım" diye başladı. "Kış içeri çeken delikleri kapatalım. Sıcak suyla bir temizlenme mekanizması kuralım. Beslenme kaynaklarımızı gözden geçirelim. Bir okuma, aydınlanma programı çıkaralım. Geceleri boş geçirmeyelim. Odun alevinde birisinin okuyacağı kitabı dikkatlice dinleyelim, tartışalım, türküler söyleyelim, fıkralar anlatalım, eğlanelim. Ve en kısa zamanda da halkın arasına dağılalım. Deniz kıyısında minnacık kaya yalakları olur, bazı balıklar o yalaklara düşüp çıkamazlar, dalgaların yükselmesini beklerler denize açılmak için.

"Ama dalgalar bir türlü yükselmez, güneş yalaklardaki suları kurutur. Balıklar yalakların dibine yapışıp kayalarşırlar. Bizim şu andaki durumumuz, yalaklardaki balıkların durumuna benziyor. Haydin şimdi hep beraber kalkıp işe koyulalım, bu mekânı üniversiteleştirelim. Yapacağımız en küçük iş, çalışan insanlığın lehine olacaktır. Şu köşeye odun yığıalım, herkes hemen kokmuş çoraplarını yıkasın."

Mağara canlanmış, miskinliğinden sıyrılarak şen şakrak bir uğultuyla ayağa kalkmıştı. Dışarı çıktım. Yer gökle kaynaşmış, tipinin kırbaçladığı yaşam kör edici sonsuz bir beyazlığa teslim olmuştu...

0 günler..

Üniversitelerde işgaller ve boykotlar dönemi başlıyor

Haziran 1968, Türkiye...

1968'in ilk boykotu 10 Haziran'da AÜ Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde (DTCF) başladı. On üç maddelik bir reform tasarısı hazırlayan öğrenciler, bu taleplerinin gerçekleşmesi için üniversiteyi işgal ettiler. DTCF Öğrenci Derneği Başkanı Celal Kargılı, boykotun nedenini şöyle açıklıyordu:

“Dünya gençliği bizden çok daha iyi şartlar altında bulunurken, daha iyi imkânlara kavuşmak için mücadele verirken, pek ilkel şartlarla ve en ilkel yönetmeliklerle tahsilimize devam etmemiz, Türk gençliğinin devrimcilik görüşü ile bağdaşmamaktadır. Biz, bu hareketle Türkiye'deki bütün üniversite gençliğinin devrimci hareketlerine, fakültemiz bahçesini mücadele alanı olarak tahsis ettik...”

12 Haziran Çarşamba günü İÜ Hukuk Fakültesi'nin büyük anfisinde toplanan öğrenciler sınav yönetmeliği ile ilgili isteklerini öne sürerek boykot kararı aldılar. Öğle saatlerinde alınan bu karar kimilerine göre çok sıradan bir olaydı. Anfinin tahtasına yazılan 'sağ sol yok boykot var!..' cümlesi birçok öğrencinin gözünden kaçmıştı. Ama anfinin boşalmasıyla Merkez Bina'nın çıkış kapısına doğru ilerleyen kalabalık, kapıdan çıkıp heykelin önüne gelince birdenbire koşmaya başladı. Boykot kararını yeni öğrenen öğrenciler de

Deniz, hep en önde...

bu kalabalığa katılınca koşanların safaları sıklaştı.

En önde koşan Deniz Gezmiş "Arkadaşlar rektörlüğe!" diye bağıyordu. Çıkış kapısının solundaki rektörlük binasının önünde bir anda binlerce kişi yığılmıştı. Sloganlar atılıyor, rektörün istifası isteniyordu. Bu arada rektör Ekrem Şerif Egeli kıpkırmızı bir yüzle merdivenleri indi. Ve bir arabaya binerek kapıdan dışarıya çıktı. Ardından kapılar kapatıldı. Öğrenciler, başta Deniz Gezmiş olmak üzere rektörlük binasına daldılar. Türkiye'de öğrenci eylemlerinde yeni bir dönem başlıyordu. İstanbul Üniversitesi Merkez Binası işgal edilmişti. Bu arada üniversitenin santraline el konuldu. Hukuk Fakültesi'nin sınav sonuçlarını gösteren canlı panolar kırıldı.

Aslında boykot ve işgalin ilk günü bu eylemlere özgü bir biçimde, belirgin bir karışıklık içinde geçti. Kimse ne yaptığını bilmiyordu. İlk gece kapılarda yapılan denetimlerde dikkatli olunmamış, içeriye birçok polis ve bunlara yardımcı olabilecek sağcı öğrenci de girmişti.

Bu arada öğrenci gençliği hiçbir biçimde temsil etmeyen MTTB, TMTF ve İÜTB gibi kuruluşlar bildiri yayımlayarak, üniversitede reforma karşı olmadıklarını ancak hareketin başka yerlere sürüklenebileceğini söylüyorlardı. Ancak ikinci gün kurulan komite, olaya hemen hâkim oldu. Bu arada Merkez Bina'daki İktisat ve diğer fakültelerin de eyleme katılımıyla İş-

gal Komitesi oluşturuldu. Komitenin başkanlığına Hukuk Fakültesi'nden Kemal Bingöllü, sözcülüğüne de İktisat Fakültesi'nden Toygun Eraslan getirildi.

Bir süre sonra işgal belirsiz havasından sıyrılmasını hemen bildi. Hareketi yöneten İstanbul Üniversitesi İşgal Komiteleri Yüksek Konseyi'nin hazırladığı öğrenci isteklerini içeren broşür rektör Ekrem Şerif Egeli'ye sunuldu.

Öğrenci temsilcileri kendilerinin muhatap olarak kabul edilmemeleri halinde işgali kaldırmayacaklarını bildirdiler. Ancak, rektörlük konseyle görüşmekte ısrar ediyordu.

Bu arada İÜ Öğretim Görevlileri Sendikası'nın arabuluculuk önerisi de kabul edilmemişti. Sonunda öğrencilerin kararlılığı ve araya bazı öğretim üyelerinin girmesiyle rektörlük görüşmeyi kabul etmek zorunda kaldı.

21 Haziran 1968'de radyoda rektör Egeli ile işgal konseyi sözcüsü Toygun Eraslan'ın katıldığı ve Abdi İpekçi'nin yönettiği bir açık oturum yapılarak, isteklerin kabul edilebilir olduğu açıklandı. Yapılan uzlaşma toplantılarından sonra 25 Haziran 1968'de işgalin kaldırılması yolunda karar alındı.

17 Temmuz 1968 günü Dolmabahçe inliyordu:

6. Filo defol!

*Türkiye solunun tarihine
'Dolmabahçe Direnişi' olarak geçen,
6. Filo'yu protesto eylemleri sırasında
ABD askerleri denize döküldü,
Hukuk öğrencisi Vedat Demircioğlu
polis tarafından pencereden atılıp öldürüldü...*

Temmuz 1968... Gazetelerde "Avrupa'yı kasıp kavuran sıcak dalgasının İstanbul'u da kasıp kavurduğu, hava sıcaklığının 37 dereceye çıktığı" haberleri yayımlanmakta. O ay yükselen sadece hava sıcaklığı değildir. 1968 yılında bütün dünyada yükselen öğrenci hareketleri, ülkemizde de yükselecek, öğrenci gençliğin anti-emperyalist eylemleri giderek büyüyecektir...

Haziran ayında İstanbul ve Ankara'da başlayan üniversite boykotları, işgallere dönüşür. Devrimci öğrenciler, Temmuz ayının başında başlayan ve 9 Temmuz'da anlaşmayla sona eren DİSK üyesi işçilerin İstanbul'da Derby Lastik Fabrikası'nı işgalini destekler. Boykotlar, işgaller, mitingler, yürüyüşler giderek çoğalmakta, 'öğrenci hareketleri' olarak başlayan olaylar yaygınlaşmaktadır.

15 Temmuz 1968... ABD'nin Akdeniz'de görev yapan 6. Filosu'na bağlı 'Independence' uçak gemisi ile beş destroyer İstanbul'da Dolmabahçe'ye demirler. Sekiz günlük bir ziyaret için Türkiye'ye gelen 6. Filo, rıhtıma girişinde 21 pare top atışıyla karşılaşılır. 6. Filo'yu başka karşılayanlar da vardır. Öğle saatlerinde İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) öğrencisi bir grup rıhtıma gelir. Dolmabahçe'de boş duran bir bayrak direğine, yarıya indirilmiş Türkiye bayrağı çekerler. İTÜ Talebe Birliği Başkanı Harun Karadeniz, "Türkiye'nin tam bağımsız olduğuna inanmıyoruz ve onun için de bayrakları ya-

* Feza Kürkçüoğlu, BirGün, s. 9, 15 Temmuz 2007.

riya kadar çekiyoruz” diyerek protesto eyleminin amacını açıklar. 6. Filo'yu protesto etmek için bir araya gelen devrimci öğrenciler, İTÜ Talebe Birliği binasında toplanır. 1967 yılından başlayarak her yıl 6. Filo'nun, İstanbul'a geldiğinde sürdürülen eylemleri kararlaştırmak üzere toplanmışlardır. Bu yıl da, geçmiş yıllarda olduğu gibi Amerikan askerlerinin özellikle Beyoğlu'nun eğlence yerlerinde dolaşırken keplerini kapmak, üzerlerine mürekkep, 'çatapat' denilen küçük patlayıcılar atmak ve bazen de dövme gibi eylemleri sürdürmek üzere anlaşılır. O akşam Amerikan askerleri yine Beyoğlu'nun ara sokaklarında kovalanır, üzerlerine mürekkep ve çata-patlar atılır. Dolmabahçe'ye, rıhtıma dönen iki Amerikan askeri minibüsü taşlanır...

İTÜ Talebe Yurdu baskını

ABD askerlerine karşı yapılan eylemler, 16 Temmuz'da artarak sürer. Gece, Beyoğlu'nda Amerikan askerlerinin üzerlerine siyah boya ve katran atılır. Polisle devrimci öğrenciler arasında çatışmalar çıkar, 29 öğrenci gözaltına alınır. Çatışmalar Adliye'de de sürer. 16 Temmuz günü, İTÜ Talebe Birliği Başkanı Harun Karadeniz'in 'Olaylı Yıllar ve Gençlik' adlı kitabında şöyle aktarılır:

"Bizim gezemediğimiz kendi vatanımızda Amerikan erkeklerinin gezmesini düşünmek bile insanı deli ediyor. 6. Filo düpedüz işgal ordusu konumunda geliyordu. Biz sokağa çıkmaya korkuyorduk. Fakat yurdun hemen karşısındaki bir otelin karşısında bir İmpala taksi duruyordu ve içinden bir Amerikalı er ile bir Türk hanımı iniyor ve otele gidiyorlardı. Bu sahne yüzlerce defa öğrencilerin ve polislerin gözü önünde tekrarlanıyordu. Polisler, otelin kapısında nöbet tutuyor ve yoldan geçen arkadaşları topluyorlardı..."

Saatler gece yarısını geçmiş, İTÜ Talebe Yurdu'nun önü öğrencilerle dolmuştu. Toplum Polisi Taksim Meydanı'na kadar önlem almış, yurdun etrafını sarmıştı. Saat 1.30'da Dolmabahçe'ye doğru yanlarındaki kadınlara sarılmış bir şekilde yürüyen Amerikan askerlerine öğrencilerin laf atması üzerine Amerikan askerlerinin karşılık vermesi ile başlayan olaylar sırasında polis bir öğrenciyi gözaltına alır. Olay sırasında bir komiser öğrenciler arasında kalır ve rehin alınır. Saat 2.45'de İnzibat Albayı Silahçıoğlu tarafından öğrencilerin gözaltındaki arkadaşlarının serbest bırakılması isteği kabul edilir ve komiser ile devrimci öğrenci takas edilir.

Bu olaydan sonra saldırı için hazırlık yapan polis, saat 4.30'da İTÜ Gümüşsuyu binasına saldırır. 20 Ekim 1978 günü Bakırköy'de faşistler tarafından öldürülecek olan İTÜ Rektörü Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu, polisin İTÜ Yurdu'na girmesine

izin verir. Yurdun kapısını kırarak içeri giren polisleri durduramayan öğrenciler, hunharca dövülürler.

Yataklarında uyumakta olan öğrenciler, koridorlarda sürüklenir. "Öldürün piçleri..." diye bağırın polisler, bir öğrenciyi de ikinci kat penceresinden aşağı atarlar. Saldırı on beş dakika sürdükten sonra, inzibat askerleri olaya müdahale ederek polisleri, yurttan dışarı çıkarırlar. Yaralılar, hastaneye kaldırılır. Pijamalı, atletli, yarı çıplak öğrenciler Taksim Meydanı'na yürüyerek Atatürk Anıtı'na pankart ve dövizlerini bırakırlar.

Dönemin Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) Yönetim Kurulu üyesi Fahri Aral, sabah saat 5.30'da yapılan yürüyüşü, 15 Ağustos 1998'da 'V Özgürlük' dergisine yazdığı "Vedat Diye Biri..." başlıklı yazısında şu satırlarla anlatır:*

"Hemen bir arabaya atlayarak Gümüşsuyu'na gittik. Gerçekten manzara korkunçtu, yurdun önünde toplanmış yüzlerce öğrenci pijamalarla ve şortlarla yarı çıplak, yalınayak insanlar Taksim'e doğru yürüyüş hazırlığı içindeydi. Hemen hastaneye kaldırılanların durumunu sorduk, hatırladığım kadarıyla Harun Karadeniz Hukuk'tan bir arkadaşın çok ağır yaralı olduğunu ilettiler. Polisin şiddet-

* V Özgürlük dergisi, 15 Ağustos 1998, Yıl: 1, Sayı: 8.

ti karşısında şaşırmıştık, oysa kaç gündür süregelen gösterilerde protestonun biçimi hiçbir şekilde şiddet sınırına gelmemişti. Hatta kimi yerde kepleri başlarından alınan erler olaylara şaşkınlıkla gülüyordu. Birden kendimi Taksim'e yürüyen grubun içinde buldum. Meydana vardığımızda görüntü, alışılmış bir gösteri yürüyüşü değildi. Yarı çıplak, yalınayak, coplanmış, pijamalı öğrenciler..."

İTÜ Yurdu'nun ikinci kat penceresinden dövülerek aşağı atılan genç, 1943 Konya doğumlu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ve Türkiye İşçi Partisi üyesi Vedat Demircioğlu'dur. Demircioğlu, yaralı iki arkadaşı ile birlikte ağır yaralı olarak Beyoğlu İlyayardı Hastanesi'ne kaldırılır. Polisin vahşice saldırısı sonucunda 53 öğrenci ve 4 polis yaralanırken, 32 öğrenci de tutuklanır.

"Amerikalı it, evine git!.."

17 Temmuz Çarşamba günü, sabaha karşı İTÜ Yurdu'na yapılan bu saldırıyı duyan devrimci öğrenciler İTÜ Yurdu önünde toplanırlar. Taksim İlk Yardım Hastanesi'ne kaldırılan yaralı arkadaşları Vedat Demircioğlu, Alpaslan Ertuğrul ve Kerim Taşdoğan'ı ziyaret ettikten sonra yine Gümüşsuyu'na, İTÜ'ye dönerler. Saat 12.50'de 6. Filo'yu ve polisi protesto etmek üzere Taksim'e doğru "Bağımsız Türkiye", "Kahrolsun Amerika", "Amerikalı it, evine git" sloganlarıyla yürüyüşe geçilir. 'Zehir Hafiyeye' lakabı ile tanınan dönemin İşçileri Bakanı Faruk Sükan'ın istifasını isteyen sloganlar da atan öğrenciler, tekrar İTÜ Yurdu'na dönerler. Vedat Demircioğlu komadadır... 27 Mayıs 1960'tan sonra polisin üniversiteye yaptığı bu saldırı karşısında devrimci öğrenciler öfkeli.

İTÜ Yurdu önünde liderliğini Deniz Gezmiş'in yaptığı 'Demokratik Devrimciler' adıyla anılan Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) üyesi devrimci öğrenciler ile 'Sosyalist Devrimciler' olarak anılan Türkiye İşçi Partisi (TİP) çizgisindeki Fi-

Vedat Demircioğlu

kir Kulüpleri Federasyonu (FKF) üyesi devrimci öğrenciler arasında tartışmalar yaşanır. FKF üyesi öğrenciler yürüyüşün bitirilmesini, DÖB üyesi öğrenciler ise Dolmabahçe'ye inilmesini istemektedir. DÖB'lü öğrenciler, FKF yöneticilerini dinlemeyerek yürüyüşe devam eder. Dolmabahçe'ye adeta koşarak inen öğrenciler, rıhtımdaki Amerikan askerlerinin irtibat bürolarını ateşe verirken, botla denize açılmaya çalışan Amerikan erleri dövülerek denize atılır. Amerikan askerlerini taşıyan araçlar taşlanır. Amerikalı erler denize açıldıklarında Dolmabahçe rıhtımı "6. Filo Defol!" sloganlarıyla inlemektedir. Olaylar ancak geceyarısı yatıştır. Vedat Demircioğlu ise komadan çıkamayacak ve 24 Temmuz günü yaşamını yitirecektir.

17 Temmuz 1968, "gençlik olayları" olarak adlandırılan anti-emperyalist eylemlerin seyrinde dönüm noktası olur. Vedat Demircioğlu'nun ölümü, devrimci öğrenciler arasındaki fikir ayrılığının sokağa yansması 1968 yazına damgasını vuran olaylar olarak Türkiye sol hareketinin tarihine geçer. O günden başlayarak Vedat Demircioğlu ve 'Dolmabahçe Direnişi' devrimci öğrencilerin uzun yürüyüşünün bayrağı olacaktır...

Polis, Vedat Demircioğlu'nu pencereden atarak öldürdü*

Bir Sabah Uykusunda öldürdüler...

*Bir sabah uykusunda / Polisi saldırdılar / Demircioğlu Vedat'ı
Coplara öldürdüler / Coplarla yumruklarla / Vurdular öldürdüler
Gencecik çocuklardı / Belki siz de gördünüz / Ellerinde pankartlar
Yolda gidiyorlardı / Özgürlük istiyorlardı / Özgürlük diyorlardı
Ellerinde pankartlar / Özgürlük diyorlardı
Altıncı Filo derler / Belki siz de gördünüz / Kıbrıs'ta karşımıza
Çıktılar, durdurdular / Boğaz'da karşımıza / Çıktılar, öldürdüler
Kurtuluş savaşında / Belki siz de gördünüz / Demircioğlu bir değil
Halkımız gibi çoğul / Geliyor çağıl çağıl / Geliyor çağıl çağıl*

Söz ve Müzik: Rubi Su

Vedat Demircioğlu, 1968 yılında başlayan isyan günlerinin ilk kayı-
bıdır... İTÜ öğrencilerinin kaldığı İTÜ Talebe Yurdu, 6. Filo'ya karşı
yapılan protesto eylemleri nedeniyle 17 Temmuz 1968'de polis tarafından
basılır.

Baskında pencereden atılan Vedat Demircioğlu, 24 Temmuz'da yaşamı-
nı yitirir. İTÜ Yurdu'nun ikinci kat penceresinden dövülerek aşağı atılan,
1943 Konya doğumlu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi ve
Türkiye İşçi Partisi (TİP) üyesi Vedat Demircioğlu'nun 24 Temmuz 1968'de
ölümü üzerine devrimci öğrenciler eylem kararı alırlar.

Aksaray'daki TİP binasında ve İTÜ'de toplanan Türkiye İşçi Partisi (TİP)
çizgisindeki Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) üyesi öğrenciler kollarına
taktıkları siyah bantlarla Vilayet'e doğru yürüyüşe geçerler.

İlk eylem, İTÜ öğrencilerinden 30-40 kişilik bir grubun öğle saatlerinde

* Feza Kürkçüoğlu, BirGün, s. 9, 22 Temmuz 2007.

17 Temmuz'da Beyoğlu İlyayardı Hastanesi'ne kaldırılan Vedat Demircioğlu'nun son fotoğrafı.

İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın makam odasının kapısına Vedat Demircioğlu'nun resmi ile Atatürk'ün, Bursa Nutku'nun olduğu bir çerçeve bırakırlar. Aynı günün sabahı İstanbul Üniversitesi'nde bir anma töreni düzenlenir. Öğretim üyeleri ve öğrencilerin katıldığı törenden sonra DÖB üyesi devrimci öğrenciler Vedat Demircioğlu'nun sembolik tabutu ile yürüyüşe geçerler.

Sembolik cenaze töreni

"Hükümet İstifa", "Katil Sükan" sloganlarıyla Vilayet'e doğru yürüyüşe geçen gençlerin önü Cağaloğlu'nda kesilir. Polisle öğrenciler arasında çatışma çıkar. Ara sokaklarda polisle öğrenciler arasında kovalamaca başlar. Polisle öğrenciler arasında deyim yerindeyse tam bir taş savaşı yaşanır. Büyüyen çatışma askerlerin müdahalesiyle önlenir. Polisin sert müdahalesi sonucunda yaralılar ve çok sayıda gözaltı vardır.

Esat Korkmaz, '*Kafa Tutan Günler - 69 Güncesi*' adlı kitabında o günleri şöyle anlatır:

"25 Temmuz'da Vedat'ın cenaze töreni yapılacaktı; ancak cenaze 24 Temmuz gecesi ailesine teslim edilerek memleketi Konya'ya gönderilmişti. Bunu duyan öğrenciler sembolik bir tabutla töreni yapma kararına vardılar. Vedat

Vilayet'e üzerinde "Katiller" yazılı bir çelenk bırakma eylemi olur. Polis 10 göstericiyi gözaltına alır. İstanbul Üniversitesi önünde toplanan Deniz Gezmiş'in de aralarında bulunduğu Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) üyesi öğrenciler, Çemberlitaş'ta durdurulurlar. Polis ile öğrenciler arasında çatışma çıkar ve 47 öğrenci tutuklanır.

Ertesi gün, 25 Temmuz'da Vedat Demircioğlu'nun cenazesi kaldırılacaktır... Ancak cenaze polis tarafından gece Vedat Demircioğlu'nun ailesine teslim edilerek Konya'ya doğru yola çıkarılır. Vedat Demircioğlu, öğle saatlerinde memleketi Konya'da toprağa verilir.

Vedat Demircioğlu'nun ölümü üzerine Ankara'da da protestolar yapılır. Ankara Üniversitesi Talebe Birliği üyesi öğrenciler

Demircioğlu için sabahın erken saatlerinden başlayarak Hukuk Fakültesi önünde toplanan öğrenciler, Atatürk Anıtı çevresinde ellerinde Vedat'ın portrelerini tutarak saygı duruşunda bulundu. Daha sonra Dekan Reha Poroy, Prof. Tarık Zafer Tunaya ve öğrenci temsilcileri birer konuşma yaptı. Konuşmalar yapılırken üniversite bahçesine, üzerine Türk bayrağı örtülü Vedat'ın sembolik tabutu getirildi. Sembolik tabutla yürüyüşe geçen öğrenciler Plevne Marşı'nı söyleyerek ve sloganlar atarak Adliye binasının önüne geldi. Yapılan kısa konuşmalardan sonra Çağaloğlu'ndan saparak Vilayet'e yürümek isteyen öğrencilere polis, cop ve kalkanlarla saldırdı; öğrenciler taşlarla saldırıya karşılık verince, Çağaloğlu bir anda savaş alanına döndü; öğrenciler coplandı ve yerlerde sürüklendi. Olayların boyutlanması üzerine Çağaloğlu'na askeri inzibatlar sevk edildi. Polis öğrenciler üzerine acımasızca saldırısına askeri inzibatlar kayıtsız kalmayınca yer yer askerlerle polis arasında da çatışmalar oldu.”

O günden sonra Ruhi Su'nun 'Bir Sabah Uykusunda' türküsünde söylediği gibi “bir sabah uykusunda” öldürülen Vedat Demircioğlu, devrimci öğrencilerin yaptıkları eylemlerde, yürüyüşlerde bayrak olur...

Vedat'ın ölümü

İkinci Milli Kurtuluş Hareketimizin ilk şehidi Türkiye İşçi Partisi ve Fikir Kulüpleri Federasyonu üyesi Vedat Demircioğlu'nun hatırası 28 Temmuz günü saat 10'da Türkiye İşçi Partisi İstanbul İl Merkezi'nde Partili arkadaşlarının katıldığı bir törenle anılmıştır. Üyesi bulunduğu Eminönü İlçe Başkanı Erdoğan Yamaç ile sınıf arkadaşı Nabi Yağcı'nın anılarının anlatılmasından sonra, Genel Başkan Mehmet Ali Aybar konuşmuştur.

Aybar'ın konuşması özetle aşağıdadır:

"İkinci Milli Kurtuluş Savaşımızın ilk şehidi Vedat Demircioğlu'nun aziz hatırası önünde sonsuz acılar, en derin saygı ve sevgi ile eğiliyorum. Kederli ailesine, partili üniversiteli kardeşlerime ve yolunda öldüğü milletimize başsağlığı dilerim.

"Ben, burada yaşlı bir sosyalist olarak körpecik bir evladımın çiçeği burnunda bir sosyalistin ölümü üzerine konuşmanın derin hüznünü de ayrıca taşıyorum. Onun hatırasına bağlılık, onun yarıda bıraktığı kutsal ödeve devamla olur. Sabırlı ve temkinli, kıskırtmalara kapılmadan aziz

halkımızı uyandırıp örgütlemeye devam edeceğiz. Milli Mücadele halkla, örgütlü halk kitleleriyle yapılır. Bizhalkımızı uyandırmaya, örgütlenmeye hız verdiğimiz ölçüde kaybettiğimiz Vedat'ın hatırasına layık olmuş olacağız. Küçük, uyanık ve aydınlık bir azınlık; bir maya gibi büyük halk kitlelerini uyandıracaktır, bilinçlendirecektir; halkı örgütleyecektir. Ve Milli Mücadele büyük kitlelerin bilinçli hareketleriyle kurulacaktır. İşte

Vedat bu yolun yolcusudur.

"Muvakkat kabrinde rahat uyu. Tam bağımsız, sosyalist Türkiye kurulacaktır. Milli kurtuluş şehitlerinin yanında ebedi uykunu uyuyacağın günler uzak değildir.

"Vedat'ın ölümü, kendisi hiçbir şey istemiyen körpecik evladımızın ölümü, bizim için daha büyük cesaret, daha büyük bilinçle yolumuza devam için kuvvet kaynağıdır.

"Hatırası önünde tekrar saygı, sonsuz sevgi ile eğilirim."

(TİP Haberleri dergisi, 1 Ağustos 1968)

**ABD gemilerini kible alıp namaz kılanlar
Taksim Meydanı'nı kana boyadılar***

Kış ortasında bir güneşli pazardı

*16 Şubat 1969...Taksim Meydanı'nda ABD 6. Filosunu
kible alıp, namaz kılanlar devrimci gençlere, polis
korumasında saldırdılar. Turgut Aytaç ve Duran Erdoğan
adlı iki işçi yaşamını yitirirken, iki yüz kişi de yaralandı...*

Yıl 1969, Şubat ayı... Amerikan 6. Filosu yeniden Dolmabahçe açıklarında... 1967 yılından başlayarak Türkiye'ye gelen ABD 6. Filosu; her defasında devrimci, yurtsever gençliğin ABD karşıtı, anti-emperyalist protestosu ile karşılaşır. Bu kez de öyle olacaktır...

10 Şubat 1969 günü 6. Filo, Dolmabahçe açıklarına demirler. Ve devrimci gençliğin protesto eylemleri başlar. 10 Şubat günü devrimci öğrenciler tarafından Dolmabahçe Rıhtımı gönderine, 11 Şubat günü ise İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yangın Kulesi'ne Vedat Demircioğlu anısına bayrak çekilir. Sağcı basın bu olayı; "Kuleye Kızıl Bayrak Çekildi" şeklinde verir.

16 Şubat Pazar günü çeşitli gençlik örgütleri tarafından düzenlenecek "Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü" için hazırlıklar başlar.

Yürüyüş için gerekli izin alınır. Ancak yürüyüşe hazırlananlar sadece devrimci öğrenciler değildir...

14 Şubat Cuma günü gericiler ile faşistler, 'Bayrağa Saygı Mitingi' düzenlerler. Komünizmle Mücadele Dernekleri Başkanı İlhan Darendelioğlu, Cuma akşamı Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) binasında kürsüden, "Pazar günü komünistler miting yapacak. Biz bu mitingte savaşaacağız. Silahı olan

* Feza Kürkcüoğlu, BirGün, s. 8, 10 Şubat 2008.

silahıyla, olmayan baltasınla gel-sin” diyerek resmen savaşa çağrı yapacaktır... Çağrı yapacak olan sadece o değildir. Şimdilerde Milli gazete yazarı olan Mehmet Şevket Eygi de Müslümanları 'Ci-

had'a çağıracaktır. Sağcı 'Bugün' gazetesi yazarı Mehmet Şevket Eygi, 15 Şubat Cumartesi günü yayımlanan “Cihada Hazır Olunuz” yazısıyla Müslümanlara şöyle seslenecektir:

“Bilmiş olunuz ki, büyük fırtına başlamak üzeredir. Müslümanlar ile kızıl kâfirler arasında topyekün savaş kaçınılmaz hale gelmiştir. İmtihan günleri gelip çatmıştır. Kaderden kaçmak kurtulmak ne mümkün... (...) Stalin'in ve benzeri Deccalların piçleri olan kızıl veletler sokaklara dökülüp, Türkiye'yi yıkmak isterlerse bütün Müslümanları karşılarında bulmalıdır. Onlarda taş, sopa, demir, molotof kokteyli mi var? Biz de aynı silahları kullanmaktan aciz değiliz. Ey kızıl kafirler! Ey Deccal veletleri. Ey Ma-o'nun, Ho Şi Minh'in, Nâzım'ın, Stalin'in kulları. Ayağınızı denk alın. Allah'ın kulları geliyor... Cihad eden zelil olmaz, sağ kalırsa gazi olur, canını verirse şehitlik şerefini kazanır...”

Kible: 6. Filo!

16 Şubat Pazar sabahı saat 11.00'de, sayıları otuz bini bulan devrimci gençler Beyazıt Meydanı'ndan Taksim Meydanı'na doğru “Emperyalizme ve Sömürüye Karşı İşçi Yürüyüşü”ne başlarlar.

Sultanahmet, Sirkeci, Karaköy, Tophane, Gümüşsuyu güzergâhını izleyen yürüyüş kolu Gümüşsuyu'nda İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ)

önünde öldürülen arkadaşları Vedat Demircioğlu için saygı duruşunda bulunur...

6. Filo'yu kible alıp namaz kıldılar.

Devrimci gençler Beyazıt'tan Gümüşsuyu'na doğru yürürken, gerici ve faşistler de hazırlıklarını tamamlamışlardır. Dolmabahçe Camisi önünde buluşan kara kalabalıklar önce 6. Filo'yu kible alarak namaza dururlar. Gümüşsuyu sırtları, 6. Filo'ya

secde eden kamyon ve otobüslerle Anadolu'nun dört bir yanından taşınan 'Cihad' aşkıyla yanan binlerce ümmetçi ile dolar. Namazın ardından molotof kokteylleri, bıçaklar, baltalar, sopalar, taşlar dağıtılır. Ve kalabalık tekbir çekerek, "Ya tam susturacağız, Ya kan kusturacağız!", "Kanımız ak-sa da zafer İslam'ın!" sloganlarıyla Taksim Meydanı'na yürümeye başlar. Taksim Parkı'nda yeniden namaza duran kara kalabalık, artık "savaşa" ha-zırdır!..

68 Kuşağı öğrenci liderlerinden, İTÜ Öğrenci Birliği Başkanı Harun Karadeniz anlatıyor: *

"16 Şubat'ta çatışma çıkacağı ortadaydı... Durum ne kadar sakıncalı olursa olsun, biz silahlanmadan ve kendimizi kavgaya göre hazırlamadan yürüyecektik. İlk haber Dolmabahçe Camii'nden geldi. Kalabalık bir grup cami çevresinde toplanmış namaz kılıyordu. Topluluğun çoğunluğu sakallı, bereli kimselerdi. Bize saldıracak olanlar bunlardı. Şehrin yabancısıydılar, garip bir sessizlik içinde ve merakla çevrelerini seyrediyorlardı."

Yürüyüş kolu, İTÜ'yü geçmiş Taksim'e doğru ilerlemektedir.

Saat 16.20'de bin kişilik bir grup, Taksim Meydanı'na girdiğinde bütün olup biteni seyreden polis, birden hareketlenerek yürüyüş kolunu bölüp, bombalar atarak dağıtmaya başlar. Büyük grup tekrar Gümüssuyu'na doğru dağılırken, bütün gün bu anı bekleyen gözü dönmüş mollalar, alana girmiş olan gruba tekbir çekerek, "Kahrolsun Komünistler!" sloganıyla taş, sopa, bıçak, balta 'Allah ne verdiyse' saldırırlar. Kısa bir süre içinde korkunç bir saldırı yaşanır. Yaralananlar bir kez de polis tarafından dövülerek, gözaltına alınırlar.

1500 polis eşliğinde gerçekleşen bu saldırıda iki işçi bıçaklanarak öldürülür. TİP üyesi Turgut Aykaç ve Duran Erdoğan adlı işçiler yaşamını yitirirken, 200'den fazla devrimci de yaralanmıştır...

* 'Olaylı Yıllar ve Gençlik', May Yayınları, 1977.

Saldırganlar zafer çılgınlıkları atarak, ellerinde sopalarla uzun süre Taksim Meydanı'nı tavaf ederler. Taksim Meydanı savaş alanına dönmüş, yaralılar Taksim İlk Yardım Hastanesi'ne kaldırılmıştır...

Ertesi gün gazetelerde olayın fotoğrafları yayımlanır. Türkiye'nin en büyük gazetesi olayı, "Kanlı Pazar! Bu miting değil, kardeş kavgası" başlığı ile duyurur. Hangi gazete mi? Elbette Hürriyet... Ne biçim bir kavgadır ki bu, binlerce çember sakallı, takkeli, karanlık ruhlu ve karanlık yüzlü "insan" tarafından öldürülenler, yaralananlar onlardan kimsenin kılına bile ufacak bir zarar vermemiştir...

Vali Vefa Poyraz: "İrticai bir hareket değildi!"

Gazetelerde yayımlanan fotoğraflar arasında birkaç kare fotoğraf vardır ki, hiçbir söze gerek duymamaktadır. Yerde yatan bir devrimci, ona sopayla vuran biri ve elindeki bıçağı saplamak üzere olan bir başkası... Hemen yanibaşında da olayı sadece seyreden bir toplum polisi... Karısı Eşan ve küçük kızı Elif'e hatıra kalan Turgut Aykaç'ın ölmeden önce çekilen son fotoğraflarıdır bunlar!..

Sonra... Sonra eli bıçaklı kişi ve toplum polisi bulunur ve savcılar tarafından sorgulanırlar. Eli bıçaklı olan bir belediye zabıtasıdır. Seyit Atmaca, "Bıçağı yerde buldum" der ve serbest bırakılır. Toplum polisi ise tutuklanır. Ancak mahkeme tarafından Haşim Bozkurt da "suçsuz" bulunarak serbest bırakılacaktır.

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğrenci Birliği'nin 21 Şubat 1969'da çıkardığı 'Kanlı Pazar' gazetesinin olayla ilgili yorumu şöyleydi:

"Düpedüz oyundu bu. Amerika'nın işbirliğini övdüğü iktidarın, polisleri ve çember sakallıları yurtseverlere karşı saldırttığı bir oyundu. Yakasında bayrak olmayan herkese vuruyorlardı... Ve 'Anti-Toplum' polisleri, suçlu diye yaralı, dö-

vülmüş yurtsever yürüyüşçüleri nezarete götürüyorlardı. Bu saldırı olurken 6. Filo'dan kalkan bir helikopter alay eder gibi olayları havadan izliyor, Amerikalılar otellerde içki ve kadın âlemleri yapıyor, iktidar da AP'nin kuruluş balosunu kutluyordu.”

31 Mart'tan sonra en büyük gerici ayaklanma olarak nitelenen 'Kanlı Pazar'ın ardından tepkiler birbiri ardına geldi. Genç Sinemacılar Grubu, olayı baştan sona filme çekmiştir. Gerçek bütün çıplaklığı ile ortadadır ve mızrak çuvala sığmamaktadır. Ama iktidar olayı örtmeye kararlıdır...

Genç Sinemacılar Grubu'nun filminin televizyonda gösterilmesi, Başbakan Demirel tarafından engellenir. Olay Meclis'te de tartışılır. CHP milletvekili Nihat Erim, Meclis kürsüsünden söz konusu film için şunları söyleyecektir:

“Filmde polislerle sopalıların öpüştüğü görülüyor, beraber aynı istikametlere koştukları görülüyor. O film görülecek şey... Cihad çağrıları oluyor, sopalar hazırlanıyor, bıçaklar bileniyor ve bunlar hadise günü ellerinde, paltolarının altında, koltuklarının altında bu aletlerle Gümüşsuyu'ndan Taksim'e doğru çıkıyorlar. Herkes bunu görüyor, halk görüyor, hükümetin görmeye vazifeli memurları görmüyor nedense.”

Başbakan Demirel, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, İstanbul Valisi Vefa Poyraz olay karşısında kayıtsız kalmayı tercih ederler. Yıllar sonra olay hakkında yorum yapan eski Vali Vefa Poyraz, “İrticai bir hareket değildi...” derken İçişleri Bakanı Faruk Sükan, “Tamamen komünistlerin tertibi. Orada bir tek dinci grubun tahriki yoktur...” demeyi sürdürecektir.

Başbakan Demirel'in, “Sorumluluğumuz olsaydı, külümüzü havaya savururlardı...” sözü aslında her şeyi açıklamakta. Haklılar!.. Onlar hiçbir zaman “sorumlu” olmadılar ki! Tarihe bir derkenar daha... Bir yanda ABD'yi ve onun askeri gücü 6. Filo'yu koruyan, kollayan İslamcılar ile milliyetçiler, diğer yanda da ABD ve onun askeri gücü 6. Filo'yu protesto eden, karşı çıkan devrimciler...

Kim derdi ki o zaman, bir gün gelecek İslamcılar, Irak'ta yapılan insanlık dışı zulümden dolayı ABD'yi protesto edecek, karşı çıkacak!..

6. FİLO
DEFOL

VEDAT
DEMİRCİOĞLUNU
UNUTMADIK

İSTAN

SİTESİ

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

دائرة امور عسكریة

وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

İşçi sınıfının, sendikal hakları için büyük direnişe geçtiği iki uzun günün 15-16 Haziran'ın öyküsü*

‘Anayasa için el ele, onu tanımayan hergele!..’

15-16 Haziran 1970'te gerçekleşen işçi direnişi, daha sonraki işçi mücadelesinin temel dayanaklarından biri olacaktı. İşçilerin bu ekonomik, demokratik hak arama mücadelesi, kendi özgün dili ve bağımsızlığı içinde, Türkiye işçi sınıfının kitlesel en büyük direnişi olarak tarihe geçecekti...

Yıl 1970... Demirel Hükümeti yine iktidarda! Ekonomik kriz kapıda. 1967 yılında kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), sendikal mücadelenin bayrağını yükseltmekte. Direnişler, grevler hükümeti ve işverenleri rahatsız etmekte. 11 Mayıs'ta Erzurum'da toplanan Türk-İş 8. Genel Kurulu'nun beşinci gününde konuşan Çalışma eski bakanlarından ve ilgili yasanın görüşüldüğü komisyonun başkanı Turgut Tokar: "274 ve 275 sayılı yasalarda yapılacak değişikliklerin yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de Türk-İş'ten başka konfederasyon kalmayacağını" açıklayarak müjdeyi verir!..

CHP'nin işçi kökenli milletvekilleri Abdullah Baştürk, Burhanettin Asutay, Osman Soğukpınar, Bahir Ersoy ve Emir Postacı'nın Meclis'e sunduğu 274 Sayılı Kanun'un bazı maddelerinin değiştirilmesini öngören kanun

* Feza Kürkçüoğlu, BirGün, s. 9, 10 Haziran 2007.

değişikliği teklifi komisyondan Meclis'e gelir. Yasa değişikliği, 11 Haziran 1970'te yapılan oylamada 230 "evet", 4 "ret" oyu ile kabul edilir. Bu yasa değişikliğine göre sendika seçme özgürlüğü kısıtlanıyor ve sendikaların bir iş kolunda en az üçte bir üye sahibi olma koşulu getiriliyordu ki, bu DİSK'in kapatılması demektir. DİSK yöneticilerinin Başbakan ve Cumhurbaşkanı ile görüşmeleri de bir sonuç vermez.

DİSK, 14 Haziran Pazar günü yaptığı toplantıda direniş kararı alır. DİSK'in direniş kararı, devrimci öğrenci örgütleri tarafından da desteklenir. TDGDF (DEV-GENÇ) ile İTÜ, ODTÜ gibi üniversitelerin öğrenci birlikleri tarafından yapılan çağrı ile direnişe destek verilir:

"Devrimci gençlik olarak yurtsever ve devrimci bütün kuruluşları, bütün grupları ve bütün kişileri ortaklaşa eyleme ve devrimci güç birliğini sağlam bir şekilde kurmaya çağırıyoruz."

"Sendika anamız, feda olsun canımız!"

15 Haziran 1970, Pazartesi... İstanbul, Gebze ve İzmit'te, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte DİSK üyesi işçiler çalıştıkları fabrikalarda, DİSK'in Sendika Yasası'na karşı kaleme aldığı bildiriye okudular. Ardından ellerinde: "İşçiyiz, haklıyız, güçlüyüz", "Satılmış Türk-İş", "Tüm gericiler, faşizm kahrolsun", "Bağımsız Türkiye", "Sendika anamız, feda olsun canımız", "Ordu

işçi el ele", "Anayasa için el ele, onu tanımayan hergele" yazılı pankartlar ve dövizlerle birlikte fabrikaları boşaltarak yürüyüşe geçen işçilere yol boyunca diğer fabrikalarda çalışan Türk-İş üyesi işçiler de katılıyor. Toplam 113 işyerinden sayıları 70 bini bulan, üç koldan yürüyüşe geçen işçilerin hedefi Beyazıt Meydanı...

Üsküdar-Kadıköy yakasından yürüyüşe geçen birinci kolun yolunu, deniz kesiyor. İşçiler karşıya geçmesin diye vapur seferleri iptal ediyor...

Şişli-Taksim-Karaköy yönünde yürüyen işçilerin yolunu da deniz kesiyor. Galata ve Unkapanı köprüleri açılıyor. Topkapı-Edirnekapı yönünden yürüyüşe geçen üçüncü kolun yolunu ise tanklar kesiyor. İlk gün polis ve askerlerin yürüyüşe müdahalesi ikinci gün olacağı kadar sert değil. Yer yer gözaltılar oluyor, yer yer küçük olaylar yaşanıyor. Olayı yaşayanların hemen hemen hepsinin anlatırken birleştiği bir olgu, yürüyüşün başını kadın işçilerin çektiği oluyor. Akşam saatlerine kadar caddeleri, sokakları dolduran işçiler yolları kesilince ertesi gün buluşmak üzere dağılıyorlar...

“Kadın işçiler öne geçti efendim!..”

16 Haziran 1970, Salı... Bir gün önce yürüyüşleri polis ve askerler tarafından engellenen işçiler yine sabahın ilk ışıklarıyla fabrikalarında buluşuyorlar. Çatışmalar, ölümler ve yaralanmalarla sona erecek bu gün; Levent'te, Kadıköy'de, Kartal'da yapılan büyük yürüyüşlerle başlıyor. Tıpkı bir önceki gün olduğu gibi köprüler açılıyor, işçilerin birbirleriyle buluşması engelleniyor. Ancak önlemler sadece bunlarla sınırlı değil... Polis ve askerler, işçilere bu kez müdahale ederek yürüyüşü dağıtmaya çalışacaktı.

Direnişçi işçilerle polis ve askerler arasındaki çatışmalar İstanbul ve Koçeli'nin birçok semtinde devam edecekti...

Levent'teyiz... İşçiler çevre fabrikalardaki arkadaşlarıyla çoğalarak yürüyorlar.

O zamanın DİSK Genel Sekreteri olan Kemal Sülker, 'Türkiye'yi Sarsan İki Uzun Gün' adlı kitabında Levent'teki telsiz konuşmalarını şöyle aktarır:

Komiserim, Tekfen'deki işçileri de yürüyüşe çağırıyorlar...

İşçiler, birden toplum polislerinin kordonunu yarmaya çalıştı...

Hayır ellerinde bir şey yok...

Kadın işçiler öne geçti, efendim. Bazılarının elinde sopa var, pankart astıkları sopa gibi şeyler efendim. Bizimkiler coplarnı kullanıyor efendim.

İşçilerden kim olursa, copları başlarına, bellerine, kollarına vuruyorlar, efendim. Kadın işçiler yerlere yıkıldı efendim. Seslerini duyuyorum, 'yandım, yetişin' diye bağıyorlar...

Ortalık ana-baba gününe döndü efendim...

Toplum polisi çok sert giriyor efendim. Kadın çığıkları durmuyor...

Erkek işçiler evlerin bahçe demirlerini söküyor; fidanları tutan demir çubukları da ellerine geçirip toplum polisine saldırmaya başladılar efendim...

Kadıköy yakasında da olaylar başlamış, yürüyüşçü işçiler ile polisler çatışmakta. Ankara asfaltından Kartal'a doğru yürüyüşe geçen ikinci kol, yol boyunca fabrikalardaki işçilerin katılımıyla büyüyerek Maltepe, Bostancı ve oradan da Kadıköy'e yöneliyor. En büyük çatışma Yoğurtçu Parkı civarında yaşanıyor. Polisin ve askerinin silah kullandığı çatışmalar sonucunda üç işçi, bir polis, bir de Fenerbahçe'de işkembecilik yapan bir kişi yaşamını yitiriyor.

Turgay Arınır ve Sırrı Öztürk, 'İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran' adlı kitaplarında günün sonunu şöyle aktarırlar:

Polis barikatını aşmaya çalışanların en önünde kadın işçiler vardı.

İki yakadan gelen on binlerce işçinin buluşmasını önlemek için Galata Köprüsü açılmıştı.

“Özellikle, İstanbul'daki yürüyüş olaylı geçti. Kadıköy yakasında Kaymakamlık binasında yangın çıktı, bazı polis arabaları ve sivillere ait birçok araba ile Adalet Partisi binaları tahrip edildi. Bunlardan da önemlisi olaylarda beş kişi öldü, 200'e yakın kişi yaralandı. Olaylar sırasında ölenler şunlardı: Yaşar Yıldırım (işçi), Mustafa Bayram (işçi), Mehmet Gıdak (işçi), Yusuf Kahraman (toplum polisi), Abdurrahman Bozkurt (Kadıköy'de Fernebahçe işkembecisi).”*

Kadıköy'de saatler 17.00'yi gösterirken direniş, yürüyüş, çatışma sona eriyor, işçiler dağılıyor. İşçilerin dağılmasında DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in radyoya yaptığı konuşma etkili oluyor. Öğle saatlerinde 1. Ordu Komutanlığı'na çağrılan DİSK yöneticileri, öğleden sonra da Vilayet'e İçişleri Bakanı Haldun Mentешеoğlu ile görüşmeye çağrılıyor. Vilayet çıkışında Kemal Türkler, kendisine uzatılan İstanbul Radyosu mikrofonundan eylemin bitirilmesi çağrısını yapar:

“İşçi kardeşlerim, işçi sınıfının bilinçli temsilcileri, sizlere sesleniyorum. Beni iyi dinleyiniz. Anayasal haklarınız için direndiniz. Direniyorsunuz. Anayasamız her türlü toplantı ve yürüyüşlerin silahsız ve saldırısız olacağını emreder. Bizler anayasaya sınımsız bağlı işçiler olduğumuz için hiçbir

* 'İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran', Sorun Yayınları, 1976 İst.

hareketimiz anayasaya aykırı olamaz. Ne var ki bizim aramıza çeşitli maksatlar güden kişiler, çeşitli kılıklara bürünerek girebilirler. Hatta kötüsü, gözbebeğimiz şerefli Türk Ordusunun bir mensubuna kötü maksatlarla taşatabilir, tahrikler yapabilirler. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı olarak sizi uyarıyorum...”

Türkler'in bu çağrısıyla direniş sona erecek, işçiler fabrikalarına geri döneceklerdi. 16 Haziran günü toplanan Bakanlar Kurulu, İstanbul ve Kocaeli'de sıkıyönetim ilan edecek, akşam saatlerinden başlayarak DİSK yöneticileri, işyeri temsilcileri tutuklanacaktı. Ertesi gün ve daha sonraki gün de fabrikalarda direniş sıkıyönetime rağmen devam edecekti. 12 Mart 1971'e giden süreç böylece başlamış oluyordu...

15-16 Haziran Davası'ndaki işçi ve öğrencilerden oluşan 260 sanık, 28 Haziran'dan itibaren sıkıyönetim mahkemesinde yargılanmaya başladı.

Eylül ayı geldiğinde davada tutuklu sanık kalmadı. Daha sonra çıkan genel af ile dava düştü. Dava düştü ama 12 Eylül 1980 ile birlikte DİSK yöneticileri yargılanmaya başlayınca savcılar 'davayı' tekrar hatırladı! DİSK, 15-16 Haziran 1970 olaylarında “İhtilal provası” yapmakla tekrar suçlandı... Yasaya ne mi oldu?.. İşçilerin sendikal haklarını savunduğu, direnişe geçtiği bu eylem sonucunda, 1972 yılında açılan davalarla yasanın anti-demokratik maddeleri kaldırıldı...

12 Mart faşizminin yalanları

Kültür Sarayı yangını

12 Mart'ın açıklaması:

(...) İhtilalci Marksist-Leninistler şehir ve kır gerillası faaliyetlerine tedhiş eylemlerine paralel olarak, çeşitli sabotajlara da teşebbüs etmişlerdir. (...)

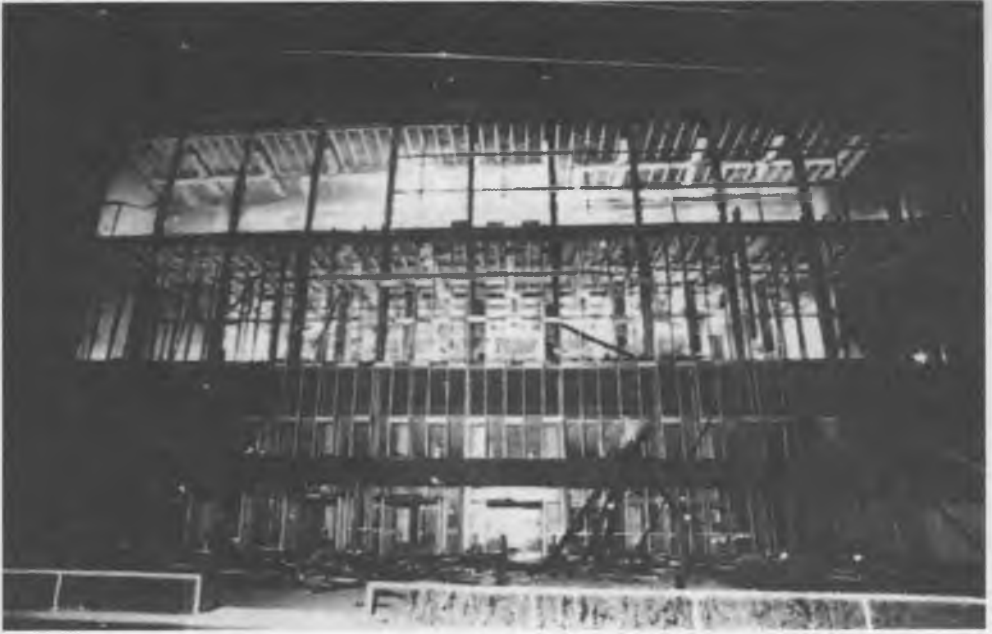
İstanbul'un Taksim semtinde inşa edilen Kültür Sarayı, kültür adına iftihar edilecek modern bir bina idi. Ancak Marksist-Leninist ihtilalciler, bu binayı burjuvazinin hizmetindeki bir eser olarak vasıflandırmışlardır.

Nihayet, 27 Kasım 1970 gecesi, önceden planmış bir sabotaj neticesi Kültür Sarayı'nı yakmışlardır. Sabotajda bilfiil vazife alanlar, aşırı solcu bir sendikanın bazı üyeleri ile Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) bir üyesidir.

Sabotajı tertipleyenler ise muhtelif mesleklere mensup birkaç aşırı sol ihtilalcidir. Sabotajın yapıldığı gece bir tiyatro temsili esnasında 6 sabotör gizlice içeri girmiş ve tiyatro bekçisinin yardımıyla, çok hassas bir noktada elektrik kontağı yapmışlardır.

Teşebbüs, önceden ve çok iyi hazırlanan bir plana göre yapıldığı için, Kültür Sarayı'nın büyük kısmının yanması önlenememiştir...*

* 'Beyaz Kitap: Türkiye Gerçekleri ve Terörizm', s. 93-94, Başbakanlık yayını, 1973 Ankara.

Kültür Sarayı yandıktan sonra...

Gerçek:

27 Kasım 1970 gecesi, Kültür Sarayı'nda (şimdiki Atatürk Kültür Merkezi), Arthur Miller'in 'Cadı Kazanı' oynanırken, bir elektrik kontağından çıkan kıvılcım sahne perdelerini tutuşturdu. Kolay alev alan panoların yanmaya başlamasıyla yangın hızla büyüdü ve iki saatte Kültür Sarayı'nı harabeye çevirdi. Yangını izleyen günlerde bakımsızlık, ihmal, itfaiyenin geç gelmesi, yeterli su bulunamaması vb. türden haberler gazeteleri kapladı.

Yangının üzerinden iki yıla yakın bir süre geçtikten sonra 'cadı kazanı' tekrar kaynamaya başladı. "Marksist-Leninist ve Maoist yeraltı eşkiyalarından" kaynaklanan tehlikenin sürdüğünü; dolayısıyla ülkenin selameti açısından vazgeçilmezliklerini kanıtlama çabasındaki 12 Martçılar (Marmara ve Eminönü gemilerinin 'sabotajcıları' ile birlikte) Kültür Sarayı'nı "yakaneları" yakaladılar. Yakalanan "vatan hainleri bazı sendikacılar ve kandırılmış işçi ve öğrenciler" di.

Cuntalar arası çatışmanın ürünü bu düzmece dava, düzmeçiliğinin açığa çıkması üzerine savcının iddianamesini geri çekmesi ve sanıkların beraatini istemesiyle sonuçlanacaktı.*

* *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, Cilt 8, 1988.

'Marmara' ve 'Eminönü' gemilerine "sabotaj"

12 Mart'ın açıklaması:

'Marmara' adlı yolcu gemisinin yakılması.*

(...) Bu sabotaj da, Kültür Sarayı'na sabotaj yapanlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bakım için Haliç Tersanesi'ne alınan geminin içkiye düşkün bir kamarotlu, sabotajcılarının başında bulunan iki kişi tarafından ele alınmış ve 50.000 lira verileceği vaadiyle kandırılmıştır. Bu kamarotun nöbetçi olduğu 4/5 Mart 1972 gecesi, gizlice gemiden alınıp dışarıda iyice içirilerek sarhoş hale getirilmiş ve ayrıca içkisine uyku ilacı da atılmıştır. Kamarotu bu haliyle tekrar gemiye getiren sabotajcılar, Tersane kapısındaki bekçiyi, "Bu gemi adamıdır, sarhoş oldu, gemiye götüreceğiz" diyerek kandırmışlardır. Kamarotu gemide bir kamaraya yatırdıktan sonra, temin ettikleri yağlı bez parçalarını tutuşturup gemiyi de yakmışlardır...

Eminönü araba vapurunun batırılması.*

Kültür Sarayı'nı ve Marmara yolcu gemisini yakan sabotajcılar, bakım ve onarım için Haziran 1972'de Haliç Tersanesi'nde havuza alınan Marmara

* 'Beyaz Kitap: Türkiye Gerçekleri ve Terörizm', s. 96-97, Başbakanlık yayını, 1973 Ankara.

Eminönü araba vapuru, "Marksist-Leninist ihtilalciler tarafından batırıldıktan!" sonra...

adlı araba vapurunu da olduğu yerde batırmışlardır. Havuz kapağı saatli bir bomba ile yerinden sökülerek, ani bir şekilde havuza su dolmasını ve böylece araba vapurunun da olduğu yerde batmasını sağlamışlardır. Her üç sabotaj olayının faileri yakalanmış ve Türk adaletine teslim edilmişlerdir.

Gerçek:

12 Mart faşizminin kendine özgü 'hukuk yöntemleri'yle senaryosunu hazırlayıp, kamuoyuna sunduğu ve devlet terörünü sürdürmede bir araç olarak kullandığı davalar arasında 'sabotaj davası' diye tanınan davanın özel bir yeri vardı.

Daha önce meydana gelmiş ya da bilinçli bir biçimde yaratılmış bazı olayları (Kültür Sarayı yangını, Marmara gemisi, Eminönü arabalı vapuru gibi) art arda dizerek, kurgulamış oldukları düzmece bir senaryo içine yerleştirdikleri kişilerden işkenceyle almış oldukları ifadelerle hazırlanan iddianame ile yargılanan suçsuz işçi ve öğrenciler aylarca tutuklu kaldılar.

Olay, Faik Türün'ün sıkıyönetim komutanı olduğu dönemde hazırlandı. Ünlü Ziverbey Köşkü'nde günlerce işkence gören sanıklar, hazırlanmış olan ifadeleri zorla imzaladılar. İşkence yöntemleri arasında elektrik, askıya alma, kireç kuyusuna gömme, çırılçıplak soyup soğuk tazyikli suyun altında tutma gibi yöntemler vardı. O güne kadar birbirini daha önce hiç

Marmara yolcu gemisi, "Marksist-Leninist ihtilalciler tarafından yakıldıktan!" sonra...

görmemiş "sanıklar" bir senaryo ürünü olan iddianameye göre, birbirlerinden emir aldılar, milyonlara varan paraları "paylaştılar", devleti yıkacak gizli örgütleri "kurdular", örgütten aldıkları emirlerin gereği olarak, Kültür Sarayı'nı ateşe verecek, gemileri batıracak tertipleri "bizzat düzenlediler"... Kamuoyu da bu tertibe inandırıldı. İki yıl süren dava süresince suçlanan kişiler bütün ifadelerin işkence altında alındığını, kendilerine zorla imzalatıldığını açıkladılar.

Sonunda esas hakkındaki mütalaada savcılık bile sanıkların beraatini istedi ve bu düzmece dava bütün sanıkların aklanmasıyla sona erdi. Yargılanan sanıkların tümü, daha sonra açmış oldukları tazminat davalarını kazandılar.

* 'Sosyizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi', cilt 8, 1988.

12 Mart'ın ünlü işkencehanesi: Ziverbey Köşkü

ZİVERBEY Köşkü ya da diğer adıyla Zihni Paşa Köşkü, 12 Mart terörünün bir simgesi olarak hiçbir zaman belleklerden silinmedi. Şimdi yıkılmış olan Erenköy'deki bu köşkten işçilerden devrimci gençlere, gazetecilerden generallere, albaylara, bilim insanlarından sanatçılara kadar yüzlerce insan geçti. Bu köşte yapılan işkenceler yalnız Türkiye'de değil, yurtdışında da yankılar yarattı. Kapıdan giren ve gözleri bağlı har sanığa "Burası Genelkurmay'a bağlı kontrgerilla merkezidir; burada anayasa, babayasa filan sökmez, buradan sağ çıkmaz, bildiğin her şeyi anlatacaksın" diye seslenilen ve falakadan elektriğe, askıdan tazyikli soğuk suyla banyoya kadar her türlü yöntemin uygulandığı köşte, zorla alınan ifadelerin altında, normal bir polis merkezinde alınıyor-muş gibi polis memurlarının adı yazılıyor, kendilerine "albayım", "binbaşım" vb. diye hitap edilen kişilerin adı hiç geçmiyordu.

Adı ilk kez THKP-C davasında kamuoyunda duyulan Ziverbey Köşkü'nde Talat Turhan, Numan Esin gibi eski 27 Mayısçıların yanı sıra, İlhami Soysal, Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk gibi yazarlar da işkence gördüler.

12 Mart'ı izleyen günlerde "yasadışı" ilan edilen ve özellikle "Balyoz Harekâtı"yla birlikte sıkı takibe alınan örgüt üyeleri, tutuklandıktan sonra, birçoğunun duruşmalar sırasında dile getirdiği işkencelere maruz kaldılar. Bu dönemde cumhuriyet tarihinin en yaygın işkence

uygulanmasına tanık olundu. İşkence altında alınan ifadeler sonraki mahkemelerin ana dayanağını oluşturdu. İşkencenin hukukun önüne geçtiği bu dönem, o güne kadar varlığından haberdar olunmayan, devlet içinde ayrı bir iktidar odağı olarak faaliyet gösteren yeni bir örgütün de varlığını ortaya çıkardı: Kontrgerilla. Sadece "silahlı eyleme giriştikleri" iddiasıyla tutuklananların değil, çok sayıda subay, gazeteci, yazar ve aydının da "ziyaret" ettiği ünlü Ziverbey Köşkü'nü sorgular için özel olarak hazırladığı-
nı 1 Ekim 1973'te Yankı dergisine açıklayan 12 Mart'ın İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün, "iç düşman"ın her türlü faaliyetine karşı koymak amacıyla kurulmuş kontrgerillanın köşkü istediği doğrultuda kullandığını söylemekten çekinmedi.

Ziverbey Köşkü "konukları", prangaya vurulma, dış dünyadan tecrit, devamlı elektrik ışığı altında tutulma, gözlerinin bantlanarak kapalı tutulması, elektrik verilmesi, sürekli dayak, askıda tutulma gibi işkenceler gördüler. Bomba davası sanıklarından Talat Turhan, savunmasında sorgulaması yapıldığı dönemde Ziverbey Köşkü'ne götürüldüğünde, kendisini Kontrgerilla'nın teknik sorgulama timi başkanı olarak tanıtan kişinin kendisine, örgütlerinin Anayasa ve diğer yasalara hiçbir biçimde bağlı olmadığını söylediğini belirterek, Kontrgerilla'nın sınırsız yetkilerle donanmış olduğunu ve her türlü işkence yöntemini fütursuzca uyguladığını ortaya koydu. *

* 'Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi', cilt 7, 1988.

Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF)

1965'ten daha önce okullarda var olan fikir kulüplerinin bir araya gelmesiyle kuruldu. SBF'den Hüseyin Ergün, Kudret Ulutürk, İsmet Özel, Erdal Türkan, Ümit Hassan; DTCF'den Ataol Behramoğlu, Fen Fakültesi'nden Asaf Köksal; Hukuk Fakültesi'nden Zülküf Şahin, Şirin Yazıcıoğlu, Taylan Türker; Yüksek Öğretmen Okulu'ndan Mevlüt Korkmaz, Talip Özay, Rifat Murat ve Dudu Körüçekli'nin Ankara Valiliği'ne 17 Aralık 1965 günü yaptıkları başvuruyla kurulan Fikir Kulüpleri Federasyonu, gençliğin antiemperyalist yönle sınırlanan mücadelesinin yavaş yavaş sosyalizme doğru evrilmesi anlamına geliyordu.

FKF, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ile yakın ilişki içerisinde olmasına karşın "Yalnız iktidara gelmeye yönelmek ve ya da iktidara gelme savaşı veren bir kuruluşu açıkça desteklemek, yani siyasete karışmak örgütümüzün konusu dışındadır" denilerek, belki de bağımsız bir öğrenci hareketi yaratma niyeti tüzüğe yansıtılıyordu.

Mayıs 1966'da yapılan 1. FKF Kongresi, TİP içinde yaşanan sol içi tartışmaların etkisinde geçti. Mart 1968'te yapılan 2. Kurultay'da yönetimle muhalefet arasında yaşanan tartışmalar ise ileriki yıllarda, gençliği ayrılığın eşliğine kadar götürcekti. TİP'e yakın adlardan oluşan ve İzzet Ararat'ın genel başkanlığını yürüttüğü FKF yönetimi sokak gösterilerine sıcak bakmıyordu. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Doğu Perinçek ağırlıklı muhalefet ise "devrimcilerin görevi düşmanın üstüne gitmeyi bilmektir, faşizm gelir diye harekete geçmemek, faşizme teslim olmak anlamına gelir" diyerek daha militan bir mücadele çizgisini savunuyordu. Milli Demokratik Devrim (MDD) Sosyalist Devrim (SD) saflaşmasına dönüşen kurultayda Doğu Perinçek genel başkanlığa seçildi. Ancak, Perinçek'in başkanlığının, ne eski yönetimin ne de muhalefetin içine sinmemesi üzerine Doğu Perinçek ve ekibi yapılan bir güven oylamasıyla yönetimden uzaklaştırıldı ve yerine Zülküf Şahin getirildi. Deniz Gezmiş ve arkadaşları ise FKF'nin eylem çizgisini eleştirerek Ekim 1968'de Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurdu. Ocak 1969'da yapılan 3. Kurultay'da MDD adayı Yusuf Küpeli, TİP adayı Hüseyin Ergün'den daha fazla oy alarak genel başkanlığa seçildi. Yeni dönem, DÖB'lü öğrencilerin de FKF'ye katılmalarıyla daha militan bir çizgiye evrilmesinin yanı sıra, daha sonra THKP-C'nin çekirdek kadrosunu oluşturacak olan Mahir Çayan ve arkadaşlarının gençlik mücadelesine damgalarını vurmaya başladığı bir dönem oldu.

DEV-GENÇ

9-10 Ekim 1969 günü, Ankara'da yapılan Fikir Kulüpleri Federasyonu olağanüstü kurultayında, örgütün adı, tüzüğü ve amaç maddesi değiştirilerek Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (DEV-GENÇ) adını aldı. Genel Başkanlığı Atilla Sarp, İstanbul Sekreterliği'ne Cihan Alptekin getirildi.

Örgütün adının DEV-GENÇ'e dönüşmesi, solcular ve devrimci gençler açısından bir ad değişikliğinin ötesinde sonuçlar doğurdu. O tarihten itibaren DEV-GENÇ'li olmak bir ayrıcalık oldu. DEV-GENÇ büyüleyici, etkileyici bir sözcük olarak devrimciliğe yeni başlayan gençlerin rüyalarını, gelecek hayallerini süsledi. Militanlığı, inançlara bağlılığı, kararlılığı, yenilmezliği ve belki de hepsinden önemlisi devrimci bir romantizmi anlattı. Halk arasında kulaktan kulağa yayılan bir kahramanlık öyküsünün başaktörüydü.

DEV-GENÇ'liler. Halk, DEV-GENÇ'li olmayı, 'dev gibi genç' olmak gibi algıladı. THKP-C kökenli hareketler açısından ise sahiplenmenin ve içten içe bir yarışın simgesi oldu. Devrimci Yol, Devrimci Sol, Kurtuluş gençlik içindeki faaliyetlerini DEV-GENÇ adıyla yürüttü. 1980 sonrası yayımladıkları dergilerine aynı adı verdiler. Devrimci Gençlik adını taşıyan pek çok dergi süsledi kitapçı raflarını. Farkı fark etmek mümkün olmadı okuyucu açısından. İşin doğrusu hepsinin sayfalarında 1960'lı, 70'li yılların DEV-GENÇ'ine bir öykünme göze çarpıyordu. Öykünmenin dışına taşıp gerçek anlamda DEV-GENÇ'i yaratmak kime nasip olur bilinmez ama, hayırlı bir iş olacağı kesindir.*

* İnönü Alpat, 'Türkiye Solu Sözlüğü - Solun Yüzyıllık Öyküsü', 2003.

Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C)

Mahir Çayan önderliğinde kurulan parti. En dikkat çekici yanı, Türkiye devriminin silahlı bir yoldan gerçekleştirileceği görüşünün ilk kez açık ve net bir biçimde teorik alt yapısıyla birlikte ortaya konmasıydı. Bu durum THKP-C'liler tarafından "kırk yıllık revizyonist tezlerin" yanlışlığının ortaya çıkarılması olarak değerlendirilmişti.

THKP-C'nin önder kadroları FKF ve TİP içinde sürdürülen anti-emperyalist mücadele içinden çıktı. THKP-C'nin kurucuları, 1960'ların ikinci yarısından sonra yükselen gençlik eylemliliklerinin tanınmış ve sevilen adlarıydı. Her biri pratik içinde sınanmış, sosyalizm tartışmalarında öne çıkmış, MDD görüşlerinin sol içinde etkin olmasını sağlamış, bu noktada da rüşünü kanıtlamış kadrolardı.

THKP-C'yi oluşturan kadrodan Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, İrfan Uçar, Hüseyin Cevahir gibi adlar gençlik içinde sivriyen kişiliklerdi. Sonraları Genel Komite içinde bu adlarla birlikte Sina Çiladır, Bingöl Erdumlu ve Orhan Savaşçı da yer alacaktı.

THKP-C için ilk adım 1969 yılının kış aylarında atıldı. Aslında verilen karar THKP-C'nin kurulması değildi. Bir grup üniversite öğrencisinin, TİP ve DEV-GENÇ'in çerçevesini belirlediği mücadeleyi reddetmeleri ve illegal bir yapının gerekliliğini ortaya koymalarıydı. Bu kaygılarla başlayan arayış ve tartışmalar 1970 yılının sonbaharında THKP-C'nin kurulmasıyla sonuçlandı. İlk Merkez Komite, Mahir Çayan, Yusuf Küpeli ve Mühir Ramazan Aktolga'dan oluştu. Örgüt, 'Kurtuluş' dergisini yayımlıyordu. Bu nedenle, ilk eylemlerini gerçekleştirdiklerinde halen 'Kurtuluş grubu' olarak tanınıyorlardı. Latin Amerika tarzı devrimci mücadeleden etkilenererek önlerine koydukları ilk hedef ise 'şehir gerillası'nın oluşturulmasıydı.

Bu çerçevede şehir eylemlerine başladılar; Ankara'da ve İstanbul'da banka soygunları gerçekleştirdiler, fidye için adam kaçırdılar. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırılması ise tüm Türkiye'yi sarsan en büyük eylemleri oldu. Eyleme katılanların neredeyse tamamı daha sonra yakalandı.

Mahir Çayan ve arkadaşları 1971 Kasımı'nda Maltepe Askeri Hapishanesi'nden kaçmaları sonrasında Denizlerin idamını engellemek üzere Karadeniz kırsalına geçtiler ve Kızıldere katliamıyla yaşamları son buldu. Bu, THKP-C önderliğinin de sona ermesi anlamına da geliyordu. Devrimci Yol, Devrimci Sol, Kurtuluş, Acilciler, MLSPB (Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birlikleri), Üçüncü Yol, Eylem Birliği gibi pek çok hareket THKP-C kökenli örgütler olarak ortaya çıktı. THKP-C'nin 'öncü savaş', PASS (Politikleştirilmiş Askeri Savaş Stratejisi), 'suni denge', Kemalizm, SSCB, örgüt ve mücadele anlayışı 1970'li yıllara damgasını vuran tartışmalar oldu.

* İnönü Alpat, 'Türkiye Solu Sözlüğü - Solun Yüzyıllık Öyküsü', 2003.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)

THKO, 4 Mart 1971 tarihinde kamuoyuna deklare edilen bir bildiriyle kuruldu. THKO, 1960'lı yılların ikinci yarısında başlayan öğrenci eylemlerinde, anti-emperyalist direnişlerde, köylülerin toprak mücadelesinde öne çıkan, önderlik eden gençlerin omuzlarında yükseldi. THKO, anti-emperyalist bir başkaldırımın adıydı. Ama aynı zamanda saflığın, temizliğin, yeniyi istemenin ve bunları yaparken de çocukluğun, acemiliğin, kendi gücünü abartmanın, devletin gücünü önemsemenin adıydı. Saflığı, belki de daha çok buradan kaynaklanıyordu.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun gerçek mimarı, tezlerinin sahibi, örgütleyicisi ODTÜ öğrencisi Hüseyin İnan'dı. THKO'yu kuran kadrolar içerisinde Hüseyin İnan, Cihan Alptekin, Deniz Gezmiş, Ömer Ayna, Yusuf Arslan, Sinan Cemgil, Teslim Töre, Hacı Tonak, Mustafa Yalçiner, Kadir Manga, Alparlan Özdoğan, Nahit Tören, Fevzi Bal, Yavuz Yıldırım Türk gibi gençlik ve köylü önderleri bulunuyordu.

THKO, varlığını sürdürdüğü dönem boyunca, dünyanın ve Türkiye'nin meseleleriyle ilgili teorik bir metin ortaya koyamadı. THKO açısından askeri faaliyet ve ordunun eylem içinde partiyi yaratma düşüncesi önem taşıyordu. Tek teorik metinleri, Hüseyin İnan'ın hapishanede kaleme aldığı 'Türkiye Devriminin Yolu' adlı broşürdü.

Soygun yaptılar, adam kaçırdılar, dağa çıktılar gerilla oluşturmak istediler, Nurhak'ta Kızıldere'de öldürdüler. Ama hiçbir cana kıymadılar.

THKO'yu kuran çekirdek kadro içerisinde yer alan gençlerden Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Arslan idam edilerek; Sinan Cemgil, Kadir Manga, Alparlan Özdoğan Nurhak dağlarında; Ömer Ayna ve Cihan Alptekin Kızıldere'de öldürüldüler. Diğerleri 12 Mart koşullarına direnmeyip yakalandılar. Çeşitli hapis cezalarına çarptırıldılar.

12 Mart sonrası THKO davası sanıkları bölündüler. THKO kökenli HK/TDKP (Halkın Kurtuluşu/Türkiye Devrimci Kurtuluş Partisi) ve Mücadelede Birlik/TKEP (Türkiye Komünist Emek Partisi) böyle doğdu. Kimi teorik ve pratik konularda anlaşamıyorlardı ama iki grubun da birleştikleri bir nokta vardı: THKO'nun eylem çizgisinin eleştirisi.*

* İnönü Alpat, 'Türkiye Solu Sözlüğü - Solun Yüzyıllık Öyküsü', 2003.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş 1967 yılının 12 Şubatı'nda Türk-İş'ten ayrıldıklarını açıkladılar. 13 Şubat günü ise yanlarına bağımsız Türk Maden-İş ve Gıda-İş'i de alarak DİSK'i kurdular. DİSK'in kuruluşundan sonra Türkiye işçi sınıfının mücadelesi artık hiçbir zaman eskisi gibi olmadı. 15-16 Haziran olayları bir yönüyle işçi sınıfının DİSK'e sahip çıkışıydı.

DİSK, güçlü olduğu 70'li yıllarda da hem sendikal alanda hem de anti faşist mücadelede ağırlığını hissettirdi. 1980 darbesiyle kapatılıp yöneticileri yargılandığında kamuoyunun gözü Türkiye'nin en büyük sendikalarından birisi olan DİSK davasındaydı.

Tekrar faaliyete başladığı 90'lı yıllarda bile DİSK, demokrasi ve işçi sınıfının mücadelesindeki önemini korudu. Dönem dönem çok eleştirildi ama işçi sınıfı üzerinden siyaset yapmaya kalkışanların DİSK'i yok sayarak bunu başarmaları da mümkün olmadı. Sovyet yanlılarının dışında kalan sol grup ve hareketler DİSK'e uzak ve eleştirel bir noktada durdular. Diğer sol gruplara oranla işçi sınıfı içerisinde Devrimci Yol çevresinin belirgin bir fazlalığı vardı ama Yeraltı Maden-İş merkezli oluşturulan DİSK yönetimine muhalefet girişimi ciddi sonuçlar yaratamadı.

DİSK'in 1967'de seçilen ilk genel başkanı Kemal Türkler'di. Türkler 1977 yılına kadar görevinde kaldı. Abdullah Baştürk'ün başkanlığı ise 12 Eylül darbesine kadar sürdü. 12 Eylül'ün ardından yaklaşık 10 yıl kapalı kalan DİSK'in yöneticileri hapse atıldı. Tekrar açıldığında Genel Başkanlığa Kemal Nebioğlu getirildi. 1994'te yapılan kongrede ise Rıdvan Budak Genel Başkan seçildi. Daha sonra Budak'ın Demokratik Sol Parti'den (DSP) milletvekili seçilmesiyle Vahdettin Karabay Genel Başkan oldu. DİSK'i 2000'li yıllara taşıyan başkan ise Süleyman Çelebi'ydi.

Beş sendikanın bir araya gelmesiyle kurulan DİSK'in, kuruluşundaki üye sayısı 30 bindi. Zaman içinde mevcut konfederasyonların üyeleri ve bağımsız sendikaların katılımıyla ve daha çok da sendikasız işyerlerinin örgütlendirilmesiyle 1977 yılına gelindiğinde üye sayısı 500 bini geçmişti.

DİSK'in 31 yıllık tarihi grevler, direnişler, faşizmi protesto eylemleri, iş bırakmalar, iş yavaşlatmalar, DGM direnişleri, genel af kampanyaları, Tariş, Profilo ve maden ocaklarındaki direnişler, askeri mahkemelerde süren yargılamalar, kapatılmalar ve yeniden ayakta kalma çabalarıyla geçti.*

* İnönü Alpat, 'Türkiye Solu Sözlüğü - Solun Yüzyıllık Öyküsü', 2003.

68-78 Kitaplığı

- 12 Eylül Günlüğü - Demokrasi Korkusu. Hasan Cemal, Bilgi Yayınevi, 660 s., 1986 Ankara.
- 12 Eylül Günlüğü - Tank Sesiyle Uyanmak. Hasan Cemal, Bilgi Yayınevi, 560 s. 1986 Ankara.
- 12 Eylül Kültürü. Emre Kongar, 1. basım: 1987 Say Yayınları; 1993, 1995 Remzi Kitabevi, 300 s., İst.
- 12 Eylül Saat 04.00. Mehmet Ali Birand, Karacan Yayınları, 320 s., 1984 İst.
- 12 Eylül ve Türkiye Gerçeği - Devrimci Yol Savunması. Der. Oğuzhan Müftüoğlu, 1989 Patika Yayınları, 2000 Bireşim Yayınları, 532 s., İst.
- 12 Eylül Yılları ve Sinemamız - 160 filmle 1980-90 Arası Türk Sinemasına Bakışlar. Atilla Dorsay, İnkilap Kitabevi, 388 s., 1995 İst.
- 12 Mart Öncesinde Türkiye'de Soldaki Bölünmeler. Çetin Yetkin, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 414 s., 1998 İst.
- 68 - 30 Yıl Sonra "Gerçekçi Ol İmkansız İste" (büyük boy albüm). Haz. Çiğdem Kömürcüoğlu, Tempo Dergisi eki, 66 s. 1998 İst.
- 68 - Başkaldırının Yedi Rengi. Oral Çalışlar, Milliyet Yayınları, 144 s. 1998 İst.
- 68 Çılgınlıkları - Anadolu Rock, Anadolu Protest, Anadolu Pop. Akın Ok, Broy Yayınları, 320 s., 1994 İst.
- 68'li Yıllar - Eylemciler. Bedri Baykam, İmge Kitabevi, 624 s., 1998 Ankara.
- 68'li Yıllar - Tanıklar. Bedri Baykam, İmge Kitabevi, 340+12 s., 1999 Ankara.
- 78'liler Sorguluyor. Celalettin Can, 78'liler Vakfı Girişimi, 232 s., 2002 İst.
- Acılara Yenilmeyen Gülümseyişler - THKO'nun Kuruluş Öncesi ve Sonrasına İlişkin Anılar. Atilla Keskin, Gendaş Yayınları, 256 s., İst.
- Alevi Katliamları - Çaldıran'dan Çorum'a Anadolu'da. Sadık Eral, Ant Yayınları, 256+16 s., 1995 İst.
- Alevin ve Acının İçinden - Tanık Olduğum Öyküler. Işıl Özgentürk, Say Yayınları, 192 s., 1983 İst.
- Asılmayıp Beslenenler - Bir 12 Eylül Hesaplaşması. Ertuğrul Mavioğlu, 1. basım: Babil Yayınları, 392 s., 2004 İst., 2. basım: İthaki Yayınları, 352 s., 2006 İst.
- Bin Belge - Cumhuriyetin Öyküsü (işkenceler). Erbil Tuşalp, Dost Kitabevi, 324 s., 1987 Ankara.

- Bir Tanık - 12 Eylül Tutanakları (işkenceler)*. Erbil Tuşalp, Dost Kitabevi, 608 s., 1986 Ankara.
- Bir Annenin 68 Anıları*. Muazzez Aktolga, Sistem Yayınları, 2000 İst.
- Bir Kadının Penceresinden* (12 Mart sonrası, roman). Oktay Rifat, Bilgi Yayınevi, 298 s., 1976, 1981 Ankara.
- Bir Kar Makinesi* (Grup Yorum'un öyküsü). Tavır Yayınları, 1. Cilt: 1992, 2003, 160 s.; 2. Cilt: 2003, 200+26 s.
- Bir Onur Kavgası - Cizre'den Strasbourg'a Yeşilyurt Dışkı Yedirme Davası*. Hasip Kaplan, Belge Yayınları, 168 s., 1996 İst.
- Bir Ölüm Orucunun Anatomisi* (1996 ölüm oruçları sürecinde İskenderun Cezaevinde yaşananlara tanıklık). Dr. Şükrü Güvenç, Varyos Yayıncılık, 112+8 s., 1996 İst.
- Bizim 68*. Aydın Çubukçu, Evrensel Basım Yayın, 296 s. 1. basım: 1993, 7. basım: 2002 İst.
- Cibangir'de Bir Ev* (78 öyküleri). Cafer Solgun, Çiviyazıları, 96 s., 2003 İst.
- Cumartesi Anneleri - Anımsamanın Zaferi*. Aydın Öztürk, İnsancıl Yayınları, 64 s., 1996 İst.
- Dar Sokakta Siyaset (1980-1983)*. Yalçın Doğan, Tekin Yayınevi, 446 s., 1985 İst.
- Darağacında Üç Fidan*. Nihat Behram, Everest Yayınları, 246 s., 1. basım 1976, 22. basım: Everest Yayınları, 2001 İst.
- Defterimde Kuş Sesleri*. ('Gülünün Solduğu Akşam'm devamı, 12 Mart dönemi hapishane anıları) Erdal Öz, Can Yayınları, 400 s., 2003 İst.
- Deniz - Bir İsyanının İzleri*. Turhan Feyizoğlu, Su Yayınları, 2000 İst.
- Deniz Gezmiş Anlatıyor*. Erdal Öz, Can Yayınları, 1976 İst.
- Deniz Gezmiş Olayı*. Hasan Cem, Habora Kitabevi, 1974 İst.
- Deniz Gezmiş - Savunma*. İleri Yayınları, 200 s., 2005 İst.
- Deniz Gezmiş / Yusuf Arslan / Hüseyin İnan - İdam Görüşmeleri*. (TBMM Tutanakları) 2 cilt, BDS Yayınları, 1988 ist.
- Deniz Yusuf Hüseyin*. Ahmet Kahraman, 1. basım: 1995, 8. basım: Tümzamanlar Yayıncılık; 10. basım: Çiviyazıları, 176 s., 2001, İst.
- Denizler İdama Giderken*. Oral Çalışlar, Gendaş, 96 s., 2002 İst.
- Devamı Hayat* (78 romanı). Hasan Öztoprak, İnkılap Kitabevi, 214 s., 2004 İst.
- Devrim Bize Yakıştırdı - Dam'dan Dar'a 78'lilerin Öyküsü*. Zeki Kırdemir, Ozan Yayıncılık, 415+30 s., 2004 İst.

- Devrimci Gençlik'ten Seçmeler*. Haydar Aslan (Der.), Gökkuşluğu Yayınları, 200 s. 1997 İst.
- Devrimci Gençlik'ten Seçmeler* (tıpkıbasım). 1. basım: 1978 Devrimci Yol Yayınları, 2. basım: Bireşim Yayınları, 206 s., 1997 İst.
- Devrimci Marşlar ve Türküler*. H. Cankan, Seçki Yayıncılık, 172 s., 1992
- Devrimci Yol - Kavgamız Bitmeyen Sevdamız - Bir Dönem 1980-1985 Yılları*. Yaşathak Aslan, Arayış Yayınları, 158 s., 2005 Ankara.
- Devrimci Yol'da İç Savaş Yazıları*. Bireşim Yayınları, 332 s., 1997 İst.
- Devrimci Yol'dan Seçmeler*. Der. Haydar Aslan, Gökkuşluğu Yayınları, 648 s. 1996 İst.
- Devrimciler Âşık Olmazdı* (öyküler). Sevgi Özel, Ümit Yayıncılık, 130 s., 1994, 1996 Ankara.
- DİSK Kısa Tarihi (1960-1980)*. İlhan Akalın, Öteki Yayınevi, 192 s., 1995 Ank.
- Döğüşenler Konuşacak* (şiiirler). Ayşe Hülya, Belge Yayınları, 112 s., 1987, 1991 İst.
- Dövüşen Anlatsın* (şiiirler). Ahmet Telli, Everest Yayınları, 2004 İst.
- Duvarlarda Kaldı - Hani Devrim Olacaktı* (78 belgesel-romanı). Nazmi Gökçe, Etiküs Yayınları, 352 s., 2004 İst.
- Duymayan Kalmasın*. Uğur Sümer, Belge Yayınları, 192 s., 2003, İst.
- Esas Hadise O Kiraz Ağaçları*. Mihri Belli, Çiviyazıları, 272 s., 2002 İst.
- Eski Tüfek Sosyalistler - Bir Kuşluğu'nun Son Temsilcileri*. Atilla Akar, 1. basım: İletişim Yayınları 1989, Babil Yayınları, 286 s., 2004 İst.
- Fatsa (1978-1980) Toplumsal Dalganın Kırılışı*. Mahmut Memduh Uyan, Arayış Yayınları, 2004 Ankara.
- Fatsa Devrimci Yol Savunması - Bir Yerel Yönetim Deneyimi*. Pertev Aksakal, Penta Yayıncılık, 324+28 s., 2007, Ank.
- Fatsa Gerçeği*. Pertev Aksakal, Penta Yayıncılık, 228 s., 2007 Ank.
- Fırtınalı Yılların Gençlik Liderleri Konuşuyor*. Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, 208 s., 2003 İst.
- Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) - Demokrasi Mücadelesinde Sosyalist Bir Öğrenci Hareketi*. Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, 808 s., 2002 İst.
- FKF DEV-GENÇ Tarihi - Belgelerle Bir Dönemin Serüveni (1965-1971)*. Ali Yıldırım, Doruk Yayınları, 600+40 s., 1977, Ank.
- Forum mu Yapsak Yoksa Devrim mi - Sollamalar 2*. Zafer Aydın, Versus Yayınları, 230 s., 2008 Haziran.

Gençlik ve Eğitim Üzerine - Demokratik Öğrenci Mubalefetine Bakış. Tufan Ata Türkyılmaz, Gökkuşluğu Yayınları, 320+32s., 1997 İst.

Grup Yorum (And Dağlarından Anadolu'ya Devrimci Müzik Geleneği ve Sıyırılıp Gelen Grup Yorum). Orhan Kahyaoğlu, neKitaplar, 440 s., 2003 İst.

Gücün Reddi. Volkan Yaraşır, Mephisto Kitabevi, 144 s., 2004 İst.

Gülünün Solduğu Akşam. (Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan'la hapishane anıları). Erdal Öz, Can Yayınları, 304 s., 1986, 1999 (34. basım) İst.

Gün Ağarmasa. Osman Akinhay, Everest Yayınları 2002; Agora Kitaplığı, 215 s., 2004, İst.

Halkın Polisi - Pol Der Anıları. Sıtkı Öner, İletişim Yayınları, 128+8 s. (resimler), 2004 İst.

Hasretinden Prangalar Eskittim (şiiirler). Ahmed Arif, 1. basım 1968 Bilgi Yayınevi, 2-44. basımlar Cem Kitabevi, 45-48. basımlar Everest Yayınları 2002 İst, 142 s.

Havariler (1972-1983). Gün Zileli, İletişim Yayınları, 566+10 s., 2002 İst.

Hiçbir Yere Dönüş (roman). Oya Baydar, 1998, 2002, Can Yayınları, 228 s., İst.

Hüseyin Cevahir. Gökkuşluğu Yayınları, 74+6 s., 1997 İst.

Hüznün İsyân Olur (şiiirler). Ahmet Telli, Everest Yayınları, 2004 İst.

İbo-İbrahim Kaypakkaya. Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık-Altınçağ Yayıncılık, 448 s., 2000 İstanbul.

İbrahim Kaypakkaya - Bir Komünistin Biyografisi. Nihat Behram, Altınçağ Yayıncılık, 148+12 s.

İbrahim Kaypakkaya - Fırtınalı Yıllarda Bilinmeyen Yazılar. Der. Ethem Direhşan, Belge Yayınları, 224 s., 1994, 1997 İst.

İbrahim Kaypakkaya - Saklanmaya Çalışılan Bir Meşale. Umut Yayıncılık.

İbrahim Kaypakkaya - Seçme Yazılar. Umut Yayıncılık, 496 s., 2004 İst.

İbrahim Kaypakkaya - Ser Verip Sır Vermeyen Yiğit (Hayatı ve Mücadelesi). Nihat Behram, Umut Yayıncılık.

İdam Gecesi Anıları ve Kararlar - Gezmiş-Arslan-İnan. Halit Çelenk, Ülke-Yayınları, 252 s., 1980 Ankara.

İki 1 Mayıs - Her yönüyle olaylar, tanıklar, belgeler, iddianame, duruşmalar, karşıt görüşler ve yorumlarla 1977-1978 Belgeseli. Nail Güreli, Gür Yayınları, 336 s., 1979 İst.

- İki Adalı – Hüseyin Cevahir Ulaş Bardakçı.* Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, 436 s., 2006 İst.
- İlhan İlhan* (12 Eylül faşizmince katledilen yayıncı İlhan Erdost'un anısına makaleler, şiirler). Muzaffer İlhan Erdost, Onur Yayınları, 216 s., 1983 Ank.
- İnsan Manzaraları – Kartal Maltepe'den Sağmalcılar'a.* Kemal Anadol, Yalçın Yayınları, 416+8 s., 1988 İst.
- Kanayan* (12 Mart öyküleri). Erdal Öz, Can Yayınları, 132 s., 1973, 1992 (11. basım) İst.
- Kızıl Feministler – Bir Sözlü Tarih Çalışması.* Emel Akal, TÜSTAV, 272 s., 2003 İst.
- Kızıldere – Adalıların Türküüsü.* Boran Yayınları, 80 s., 1994 İst.
- Kuş Diline Öykünen* (78 romanı). Ayşegül Devocioğlu, Metis Yayınları, 220 s., 2004 İst.
- Mahir – On'ların Öyküsü.* Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, 576 s., 2003 İst.
- Mahir Çayan Davası.* Özgün Yayınları, 192 s., 1974 İst.
- Mengene.* Muzaffer Oruçoğlu, Kardelen Yayıncılık, 176 s., 1980, 2001.
- Metris – Bir Direniş Odağı.* Sinan Kukul, 1. Basım Haziran Yayınları 1989, 2. basım Yar Yayınları 1998, 636 s., İst.
- Mibri Belli'nin Anıları.* İki cilt. Doğan Kitapçılık, 1990, 1999.
- Nar Taneleri – Gayriresmi Portreler.* (78 Kuşağı'ndan kalanlarla sözlü tarih çalışması) Sezai Sarıoğlu, İletişim Yayınları, 536 s., 2001, 2002 İst.
- Netekim 12 Eylül'de Geldiler – Bir İdamlığın Trajikomik Anıları.* Hilmi Köksal Alışanoğlu, Aykırı Yayıncılık, 336 s., 2005 İst.
- ODTÜ Tarihçe 1956-1980.* Mahmut Memduh Uyan, Arayış Yayınları, 2004 Ankara.
- Oglum Kızım Devletim – Evlerden Sokaklara Tutuklu Anneleri.* Ece Temelkuran, Metis Yayınları, 136 s., 1997 İst.
- Oylu Yıllar ve Gençlik.* Harun Karadeniz, 1. basım May Yayınları, 1974; 2. basım: 1995 Belge Yayınları, 200 s. + resimler.
- Oy Cibani Bizum Cibani.* Nuran Alptekin Kepenek, Ümit Yayıncılık, 240 s., 2004, Ankara.
- ÖDP Kendini Anlatıyor – Partileşme Süreci, Ütopya, Sorunlar, Öneriler.* Belgin Demirer, Güncel Yayıncılık, 400 s., 1996 İst.
- Öğrenci Ayaklanmaları.* Ahmet Taner Kışlalı, Bilgi Yayınları, 1974 Ank.
- Öldükleriyle Kalmadılar.* Orhan İyiler, May Yayınları, 230 s., 1978 İst.

- Ölümü Yenenleri Kimse Yenemez – Süresiz Açlık Grevleri ve Ölüm Orucu Direniş Güncesi.* Ulaş Osman Yılmaz, Öz Basım Yayım, 592+resimler, 1997 İst.
- Ölümün Ufkundaki Zafer – '96 Ölüm Orucu.* Yasemin Okuyucu, 394 s., 1998 İst.
- Parti ve Devrim Şehitleri Albümü (Partizan).* Umut Yayımcılık, 432 s., 2002 İst.
- Rubi Su Türküleri – Türküler ve Şiirler.* Akdeniz Kitabevi, 160 s., 1997 Antalya.
- Samur Kürk (belgesel oyun) – Uzayan Yolculuk (kısa oyun) – “Hayata Dönüş” operasyonu sırasında/sonrasında yaşamını yitiren 116 devrimcinin anısına.* Bilgesu Erenus, Yar Yayınları, 132 s., 2004 İst.
- Sevgili Yoldaş Kurbağalar (şiirler).* Nevzat Çelik, Alan Yayıncılık, 128 s., 1998 İst.
- Sinan – Nurbak Dağlarından Sonsuzluğa.* Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, 512 s., 2000 İst.
- Solcunun Biri Bir Gün... Adnan Genç, Çiviyazıları, 208 s., 2006, İst.*
- Sollamalar.* Zafer Aydın, Aykırı Yayınları, 160 s., 2006 İst.
- Solun Yakın Kısa Tarihi ve ÖDP Üzerine.* Mustafa Bayram Mısırlı ve Mehmet Horuş, Ütopya Yayınevi, 160 s., 1999 Ankara.
- Sonsuz Yarım Gün – 12 Mart Genelinde Kızıldere Özelinein Destanı.* Zelyut, Mekin Yayınevi, 110 s., 1979 İst.
- Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, (8 cilt) May Yayınları, 1978-1980 İst.*
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, (8 cilt) İletişim Yayınları, 1988 İst.*
- Suda Seken Hayat (şiirler).* Nevzat Çelik, Alan Yayıncılık, 76 s., 1990, 1998 (5. basım) İst.
- Sulara mı Yazıldı (şiirler).* Ahmet Telli, Telos Yayınları, 2001 İst.
- Şafak Türküsü (şiirler).* Nevzat Çelik, Alan Yayıncılık, 104 s., 1984, 1998 (22. basım) İst.
- Şemdinli Röportajı.* Muzaffer İlhan Erdost, Onur Yayınları, 368 s., 1987, 1993 Ankara.
- Şimdi Solun Zamanı.* İnönü Alpat, Doruk Yayımcılık, 310 s., 1996 Ankara.
- Tarih Açısından 12 Mart.* İsmail Cem, Cem Yayınevi, 2 cilt: 1973, 1977, İst.
- Tartışma Süreci Yazıları 1.* Bireşim Yayınları, 310 s., 1992 İst.
- Tartışma Süreci Yazıları 2.* Bireşim Yayınları, 244 s., 1993 İst.

- Teorik Yazılar*. Mahir Çayan, Gökkuşluğu Yayınları, 344 s., 1996 İst.
- THKO Davası (Mabkeme dosyası)*. Yöntem Yayınları, 1974 İst.
- THKO Hareketi ve Bazı Anılar*. Teslim Töre, Çağ Yayınları, 1979 İst.
- THKP-C Doğuşu ve İlk Eylemleri - 1969-1973*. Sinan Doğan, Kaynak Yayınları, 152 s., 1987 İst.
- THKP-C ve Kızıldere*. Koray Düzgören, BDS Yayınları, 1988 İst.
- TİP Olayı*. Sadun Aren, Cem Yayınları, 1993 İst.
- TİP Tarihi*. Mehmet Ali Aybar, BDS Yayınları, 1988 İst.
- TİP Taribinden Kesitler 1961-1971*. Ahmet Hamdi Dinler, Gelenek Yayınları, 1990 İst.
- TİP'li Yıllar (1961-1971) Anılar Belgeler*. Cilt 1, Nihat Sargın, Felis Yayınevi, 636 s., 2001 İst.
- TİP'li Yıllar (1961-1971) Anılar Belgeler*. Cilt 2, Nihat Sargın, Felis Yayınevi, 772 s., 2001 İst.
- TKP ve Organize Gençlik Hareketleri*. Mahmut İhsan Özgen, 14 Mayıs Vakfı Yayınları, 1982 İst.
- Tol - Bir İntikam Romanı*. Murat Uyurkulak, Metis Yayınları, 262 s. 2002, İst.
- Türk Solu - Eleştirel Bir Tarih Denemesi 1960-1971*. Ergun Aydınoglu, Belge Yayınları, 208 s., 1992 İst.
- Türk Solu ve Sendikal Hareket*. Yüksel Işık, Öteki Yayınevi, 198 s., 1995 Ank.
- Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C) - Dava Dosyası, Yazılı Belgeler*. Yar Yayınları, 480 s., 1976, 1988 İst.
- Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (THKP-C) - İddianame*. V Yayınları, 620 s., 1988, Ank.
- Türkiye Solu Sözlüğü - Solun Yüzyıllık Öyküsü*. İnönü Alpat, Mayıs Yayınları, 312 s., 1998, 2003, 2008 İzmir.
- Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül'de Amerika'nın yeri*. Çetin Yetkin, Ümit Yayıncılık, 238 s., 1995.
- Türkiye'de Gençlik Hareketleri*. Tanzer Sülker Yılmaz, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 428 s., 1997 İst.
- Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi-1 (1960-1968)*. Turhan Feyizoğlu, Belge Yayınları, 720 s., 1993 İstanbul.
- Türkiye'de Ordu ve Siyaset, 1789'dan günümüze*. Hil Yayın, 300 s. 1994, İst.
- Türkiye'de Sol Akımlar - 1 (1908-1925)* Mete Tunçay, BDS Yayınları, 632 s., 1967, 1978, 1991, 2000 İst.

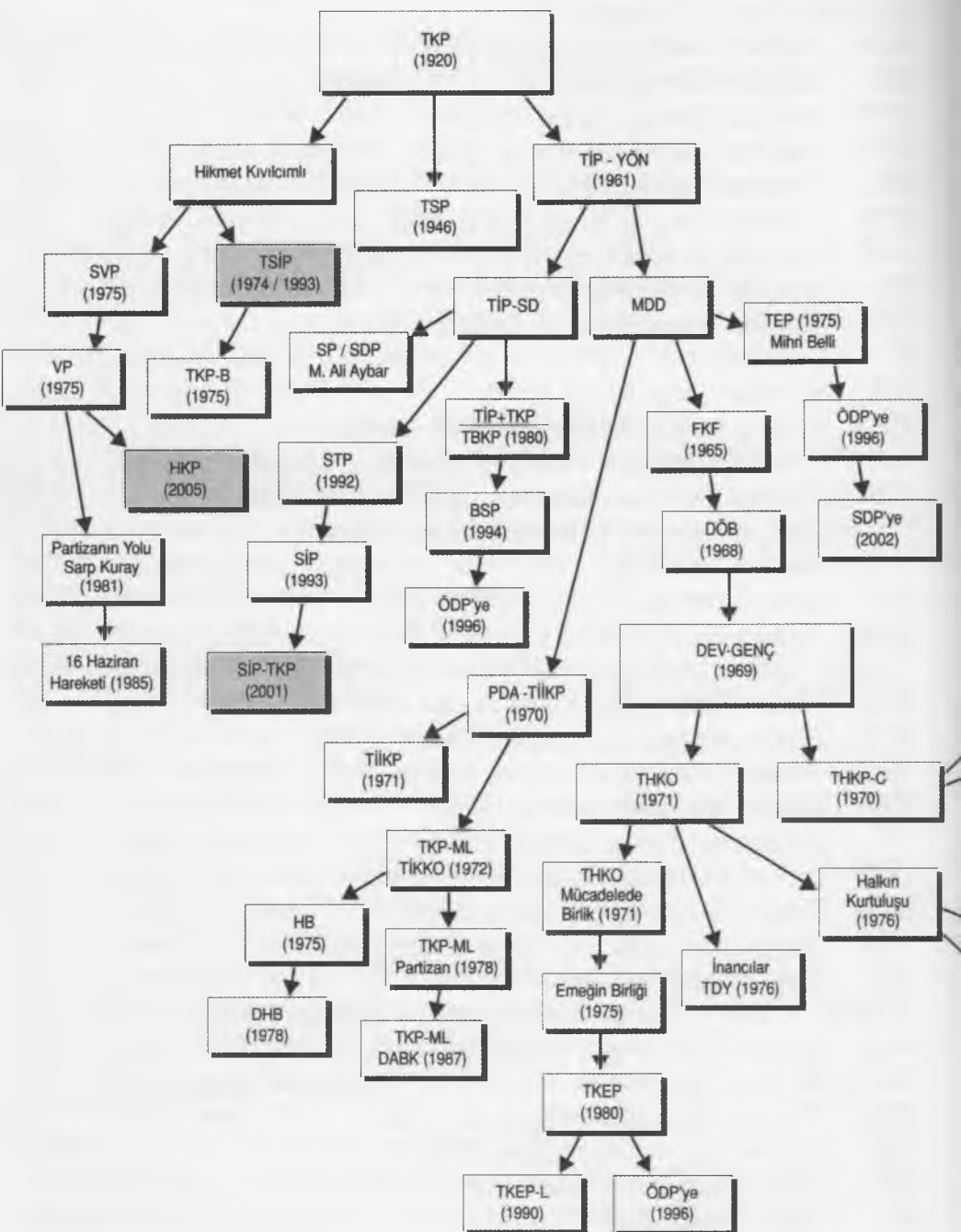
- Türkiye'de Sol Akımlar - 2 (1925-1936)*. Mete Tunçay, BDS Yayınları, 488 s., 1992 İst.
- Türkiye'de Sol Hareketler*. Aclan Sayılğan, Hareket Yayınları, 1972 İst.
- Türkiye ve Sosyalizm Sorunları*. Behice Boran, Gün Yayınları, 1968 İst.
- Türkiye'yi Sarsan 2 Uzun Gün*. Kemal Sülker, Yazko Yayınları, 1980 İst.
- Unutulmasınlar Diye* (Devrimci Yol). Bireşim Yayınları, 228 s., 1993 İst.
- Ve Hep Birlikte Koştuk - İlerici Kadınlar Derneği (İKD) 1975-1980*. Açı Yayınları, 328 s., 1996 İst.
- Yakın Tarihimizde Kitlesel Katliamlar - Malatya, Maraş, Çorum, Sivas katliamlarının içyüzüne dönük bir inceleme*. H. Nedim Şahhüseyinoğlu, İtalik Kitaplar, 380 s., 1999 Ank.
- Yaralı Oğluyum Hayatın* (şüirler). İnönü Alpat, 1. basım Mayıs Yayınları, 1986; 2. basım Ekim Yayınları, 80 s. 1987 Ank.
- Yarıma* (1954-1972). Gün Zileli, Ozan Yayıncılık, 509 s., 2000 İst.
- Yaşamımdan Acı Dilimler*. Harun Karadeniz, May Yayınları, 1979 İst.
- Yılmaz Güney - Arkadaş* (senaryo). Güney Filmcilik, 96 s., 1975, 1999 (10. basım) İst.
- Yılmaz Güney - Duvar* (senaryo). Güney Filmcilik, 366 s., 1999 İst.
- Yılmaz Güney - Sürü* (senaryo). Güney Filmcilik, 136 s., 1994, 2000 İst.
- Yılmaz Güney - Umut* (senaryo). Güney Filmcilik, 138 s. + fotoğraflar, 1995, 2000 İst.
- Yılmaz Güney - Yol* (senaryo). Güney Filmcilik, 360 s., 1994, 2000 İst.
- Yolcuların Düşü - 12 Eylül 1980 Sonrası Siyasi Yazılar*. Mahmut Memduh Uyan, Arayış Yayınları, 318 s., 2004, 2005 Ankara.
- Yön-Devrim Hareketi - Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar*. Gökhan Atılğan, TÜSTAV, 390 s., 2002 İst.
- Yurdum Şahdamarım Benim* (şüirler). Ahmed Arif, Everest Yayınları, 68 s., 2003 İst.
- Yürüyeceğiz Türküler Söyleyerek - Şüirlerim ve Resimlerimden Bir Demet*. Ahmet Nergiz, 86+56 s., 2003 İst.
- Zafere Halay - Belgeleriyle ve Tanıklarıyla Ulucanlar Direnişi*. C. Tayyar Bektaş, Kardelen Yayıncılık, 384 s., 2002 İst.
- Zordur Zorda Gülmek - 78 Kuşağı*. Oğuz Güven, Güncel Yayıncılık, 128 s., 1998 İst.

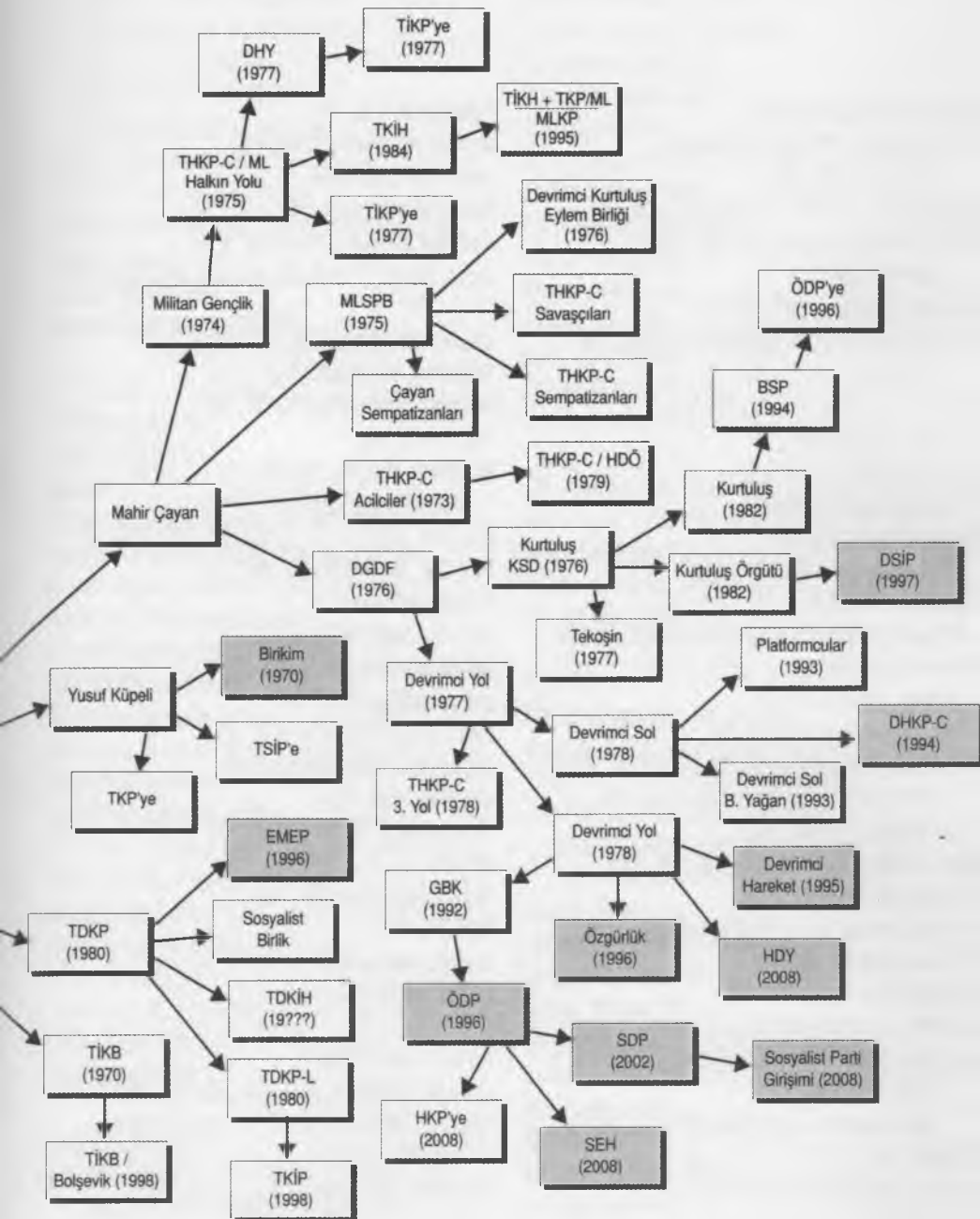
Kitapta ve Türkiye Solunun Soyağacı'nda geçen kısaltmalar

- ADYÖD Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (12 Mart)
 AKD Ankara Kadınlar Derneği (1975, DEV-GENÇ/Devrimci Yol)
 ASD Aydınlık Sosyalist Dergi (1968)
 AST Ankara Sanat Tiyatrosu
 AYÖD Ankara Yüksek Öğrenim Derneği (1975)
 BSP Birleşik Sosyalist Parti (1994)
 DABK Doğu Anadolu Bölge Komitesi (TKP/ML, 1987)
 DEV-GENÇ Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (1969)
 DEV-GÜÇ Devrimci Güç Birliği (1968)
 DGDF Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (1976)
 DHB Devrimci Halkın Birliği (1977)
 DHKP-C Devrimci Halk Kurtuluş Partisi - Cephe (1994)
 DHÖ Devrimci Hukuklular Örgütü (1968)
 DHY Devrimci Halkın Yolu (1977)
 DİSK Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
 DKDF Devrimci Kadın Dernekleri Federasyonu (1978)
 DKP Devrimci Komünist Partisi (1989)
 DÖB Devrimci Öğrenci Birliği (1968)
 DSİP Devrimci Sosyalist İşçi Partisi (1997)
 EP Emek Partisi (1996-97)
 EMEP Emegin Partisi (1996)
 FKF Fikir Kulüpleri Federasyonu (1965)
 GBK Geleceği Birlikte Kuralım (1992)
 HDÖ Halkın Devrimci Öncüleri (1977)
 HDY Halkın Devrimci Yolu (2008)
 HKP Halkın Kurtuluş Partisi (2005)
 İGD İlerici Gençler Derneği (TKP)
 İKD İlerici Kadınlar Derneği (1975, TKP)
 İYÖD İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği (12 Mart)
 KESK Kamu Emekçileri Sendikası Konfederasyonu (1996)
 KSD Kurtuluş Sosyalist Dergi (1976)
 MDD Milli Demokratik Devrim
 MLKP Marksist Leninist Komünist Parti (1995)
 MLSPB Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği (1975)
 ODTÜ-SFK ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü (1965)

- ÖDP** Özgürlük ve Dayanışma Partisi (1996)
ÖTK Öğrenci Temsilciler Konseyi (1975, ODTÜ)
PASS Politikleştirilmiş Askeri Savaş Stratejisi (M. Çayan)
POL-DER Polisler Derneği(1975)
PDA Proleter Devrimci Aydınlik (1970)
SD Sosyalist Devrim (TİP)
SDP Sosyalist Devrim Partisi (1975)
SDP Sosyalist Demokrasi Partisi (2002)
SFK Sosyalist Fikir Kulübü
SGB Sosyalist Gençlik Birliği (1976, TSİP)
SGÖ Sosyalist Gençlik Örgütü (1969-70, TİP)
SİP Sosyalist İktidar Partisi (1993)
SEH Sosyalist Emek Hareketi (2008)
SP Sosyalist Parti
SVP Sosyalist Vatan Partisi (1975)
TBKP Türkiye Birleşik Komünist Partisi (1990)
TDGDF Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (1976)
TDKİH Türkiye Devrimci Komünist İşçi Hareketi (1989)
TDKP Türkiye Devrimci Komünist Partisi (1980)
TDY Türkiye Devriminin Yolu
TEP Türkiye Emekçi Partisi (1975)
THKO Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (1971)
THKP-C Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephe (1970)
TİİKP Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (1971)
TİKB Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (1979)
TİKKO Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİKP Türkiye İşçi Köylü Partisi (1978)
TİP Türkiye İşçi Partisi (1961)
TKEP Türkiye Komünist Emek Partisi (1980)
TKİH Türkiye Komünist İşçi Hareketi (1984)
TKİP Türkiye Komünist İşçi Partisi (1986)
TKP Türkiye Komünist Partisi (1920)
TKP/ML Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist (1972)
TÖB Türkiye Öğretmenler Birliği (1971)
TÖB-DER Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
TÖS Türkiye Öğretmenler Sendikası (1965)
TSİP Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (1974)
TSP Türkiye Sosyalist Partisi (1946)
VP Vatan Partisi (1975)

Türkiye solunun soyağacı 1920-2008

Dizin

- 1 Mayıs 77, 82, 104, 174
12 Eylül 60-1, 75, 82, 111, 129-30,
139, 150, 165, 180
12 Mart 26, 30, 61, 75, 129, 165, 257-62
15-16 Haziran olayları 31, 62, 73-74,
251-56, 267
16 Mart katliamı 104, 173, 176
6. Filo'yu protesto eylemleri 194-96, 199,
235-40
68 hareketi 23, 85, 112, 118, 163
78'liler Girişimi 19
Acilciler 265
Ağaoğlu, Adalet 181-82
Ahmed Arif 222, 227
Akbayram, Edip 114
Akkaya, İlkay 143
Aktolga, Münir Ramazan 28, 44, 62, 219, 265
Alamur, Işık 52
Alankuş, Hatice 55-56
Alp, Saffet 11, 14, 18, 20, 68
Alptekin, Cihan 11, 14-15, 17, 20, 45, 51, 64, 87,
91-94, 156, 201, 204, 220, 264, 266
Apollonius, Tyanalı 202
Aral, Fahri 29, 77-78, 80, 82, 166, 238
Ararat, İzzet 263
Arıkan, Hüdayi 11, 15, 17, 20, 64, 68
Arnavutköy baskını 44
Arolat, Osman 29
Arslan, Emrullah 12, 15
Arslan, Yusuf 15, 19, 85-6, 159-60, 164,
205-211, 266
son mektubu ve sözleri 212
Asker, Ali 122
Aslan, Kanbolat Görkem 183
Âşık İhsani 110, 199
Atasoy, Ahmet 11, 15-16, 68
Avcıoğlu, Doğan 63
Aybar, Mehmet Ali 244
Aydınlık Sosyalist Dergi 62, 226
Ayna, Ömer 11, 15-6, 20, 64, 68, 156, 220, 266
Babam ve Oğlum 170
Bademci, Mine 149
Bağcan, Selda 109, 110, 112, 114
Bal, Fevzi 266
Bardakçı, Ulaş 16, 31, 42, 45, 47, 52-56,
156, 219-20, 265
Basın-İş 270
Baştürk, Abdullah 251, 267
Batur, Muhsin 63
Baykal, Deniz 160
Baykara, Ayşe 50
Behramoğlu, Ataol 263
Belli, Mihri 62, 65, 69-70, 72
Béranger, Pierre-Jean de 69
Berktaş, Halil 217
Beynelmilel 180
BİA 28
Boralıoğlu, Gaye 155, 169
BSP 34, 44
Budak, Rıdvan 270
Bursa Nutku 242
Castro, Fidel 217-18
Cemgil, Sinan 89, 201, 204, 220-24, 266
Cevahir, Hüseyin 36, 38, 47, 56-57, 63-64,
86, 156, 265
Che, bkz. *Guevara*

- Çakıcı, Cemal 73, 76
 Çayan, Mahir 8-12, 14-15, 17, 20, 31, 36, 39,
 53, 64, 89, 97, 112, 170, 175, 215-18, 263, 265
 FKF Kongresi'nde 30, 62
 gençliğe ilişkin görüşleri 131
Hatırla Sevgili 183-85, 189-90
 Küba Devrimi 217-18
 Maltepe firarı 41-52, 75, 87
 öncü gerilla görüşleri 26
 Çelebi, Süleyman 270
 Çelimli, Halil 155, 162, 164
Çemberimde Gül Oya 144-45, 154, 170, 178
 Çıladır, Sina 49, 265
 Çiçek, Nurseli 29
 Çorum katliamı 77, 82, 176
- DABK 226
 Debray, Régis 71
 Dede, Kamil 47-50
 DEHAP 72
 Demir, İlkay 29, 34, 43, 52, 80, 149
 Demir, Necmi 29, 31-32, 35, 44, 51, 80
 Demircioğlu, Vedat 195, 235, 239-46
 Demirel, Süleyman 61, 249
 depolitizasyon, gençlikte 23
 DEV-GENÇ 26, 28-30, 44, 74, 264
 Devrimci Gençlik dergisi 67, 114, 268
 devrimci gençlik hareketi, 60'larda 60-61
 Devrimci Hukuklular Örgütü 199
 Devrimci Sol 264, 265
 Devrimci Yol 59, 63, 67, 106, 264, 265, 270
 Devrimci Yol dergisi 67
 Dicleli, Ayşe Bilge 50
 Dink, Hrant 109, 111
 DİSK 251-56, 267
 DÖB 94, 198, 239, 263
 DTCF işgali 231, 233
 Dündar, Can 166
- Ekim Devrimi 218
 Elrom, Efraim 25, 44, 57, 61, 77, 84, 87,
 210, 216, 220, 268
- Emeğin Birliği 102
 EMEP 89
 Eminönü arabalı vapuru olayı 259-61
 Engels, Friedrich 25, 100
 Eraslan, Toygun 29, 234
 Eratalay, Sevinç 113-14, 116
 Erdoğan, Ahmet 222
 Erdumlu, Bingöl 267
 Eren, Erdal 156
 Ergen, Ayşe Nil 119
 Ergün, Hüseyin 263
 Erim, Nihat 18-19, 245
 Esin, Numan 262
 Etiman, Oktay 54
Eve Dönüş 180
 Eylem Birliği 265
Eylem Güzeli 116
 Eymür, Mehmet 12-13, 79
- faili meçhul cinayetler 157
 Fatsa 16, 25, 78, 176
 fındık mitingleri 74
 Filistin Kurtuluş Örgütü 204
 FKF 29, 44, 265
- GBK 67
 Genç Sinemacılar Grubu 249
 Gezmiş, Deniz 15, 17-18, 20, 24, 49, 86, 89,
 91-94, 109-110, 163, 171, 174, 181,
 197-203, 233, 239, 263, 266
Hatırla Sevgili 187-90
 son mektubu / son sözleri 173, 211
- Gıda-İş 270
 Giritlioğlu, Tomris 165, 174
 Göğüş, Ali İhsan 19
 Gökçe, Enver 227
 Grup Yorum 115, 117-119, 121, 123
 Guevara, Ernesto 'Che' 73, 103, 106, 197, 217-18
 Gülen, Ayşe 119
Gün Doğdu 13
 Günay, Ertuğrul 160
 Gündüz, İştan 29

Güneş, Hasan Fehmi 160
 Güney, Yılmaz 52
 Güngörmüş, Metin 222

Hacı Bektaş Veli 188
 Halkın Kurtuluşu 89
 Halkın Yolu 34
 Has, Mete 25
 Hassan, Ümit 263
Hatırla Sevgili 76, 83, 89, 107, 121, 144-45, 149,
 155, 165, 169-172
Hücredeki Adalının Rüyası 40

İdil, Ayçe 119
İki Taktik (Lenin) 29
 İnan, Hüseyin 15, 19, 20, 86, 144, 203,
 203-204, 222, 266
 son mektubu / son sözleri 213
 İpekçi, Abdi 234
 İş Bankası Emek soygunu 203, 205
 İÜ Hukuk işgali 231, 233

Kanlı Pazar 82, 245-49
 Karaca, Cem 114
 Karacan, Fikret 18
 Karadeniz, Harun 29, 193-95, 235, 237-39, 247
 Karafakioğlu, Bedri 238
 Kargılı, Celal 231
Karşıyaka'nın Üç Gülü 214
 Kayılı, Erkan 173-74, 176
 Kaypakkaya, İbrahim 141-42, 156, 225-29
 Kazan, Turgut 166
 Kentel, Ferhat 166
 Kepenek, Nuran 91
Kesintisiz Devrim 53, 65
 Kıyıcı, Hale 155, 157, 163
Kızıldere Adın Kalsın Ahire 122
Kızıldere 111
 Kızıldere, toplumsal anlamı 22
 Kızıldere-CIA bağlantısı 77
 Kızıldere-Vietnam benzetmesi 81
 Koçak, Barış 187

Kommer, Robert 155, 157, 159, 163
 Kommer'in otomobilinin yakılması
 159, 163-64, 205, 220, 222
 Korkmaz, Esat 80
 Korkmaz, Mevlüt 263
 Köksal, Asaf 263
 Körücekli, Dudu 263
 Kubat, Ferit 18
 Kurdaş, Kemal 159
 Kurt, Sabahattin 11, 20
 Kurtuluş 265
 Kurtuluş dergisi 62, 265
 Kuruçeşme toplantıları 34
 Kutlu, Zafer 54
 Küba Devrimi 73, 217-18
 Kültür Sarayı yangını 257-58
 Küpeli, Yusuf 28, 45, 80, 200, 220, 263, 265
 Kürkçü, Ertuğrul 11-14, 17, 20, 28,
 52, 54, 61, 80-81, 94, 181, 265
 Kürt sorunu 24, 62

Laçiner, Ömer 54
 Lastik-İş 270
 Lenin 29, 217
 Livaneli, Zülfü 111
 Loach, Ken 168

Maden-İş 270
Mahir'in Türküsü 111
 Maltepe Cezaevi firarı 32-34, 41-43,
 45-52, 75, 94, 220,265
 Maltepe kuşatması 34-35, 47, 57
 Manas, Rüçhan 50, 52
 Manga, Kadir 89, 222-24, 266
 Mansur, Fatma 155, 171
 Maraş katliamı 77, 82, 104, 176
Mare Nostrum 200
 Marmara gemisi olayı 259-61
 Martí, José 162
 Marx, Karl 99-111
 Mayakovski 71
 MDD 29-31, 72, 199

MDD-Sosyalist Devrim tartışmaları
29, 62, 219, 265

Mehetoğlu, Battal 201

Menderes, Adnan 167

Mesci, Ayşe Emel 47-48, 51

MLSPB 265

Mumcu, Uğur 14, 160

Murat, Rifat 263

Mustafa Kemal 49, 171

Mustafa Kemal yürüyüşü 57, 200

Mustafa Suphi 72

Müftüoğlu, Oğuzhan 59-61, 63, 67

Nâzım Hikmet 70, 227

Nebioğlu, Kemal 267

Oruçoğlu, Muzaffer 227

Oy Dere Kızıldere 120, 143

ÖDP 28, 34, 44, 67, 72

ölüm oruçları 119

Öneş, Nilgün 155, 165, 167

Özay, Talip 263

Özdoğan, Alparslan 89, 222-24, 266

Özel, İsmet 263

Özen, Kadriye 52

Özger, Arkadaş Zekai 114

Özgür, Taylan 85, 155-66, 169, 170, 172

Özüdoğru, Ali 95-96

Özüdoğru, Sinan Kâzım 11, 15, 20, 61,

64, 76, 95-8

PASS 265

Paşaoğlu, Tuğrul 66

PDA 226

Pekin, Faruk 29

Perinçek, Doğu 263

Pir Sultan Abdal 188

Politzer, Georges 217

Poyraz, Vefa 249

Profilo direnişı 267

Puenzo, Luis 168

Rodrigo'nun Gitar Konçertosu 202

Sağır, Necati 43, 80

Sağır, Ülkü 53-54

Sarısözen, Veysi 29

Saruhan, Ertan 11, 15, 20, 68

Sarp, Atilla 264

Savaş ve Barış 172

Savaşçı, Orhan 16, 265

SDP 72

Sosyalist Devrim-MDD tartışmaları 29, 62

Sönmez, Fikri 16

Su, Ruhi 241, 243

Sunay, Cevdet 159

Sülker, Kemal 253

Sürel, Metin 80

Süreya, Cemal 227

Şahin, Zülküf 263

Şenoğuz, Cihan 29

Tağmaç, Memduh 18-9, 63

Tanrıöver, Hülya Uğur 177, 180

TARİŞ direnişı 267

Taş, Alper 103-104

TDKP 89, 266

Tekinöz, Güray 29

TEP 72

THKO 20, 27, 42, 72, 83-85, 87, 106, 197, 266

THKP-C 20, 26-30, 29-30, 34, 72, 106, 265

Birinci Dava 44, 51

İddianame 58

oluşumu 44, 61, 73-74, 83-84, 104

TİKKO 27, 72, 227

TİKP 44

TİP 26, 29, 72, 82, 93, 263, 265

TKEP 102, 266

TKP, tarihi 72

TKP/ML 226-27

Tolon, Elif 52

Tolstoy 172

Tonak, Hacı 222-24, 266

Toplu Yazılar (Mahir Çayan) 114

Töre, Teslim 99-100, 102, 266

Tören, Nahit 80, 266

TÖS 70, 158

Turhan, Talat 157, 160-61, 165, 262

Türk Maden-İş 267

Türker, Taylan 263

Türkiye Devriminin Yolu 266

Türkkan, Erdal 263

Türkler, Kemal 255-56, 267

Türün, Faik 33, 49-51, 260, 262

tütün mitingleri 74

Uçar, İrfan 35, 42, 164, 265

Ulutürk, Kudret 263

Üçüncü Yol 265

Ünal, Haluk 155, 171

ütöpik sosyalizm 99-100

Vurulduk ey halkım unutma bizi 111

Yalçın, Mustafa 83-84, 88-9, 189-90,

166, 222, 224, 266

Yazıcıoğlu, Şirin 263

Yeraltı Maden-İş 270

Yıldırım Türk, Yavuz 266

Yıldız, Ali Haydar 227

Yılmaz, Nihat 11, 15, 17, 68

Yılmaz, Ziya 41, 46, 54, 220

Yücel, Can 200

Zarakolu, Rağıp 29

Ziraat Bankası Küçükkesat soygunu 45, 68, 220

Ziverbey Köşkü 34, 77-78, 260, 262

Mesele bizim açımızdan isyanı sonuna kadar taşımak ve bu isyanda tutsak düşmüş olanların ortadan kaldırılmalarına seyirci kalmamak için yapabileceği, son şeyi yapmak tercihiydi. Bunun pratik bir politik karşılığı olmayabilir. Fakat o an için bunlar önemli olmaktan çıkmıştı.

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ

Mahirleri Maltepe cezaevinden, İstanbul'dan, Ankara'dan, Fatsa'dan, Kızıldere'den uğurlayan bizler on yıllardır her gittiğimiz yerde bize eşlik eden derin bir hüznle yaşıyoruz...
İtiraf etmekte yarar var, geride kalmak kolay değil...

İLKAY DEMİR

Mahirler'in kaçışından sonra, her şeyi gırgıra alıyorduk. Zafere ulaştığımızı düşünüyorduk ve hiçbir şey umurumuzda değildi...

AYŞE EMEL MESCİ

Ulaş, Mahir'den farklıydı. Onun gergin ya da sinirli olduğuna hiç tanık olmadım.

ÜLKÜ SAĞIR

DEV-GENÇ'in son kongresinde Mahir'in yaptığı uzun konuşma artık yalnızca Milli Demokratik Devrim tezlerinden cunta konusunda değil, solun geleneksel anlayışlarından da büyük bir kopuşun yolunu açıyordu...

OĞUZHAN MÜFTÜOĞLU

ON'lar, sosyalizmin insancıl yüzü, Marksist materyalizmin etiksel değerler bütünü, solun, sosyalistlerin birlik olmalarının sembolüdürler.

TESLİM TÖRE

40. YILINDA 68'LİLER ON'LARI ANLATIYOR

BIRGÜN

KALKEDON

FİYAT

ISBN 978-9944-115-50-6

789944 115506

